

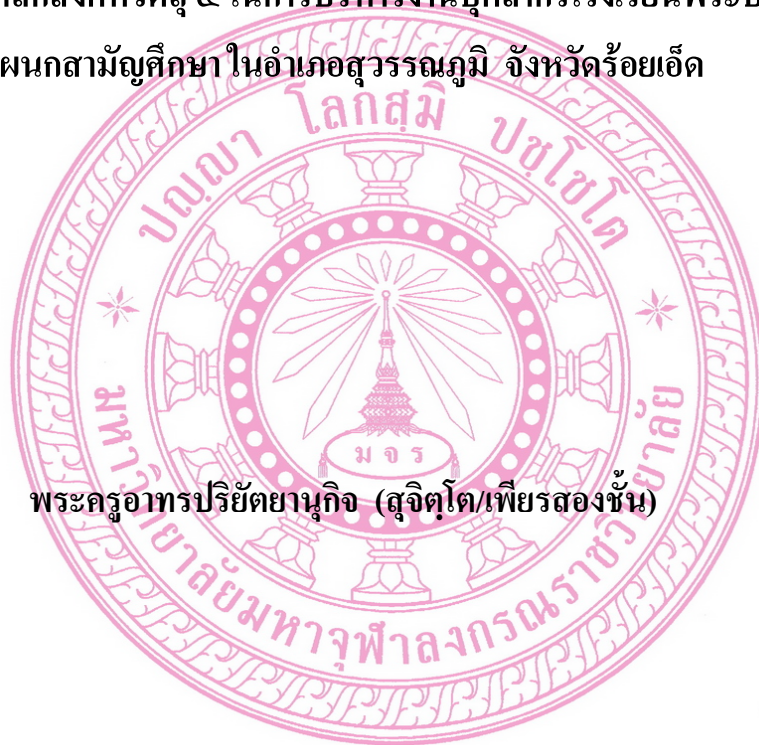
การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
IMPLEMENT OF THE FOUR SANGHAHAVATTHUS IN ADMINISTRATIVE
MANAGEMENT OF THE OFFICERS AT PARIYATTIDHAMMA SCHOOLS,
IN SUWANNAPHUM DISTRICT, ROI-ET PROVINCE

พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตฺโต/เพียรสองชั้น)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตฺโต/เพียรสองชั้น)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**Implement of The Four Sanghahavattus in Administrative
Management of the Officers at Pariyattidhamma Schools,
In Suwannaphum District, Roi-et Province**

Phrakhru Artornpariyattayanukit (Shucitto/Piansongchan)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of**

**Master of Arts
(Buddhist Studies)**

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E. 2012

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
 วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติ
 ธรรมแผนสามัญศึกษา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระครูวินัยธรรมสมุทร ถาวรธมฺโม, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ, คร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร. สุวิน ทองปิ่น)

กรรมการ

(ผศ.ดร. ชาญชัย ฮวดศรี)

กรรมการ

(ดร.สัมฤทธิ์ กางเพ็ง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ, คร. ประธานกรรมการ

ผศ.ดร. สุวิน ทองปิ่น กรรมการ

ผศ.ดร. ชาญชัย ฮวดศรี กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (เพียรสองชั้น)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระ
ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัย : พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหามิตร ฐิตปญโญ, ดร. ป.ธ.๔, พธ.บ. (รัฐศาสตร์),

พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), Ph.D. (Bud.)

: ผศ.ดร.สุวิน ทองปิ่น, พธ.บ. (ปรัชญา), M.A. (Phil.), Ph.D. (Phil.)

: ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี, พธ.บ. (สังคมศึกษา), M.A. (Pol.Sc.),

Ph.D. (Soc.Sc.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑/มีนาคม/๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ ๑) เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ ๔ ในฐานะเป็น
หลักการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา ๒) เพื่อศึกษาปัญหาของบุคลากรทางการศึกษา
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ๓) เพื่อศึกษาการ
ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม
โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
ประชากร ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน และเจ้าหน้าที่ของ
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ (๑) โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา (๒)
โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา (๓) โรงเรียนวัดกลางปทุมญาคุม (๔) โรงเรียนสุเทพนครวิษ
จำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๗ สถิติที่ใช้
ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

ความหมายและความสำคัญของหลักสังคหวัตถุ ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ
หลักการสงเคราะห์ หมายความว่าเมื่อนุชย์อยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นสังคม คนในสังคมจะต้องรู้จัก
สงเคราะห์ อนุเคราะห์กันตามฐานะ คนในสังคมจึงจะมีความรักใคร่ปรองดองกัน ซึ่งจะทำให้สังคม
ราบรื่น มีความสงบ

ปัญหาของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ปัญหาด้านขาดแคลนบุคลากรขาดแคลนสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ขาดแคลนตำราเรียนและคู่มือครูอาคารและสถานที่เรียนอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมและไม่เพียงพอ บุคลากรส่วนใหญ่ยังมีประสบการณ์น้อยขาดครูสอนสายวิชาสามัญและมีครูอาจารย์ลาออกอยู่บ่อย ๆ นักเรียนมาจากครอบครัวที่ยากจนมีปัญหาทางสังคม ครอบครัวแตกแยกทำให้นักเรียนเป็นคนก้าวร้าว ไม่มีความสนใจในการเรียน นักเรียนบางส่วนลาออกกลางคันรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนขาดเรียนนานไม่มี การลาออก และมีการเข้าออกบ่อย หลักสูตรไม่ค่อยชัดเจนไม่มีจุดยืนที่แน่ชัด ขาดอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน นักเรียนเป็นสามเณรมีกรอบปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ประกอบกับการศึกษาอบรมที่เน้นธรรม-บาลี มีกิจกรรมประจำวันที่ส่งเสริมพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัย และความรับผิดชอบซึ่งส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเป็นเพราะโรงเรียนมีปรัชญาในการจัดการศึกษาที่เน้นศาสนามากกว่าทางด้านสามัญ และนักเรียนมีเวลาเรียนในสายสามัญเพียงครึ่งหนึ่งของเวลาที่ควรจะเป็น ประกอบกับโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยตรง

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๔ ด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านสมานัตตตา ด้านปิยวาจา ด้านอิตถจริยา และด้านทาน ผลการวิเคราะห์แบบสัมพัทธ์ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ ส่วนใหญ่ รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคน ผู้พูดจาสุภาพ อ่อนหวาน จิตสำนึกในการให้บริการ และ ให้คำปรึกษาแนะนำ

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด บุคลากรทางการศึกษาควรให้ความอนุเคราะห์และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พุดจากับประชาชนด้วยความสุภาพ จริงใจ และพร้อมที่จะให้บริการ ควรให้การบริการประชาชนโดยไม่มุ่งหวังว่าจะได้รับผลตอบแทน สิ่งของหรือคำชมเชย ควรทำงานในหน้าที่โดยมีจิตสำนึกและหลักการในการรักษาผลประโยชน์ของทางราชการ และเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม ควรให้บริการแก่ประชาชนทุกคนที่มาติดต่อราชการอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม

Thesis Title : Implement of The Four Sanghahavattus in
Administrative Management of the Officers at
Pariyattidhamma Schools, in Suwannaphum
District, Roi-et Province

Researcher : Phrakhru Artornpariyattayanukit (Shucitto/Piansongchan)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Dr.Phramaha Mit Thitapabbo, Pali IV., B.A.(pol.sc), M.A.,(Bud.),
Ph.D. (Buddhist Studies)

: Assist. Prof. Dr. Suwit Thongpan B.A.(Phi.), M.A.(Phi.),
Ph.D.(Phil.)

: Assist. Prof. Dr. Chanchai Huadsri, Pali III, B.A. (Sc.), M.A.
(Pol.Sc.), Ph.D. (Soc.Sc.)

Data of Graduation : 31/March/2013

ABSTRACT

The objectives of this thesis were: 1) to study the principles of the four bases of social solidarity (*Savgahavattu*) as the working principles for the educational officers, 2) to study the problems of the educational offers at Pariyattidhamma Schools in Suwannaphum District, Roi-et province, 3) to study the implement of the principles of *Savgahavattu* as the principles for working for the educational officers at Pariyattidhamma Schools in Suwannaphum District. Roi-et province,. However, this thesis was conducted based on mixed method research methodology: quantitative research and qualitative research. In-Depth Interview was mostly applied in this study in collecting the data from directors, teachers, and educational officer at schools of the 3 schools namely: 1) Suwannaphumpittayakom School, 2) Thongsrimuengvittaya School, 3) Watklangpunyakom School, and 4) Suthepnakhonvit School. The total sample for this study was 72 people (monastic members and lay peoples). The research instruments applied in this study were: questionnaire, Statistics Package for the Social Science (SPSS), and had reliability at 0.97. Furthermore, the statistics used in this study were: Frequency, Percentage, and Standard Deviation (S.D.).

The result of the study found that *Savgahavatthu* had different definitions and also significant important doctrine in Theravada Buddhism, such as it was the bases of social solidarity, bases of sympathy, acts of doing favours, principles of service, virtues making for group integration and enhance peaceful society.

Nevertheless, the general problems regarding the matter of Pariyattidhamma Schools in Suwannaphum District Roi-et province, were: the lack of experienced teachers, lacking of teaching materials and supports, most of the students came from poor family and some were aggressive, and not interested in studies. Furthermore, as the Pariyattidhamma Schools placed Buddhist religious activities at primary objective; therefore, it was very limited space for students to learn general education effectively. All these factors brought direct effects to the students learning process.

The implement of the four *Savgahavatthu* as the principle in working of the educational officers at Pariyattidhamma Schools, in Suwannaphum district, Roi-et province, overall and specific fields resulted in the high scale. However, when it was carefully examined in the specific field, the result was in high scale in all four aspects categorizing from the largest to the smallest thus: *Samanattata* (even and equal treatment) $\bar{X} = 3.70$, *Piyavaca* (kindly speech) $\bar{X} = 3.69$, *Atthacariya* (useful conduct) $\bar{X} = 3.65$, *Dana* (giving or generosity) $\bar{X} = 3.59$. Nevertheless, the analysis data from in-depth interview regarding the implement of the principles for social sodality as the principles for working concluded that being opened mind, delivered nice speech, kind heart, and really to help other.

Last but not least, regarding the implement of the four principles for social sodality of the educational officers, it was very necessary for them to help each in doing works and services, spoke nicely with the people, be sincerely, no any expectation of doing service works, and aim at total quality for the benefit of the many.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะความได้รับอนุเคราะห์จาก พระมหามิตร จิตปญโญ, ดร. ซึ่งท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ขอขอบคุณ ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และ ดร. สัมฤทธิ์ กางเพ็ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไขอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ รศ.ดร. ประจितร์ มหาหิง อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ รศ.ดร. เอกฉัตร จารุเมธีชน ผู้เชี่ยวชาญประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นและดร. ประยูร แสงใส อาจารย์ประจำบัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยที่ให้ความอนุเคราะห์จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ พระคุณ พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระครูวินัยธรรมสมุทร ถาวรธมฺโม, ผศ.ดร. คณะผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดจนให้คำแนะนำเป็นอย่างดี มาโดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบ คุณบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดทุกท่าน ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในด้านการให้ข้อมูลและ การเก็บข้อมูลในการค้นคว้าวิจัย จนทำให้สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์

คุณประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตานุชาแต่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ ครอบครัว และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตฺโต/เพียรสองชั้น)

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

สารบัญ

บทคัดย่อ ภาษาไทย	ก
บทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการทำวิจัย	๓
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๗ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๕
๑.๘ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๕
๑.๙ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๑๕
๑.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๖
๑.๑๑ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๖
บทที่ ๒ ความหมายและความสำคัญของหลักสังคหวัตถุ ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๕
๒.๑ ความหมายของสังคหวัตถุ ๔	๑๕
๒.๒ ความสำคัญของสังคหวัตถุ ๔	๒๑
๒.๓ ทาน	๒๕
๒.๔ ปิยวาจา	๓๕
๒.๕ อัตถจริยา	๕๕
๒.๖ สมานัตตา	๖๗

บทที่ ๓ สภาพการปฏิบัติหน้าที่และปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	๓๘
๓.๑ สภาพทั่วไปของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	๓๘
๓.๒ วิธีการส่งเสริมการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	๕๒
๓.๓ แนวโน้มการพัฒนาการเรียนการสอนในอนาคต	๑๐๑
๓.๔ แนวโน้มการจัดการศึกษาในทัศนะของพระนักวิชาการ	๑๐๔
๓.๕ สรุปปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	๑๐๖
บทที่ ๔ การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ ๔ ในฐานะเป็นหลักการปฏิบัติหน้าที่	๑๐๘
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๘
๔.๒ การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ ๔ ในฐานะเป็นหลักการปฏิบัติหน้าที่	๑๑๕
๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๑๓๑
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย	๑๓๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๖
บรรณานุกรม	๑๔๘
ภาคผนวก	๑๕๔
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๕๔
ภาคผนวก ข ผลการหาค่า IOC แบบสอบถาม	๑๖๑
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ	๑๖๖
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	๑๗๐
ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรม	๑๗๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๗๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑.๑ จำนวนประชากร	๑๒
๔.๑ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๕
๔.๒ แสดงบุคลากรทางการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงาน บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพ รวมและรายด้าน	๑๐๘
๔.๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านทาน	๑๑๑
๔.๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านปิยวาจา	๑๑๒
๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านอัตถจริยา	๑๑๓
๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านสมานัตตตา	๑๑๔

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่

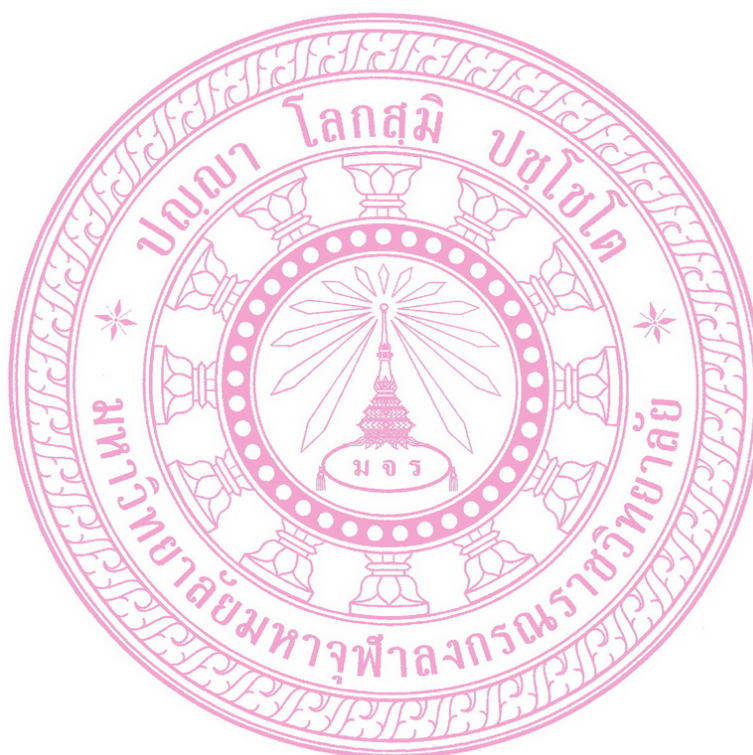
หน้า

๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑๘

๒ ภาพกิจกรรม

๑๗๔

คำอธิบายชื่อย่อในคัมภีร์พระไตรปิฎก

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ “พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ในการศึกษาได้กล่าวถึง แหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/หน้าตามลำดับ เช่น ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒ - ๒๐๓ หมายถึง พระสูตรตันตปิฎก ที ฌ นิกาย ปาฎีกาวรรค (ฉบับภาษาไทย) เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๔๘ หน้า ๒๐๒ - ๒๐๓ ได้ใช้ชื่อย่อ ดังนี้

พระสูตรตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ทีฌนิกาย	ปาฎีกาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อัฐกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อัฐกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมมีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในฐานะครูผู้ให้การศึกษา เป็นผู้ปลูกฝังพฤติกรรมอันดีงานให้แก่นักเรียน ครูหรือบุคลากรจึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์และแบบอย่างที่ดี แต่อีกมุมหนึ่งของการปฏิบัติภารกิจของครูหรือบุคลากรบางคนทำให้ภาพพจน์ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเสื่อมเสีย เกิดความไม่ไว้วางใจของพ่อแม่ของนักเรียน อาทิ การไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นครู การทำงานแบบเฉื่อยชา ไม่มีความรับผิดชอบ ระหว่างหน่วยงานหรือระหว่างเจ้าหน้าที่ การเลือกบังคับบัญชาการใช้กฎหมายต่อบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นบางกลุ่ม การแสวงหาผลประโยชน์โดยใช้อำนาจหน้าที่มิชอบ ได้แก่ การละเลยเพิกเฉยไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้สมกับตำแหน่งราชการ การละเลยต่อกฎหมายหรือการกระทำผิดกฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่ทุจริต ทำให้การปฏิบัติงานต่อหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพไม่เป็นที่น่าเชื่อถือไว้วางใจจากประชาชนเท่าที่ควร แต่ถ้ามองอีกด้านหนึ่ง บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาก็เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ที่ต้องการปัจจัยต่าง ๆ เหมือนกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม มีครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ อีกทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา^๑ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาต้องเกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก ซึ่งลักษณะงานที่มากไปด้วยสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดการกระทำผิด จึงมีโอกาสทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้มากกว่าอาชีพอื่นๆ มีบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำนวนมากที่ไม่สามารถใช้ความถูกต้องหาความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน แต่กลับใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาทรัพย์สินเงินทองในทางที่ผิดต่อจริยธรรมของการเป็นข้าราชการที่ดี เนื่องจากขาดจิตสำนึกต่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ทำให้บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในด้านวินัย ความ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา, ๒๕๕๑, (อัครา).

ประพุดิ และการปฏิบัติงาน ทำให้ภาพพจน์ของบุคคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจในสายตาของประชาชน

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลากรทางการศึกษาต้องพบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย และต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างสูงในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งในบางครั้งการปฏิบัติหน้าที่อาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียน ได้อย่างทั่วถึงและครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้กระทบกับภาพลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ด้วยเหตุดังกล่าวจึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมหรือจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ภาพลักษณ์ของบุคคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอยู่ในระดับพึงพอใจในสายตาของผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักบริหารการศึกษาตามที่เสนอของสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่า “การบริหารและจัดการศึกษาจะบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา ย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่ยอมรับ กอปรทั้งมีความฉลาดทั้งทางสติปัญญาทางอารมณ์ และความฉลาดทางคุณธรรม รวมทั้งปฏิบัติตามวิชาชีพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงจะนำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา^๒

หลักคำสอนในพุทธศาสนามีทั้งหลักปฏิบัติที่เป็นหลักการพื้นฐานของจริยธรรมสากล คุณธรรมสากล และศีลธรรมสากล จริยธรรมสากลคือการรักษาหน้าที่ตามบทบาทที่สมมุติของสังคม คุณธรรมสากลคือความดีของจิตใจตามที่สังคมคาดหวังยึดถือ ศีลธรรมสากลคือการไม่ทำร้ายกันความประพฤติถูกต้องตามที่วัฒนธรรมนั้น ๆ ยอมรับได้ อีกทั้งยังมี ปรมัตถธรรมสากล คือหลักปรัชญาหลักวิทยาศาสตร์หรือหลักวิชาการคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม คำสอนหรือบทบัญญัติในทางพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมหรือความจริงอันสูงสุดที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติแจกแจงไว้ เพื่อกำกับความประพฤติทางกาย วาจา และทางใจให้อยู่ในขอบข่ายของความดีงาม เพื่อยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ตนเองและสังคมโดยรวม คือความสุขอันเป็นผลจากการกระทำความดี ละเว้นการกระทำชั่ว โดยใช้จริยธรรมเป็นหลักสำหรับการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามเพื่อบรรลุถึงความสงบสุขของชีวิตและสังคม แนวการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นจริยธรรม เช่น ศีลธรรมทางศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้าง

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สภาพและปัญหาการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร, วิ.ที.ซี, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

มนุษย์สัมพันธ์ไว้เรียกว่า "สังคหวัตถุ" หมายถึงวิธีผูกใจคน ดังพระองค์ตรัสว่า ท่าน เปยยวัชชะ อตถจริยา ในโลกนี้ และสมานัตตดาในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิ่มสลักที่ยึดกุมรถ ซึ่งแล่นไปไว้ได้ ฉะนั้น ถ้าไม่พืงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาก็ไม่พืงได้ การนับถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคห วัตถุ ๔ เหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความใหญ่และเป็นผู้นำสรรเสริญ”^๗

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาหลักสังคหวัตถุ เพื่อให้งานศึกษาวิจัยนี้เกิดประโยชน์แก่ งานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คือนำข้อมูลการวิจัยไปใช้ประกอบการ วางแผนพัฒนา เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดให้ดียิ่งขึ้นไป จึงสนใจที่จะ ศึกษาว่า บุคลากรทางการศึกษาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณ ภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดได้มีการนำหลักสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้คนรักหรือมนต์ผูกมัดใจคนไป ใช้หรือไม่อย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของหลักสังคหวัตถุ ๔ ใน พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

- ๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร เอกสารที่ศึกษาศึกษาในงานวิจัยนี้ มีดังนี้
 ๑. ปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต
 ๒. ทุตยภูมิ ได้แก่ ตำรา หนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

^๗ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๑.

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้แก่ (๑) ทาน (๒) ปิยวาจา (๓) อตถจริยา และ (๔) สมานัตตตา

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การประยุกต์ใช้ หมายถึง การนำเอาหลักสังคหัตถุ ๔ ไปปรับใช้อย่างเหมาะสมภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมทางการจัดการศึกษา เช่น การเรียนการสอน การส่งเสริมจริยธรรม บุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

การนำหลักสังคหัตถุ ๔ ไปใช้ หมายถึง การน้อมนำหลักธรรมไปใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสังคมด้วย

การปฏิบัติหน้าที่ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามหลักนิติศาสตร์และศีลธรรมอันดีงาม

บุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ผู้บริหาร ครูและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ครูสอน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึง ทั้งครูศาสนาและครูพิเศษ

เจ้าหน้าที่ หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สนับสนุนฝ่ายวิชาการ เช่น เจ้าหน้าที่การเงิน เจ้าหน้าที่ธุรการ เป็นต้น

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสังกัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ จัดอยู่ในส่วนศาสนศึกษา ตามภารกิจ ๖ ด้านของพระสังฆาธิการ เป็นสถานศึกษาที่มีโครงสร้างการบริหารศึกษาใกล้เคียงกับโรงเรียนในระดับ

มัธยมศึกษาของรัฐมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อเป็นทางเลือกให้พระณเรได้มีวุฒิสำหรับใช้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป

สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์หรือช่วยเหลือ ซึ่งประกอบไปด้วย ๔ ด้าน คือ

๑) **ทาน** หมายถึง เป็นการให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ ให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ แบ่งปันเฉลี่ยให้ เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดงอหยาตัยไมตรี รวมถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์ สิ้น สิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ ครู อาจารย์ ให้วิชาความรู้แก่ลูกศิษย์ ให้คำปรึกษา แก่ผู้อื่น เรียกว่า “อามิสทาน” หรือให้การอบรม แนะนำ สั่งสอน เรียกว่า “ธรรมทาน”

๒) **ปิยวาจา** หมายถึง การกล่าววาจาเป็นที่รักต่อผู้อื่น คือกล่าวคำไพเราะและพูดจาสุภาพ ถนอมน้ำใจ มีประโยชน์ ซึ่งทำให้ผู้ฟังเกิดความรัก เคารพ สบายใจ มีกำลังใจ เป็นต้น

๓) **อิตถจริยา** หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือต่อส่วนรวม ให้บริการ มีจิตสำนึกช่วยเหลือชุมชน

๔) **สมานัตตตา** หมายถึง การวางตนได้เสมอต้นเสมอปลาย เคยเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้นตลอดไป ไม่เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วหมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี

๑.๕ ทบพวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. เล่มที่ ๑๑ พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค หน้า ๑๗๐-๑๗๑ ได้กล่าวไว้ว่า ภิภุขุทั้งหลาย ในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน ตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ คือ (๑) ทาน (การให้) (๒) เปยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) (๓) อิตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) (๔) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) สม่ำเสมอ เพราะตถาคตได้ทำ สังสม พอกพูนกรรมนั้น ทำให้กรรมนั้นไพบูลย์แล้ว หลังจากตายแล้ว ตถาคตจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์... จุตติจากเทวโลกนั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้ จึงได้ลักษณะมหาบุรุษ ๒ ประการนี้ คือ (๑) มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม (๒) มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีเส้นที่ข้อพระองคุลิจดกันเป็นรูปตาข่าย^๔

พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ **พุทธธรรมฉบับปรับปรุง และขยายความ** ว่า จริยธรรมตามหลักพุทธศาสนา หมายถึง หลักความประพฤติ หลักการดำเนิน

^๔ ที.ปา (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐-๑๗๑.

ชีวิต หรือหลักการครองชีวิต คือ มรรคหรือมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดหมายคือความดับทุกข์ หรือความสิ้นสุดปัญหา อยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์ จริยธรรมเป็นหลักครอบคลุมความประพฤติทางด้านศีลธรรม หรือการทำจิตใจให้มีความสุข วิธีสร้างสุขภาพจิต การฝึกจิต บำเพ็ญสมาธิภาวนา การเจริญวิปัสสนา ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคม การไปเป็นอุบาสกจำศีลที่วัดตลอดจนการเป็นภิกษุไปบำเพ็ญธรรมในป่า ซึ่งพูดรวม ๆ ว่าจริยธรรมเป็นเครื่องมือฝึกปรือคุณธรรม ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ หรือมองในแง่ไตรสิกขา คือการศึกษา ๓ ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา จริยธรรมตามความหมายนี้ มิใช่ข้อปฏิบัติที่จะวางกำหนดวันขึ้นได้ตามความพอใจของผู้มีอำนาจใด ๆ และมีใช้หลักการที่สักว่าจะยึดถือปฏิบัติตาม ๆ กันไป จริยธรรมที่แท้จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่อิงอาศัยความรู้แจ้งสัจธรรม และจริยธรรมที่แท้นั้นแม้จะเกิดขึ้นแล้วก็จะประพฤติกให้สำเร็จผลไม่ได้ ถ้าไม่สัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจสัจธรรม^๕

ไพฑูรย์ ขุนอาสา ได้ศึกษาการใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีความรู้พื้นฐานในหลักสังคหัตถุธรรม ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ยังไม่ชัดเจนเพียงพอเช่นเดียวกับครูผู้สอน ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนนำเอาหลักสังคหัตถุธรรมทั้ง ๔ ไปใช้กับครูผู้สอนได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามความหมายที่แท้จริงได้ ส่วนการนำหลักสังคหัตถุธรรมไปใช้ในการบริหารงานนั้น ผู้บริหารนำหลัก “ทาน” คือ การให้ไปปฏิบัติได้มากในส่วนที่เป็นวัตถุทาน วิทยาทาน แต่ในแง่ธรรมทานและอภัยทานนั้น ผู้บริหารยังนำไปปฏิบัติเป็นส่วนน้อย ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนต่างเห็นพ้องกันว่าผู้บริหารยังคอยจับผิดครูผู้สอนแล้วนำความผิดนั้นมาประกอบการพิจารณามอบหมายงาน แสดงว่ายังมีความผูกโกรธและไม่ได้ให้อภัย ซึ่งเป็นทานสูงสุดที่สาธุชนพึงปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตามหลัก “ปิยวาจา” ของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ผู้บริหารพูดสุภาพอ่อนหวาน ยกย่องชมเชยครูผู้สอนพูดเพื่อให้เกิดความสามัคคีให้กำลังใจกับครูผู้สอน แต่ผู้บริหารยังมีการพูดเลียบขาดเค็ดขาด และพูดคำผู้ได้บังคับบัญชาต่อหน้าผู้อื่น ซึ่งเป็นการพูดที่ไม่ประกอบด้วยเมตตาและไม่เป็นประโยชน์ ทั้งไม่เหมาะสมกาลเทศะด้วย การปฏิบัติตามหลัก “อัตถจริยา” ของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนได้ประพฤติประโยชน์ในแง่ให้คำแนะนำและสนับสนุนครูผู้สอนทั้งงานในหน้าที่และงานส่วนตัวที่ประสบปัญหา หากแต่การช่วยเหลือด้านทรัพย์สินหรือการเกื้อกูลครอบครัวผู้ได้บังคับบัญชาใน โอกาสอันควรผู้บริหารยังปฏิบัติน้อยไป การปฏิบัติตามหลัก “สมานัตตตา”

^๕ พระราชวรมณี (ป.อ. ปยุตฺโต).พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๕๕๑ – ๕๕๓.

ของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ผู้บริหารคิดว่าได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ เป็นมิตรกับทุกคน แต่ในการปฏิบัติจริงยังมีการใช้อำนาจและวางตนในฐานะผู้บังคับบัญชาของเพื่อนร่วมงานและยังข่มขู่ผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ ทั้งยังควบคุมอารมณ์ไม่ได้มาก^๖

สมหวัง สาวิสิทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธจริยธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาพบว่า เป็นการนำหลักพุทธจริยธรรมเข้ามาเสริมทางด้านจิตใจเพื่อให้เกิดความผ่อนคลายในการปฏิบัติหน้าที่และทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เพราะพุทธจริยธรรมเป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติของผู้รู้ ผู้มีธรรมและนิติธรรมความซื่อตรง หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมหรือเรียกว่า การปฏิบัติงานแบบธรรมาภิบาล ผลการวิเคราะห์คือ พุทธจริยธรรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มี ๓ ระดับ คือ พุทธจริยธรรมที่จำเป็นต่อการบริหารของพนักงานท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด คือ จักรวรรดิธรรม ๑๒ ทศพิชราชธรรม ๑๐ มรรคมีองค์ ๘ ราชสังคหธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ และสาราณียธรรม ๖ ส่วนพุทธจริยธรรมที่จำเป็นต่อพนักงานระดับผู้นำในการปฏิบัติงานของพนักงานท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดประกอบด้วย สัมปปริสธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ สังคหวัตถุ ๔ หลักผู้นำ ๖ สัมปปริสธรรม ๒ จักรธรรม ๔ และอุปการะ ๒ ในด้านพุทธจริยธรรมที่จำเป็นต่อพนักงานระดับผู้ปฏิบัติงานของพนักงานท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ประกอบด้วย หลักการทำงาน ๔ หลักความเป็นผู้นำของประชาชน ๕ หลักความอดทน ๔ หลักความประพฤติ ๕ หลักความเคารพ ๔ ปัญญา ๕ หลักการพูด ๕ ทิฏฐธรรมมีกัตตประโยชน์ ๔^๗

สุรินทร์ คงเกิด ได้ศึกษาการนำหลักทศพิชราชธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารเทศบาลตำบลชะเอวด อำเภอชะเอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิเคราะห์ของผู้บริหารทั้ง ๑๐ ด้าน เมื่อพิจารณาตามกลุ่มเพศ พบว่า ทั้งเพศชายและหญิงมีทัศนคติความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้บริหารได้ทำหลักการบริการทฤษฎี ๔ การ มาใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของผู้บริหารในการบริหารงานให้เกิดทัศนคติต่อประชาชนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอายุโดยรวม มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อายุ ๒๐ ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านความยุติธรรมเที่ยงตรง ต่ำกว่า ๒๐ ปี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

^๖ ไพฑูรย์ ขุนอาสา, “ผู้บริหารกับการใช้สังคหวัตถุธรรม : ศึกษากรณีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิษฐ์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒).

^๗ สมหวัง สาวิสิทธิ์ “ศึกษาพุทธจริยธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

ด้านการเสียสละสิ่งของช่วยเหลือราษฎรผลการวิเคราะห์พบว่า เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา โดยรวมมีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าสูงกว่าปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการกดขี่ข่มเหงประชาชนและมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดด้านความซื่อตรง เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอาชีพ โดยรวมมีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านความอดทนอดกลั้น และผู้ค้าขาย/ผู้ประกอบการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการมีธรรมในตนเอง^๔

วชิรพงษ์ พลดี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่น อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ส่วนใหญ่เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์การนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่นของอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมทุกด้านปรากฏว่าอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งมีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ ธรรมด้านหลักธรรมด้านความกล้าเอียง (อคติ ๔) ธรรมด้านหลักสังคัมสงเคราะห์ (สังคหวัตถุ ๔) ธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จ (อิทธิบาท ๔) ธรรมด้านหลักธรรมเป็นเครื่องอยู่ (พรหมวิหาร ๔) ซึ่งผลวิเคราะห์ด้านหลักสังคัมสงเคราะห์ (สังคหวัตถุ ๔) พนักงานส่วนท้องถิ่นให้คำแนะนำเพื่อนร่วมงานเพื่อประโยชน์ทั้งด้านส่วนตัวและด้านการปฏิบัติงานเอื้อต่อผู้ร่วมงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ให้คำแนะนำและให้บริการด้วยความเอื้อเฟื้อ พุดต่อเพื่อนร่วมงานโดยใช้วาจาสุภาพอ่อนโยน พุดต่อประชาชนผู้มาติดต่องานโดยใช้วาจาสุภาพอ่อนโยน ประพฤติตนในการช่วยเหลือกิจการสาธารณะประโยชน์ วางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคลกาลและสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี รับผิดชอบร่วมกับผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ประพฤติตนในสิ่งที่เป็ประโยชน์ แบ่งปันสิ่งของแก่คนที่ควรให้ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็น^๕

ณัฐณี เลิศเรืองเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาล ศึกษาเฉพาะกรณี โรงพยาบาลมหาราช ๒ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร”

^๔ สุรินทร์ คงเกิด, “ศึกษาการนำหลักทศพิธราชธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารเทศบาลตำบลชะอวด อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^๕ วชิรพงษ์ พลดี “ศึกษาการนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

พบว่ามีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากพยาบาลโรงพยาบาลมหาชัย ๒ ส่วนใหญ่มีความพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน กล่าวคือมีความเต็มใจและสมัครใจที่จะเป็นพยาบาลเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว และเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่พยาบาลจึงตั้งใจขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่คอยดูแลผู้ป่วยอย่างดี และไตร่ตรองพิจารณาวางแผนการพยาบาลอย่างรอบคอบซึ่งคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างการใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาล โดยจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษา และรายได้ต่อเดือน พบว่า พยาบาลโรงพยาบาลมหาชัย ๒ ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษา และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นที่น่าพอใจส่วนบุคคล ถึงแม้จะแตกต่างกัน แต่ก็ไม่มีผลต่อการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการพยาบาลเป็นการบริการที่พยาบาลทุกคนจะต้องให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยให้ได้รับความปลอดภัย ความสะดวกรวดเร็วที่สุด เป็นจรรยาบรรณของพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับหลักจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ หมวดคือ ๑) จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อประชาชน ๒) จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อสังคมและประเทศชาติ ๓) จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อวิชาชีพ ๔) จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ประกอบวิชาชีพอื่น ๕) จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อตนเอง แต่เมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่า พยาบาลโรงพยาบาลมหาชัย ๒ ที่มีอายุแตกต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากพยาบาลที่มีอายุมากกว่าจะมีวุฒิภาวะ ประสบการณ์การทำงานและความชำนาญในงานมากกว่า ซึ่งบางคนเป็นพยาบาลที่บรรจุใหม่หรืออาจจะมียุการทำงานยังไม่มาก จึงทำให้พยาบาลทั้ง ๒ กลุ่มมีการนำหลักวิมังสา (ความใคร่ครวญ ไตร่ตรอง) ไปใช้กับการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกัน ซึ่งพยาบาลที่มีอายุมากกว่ามีความชำนาญในงานมากกว่าจึงไม่ค่อยฟิธิฟิถัน ใคร่ครวญ ไตร่ตรองมากนัก เพราะคิดว่าจะมีความชำนาญ หรืออาจจะทำงานไปโดยไม่รู้ตัวว่ามีการนำหลักวิมังสามาใช้ด้วย แต่พยาบาลที่มีอายุน้อยกว่า ประสบการณ์ยังน้อย จึงมักจะฟิธิฟิถัน ใคร่ครวญ ไตร่ตรองในงานมากกว่าคือมีความมุ่งมั่นตั้งใจในงานมากกว่า เพราะเพิ่งทำงานใหม่ ๆ จึงมักจะยึดมั่นในการทำงานและคิดว่าได้นำหลักวิมังสานี้มาใช้ในเวลาทำงานด้วย^{๑๑}

^{๑๑} ฌฐณี เลิศเรืองเจริญ, “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลมหาชัย ๒ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ร้อยตำรวจเอกหญิง เพชรา อนุจร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนำหลักจริยธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่าข้าราชการ ตำรวจเพศชายและเพศหญิงมี การนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ข้าราชการตำรวจที่มีอายุต่ำกว่า ๔๐ ปี และอายุ ๔๐ ปีหรือสูงกว่า มีการนำหลักจริยธรรม ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้าราชการตำรวจที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่า ปริญญาตรีและมีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีการนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้าราชการตำรวจทั้งชั้นประทวนและชั้นสัญญาบัตรมีการนำหลัก จริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในด้านสังคหวัตถุ ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ ๑ เป็นผู้มีใจเมือเพื่อเพื่อแผ้วให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้อื่น และข้อ ๔ วางตัวเสมอต้นเสมอ ปลาย ให้ความเสมอภาคต่อเพื่อนร่วมงานและต่อบุคคลอื่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อ ๓ เป็นผู้ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ของส่วนรวม

ผลการเปรียบเทียบการนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ประกอบด้วยเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและระดับชั้นยศ ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

๑. ข้าราชการตำรวจที่มีเพศแตกต่างกัน มีการนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้าน เบญจศีลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านเบญจธรรมแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านพรหมวิหาร ๔ ด้านสังคหวัตถุ ๔ และด้านอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน

๒. ข้าราชการตำรวจที่มีอายุแตกต่างกัน มีการนำหลักจริยธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓ . ข้าราชการตำรวจที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีการนำหลักจริยธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่า ด้านสังคหวัตถุ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านเบญจศีล ด้านเบญจธรรม ด้านพรหมวิหาร ๔ และด้านอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน

๔. ข้าราชการตำรวจที่มีระดับชั้นยศแตกต่างกัน มีการนำหลักจริยธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่าด้านพรหมวิหาร 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านอิทธิบาท ๔

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านเบญจศีล ด้านเบญจธรรมและด้านสังคหวัตถุ ๔ ไม่แตกต่างกัน

ปรีชา สูดจิตร์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่าผลการวิเคราะห์การนำหลักธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอหัวไทรจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวมทุกด้าน ปรากฏว่าอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ด้านหลักธรรมสงเคราะห์ ด้านหลักธรรมเป็นเครื่องอยู่ ด้านหลักธรรมความละเอียด โดยผลการวิเคราะห์ด้านธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จ (อิทธิบาท ๔) ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่มีความเต็มใจในการทำงาน มีความขยันเอาใจใส่รับผิดชอบ และมีความรอบคอบในการทำงาน ให้การช่วยเหลือประชาชน ให้การต้อนรับด้วยวาจาสุภาพ มีการเสียสละในการทำงาน มีความยินดีกับการต้อนรับประชาชน การเอาใจใส่ดูแลประชาชน มีการนำหลักธรรมไปใช้ในระดับปานกลางทุกประเด็น ด้านหลักสังคัมสงเคราะห์ (สังคหวัตถุ ๔) ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ให้การช่วยเหลือประชาชน ให้การต้อนรับด้วยวาจาสุภาพ มีการเสียสละในการทำงานเสมอต้นเสมอปลาย มีการนำหลักธรรมไปใช้ออยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น ส่วนในด้านหลักธรรมเป็นเครื่องอยู่ (พรหมวิหาร ๔) ข้าราชการและเจ้าหน้าที่มีความเมตตาต่อประชาชน ให้คำแนะนำในงานที่มีความผิดพลาด มีความยินดีกับการต้อนรับประชาชน เอาใจใส่ดูแลประชาชน มีการนำหลักธรรมไปใช้ออยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น และด้านหลักธรรมความลำเอียง (อคติ ๔) ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ไม่เห็นแก่พวกพ้องและลำเอียงในการปฏิบัติงาน ไม่แสดงความรำคาญเมื่อประชาชนมาติดต่องาน ไม่เห็นแก่อำมิสลินจ้าง ไม่เกรงกลัวอิทธิพลในพื้นที่ มีการนำหลักธรรมไปใช้ออยู่ในระดับน้อยทุกประเด็น

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑.๖.๑ การดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๑. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร ครูผู้สอน และเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

จำนวน ๔ แห่ง ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น ๗๒ รูป / คน
เลือกมาด้วยวิธีเจาะจงดังเสนอไว้ในตารางที่ ๑ ดังนี้

ตารางที่ ๑.๑ จำนวนประชากร

โรงเรียน / บุคลากร	โรงเรียน สุวรรณภูมิพิทยา	โรงเรียนปรีชิตี ทุ่งศรีเมืองวิทยา	โรงเรียน วัดกลางบุญญาคม	โรงเรียน สุเทพนครวิษ
ผู้บริหาร	๒	๒	๒	๒
ครู	๒๑	๒๑	๑๑	๑๐
เจ้าหน้าที่	๒	๒	๒	๒
รวม	๒๕	๒๕	๑๕	๑๕
			๗๒	

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม
แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ
รายการ (Check List) ได้แก่ ผู้บริหาร ครูสอนและเจ้าหน้าที่ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก
สามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการปฏิบัติ
หน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) มี
๕ ระดับ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด^{๑๑}

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Open ended)

๓. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

๒) ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) และผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามแบบปลายเปิด ให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องวัตถุประสงค์ และตามศัพท์เฉพาะ เพื่อใช้ในการวิจัยในครั้งนี้สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์

๓) นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

๔) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน คือ

๑. รศ. ดร. ประจิตร มหาหิง อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. รศ. ดร. เอกฉันท จารุเมธีชน ผู้เชี่ยวชาญประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๓. ดร. ประยูร แสงใส อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

เพื่อตรวจพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of consistency) จากนั้นนำร่างแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจแล้วมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC)^{๑๒} มีสูตรในการหาค่า ดังนี้

^{๑๑}สมบุญ สิริวงค์ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิสิทธิ์พัฒนา จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓๒.

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทนดัชนีความสอดคล้อง
 $\sum R$ แทนผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ
 N แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ
 โดยที่ +๑ แนใจว่าสอดคล้อง
 ๐ ไม่แนใจว่าสอดคล้อง
 -๑ แนใจว่าไม่สอดคล้อง

โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ ๐.๖๖ ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมดจำนวน ๒๔ ข้อ ใช้ได้จำนวน ๒๔ ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง ๑.๐๐

๕) นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาเสนอแนะอีกครั้ง

๖) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ รูป / คน เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถามเพื่อหาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ α = ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ
 k = จำนวนข้อของเครื่องมือ
 S_i^2 = ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
 S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทดลองใช้กับบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนปรีดิธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสรวงคามจำนวน ๓๐ รูป/คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ .๕๗

^{๑๒} ชีระศักดิ์ อุ่นอารมณเดิส, เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา, (นครปฐมภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

๓) นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ มาหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Item total correlation)

๔) คัดเลือกข้อคำถามที่มีความเหมาะสมจำนวน ๔๐ ข้อ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอน บาค (Cronbach)

๕) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่ม ๑.วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพและชั้นเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๑.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๒. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พร้อมกับแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยด้วยตนเอง

๓. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

๑.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑.วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพและชั้นเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ ๒ เกี่ยวกับสถานภาพของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยหาค่าเฉลี่ย

(\bar{X}) และส่วนเบี่ยงมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาเทียบกับเกณฑ์ต่อไปนี้

- ๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด
- ๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก
- ๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง
- ๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย
- ๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

๑.๕ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๑) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

(๑) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

- ๑.๑ ค่า IOC (Index of item objective congruence)
- ๑.๒ ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination power)
- ๑.๓ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

(๒) สถิติพื้นฐาน

- ๒.๑ ค่าความถี่ (Frequency)
- ๒.๒ ค่าร้อยละ (Percentage)
- ๒.๓ ค่าเฉลี่ย (Mean)
- ๒.๔ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๒) การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ดังนี้

๑. กลุ่มเป้าหมาย

(๑) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๔ โรงเรียน จำนวน ๗ รูป/คน

๑. พระมงคลวุฒิสาร. ผู้จัดการ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา
๒. พระครูปริยัติธรรม โสภณ. ผู้จัดการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลาง ปุณณาคม

๓. พระครูสุตกิจวิมล. ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา

๔. พระมหานิพนธ์ ชยากโร. ผู้จัดการ โรงเรียนสุเทพนครวิษ

๕. นายสุบรรณ ศรีธร. บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา

๖. พระปลัดวิไล เตชชโร. บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางปุณณาคม

๗. มาลีรัตน์ สวานงาม. บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา

๓. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูปล สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายวิดีโอ

๔. การสร้างแบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามชื่อ วัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับนำบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ ๑) มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้ว นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

๓) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

๔) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ ท่านพิจารณาความ เหมาะสมและความถูกต้องตามเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องเกี่ยวกับประเด็นคำถาม

๕) เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปเสนอ อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบก่อนนำไปเก็บข้อมูล

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา เขตขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย นำเรียนผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อขอความ อนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

๒) ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเสนอ ต่อผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อ ขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย พร้อมกับแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลในการวิจัยด้วยตนเอง

๓) ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้ การแปรความการตีความ และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายการประยุกต์หลักสังคหัตถธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา ใน ๔ ด้าน คือ

๑) ด้านทาน หมายถึง การให้ แบ่งปัน บริจาคเสียดสิ่งของๆตน แก่ผู้อื่น เรียกว่า " อามิสทาน " หรือให้การอบรม แนะนำ สั่งสอน เรียกว่า ธรรมทานและอภัย

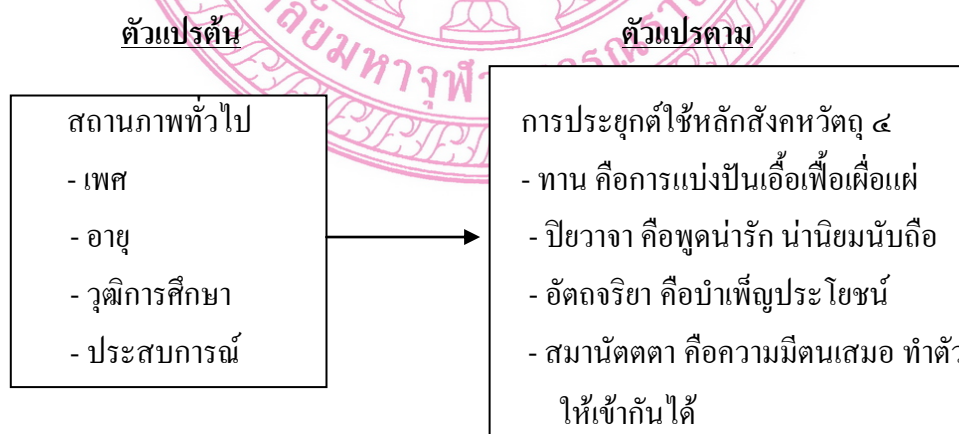
๒) ด้านปิยวาจา หมายถึง การกล่าววาจาเป็นที่รักต่อผู้อื่นคือ กล่าวคำไพเราะและมีประโยชน์ ซึ่งทำให้ผู้ฟังเกิดความรัก เคารพ สบายใจมีกำลังใจเป็นต้น

๓) ด้านอัตถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือต่อส่วนรวม

๔) ด้านสมานัตตตา หมายถึง การวางตนได้เสมอต้นเสมอปลาย เคยเป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้นตลอดไปไม่เปลี่ยนแปลง ไปซึ่งโดยทั่วไปแล้วหมายเอาการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

๑.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ดังเสนอไว้ในแผนภาพที่ ๑

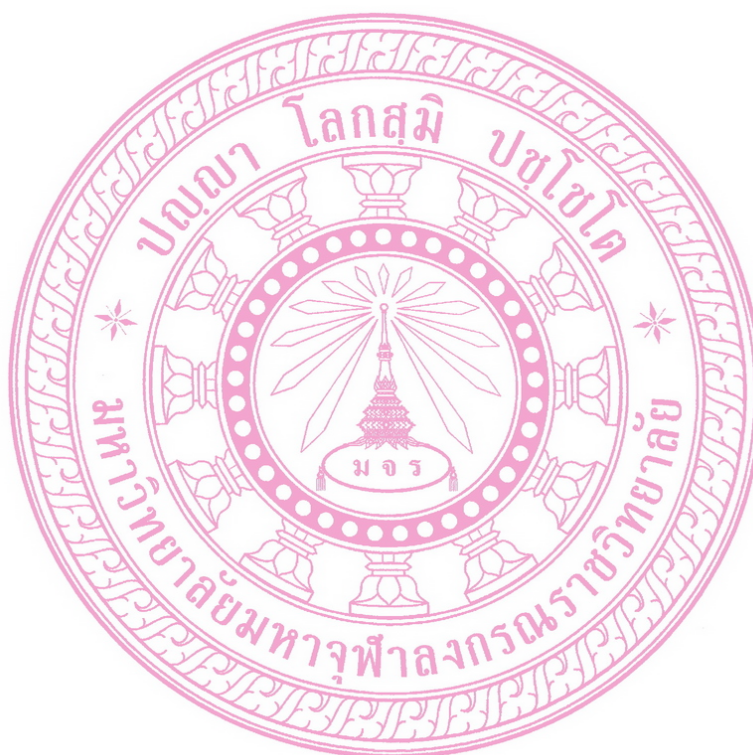
แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๑๑ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบความหมายและความสำคัญของหลักสังคหัตถ ๔ ในพระพุทธศาสนา
เถรวาท

๒. ทำให้ทราบสภาพและปัญหาของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๓. ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทาง
การศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ ๒

ความหมายและความสำคัญของหลักสังคหวัตถุ ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทนี้จะเป็นการแสดงถึงหลักสังคหวัตถุ ๔ ในฐานะหลักการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา ความหมายของสังคหวัตถุ ๔ ความสำคัญของสังคหวัตถุ ๔ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา สมานัตตตา สรูป ดังจะได้อธิบายต่อไป

๒.๑ ความหมายของสังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักคุณธรรมในศาสนาพุทธ โดยเป็นภาษาบาลีแยกออกเป็น ๒ ศัพท์ คือ สังคห ๑ วัตถุ ๑ สังคหแปลเป็นภาษาไทยว่าสงเคราะห์ มีความหมายว่า ช่วยเหลืออุดหนุน วัตถุ ในที่นี้หมายความว่าเรื่อง รวมทั้ง ๒ ศัพท์ มีความหมายว่า เรื่องความช่วยเหลือจะช่วยเหลือกัน ด้วยวิธีอย่างไรบ้าง ท่านได้วางไว้เป็น ๔ อย่าง จึงจะถือว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นได้

สังคหวัตถุ แปลว่า หลักการสงเคราะห์ หรือหลักสังคมสงเคราะห์ หมายความว่าเมื่อนมนุษย์อยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นสังคม คนในสังคมจะต้องรู้จักสงเคราะห์ อนุเคราะห์กันตามฐานะ คนในสังคมจึงจะมีความรักใคร่ปรองดองกัน ซึ่งจะทำให้สังคมน่าชื่นชม มีความสงบเรียบร้อยที่เป็นหลักการสงเคราะห์นี้มีอยู่ ๔ อย่าง คือ

๑. ทาน เป็นการให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ หมายความว่า คนเราเกิดมามีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะอาศัยการให้ จะเห็นได้ชัดก็คือ บิดา มารดา ให้ปัจจัยดำรงชีพทุกอย่างแก่บุตรธิดา ครู อาจารย์ ให้วิชาความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ของมีอยู่ ๒ อย่าง คือ อามิสทานให้วัตถุสิ่งของ กับ ธรรมทาน ให้ธรรมหรือวิชาความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งการแบ่งปันวัตถุเพื่อเป็นปัจจัยร่วมกัน

๒. ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำน่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน หมายความว่า การพูดจาที่น่ารัก พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ การพูดนอกจากจะเป็นวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานแล้วต้องเป็นวาจาที่เป็นสัจจะ และมีประโยชน์แก่ผู้ฟังแล้ว ยังจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใจได้มั่นคง

๓. อุตถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น หมายความว่า การทำประโยชน์แก่คนอื่น เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

* สุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร, “การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน,” รายงานการวิจัยอิสระ, (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

๔. สมานัตตตา ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว หมายความว่า ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย คือ จิตใจคงเสถียรคงวาต่อคนทั่วไป รู้จักร่วมสุขร่วมทุกข์กับคนอื่น เห็นคนอื่นได้รับทุกข์ต้องไม่ทอดทิ้ง หรือรังเกียจ เห็นคนอื่นได้ดีมีความสุขก็ไม่ริษยาแรกคบเป็นอย่างไรต่อไปก็เป็นอย่างนั้น ไม่เปลี่ยนแปลง การวางตัวอย่างนี้ ย่อมเป็นที่รักใคร่นับถือของคนทั่วไป

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ไว้ว่า เมื่อทุกคนต่างประพฤตีสังคหวัตถุทั่วถึงกันแล้ว อย่างว่าแต่เฉพาะคน เฉพาะครอบครัว จะรักใคร่นับถืออยู่เป็นสุขสบายเลย ถึงคนทั้งหมู่บ้าน ทั้งเมือง ทั้งประเทศ ทั้งโลก ก็ต้องอยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้นท่านจึงว่าสังคหวัตถุทั้ง ๔ อย่าง เป็นคุณสำหรับยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่นให้รักใคร่นับถือ ช่วยเหลือกัน อย่างวิเศษแท้^๒

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ไว้ว่าสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักการสงเคราะห์ หรือเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี^๓

คุณ โทจันทร์ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ไว้ สังคหวัตถุ ๔ ว่าเป็นหลักผูกใจคน เป็นเหมือนมนต์รัก มนต์เสน่ห์หา เมตตามหานิยม^๔

ปรีชา นันทาภิวัฒน์ น.อ. (พิเศษ) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ไว้ว่าสังคหวัตถุ ๔ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวคือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี^๕

บุญสิริ ชวลิตธารง ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ไว้ว่า เป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน อันเป็น ไปเพื่อการสงเคราะห์กัน^๖

^๒ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), สังคหวัตถุ ๔ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๕๓.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญญชีวิต ,พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐. หน้า ๑๑.

^๔ คุณ โทจันทร์ ,พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๕-๒๘.

^๕ ปรีชา นันทาภิวัฒน์ น.อ.(พิเศษ) , พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๓.

^๖ บุญสิริ ชวลิตธารง , ธรรมโอสธ , (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์ , ๒๕๒๕), หน้า ๒๓-๓๑.

อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน แป้นสุวรรณ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ ๔ ไว้ว่า เป็นธรรมเครื่องผูกมัดน้ำใจ^๑

จากการค้นคว้าวิจัยสรุปได้ว่า สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง เครื่องมือ หรือกิจกรรมที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมอันจะก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมืองและประเทศชาตินั่นเอง

๒.๒ ความสำคัญของสังคหวัตถุ ๔

หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีที่กล่าวไว้ในพุทธศาสนาเถรวาท ในแง่ของการมีมิตรสหายหรือบริวารที่ดีจริง พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของการมีมิตรสหายที่ดีไว้ในอุปัทมสูตรว่า “ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี้เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว”^๒ แต่การที่จะสร้างมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลที่เป็นมิตรสหายกันแล้วไว้ได้นั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญมากเหมือนกัน เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรหรือบริวารเรียกว่า หลักสังคหวัตถุ^๓ ซึ่งมีด้วยกัน ๔ ประการ คือ

๑) ทาน การให้ปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของของตนแก่บุคคลอื่น ด้วยเห็นว่าสิ่งของที่ตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เป็นการแสดงความมีน้ำใจและเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรสหายหรือบริวารไว้ได้พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการให้ไว้มากมาเช่นผู้ให้ยอมเป็นที่รัก^๔ ผู้ให้ยอมผูกมิตรไว้ได้^๕ เป็นต้น ผู้ที่มีความตระหนี่นั้นไม่สามารถที่จะผูกมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรและบริวารไว้ได้

๒) ปิยวาจา หรือ เปยวัชชะ การมีวาจาเป็นที่รัก เป็นที่ดูดีมีจิตใจของผู้ฟัง มีวาจาสุภาพอ่อนหวานชวนฟัง เป็นวาจาที่ไม่หยาบคายและก่อให้เกิดประโยชน์ การมีปิยวาจานี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการผูกมิตรหรือรักษาน้ำใจมิตร บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นทูตหรือเป็นตัวแทนของประเทศในการเจรจาเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชน

^๑ อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน แป้นสุวรรณ ,พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว , ๒๕๔๘) , หน้า ๑๑๕.

^๒ ส.ม. (ไทย) ๑๘/๕/๒.

^๓ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๔๒.

^๔ ธรรมรักษา , พระไตรปิฎกฉบับสุภายิต, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์ , ๒๕๓๒) , หน้า ๒๐๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๘.

และประเทศชาติ จะต้องมีเทคนิคในการใช้คำพูดที่ดีเยี่ยม เพราะถ้าหากใช้คำพูดที่ไม่ดีก็จะส่งผลให้ประชาชนและประเทศชาติสูญเสียผลประโยชน์ได้

๓) อัจฉริยา การประพฤติตนเป็นประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นในเวลาที่ยจำเป็น ไม่เป็นคณิ่งดูค้ายในเมื่อตนเองมีกำลังความสามารถที่พอจะช่วยเหลือได้ ในการผูกสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศก็เช่นเดียวกัน จะต้องเป็นผู้ที่รู้จักให้การช่วยเหลือในเวลาที่เหมาะสมช่วยเหลือ เช่น เมื่อถึงคราวที่มิตรประเทศต้องประสบกับภัยพิบัติต่างๆ ที่ประเทศสัมพันธ์มิตรพอที่จะช่วยเหลือได้ ก็ให้ช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ เพื่อเป็นการผูกสัมพันธ์ไมตรีหรือแสดงถึงความมีสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน

๔) สมานัตตตา ความมีตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่คบมิตรเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มิใช่ว่าเมื่อเห็นว่ามีตรหมคประโยชน์สำหรับคนแล้วก็เริ่มห่างเหินหรือเลิกคบไป การคบหามิตรจะต้องคบด้วยความจริงใจและความเสมอต้นเสมอปลายทั้งในยามที่มีตรรุ่งเรืองและในคราวตกต่ำสรุปได้ว่าวิธีการทั้ง ๔ นี้ เมื่อปฏิบัติได้ ย่อมให้เกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจในกลุ่มชนนั้นๆ ถ้าไม่มีหลักปฏิบัติเช่นนี้ ผู้นั้นย่อมเป็นที่รักของคนทั่วไป ข้อนี้บางท่านจึงเรียกว่า มนต์มหาเสน่ห์ เพราะทำให้คนเข้าไปนั่งในใจของผู้อื่น

ต่อไปจะได้พูดถึงความสำคัญของสังคหัตถธรรม ที่เป็นส่วนสำคัญในหลักการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

๒.๒.๑ สังคหัตถ ๔ เป็นหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติซึ่งการอยู่ร่วมกันในสังคหหรือในหมู่คณะจำเป็นต้องมีสิ่งที่จะมายึดเหนี่ยวจิตใจและประสานหมู่คณะไว้ให้เกิดความสามัคคีและเพื่อให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ได้แก่ หลักสังคหัตถ ๔ ดังต่อไปนี้

๑. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยให้ ไม่ใช่ให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรี ผู้ให้ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือมีฐานะดีกว่าผู้รับเสมอไป และยังรวมถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ

๒. ปิยวาจา พุดอย่างรักกันคือกล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟังชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดีสมานสามัคคีเกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งแต่ละกลุ่มที่ได้จัดตั้งขึ้นมาจะมีการแบ่งหน้าที่กันและสิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้คือฝ่ายประชาสัมพันธ์ หากฝ่ายประชาสัมพันธ์พุดจาไม่ดี ถึงโครงการหรือกิจกรรมจะดีแค่ไหนก็ไม่สามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจของสมาชิกกลุ่มได้

๓. อัจฉริยา การทำประโยชน์คือช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่างๆบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

๔. สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มและบุคคลทั่วไปไม่เอาเปรียบบุคคลที่ด้อยกว่า และเสมอในสุขทุกข์คือร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน^{๑๒}

๒.๒.๒ สังคหัตถุ ๔ เป็นเครื่องผูกใจคน และการที่จะผูกมัดใจคนได้นั้นก็ต้องอาศัยธรรมะที่จะช่วยผูกมัดจิตใจคนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากจะเห็นได้ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาการใช้หลักสังคหัตถุ ๔ การแสดงพฤติกรรมโต้ตอบระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือไปยังกลุ่มบุคคลจะเกิดขึ้นในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเกิดความเข้าใจอันดี มีทัศนคติที่ดีต่อกัน รู้จักการให้และการรับความช่วยเหลือหรือคำแนะนำต่างๆโดยที่บุคคลสามารถให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเมื่อบุคคลอื่นต้องการการปฏิบัติตนหรือการแสดงออกต่อกัน เช่น ครูกับนักเรียน ในลักษณะที่เป็นมิตร โดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันมีความใกล้ชิดสนิทสนมโดยที่ครูสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พักพิงได้เมื่อนักเรียนต้องการในการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่จะช่วยให้อารมณ์ในการเรียนเป็นไปอย่างราบรื่นโดยนักเรียนที่รับรู้ว่าคุณครูปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจให้ความรักเอาใจใส่ตนด้วยความจริงใจจะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดีกับครูเข้าใจและยอมรับในคำสอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่การนำไปปฏิบัติ ลักษณะการปฏิบัติตนของครูกับนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนยอมรับคำสอนของครู และนำสิ่งที่ครูสอนไปปฏิบัติได้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนโดยอาศัยการปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความจริงใจ ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีและยอมรับการปฏิบัติของครูนั้น เป็นการเสริมสร้างลักษณะทางจิต และพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของนักเรียน เช่นพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ดีงามพฤติกรรมหนึ่งนั้น ครูสามารถปฏิบัติโดยให้ความสำคัญกับนักเรียนของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน ทำตนเป็นกันเองกับเด็กไม่เข้มงวดหรือปล่อยปละละเลยนักเรียนจนเกินไป ให้ความยุติธรรมกับนักเรียนทุกคน ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของนักเรียน และแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับนักเรียน ลักษณะของครูเหล่านี้จะเป็นลักษณะที่

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมนุญชีวิต , หน้า ๑๓-๑๔.

ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น ทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อครู และยอมรับคำสั่งสอนของครูไปปฏิบัติต่อไปได้^{๓๓}

๒.๒.๓ สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การให้เพื่อสงเคราะห์นี้ หมายถึงการให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ร้อยรัดใจให้รวมกันเป็นหมู่และเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่นับถือสนิทสนมกันมั่นคง จะเห็นได้จากมีกองทุนช่วยเพื่อนครู ขอมเสียดสละเงินของทุกคนที่สมัครใจเข้าเป็นสมาชิกกองทุนถือเป็นการช่วยเหลือกันในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีความคิดที่จะช่วยเหลือกันเอง ก่อนที่จะไปขอรับความช่วยเหลือจากต้นสังกัดให้กลุ่มได้บริหารงานด้วยการเอื้อ เพื่อเผื่อแบ่งปันสิ่งของๆตนช่วยเหลือกันด้วยตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำทั้งเสียดสละแรงกายและเวลาเพื่อส่วนรวมและสิ่งที่มีงมงันด้วยการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานวาจาเป็นที่รัก วาจาคุศุมน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ่งใจ จะก่อให้เกิดความสามัคคี เกิดมิตรไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงสิ่งทีทุกคนยอมรับในกฎกติกาที่ได้ตั้งขึ้นมาร่วมกัน ทำให้แสดงถึงการประพฤติปฏิบัติร่วมกันและผลประโยชน์ที่จะได้รวมร่วมกันก็คือ มิตรที่ดีต่อกันที่ทุกคนจะได้รับร่วมกัน จึงเป็นแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหาในการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน^{๓๔}

๒.๒.๔ สังคหวัตถุ ๔ เป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกันอันเป็นไปเพื่อดูแลกันซึ่งหลักธรรมแห่งการแบ่งปันนี้ บุคลากรทางการศึกษาได้ถือปฏิบัติร่วมกันโดยใช้ศานนามาเป็นเครื่องกล่อมเกลาคิดใจให้มีความเห็นอกเห็นใจกันในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งปันเงินที่มีอยู่เพื่อเข้าเป็นกองทุนกลุ่มต่างๆ จึงถือเป็นการแบ่งปันทรัพย์เพื่อช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันจึงเป็นการให้การเผื่อแผ่แก่กันซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุกคนย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกัน และการแบ่งปันไม่ได้มีแต่ทรัพย์สินเท่านั้นยังรวมถึงด้านจิตใจ ยังช่วยให้อำลั้งใจ ให้ความรู้ให้การแนะนำให้ข้อเสนอแนะต่างๆในสิ่งที่ทำร่วมกันในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด แล้วผลที่จะได้ตามมาจึงเป็นมูลเหตุให้ได้รับความร่วมมือ สามัคคี ที่ทุกคนจะได้รับร่วมกัน แต่ถ้าหาก

^{๓๓} พุทธทาสภิกขุ , **บริหารธุรกิจแบบพุทธ** , (กรุงเทพมหานคร : อตัมมโย , มปป.).

^{๓๔} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) , **สังคหวัตถุ ๔** , (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย , ๒๕๒๘) , หน้า ๑๑.

บุคคลากรทางการศึกษาคิดเห็นแต่ประโยชน์ของตนเองมากกว่าส่วนร่วม ปฏิบัติหน้าที่ก็จะไม่สามารถสำเร็จได้ และสังคหวัตถุ ซึ่งเป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกันก็จะใช้ไม่ได้^{๕๕}

๒.๒.๕ สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์หมายถึง การให้เกื้อหนุน โอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุคหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณา คนที่มีทรัพย์คิดช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ ย่อมเป็นกำลังสำคัญของครูในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเพื่อเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ ดังนั้น การให้เกื้อหนุน โอบอ้อมอารีกันด้วยเมตตา และการให้อุคหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณาจึงถือว่าให้เพื่ออนุเคราะห์^{๕๖}

หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน หรือหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสมัคสมานสามัคคีและมีความสุข มี ๔ ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ดังมี

๒.๓ ทาน

ทาน เป็นหลักธรรมเบื้องต้นในพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันและกันไว้ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ทาน เพราะจัดเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ ๓ อย่าง^{๕๗} คือบุญสำเร็จด้วยการให้ บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และบุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนาการทำบุญทั้ง ๓ ประการนี้เป็นหนทางในการปฏิบัติตนเพื่อจะเข้าสู่เป้าหมายตามเจตนาของผู้กระทำนั้นๆ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้กล่าวความหมายของทานไว้ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายตามรูปศัพท์

คำว่า ทาน มาจากคำภาษาบาลี มีรากศัพท์มาจาก ทา ธาตุ มีความหมายว่า ให้ ลง ยุ บังจย ในนามกิตก์ โดยมีรูปวิเคราะห์ ดังนี้

ทียเตติ ทานํ ชื่อว่าทาน เพราะว่า ให้ เป็นกริยานาม หมายถึงการให้

ทียติ เอนนาติ ทานํ ชื่อว่าทาน เพราะว่า เป็นวัตถุที่ให้ หมายถึง สิ่งของที่ให้, สิ่งที่ให้^{๕๘}

^{๕๕} บุญศิริ ชวลิตธารง , ธรรมโอสธ , (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์ , ๒๕๒๕) ,
หน้า ๒๓-๓๑.

^{๕๖} สุจิตรา ธรรมรัตน์, ศาสนาเปรียบเทียบ , (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด , ๒๕๓๘) ,
หน้า ๑๕.

^{๕๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๕.

^{๕๘} มงคล. ๒/๒๒-๒๓.

ที่ยติ อวชฌนุทียเตติ ทานํ ชื่อว่า ทาน เพราะอรรถว่า อันบุคคลยอมให้ คือ ยอมบั่น
รอน^{๑๕}

๒.๓.๒ ความหมายของทานในพระไตรปิฎก

ทาน หมายถึง การให้วัตถุที่ควรให้

ทาน หมายถึง การให้ความรู้

ทาน หมายถึง การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น ตามความหมายนี้ คือ การงดเว้นจาก
เวรภัยได้แก่ การรักษาศีล มีเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น การรักษาศีล เป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง
ถือเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย^{๑๖}

๒.๓.๓ ความหมายของทานในอรรถกถา

ทาน หมายถึง ทานวัตถุ เพราะบุคคลให้ทานด้วยวัตถุนี้ ฉะนั้น วัตถุนี้ จึงชื่อว่าทาน
อธิบายว่า เขามอบทรัพย์สินที่มีอยู่ของตนแก่ผู้อื่น

ทาน หมายถึง จากเจตนา เจตนาเป็นเหตุบริจาคนันมีสิ่งของที่ควรให้ ๑๐ อย่าง มีข้าว
เป็นต้น อันมีสัมมาทิฏฐิเป็นต้นนำ แก่บุคคลอื่น

ทาน หมายถึง ความไม่โลภ ซึ่งประกอบด้วยเจตนาอันเป็นเหตุบริจาคนาน ๕

ทาน โดยเนื้อความมีเพียง ๒ อย่าง คือ จากเจตนา และไทยธรรม

กล่าวโดยสรุปแล้ว ทาน หมายถึง การให้ การให้ธรรมะเป็นทาน การแบ่งปันสิ่งที่เป็น
วัตถุและสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุแก่สรรพสัตว์ เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์ ตอบแทนและบูชาคุณ ด้วยเจตนา
อันบริสุทธิ์โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนนั่นเอง รวมถึงการให้อภัยด้วย

ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงความหมายของทานที่สนะของนักวิชา ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง ทาน หมายถึง การให้ (โอบอ้อม
อารี) นักบริหารที่ดีต้องมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ทานแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาการ
ให้ทานจะช่วยให้ผู้อื่นไว้ได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ ทอ โคนุถมิมุตาณิ ผู้ให้ยอมผูกใจมิตรไว้ได้”
นักบริหารอาจให้ทานได้ ๗วิธี คือ

ก. อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาโดยเฉพาะ
การให้เพื่อผูกใจในยามที่เขาตกต่ำหรือมีความเดือดร้อน ดังภาษิตอังกฤษที่ว่า “เพื่อนแท้ คือเพื่อนที่
ช่วยเหลือในยามตกยาก” การให้รางวัลหรือขึ้นเงินเดือนจัดเข้าในอามิสทาน

ข. วิทยาทาน คือ ธรรมทาน หมายถึง การให้คำแนะนำหรือสอนวิธีทำงานที่ถูกต้อง
รวมถึงการจัดหลักสูตรพัฒนาบุคลากรหรือส่งไปศึกษาและดูงาน

^{๑๕} ศ.ย. ๑/๒๑๒.

^{๑๖} อภิ.ก. (ไทย) ๓๓/๒๘๕-๒๘๐/๔๕๕.

ค. อภัยทาน หมายถึง การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน หรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน การให้อภัยไม่ทำให้ผู้ให้ต้องสูญเสียอะไร เป็นการลงทุนราคาถูกแต่ได้ผลตอบแทนราคาสูง นั่นคือ ได้มิตรภาพกลับคืนมา และมีคนสนองงานเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่งมีภายติจีนที่ว่า “มีมิตร ๕๐๐ คน นับว่ายังน้อยเกินไป มีศัตรู ๑ คนนับว่ามากเกินไป อับราฮัม ลินคอล์น กล่าวว่า “วิธีทำลายศัตรูที่ดีที่สุดคือ เปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร” เราจะทำอย่างนั้นได้ก็ต่อเมื่อเรารู้จักให้อภัย^{๒๐}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ได้กล่าวถึง ทาน หมายถึงการให้การเอื้อเพื่อเพื่อแผ่เสียดสละแบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยการให้สิ่งของหรือให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนด้วยน้ำใจไมตรี มีความโอบอ้อมอารี จะช่วยผูกใจคนไว้ได้ การทำทานจะไม่สูญเปล่า ผู้ที่ให้สิ่งที่ดีย่อมได้รับสิ่งที่ดีตอบแทน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “มณาปทาปี ลภเต มณาปี”^{๒๑} แปลว่า ผู้ให้สิ่งที่น่าพอใจย่อมได้รับสิ่งที่น่าพอใจการให้ทานอาจให้ได้ ๒ วิธีด้วยกันคือ

๑.) อามิสทาน ให้สิ่งของแก่เพื่อนหรือผู้อื่นที่ด้อยกว่ารวมทั้งการให้รางวัลต่าง ๆ เป็นต้น

๒.) ธรรมทานหรือวิทยาทาน หมายถึง การให้ธรรม การให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่วหรือการแนะนำให้รู้ศิลปวิทยาในการประกอบสัมมาชีพ^{๒๒}

คุณ โทจันทร์ ได้กล่าวถึงทาน มาจากคำว่า ทาน แปลว่า การให้ การเอื้อเพื่อเพื่อแผ่โอบอ้อมอารี บุคคลจะเป็นที่รักใคร่เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลอื่น^{๒๓}

บุญลิริ ขวลิตรารัง ได้กล่าวถึง ทาน หมายถึงการให้ การเอื้อเพื่อแผ่แก่กันและกัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุกๆคนนั้นย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่างๆ ในด้านวัตถุเช่นทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านวาจา พูดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ควรพูดจาในด้านสติปัญญาช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำ ในข้อที่ควรจะแนะนำต่างๆ การให้การเอื้อเพื่อแผ่เจือจานทุกคนทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อย ต่างก็ควรจะมีทาน คือให้การช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อยผู้น้อยให้การ

^{๒๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๔๕), หน้า ๗๐-๗๕.

^{๒๑} อจ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๔๔/๗๒.

^{๒๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๗๑.

^{๒๓} คุณ โทจันทร์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๕-๒๘.

ช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยมิจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย^{๒๕}

สุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร ได้กล่าวถึง ทาน หมายถึงทาน เป็นการให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ หมายความว่า คนเราเกิดมามีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะอาศัยการให้ จะเห็นได้ชัดก็คือ บิณฑบาต การให้ปัจจัยดำรงชีพทุกอย่างแก่บุตรธิดา ครู อาจารย์ ให้วิชาความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ของมีอยู่ ๒ อย่าง คือ อามิสทานให้วัตถุสิ่งของ กับ ธรรมทาน ให้ธรรมหรือวิชาความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งการแบ่งปันวัตถุเพื่อเป็นปัจจัยร่วมกัน^{๒๖}

บรรเทิง พาวิจิตร ได้กล่าวถึงทานะ คือ การให้ มีใจเอื้อเฟื้อแผ่ เสียดสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดจนถึงให้ความรู้ และคำแนะนำสั่งสอน^{๒๗}

อุดม เขยกิ่งค์ และ กนิษฐาน เป้นสุวรรณ ได้กล่าวถึง ทาน คือ การแบ่งปันกัน อยู่ แบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้^{๒๘}

ปรีชา นันทาภิวัดน์ น.อ.(พิเศษ) ได้กล่าวถึงทาน คือการให้ เอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ เสียดสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดให้ความรู้แนะนำสั่งสอน^{๒๙}

จากการค้นคว้าผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทาน หมายถึง การให้ การสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้สิ่งของที่มีให้แก่ผู้ที่ต้องการ ผู้ขาดแคลนหรือผู้เดือดร้อน สิ่งของที่นำมาให้ นั้นต้องเป็นสิ่งของที่ได้มาโดยสุจริตเป็นประโยชน์ คือผู้ให้ก็มีความสุข อิ่มเอิบใจ ผู้รับก็ก็สามารถบรรเทาทุกข์ความเดือดร้อน รวมทั้งการให้ความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจนและเป็นจริงด้วย

^{๒๕} บุญศิริ ชวลิตธำรง, ธรรมโอสธ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๒๓-๓๑.

^{๒๖} สุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร, “ การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน ”, รายงานการวิจัยอิสระ, (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๐). บทคัดย่อ.

^{๒๗} บรรเทิง พาวิจิตร, การปกครองตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕-๓๖.

^{๒๘} อุดม เขยกิ่งค์ และ กนิษฐาน เป้นสุวรรณ, พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๕.

^{๒๙} ปรีชา นันทาภิวัดน์ น.อ.(พิเศษ), พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๓.

๒.๓.๑ หลักการให้ทาน

ในพระพุทธศาสนามีคำสอนเกี่ยวกับหลักการให้ทานเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะ สำหรับหลักการให้ทานที่เป็นอามิสทานนั้น ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ประการคือ ๑. วัตถุที่จะให้ทาน ๒. ทายกผู้จะให้ทาน ๓. ปฏิภาหผู้จะรับทาน

วัตถุที่จะให้ทาน คือทานวัตถุ (ไทยธรรม หรือไทยทาน) แบ่งออกเป็น ๒ หมวด ได้แก่ หมวดทานวัตถุ ๑๐ ได้แก่ อาหาร น้ำดื่ม ผ้ายานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องอุปโภค ที่นอน ที่พักอาศัย เครื่องตามประทีป โดยทานวัตถุ ๑๐ อย่างนี้เหมาะสำหรับบุคคลทั่วไปทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์รวมทั้งสัตว์ดิรัจฉานด้วย และหมวดปัจจัย ๔ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค โดยปัจจัย ๔ อย่างนี้เหมาะสำหรับบรรพชิต

ทายกผู้จะให้ทาน ได้แก่ บุคคลทั่วไปทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งทายกนี้ องค์ประกอบ ๓ ประการคือ ๑. ก่อนให้ทานเป็นผู้มีจิตยินดี (บุพเจตนา) ๒. กำลังให้ทานอยู่ยอมทำจิตให้เลื่อมใส (มูญจนเจตนา) ๓. ครั้นให้ทานแล้วยอมปลื้มใจ (อปราปรเจตนา)

ปฏิภาหผู้จะรับทาน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. **ปาฏิบุคคลิกทาน** (การให้เจาะจงบุคคล) มี ๑๔ จำพวก ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ พระอรหันต์มรรค พระอนาคามี พระอนาคามีมรรค พระสกทาคามี พระสกทาคามีมรรค พระโสดาบัน พระโสดาปัตติมรรค บุคคลภายนอกพุทธศาสนาที่ได้มานสมาบัติ(อภิญญา ๕) ปุถุชนผู้มีศีล ปุถุชนผู้ทุศีล และสัตว์เดียรัจฉาน

๒. **สังฆทาน** (การให้โดยไม่เจาะจงบุคคล) มี ๗ จำพวก ได้แก่ สงฆ์สองฝ่ายมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข สงฆ์สองฝ่ายเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุสงฆ์อย่างเดียว ภิกษุณีสงฆ์อย่างเดียว ขอให้สงฆ์จัดภิกษุและภิกษุณีตามจำนวนขึ้นเป็นสงฆ์ ขอให้สงฆ์จัดภิกษุตามจำนวนขึ้นเป็นสงฆ์ ขอให้สงฆ์จัดภิกษุณีตามจำนวนขึ้นเป็นสงฆ์

ในปฏิภาหทั้งสองประเภทนี้ มีองค์ประกอบ ๓ ประการคือ ๑. เป็นผู้ปราศจากราคะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะ ๒. เป็นผู้ปราศจากโทสะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะ ๓. เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโมหะ

ในบรรดาส่วนสำคัญทั้ง ๓ ประการคือ วัตถุที่จะให้ทาน ทายกผู้จะให้ทาน และปฏิภาหผู้จะรับทานนี้ มีความเกี่ยวข้องกันโดยอาศัยความบริสุทธิ์แห่งทักษิณา ๔ อย่างเป็นเครื่องประกอบ ได้ข้อสรุปเป็นหลักการว่า การให้ทานจะมีผลมาก มีอานิสงส์มากหรือมีผลไปพลุล้นนั้น ทั้งทายกและปฏิภาหจะต้องเป็นผู้มีศีลมีกัลยาณธรรม และได้ขอมมาโดยธรรม พร้อมทั้งมีจิตเลื่อมใสดี เชื้อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง

๒.๓.๒ ประโยชน์ของท่าน

ประโยชน์ของการให้ทาน หรือทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “อานิสงส์” ก็คือ ประโยชน์หรือผลที่เกิดจากการให้ทานนั่นเอง ซึ่งจะมีผลเกิดขึ้นทั้งแก่ผู้ให้ทานและผู้รับทาน แต่ถ้าพูดถึงอานิสงส์ของการให้ทานที่จะเกิดขึ้น มีขึ้นแก่ผู้ให้ทานเป็นสำคัญ ผู้ให้ทาน ไม่ว่าจะให้ด้วย เหตุผลประการใดก็ตาม ผู้ให้ ย่อมจะได้รับอานิสงส์ คือ ผลที่เกิดจากการให้ทานนั้น

พระพุทธเจ้า ทรงแสดงประโยชน์ของการให้ทานแล้วมีโทษะมาก แก่สุกษมาณพโศ เทยบุตรว่า การให้ทาน เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหากมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นผู้มีโทษะมาก ดังปรากฏในจูฬกัมมวิภังคสูตรว่า “คนที่ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ที่นอนที่อยู่อาศัย ประทีปโคมไฟ แก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาตายไปแล้วจะไปสู่สุคติ ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ จะเป็นผู้มีโทษะมาก”^{๓๐}

ผู้วิจัยสรุปการให้ทานมีประโยชน์ ๒ ประการ คือ

๑. การให้ทาน เป็นเครื่องเกื้อหนุนให้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ กล่าวคือเมื่อตายไปจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

๒. การให้ทาน เป็นเครื่องเกื้อหนุนให้เป็นผู้มีโทษะมาก

การให้ทานจะทำให้เป็นผู้มีโทษะมากได้อย่างไร เรื่องนี้เราจะพิจารณาจากความจริงที่ปรากฏให้เห็นในชีวิตจริง บางคนเกิดมาในตระกูลที่มีโทษะมาก คือ มีทรัพย์สมบัติมาก บางคนเกิดมาแทบไม่มีอะไรจะเลี้ยงชีพ แม้จะดิ้นรนหาอย่างไร ก็ไม่พอดำรงชีพ เรื่องนี้เราจะต้องพิจารณาเหตุปัจจัยหลายประการ แต่เหตุปัจจัยตัวหนึ่งที่ปรากฏในพุทธคำรัสนี้ คือ การให้ทาน

นอกจากนี้ ประโยชน์ของการให้ทาน แบ่งเป็น ๒ ตามประเภทแห่งทาน คือ ประโยชน์ของอามิสทาน และประโยชน์ของธรรมทาน

๑) ประโยชน์ของอามิสทาน

ในทักษิณาวินัยกัณฐสูตร มัชฌิมนิคาเย อูปริปันณาสะกั กล่าวถึงประโยชน์ของอามิสทานไว้ว่า

๑. ให้ทานแก่พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๒. ให้ทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๓. ให้ทานแก่สาวกของพระพุทธเจ้า มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๔. ให้ทานแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อทำอรรถผลให้แจ้งมีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๕. ให้ทานแก่พระอนาคามี มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๖. ให้ทานแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อทำอนาคามีผลให้แจ้ง มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้

^{๓๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๕๔/๓๕๓.

๗. ให้ทานแก่พระสกทาคามี มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๘. ให้ทานแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อทำสกทาคามีให้แจ้ง มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๙. ให้ทานแก่พระโศดาบัน มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๑๐. ให้ทานในผู้ปฏิบัติเพื่อทำโศดาปัตติผลให้แจ้ง มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๑๑. ให้ทานแก่นักบวชนอกศาสนา ผู้ปราศจากราคะ มีอานิสงส์แสนโกฏิ

อรรถภาพ

๑๒. ให้ทานแก่นักบวชผู้ทุศีล มีอานิสงส์หนึ่งแสนอรรถภาพ
๑๓. ให้ทานแก่ปุถุชนผู้ทุศีล มีอานิสงส์หนึ่งพันอรรถภาพ
๑๔. ให้ทานแก่สัตว์ดิรัจฉาน มีอานิสงส์ร้อยอรรถภาพ^{๓๓}

ในเวลามสูตร มีอุทาหรณ์ของอานิสงส์สังฆทานว่า

พราหมณ์คนหนึ่งชื่อว่า เวลามา เป็นคนมีจิตใจเลื่อมใสต่อการบริจาคทาน ได้สร้างโรงทานขึ้นที่บ้านของตน และประกาศทั่วไปให้คนทั้งหลายที่อยู่ในชมพูทวีปมารับทานตลอด ๗ ปี ๗ เดือน บุคคลใดไม่มีที่พักอาศัย ไม่มีเครื่องนุ่งห่ม ขอให้แจ้งความประสงค์จะได้จัดการให้ทานแก่ผู้นั้น โดยทั่วถึงกันหมด และวันสุดท้ายได้ให้ลาดทอง ถาดเงิน ถาดสำริด ซึ่งมีทองและเงินอยู่เต็มถาดอย่างละ ๘๔,๐๐๐ และช้าง รถ หญิงสาว บัลลังก์ ซึ่งประดับอย่างงดงาม อย่างละ ๘๔,๐๐๐ โคนมอีก ๘๔,๐๐๐ ตัว ผ้าคู่อีก ๘๔,๐๐๐ คู่ ทานที่เวลามาพราหมณ์ทำนั้น ได้ชื่อว่า มหาทาน พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบอานิสงส์ของการให้มหาทานเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. การทำทานของเวลา มพราหมณ์ ย่อมได้อานิสงส์ถึงอสังขัยภพ
๒. อานิสงส์ที่เวลา มพราหมณ์ได้รับนี้ ยังสู้อานิสงส์ของผู้ถวายอาหารแก่พระ โศดาบัน เพียงองค์เดียวและครั้งเดียวไม่ได้
๓. อานิสงส์ที่ได้รับจากการถวายอาหารแก่พระ โศดาบัน ๑๐๐ องค์ ยังสู้อานิสงส์การถวายอาหารแก่พระสกทาคามีบุคคลเพียงองค์เดียวและครั้งเดียวไม่ได้
๔. อานิสงส์ที่ได้รับจากการถวายอาหารแก่พระสกทาคามีบุคคล ๑๐๐ องค์ ยังสู้ อานิสงส์การถวายอาหารแก่พระอนาคามีบุคคลเพียงองค์เดียวและครั้งเดียวไม่ได้
๕. อานิสงส์ที่ได้รับจากการถวายอาหารแก่พระอนาคามี ๑๐๐ องค์ ยังสู้อานิสงส์การถวายอาหารแก่พระอรหันต์เพียงองค์เดียวและครั้งเดียวไม่ได้
๖. อานิสงส์ที่ได้รับจากการถวายอาหารแก่พระอรหันต์ ๑๐๐ องค์ ยังสู้อานิสงส์การถวายอาหารแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าเพียงองค์เดียวและครั้งเดียวไม่ได้

^{๓๓} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๓๕/๔๒๓-๔๒๘.

๗. อานิสงส์ที่ได้รับจากการถวายอาหารแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ๑๐๐ องค์ ยังสู้อานิสงส์การถวายอาหารแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงองค์เดียวและครั้งเดียวไม่ได้

๘. อานิสงส์ที่ได้รับจากการถวายอาหารแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑๐๐ องค์ ยังสู้อานิสงส์การถวายอาหารแก่พระภิกษุทั้งหลาย (สังฆทาน) มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข ไม่ได้

๙. อานิสงส์ที่ได้รับจากการถวายอาหารแก่พระสงฆ์มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข ยังสู้อานิสงส์การสร้างวิหารทาน (ถาวรวัตถุ) แก่พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ทั่วทั้ง ๔ ทิศไม่ได้^{๑๒}

ในสี่หสูตร อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต พระพุทธเจ้าทรงแสดงประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้ให้ทานไว้ ๕ ประการ คือ

๑. ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รัก เป็นที่ชอใจของประชาชน
๒. บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมคบหาสมาคมกับผู้ให้ทานนั้น
๓. ชื่อเสียงของผู้ให้ทานย่อมขจรไป
๔. ผู้ให้ทาน ย่อมเป็นผู้ไม่ห่างจากฆราวาสธรรม
๕. ผู้ให้ทาน เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์^{๑๓}

ผลของทานทั้ง ๕ นั้น แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ข้อที่ ๑-๔ เป็นผลของทานที่ให้ผลในปัจจุบัน ส่วนข้อที่ ๕ เป็นผลของทานที่ให้ภายหลังจากละโลกนี้ไปแล้ว

ในสี่เสนาปติสูตร อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ผู้ให้ทานนั้น ย่อมได้รับอานิสงส์ ๗ ประการ คือ

๑. พระอรหันต์ย่อมอนุเคราะห์ผู้ให้ทานก่อน
๒. พระอรหันต์ย่อมเข้าไปหาก่อน
๓. พระอรหันต์ย่อมรับทานของผู้ให้ก่อน
๔. พระอรหันต์ย่อมแสดงธรรมให้ก่อน
๕. ชื่อเสียงอันดีงามของผู้ให้ทาน ย่อมฟุ้งขจรไป
๖. ผู้ให้ทานย่อมแก้แค้นล้างอายหาญ ไม่เก้อเงินในที่ประชุม
๗. เมื่อสิ้นชีพลง ผู้ให้ทานย่อมบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

สมัยพุทธกาล สังคมให้ความสำคัญแก่พระอรหันต์มาก เพราะหากใครได้เข้าไปถวายทานหรือเข้าไปใกล้พระอรหันต์ นับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดของชีวิต “พระเจ้าพิมพิสารขณะที่ยังเป็น

^{๑๒} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๒๒๔/๓๑๕-๓๑๖.

^{๑๓} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๒/๓๕/๕๖.

ว่าให้มีความสุข ผู้ให้ประทีป ชื่อว่าให้จักขุ ผู้ให้ที่พังกาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ที่พร่ำสอนธรรม ชื่อว่าให้มตธรรม” ซึ่งมีคำอธิบายเกี่ยวกับอานิสงส์ต่าง ๆ ดังนี้ คือ

๑. ผู้ให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง ร่างกายของคนเรานั้นจะดำรงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยอาหาร แม้บุคคลจะมีรูปร่างใหญ่แข็งแรง มีกำลังมาก หากไม่ได้รับประทานมาหลาย ๆ วัน อาจจะหมดกำลังได้ ส่วนบุคคลผู้มีกำลังน้อย ถ้าได้รับประทานอาหารบริบูรณ์แล้ว ย่อมมีกำลังขึ้นมาได้

๒. ผู้ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ บุคคลแม้จะมีผิวพรรณดี มีรูปร่างมเพียงไร หากแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สกปรกเหมือนผ้าจีรวหรือไม่มีเสื้อผ้าเลย ย่อมไม่น่าดู ทั้งยังน่าเกลียดและถูกเหยียดหยามได้ ส่วนบุคคลที่นุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าที่สะอาด เรียบร้อย ย่อมดูงาม เป็นที่ชื่นชมแก่ผู้พบเห็น

๓. ผู้ให้ยาน ชื่อว่าให้ความสุข ในการเดิน ไกล บางครั้งผู้เดินทางอาจต้องพบความลำบากจากหนทางที่ยาวไกล ถนนที่ขรุขระรกไปด้วยหญ้าหรือขวกหนามที่แหลมคมหรือต้องได้รับอันตรายจากสัตว์มีพิษที่หลบซ่อนตัวอยู่ข้าง ต้องเผชิญกับแสงแดดที่แผดกล้าหรือมีฝนลมแรง บ้าง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมทำให้เกิดความทุกข์ ความไม่สะดวกสบาย หากมีผู้ใดให้ยานพาหนะไว้ใช้สอย ให้อุปกรณ์ในการเดินทาง ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าให้สิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกสบายคือให้ความสุข

๔. ผู้ให้ประทีปโคมไฟ ชื่อว่าให้จักขุ คนทั้งหลายแม้มีดวงตาที่ไม่สามารถมองเห็นในที่มืดได้ ต่อเมื่อมีประทีปโคมไฟให้แสงสว่าง จึงสามารถมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างตามปรารถนาได้

๕. ผู้ให้ที่พังกาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ตามธรรมดาคนเดินทาง ย่อมเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า และย่อมปรารถนาที่จะเข้าสู่ที่พังกาศัย เมื่อพักผ่อนสักครู่ก็จะได้กำลังคืนมา หรือผู้ที่ออกสู่กลางแจ้งต้องตากแดดตากลม ทำให้ผิวพรรณหมองคล้ำลงได้ ต่อเมื่อได้เข้ามาพัก ผิวพรรณจึงกลับงดงามดังเดิม ผู้ที่เดินทางผ่านแดดร้อน อันตรายต่าง ๆ ในระหว่าง เมื่อได้อาศัยจะมีความสุขสบายปลอดภัยขึ้น หรือเดินอยู่ในท่ามกลางแสงแดดร้อนจ้า นัยน์ตาย่อมพรำมัวไม่แจ่มใส เมื่อได้พักสักครู่ ดวงตาก็ใช้การได้ดีดุจเดิม ดังนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ให้ที่พังกาศัย เป็นผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่าง

๖. ผู้ให้ธรรมทาน ชื่อว่าให้มตธรรม เหตุเพราะเมื่อบุคคลได้ฟังธรรม เกิดศรัทธาเลื่อมใสและรู้จักบาปบุญคุณโทษ จะละบาปได้เพราะได้ฟังธรรม จะทำบุญถวายทานได้ เพราะได้ฟังธรรม ถ้าไม่ได้ฟังแล้ว ก็จะไม่เกิดศรัทธา แม้สิ่งของสักเล็กน้อย ข้าวสักทัพพีหนึ่ง ก็มีอาจจะให้ได้ จะรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ จะเจริญภาวนา ไหว้พระสาวกมนต์ บูชาพระรัตนตรัย

ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นได้ก็เพราะได้ฟังธรรม เพราะฟังแล้วรู้จักบุญบาป ฉะนั้น การให้ธรรมทาน ชื่อว่า
ชนะการให้ทั้งปวง^{๓๗}

(๔) พระพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์ของการให้ทาน และการให้ทานถือว่าเป็นการ
ทำบุญอย่างหนึ่ง ในนิคคัมภสูตร ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะว่า

๑. ทำให้เป็นผู้มีผิวพรรณงาม มีเสียงไพเราะ มีทรวดทรงดี และมีบริวาร
๒. ทำให้เป็นพระราชาปกครองประเทศและได้รับความสุข
๓. ทำให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ
๔. ทำให้ได้กัลยาณมิตร ถึงความเป็นผู้รู้ (วิชา) และถึงความหลุดพ้นได้

(วิมุตติ)

๕. ทำให้ได้ปฏิสัมภิตา วิโมกข์ สาวกบารมีญาณ ปัจเจกโพธิญาณ และพุทธภูมิ

(๕) มีปัญหาเกี่ยวกับประโยชน์แห่งการให้ทานปรากฏอยู่ทุกยุคสมัยแม้ในสมัย
พุทธกาลก็มีผู้สงสัยในการให้ทานเช่นกันว่า การให้ทานด้วยความเชื่อเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายไปแล้ว
เขาจะได้รับทานนั้นหรือไม่ ปัญหาที่พระพุทธเจ้าทรงแก้ไว้ในชาณุสโสณีสสูตร อังคุตตรนิกาย ทสก
นิบาตว่า

ทานนั้นจะสำเร็จแก่ผู้ตายไป ก็เฉพาะในฐานะที่เขาจะรับได้ถ้าไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะ
ได้ก็ไม่สำเร็จประโยชน์ หากผู้ตายไม่อยู่ในฐานะที่จะรับได้แม้ทานที่ให้ไปแล้วก็ไม่ไร้ผล ฐานะที่
ผู้ตายไม่สามารถจะได้รับความบุญที่ญาติอุทิศให้ ได้แก่ ผู้ตายไปเกิดในนรก เกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน
เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นเทวดา สัตว์เหล่านี้จะมีอาหารเฉพาะตนอยู่แล้ว ฉะนั้นบุญที่ญาติอุทิศไปให้
เขาจึงไม่ได้รับ แต่ถ้าหากผู้ตายไปเกิดเป็นเปรต ญาติทำบุญอุทิศไปให้ สัตว์ประเภทนี้จึงจะได้รับ
และการที่ญาติทั้งหลายที่ตายไปแล้วจะไม่ไปเกิดเป็นเปรตก็เป็นไม่ได้ เพราะเวลาผ่านไปช้านานแล้ว
กรรมหรือการกระทำที่ทำให้เกิดในนรก สัตว์ดิรัจฉานคือเป็นผู้ฆ่าสัตว์ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม
พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตปองร้ายมีความเห็นผิด
ส่วนการกระทำที่ทำให้เกิดเป็นมนุษย์หรือเทวดา ก็คือการไม่ทำกรรมดังกล่าวข้างต้น นี้ บางคน
แม้จะกระทำการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ฯลฯ มีความเห็นผิดแต่ได้ ให้ทานด้วยข้าว น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของ
หอม เครื่องอุปโภค ที่นอนที่พัก ที่อยู่อาศัยและเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ เมื่อตายไป จะไปเกิด
เป็นช่าง หรือสุนัข จะมีข้าว น้ำ มาลา เครื่องประดับต่าง ๆ เพราะกรรมคือการให้ทานนั้น บางคนเมื่อ
มีชีวิตอยู่ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ฯลฯ มีความเห็นชอบ ได้ให้ทานแก่สมณพราหมณ์ เมื่อ

^{๓๗} พระมหาสุวิทย์ วิบุลย์โสภณ, ทาน ก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต , (กรุงเทพมหานคร :
บริษัทฟองทองอินเตอร์ไพร์ จำกัด , ๒๕๔๑) , หน้า ๑๓๑ , ๑๓๕, ๑๓๖, ๑๔๔, ๑๔๘ , ๑๕๓ .

ตายไปจะไปเกิดเป็นมนุษย์ หรือเทวดา จะได้รับเบญจกามคุณที่เป็นของมนุษย์และเบญจกามคุณของเทวดา เพราะกรรมคือการให้ทานนั้น^{๓๘}

๒.๓.๒.๑ ประโยชน์ของธรรมทาน

พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอนิสงส์ของธรรมทานไว้หลายแห่ง เช่นที่ปรากฏในเรื่องปัญหาท้าวสักกะ คือ ท้าวสักกะพร้อมด้วยเทวดาในหมื่นจักรวาลมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ครั้นถึงแล้วจึงนมัสการทูลถามพระองค์ว่า การให้อะไร ชนะการให้ทั้งปวง รสอะไร ชนะรสทั้งปวง ความยินดีอะไร ชนะความยินดีทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งอะไร ชนะทุกข์ทั้งปวง พระองค์ ตรัสตอบว่า “การให้ธรรมทาน ชนะการให้ทั้งปวง รสแห่งธรรม ชนะรสทั้งปวงความยินดีในธรรม ชนะความยินดีทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งค้นหา ชนทุกข์ทั้งปวง”^{๓๙} เพราะฉะนั้น การให้ธรรมทานเป็นทานจากที่กล่าวว่ามีอนิสงส์พอสรุปได้ ดังนี้

๑. ได้เข้าใจอรรถ ได้ความเข้าใจในธรรม
๒. ได้ความรื่นเริง
๓. ได้ความอิมใจ
๔. ได้ความสบายกายสบายใจ
๕. จิตตั้งมั่นด้วยดี^{๔๐}

การให้ทานถือเป็นหลักปฏิบัติอย่างหนึ่งของพุทธศาสนิกชนและจากผลประโยชน์ของการให้ทานที่กล่าวมา ย่อมเอื้อประโยชน์ ๓ประการ ได้แก่

๑. ประโยชน์ในปัจจุบัน ทิฏฐุชัมมิกัตถะ เป็นประโยชน์ขั้นต้นที่ผู้ให้ทานจะพึงได้รับ เป็นประโยชน์ที่คนทั่วไปมุ่งหมายกันในโลกนี้ เป็นต้นว่า ทรัพย์ ศิลปวิทยา ยศ ไฉนตรีและความสุข

๒. ประโยชน์ในเบื้องหน้า (สัมปรายิกัตถะ) ทานในระดับนี้ อยู่ในระดับที่สูงกว่าระดับวัตถุหรือความสุขทางกาย คือ เป็นจุดหมายที่เน้นเรื่องจิตใจ เป็นการพัฒนาจิตใจเพื่อไปสู่ระดับที่สูงขึ้น เพราะนอกจากทรัพย์สมบัติ ชื่อเสียงเกียรติยศในปัจจุบันนี้แล้ว จะเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อการเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์อันเป็นสัมปรายภพ

๓. ประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถะ) เป็นประโยชน์ระดับสูงสุดที่สืบเนื่องมาจากระดับทั้ง แข็งแห่งสภาพของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง อยู่จบพรหมจรรย์ ไม่มีกิจต้องทำอีกต่อไป

^{๓๘} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๗๓/๓๒๕-๓๒๘.

^{๓๙} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๕๔/๑๔๔.

^{๔๐} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๖/๓๓ .

แล้ว^{๕๑} ๒ อย่างข้างต้น เป็นอานิสงส์ขั้นสุดท้ายแห่งการให้ทาน เป็นขั้นที่จะบรรลุสภาวะแห่งชีวิต คือ การดำเนินตามทางสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” ก็คือ การดำเนินชีวิตตามอริยมรรค ๘ ประการ เพื่อความหมดจด ความบริสุทธิ์แห่งอาสวะ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ปัญญาเห็นชอบ
๒. สัมมาสังกัปปะ คำริชอบ
๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ
๔. สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ
๕. สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพชอบ
๖. สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ
๗. สัมมาสติ ระลึกรชอบ
๘. สัมมาสมาธิ ความตั้งใจชอบ^{๕๒}

๒.๓.๓ โทษของการไม่ให้ทาน

ในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ทำไมบางคนถึงมีฐานะร่ำรวย มีกิจการงานมั่นคง มีเกียรติยศชื่อเสียงในสังคม มีญาติมิตรและบริวารมาก เพราะอะไรเขาจึงได้รับผลดีเช่นนี้ และทำไมบางคนจึงเกิดมายากจน อดมือกินมือ ไม่มีญาติมิตรและบริวารคอยช่วยเหลือ เพราะกรรมอะไรเขา จึงเกิดมาเป็นคนเช่นนี้ เหตุที่คนเราแตกต่างกันเช่นนี้ เพราะคนที่เกิดมาเป็นคนร่ำรวย ในอดีตเขาเคย ให้ทาน คนที่เกิดมายากจน ไม่เคยให้ทานเลย ถึงให้ก็ให้ด้วยจิตไม่เลื่อมใสอย่างแท้จริง ดังที่ปรากฏ ในจุฬามณีวงกตสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ว่า “สุกมาณพโตเทยทุลถามพระพุทธรเจ้าว่า อะไร เป็นเหตุปัจจัยให้มนุษย์เป็นคนเลวและคนดี มีอายุสั้นมีอายุยืน มีโรคน้อย มีโรคน้อย มีผิวพรรณ ทราม มีผิวพรรณงาม มีอำนาจน้อย มีอำนาจมาก มีโกละน้อย มีโกละมาก เกิดในตระกูลต่ำ เกิดใน ตระกูลสูง มีปัญญาน้อย มีปัญญามาก”^{๕๓}

พระพุทธรเจ้าตรัสว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นที่กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรม เป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดี ต่างกัน”^{๕๔}

^{๕๑} พระมหาบุญทัน อานนโท, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก : ศึกษาเฉพาะทานบารมี”, วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๕๒} ม.มู. (ไทย) ๘/๑๖๔/๓๕๔.

^{๕๓} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๒๕๔/๓๕๓.

^{๕๔} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๒๕๔/๒๕๐.

จากนั้นพระองค์ทรงแสดงเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกัน สำหรับสาเหตุที่ทำให้มนุษย์มีโภคะน้อย ก็เกิดจากโทษคือการไม่ให้ทานนั่นเอง ดังปรากฏในจูฬกัมมวิภังคสูตรว่า “มาณพ คนที่ไม่ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ที่นอน ที่อยู่อาศัย ประทีปโคมไฟ แก่สมณพราหมณ์เมื่อตายไปแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกถ้าไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ ฌ ที่ใดก็ตาม จะเป็นผู้มีโภคะน้อย”^{๔๕} ดังนั้น การไม่ให้ทาน มีโทษดังนี้

๑. เกิดเป็นคนจน เกิดในตระกูลต่ำ
๒. ทำให้คนอื่นพลอยเดือดร้อนไปด้วย
๓. มีร่างกายวิกล มีอวัยวะไม่สมประกอบ
๔. มีรูปไม่น่าดูอย่างยิ่ง
๕. มีแต่ความเดือดร้อนใจ^{๔๖}

๒.๓.๔ การให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่บุคคลทั่วไป จะแสดงอนุปฟิกถาเป็นอันดับแรก ดังเช่นในพรหมายูสูตรว่า

พระศาสดาตรัสอนุปฟิกถาแก่พรหมายูพราหมณ์ คือ เรื่องทาน สิด สวรรค์ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองแห่งกามและอนิสงส์ในการออกบวช เมื่อทรงทราบว่าพรหมายูพราหมณ์มีจิตควรบรรลุธรรม สงบอ่อนปราศจากนิวรณ์ เบิกบาน ผ่องใส จึงทรงประกาศธรรมที่ลุ่มลึกลงไปตามลำดับจนพราหมณ์ได้บรรลุธรรม^{๔๗}

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทานเป็นเรื่องสำคัญทีเดียว เป็นเรื่องพื้นฐานที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ให้เข้าใจเพื่อจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง จึงจะเรียนรู้ในเรื่องที่ละเอียดลึกซึ้งต่อไป

อนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขามหาอุบาสิกา เป็นบุคคลตัวอย่างของผู้ถวายทานเป็นจำนวนมากเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จนได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เลิศทางด้านถวายทาน ทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ในทุกด้าน มีความสุขความสำเร็จจนในที่สุดได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน

การที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีเพื่อจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านจะต้องเริ่มต้นจากการสร้างทานบารมีก่อนเป็นปฐมบารมีแล้วค่อย ๆ ตั้งสมบารมีอื่น ๆ ไปจนกระทั่งบารมีเต็มเปี่ยมได้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้า ดังเช่นตัวอย่างพระพุทธเจ้าของเรา พระองค์เคยถวายทานเป็น

^{๔๕} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๕๔/๓๕๓.

^{๔๖} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๓/๑๘๓-๑๘๖.

^{๔๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๕๕/๔๘๘.

จำนวนมาก ทั้งทานบารมี ทานอุปบารมี และทานปรมัตถบารมีในภพชาติต่าง ๆ ดังที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา

ทานนับว่ามีความสำคัญต่อบุคคลทุกระดับไม่ว่าจะเป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี พราหมณ์ มหาศาล กษัตริย์ วณิพก ยาจก หากเขาได้บำเพ็ญทาน ชีวิตของเขาก็จะไม่อับจน มีแต่ความอุดมสมบูรณ์ จนกระทั่งได้บรรลุปเป้าหมายสูงสุดของชีวิตคือการเข้าถึงพระนิพพาน และเป้าหมายที่ยากยิ่งคือ การได้บรรลุปเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลาย

๒.๓.๕ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ทาน

ธรรมที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนการให้ทานนั้นปรากฏอยู่ในหลักธรรมหลายแห่งและในหลักธรรมแต่ละชื่อนั้นมีหัวข้อย่อยที่เกี่ยวกับทานปรากฏอยู่เป็นการเสริมหลักธรรมนั้นๆให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงเห็นได้ว่า แม้เรื่องทาน จะเป็นเรื่องพื้นฐานของมนุษย์ก็จริง แต่ก็มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต และจะขาดเสียมิได้ เหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสหลักธรรมหลายข้อที่เกี่ยวข้องกับทานหรือจาคะ โดยเป็นหลักธรรมสำหรับบรรพชิตและคฤหัสถ์

หลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ซึ่งมีทานเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยอันดับแรก ได้แก่ ธนสูตร ว่าด้วยทรัพย์ ๕ ประการ และอีกสูตรหนึ่งชื่อธนสูตรเหมือนกัน แต่เพิ่มหัวข้อธรรมอีก ๒ ข้อ เรียกว่าอริยทรัพย์ มี ๗ ประการ ดังต่อไปนี้คือ ๑. ทรัพย์คือศรัทธา ๒. ทรัพย์คือศีล ๓. ทรัพย์คือhiri ๔. ทรัพย์คือโอตตปปะ ๕. ทรัพย์คือสุตะ ๖. ทรัพย์คือจาคะ ๗. ทรัพย์คือปัญญา

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการให้ทาน มีแสดงไว้ในสิงคาลกสูตร (ว่าด้วยกิริยาปฏิบัติ) ในทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค เป็นสูตรที่ว่าด้วยทิส ๖ ได้แก่ ๑. ทิสเบื้องหน้าคือมารดาบิดากับบุตรธิดา ๒. ทิสเบื้องขวา คืออาจารย์กับศิษย์ ๓. ทิสเบื้องหลัง คือภรรยา กับสามี ๔. ทิสเบื้องซ้าย คือมิตรกับมิตร (เพื่อนหรือสหาย) ๕. ทิสเบื้องต่ำ คือบ่าว กับเจ้านาย ๖. ทิสเบื้องบน คือสมณพราหมณ์กับคฤหัสถ์ (ฆราวาส) ในบรรดาทิส ๕ ข้อแรกนั้นเมื่อพิจารณาแล้วเปรียบเหมือนกับเป็นครอบครัวหนึ่งซึ่งบุคคลภายในครอบครัวจะต้องปฏิบัติต่อกัน โดยธรรมตามหลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว เพื่อให้เกิดความสุขภายในครอบครัว เมื่อครอบครัวมีความสุขแล้ว ย่อมแผ่ความสุขนั้นไปสู่สังคมอื่นต่อไป

๒.๔ ปิยวาจา

๒.๔.๑ ความเป็นมาของปิยวาจา

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวคิดว่าการกระทำทางกาย วาจา หรือพฤติกรรม (behavior) ของมนุษย์ที่ปฏิบัติและการสัมพันธ์กับโลก ไม่ว่าจะเป็นการกระทำภายในคือการรับรู้ทางตา หู จมูกลิ้น กาย ตลอดจนความรู้สึก ความจำ ความคิด หรือการกระทำที่แสดงออกภายนอก

ในทางที่ดี(กุศล)ไม่ดี (อกุศล) และเฉย ๆ (อพยาคต) เหล่านี้ ศูนย์กลางหรือที่ตั้งของการรับรู้และการปฏิบัติกรเพื่อสัมพันธ์กับ โลก คือ จิต มโน วิญญาณซึ่งใช้เป็นไวพจน์กันได้หรือที่เรียกทั่วไปดังมีคาถาธรรมบทว่า

มโนปุพฺพกุมา ฐมฺมา	มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปทฺถฐฺเณ	ภาสติ วา กโรติวา
ตโต นํ ทุกฺขมเนฺวติ	จกฺกัว วหโต ปทํ
...มนสา เจ ปสนฺเนน	ภาสติ วา กโรติวา
ตโต นํ สุขมเนฺวติ	จายาว อนุปายินิ

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย

เพราะความชั่วนั้นทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป
ไป
ฉะนั้น

...ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย

เพราะความดีนั้นสุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น^{๔๔}

จากพุทธพจน์ดังกล่าว เห็นได้ว่าวาจาที่กล่าวออกมานั้นเป็นเครื่องมือของใจที่แสดงให้ผู้อื่นรับรู้ได้ว่าเป็นวาจาที่สร้างสรรค์หรือไม่ และวาจานั้นเองที่ทำให้เกิดทุกข์ สุขในชีวิตขณะเดียวกันก็ยังเป็นผู้สร้างสรรค์สรรพสิ่งให้วิจิตร ประณีต พิศดาร ดังมีบาลีแสดงไว้ในปรมัตถทีปนี^{๔๕}ว่า

จิตฺตวิจิตฺตตาย	สญฺญาวิจิตฺตา
สัญฺญาวิจิตฺตตาย	ตณฺหาวิจิตฺตา
ตณฺหาวิจิตฺตตาย	กมฺมานวิจิตฺตานิ
กมฺมวิจิตฺตตาย	เตสั ตีรจฺจนาคตานิ วิจิตฺตา เวทิตพฺพา ^{๔๕}

ความวิจิตรของสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลายนั้น เพราะกำเนิดวิจิตร กำเนิดวิจิตรเพราะการกระทำทางกาย วาจา ใจ วิจิตร การกระทำทางกาย วาจา ใจที่วิจิตรนั้น เพราะต้นหาคือความพอใจ วิจิตร ต้นหาวิจิตร ก็เพราะสัญญา คือความจำเรื่องราวต่าง ๆ วิจิตร สัญญาวิจิตร ก็เพราะจิตวิจิตร จึงสรุปได้ว่า วาจาเป็นช่องทางในการทำความวิจิตรให้แก่สรรพสัตว์ โดยเฉพาะมนุษย์

^{๔๔} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑-๒/๒๓-๒๔.

^{๔๕} แลดีศยาคต, ปรมัตถทีปนี, ฎีกาใหม่, หน้า ๑๗.

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการของชีวิต มีองค์ประกอบหลายส่วนที่ประกอบกันขึ้น เป็นรูปธรรม เหมือนดังรถยนต์คันหนึ่งย่อมประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนต่าง ๆ เช่น ตัวถัง ล้อ เบาะนั่ง พวงมาลัยรถ เครื่องยนต์กลไกของระบบขับเคลื่อนทั้งหลาย ตลอดจนน้ำมันรถ ทั้งหมดนี้ทำให้ รถยนต์ที่สร้างเสร็จสมบูรณ์แล้ว สามารถขับเคลื่อนไปบนท้องถนนได้ ชีวิตของมนุษย์ก็คล้ายคลึง กัน กล่าวคือ ประกอบด้วยร่างกาย (รูป) และจิตใจ (นาม) มีอวัยวะต่าง ๆ และความรู้สึกนึกคิด ประกอบกันขึ้นเป็นหนึ่งเดียวคือมนุษย์ อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญที่ ทำให้ชีวิตดำรงอยู่และปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ทั่วไปตามเหตุปัจจัยแห่งโลกียวิสัย สูงขึ้นไปคือชีวิตที่ดำเนินไปเพื่อความหลุดพ้น มีความสงบ สว่าง และสันติสุขเป็นเป้าหมายหรือ เป็นที่ตั้ง นั่นคือหนทางแห่งโลกุตรวิสัย องค์ประกอบดังกล่าวคือ ชั้น ๕ อายุคนละ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ ปัจจัย ๒๘ ปฏิจสงฆูปบาท ๑๒

ปิยวาจา หรือ เปยวิหชะ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก พูดอย่างรักกันวาจาเป็นที่รักวาจา คุณดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าววาจาสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน มีหางเสียง สمانสามัคคี ซาบซึ้งใจ ทำให้เกิดไมตรีรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็น หลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเตือนพระภิกษุให้พยายามหลีกเลี่ยง ถ้อยคำที่ขัดแย้งกัน พูดจาต่อเสียดเสียดสีกัน อันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน พระพุทธองค์ทรงตรัส ถึงการพูดที่ประกอบด้วยประโยชน์ ดังปรากฏในอภยราชกุมารสูตร ดังนี้^{๕๐}

พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แสดงความหมายในด้านการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างสัตว์ ทั้งหมดในรูปของวิญญูติรูป^{๕๑} ดังมีวจนัตถะวิเคราะห์ศัพท์ดังนี้

อธิปฺปายํ วิญญาเปตฺติ = วิญญุตฺติ รูปใด ทำให้ผู้อื่นรู้ถึงความประสงค์ ฉะนั้น รูป นั้นชื่อว่า วิญญูติ

วิญญาเปตฺติ = วิญญุตฺติ รูปที่พึงรู้ได้ด้วยตนเอง ฉะนั้น ชื่อว่า วิญญูติ

วิญญาเปนฺติ ชนา วิญญาตฺติ วา ชานหิ อญฺญมญฺญสุส จิตฺตานิ เอตยาติ = วิญญุตฺติ ชนทั้งหลายทำให้รู้จิตใจซึ่งกันและกันได้โดยอาศัยรูปนั้น หรือชนทั้งหลายรู้จิตใจซึ่ง กันและกันได้โดยอาศัยรูปนั้น ฉะนั้น รูปนั้นชื่อว่า วิญญูติ

หมายความว่า เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งแสดงกิริยาอาการกั๊กมือหรือพูดขึ้นแล้ว ผู้อื่นย่อมรู้ความ มุ่งหมายของผู้นั้นได้ ก็เพราะว่าการกั๊กมือหรือการพูดนั้นมีอาการพิเศษเกิดอยู่ด้วย อาการพิเศษนี้ เรียกว่า วิญญูติรูป และถ้าไม่มีวิญญูติรูปแล้ว การเคลื่อนไหวของสัตว์ทั้งหลายก็ไม่ผิดอะไรกับการ

^{๕๐} พุ.ม.(ไทย) ๑๓/๘๓/๘๘.

^{๕๑} พระสังฆมมโชติกะธัมมะจริยะ, ปรมัตถโชติกะ, ปริเฉทที่ ๑-๒-๖, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๑๗.

เคลื่อนไหวของใบไม้ และเสียงที่พูดของสัตว์ทั้งหลายก็ไม่ผิดอะไรกับเสียงฟ้าร้องฝนตก เมื่อเป็นเช่นนี้ ชนทั้งหลายก็จะรู้จักใจซึ่งกันและกันไม่ได้ ฉะนั้น อาการพิเศษที่เกิดอยู่ในการเคลื่อนไหวและการพูดของสัตว์ทั้งหลาย จึงชื่อว่า วิญญูติรูป คือ

๑. กายวิญญูติรูป มีวจนัตถะว่า กายเนน วิญญุตติ = กายวิญญุตติ อาการพิเศษที่ทำให้รู้ความประสงค์ได้ด้วยการเคลื่อนไหว ฉะนั้น อาการพิเศษ คือการเคลื่อนไหวร่างกายนั้น จึงเรียกว่า กายวิญญูติ

๒. วจิวินญูติรูป มีวจนัตถะว่า วจียา วิญญุตติ = วจิวินญูติ อาการพิเศษที่ทำให้รู้ความประสงค์ได้ด้วยการพูด ฉะนั้น อาการพิเศษคือการพูดนั้น จึงชื่อว่า วจิวินญูติ
วิญญูติรูปมี ๒ อย่าง คือ

๑) โภชนวิญญูติ หมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกายหรือวาจาที่ทำให้คนอื่นรู้ถึงความประสงค์ของตน

๒) ปวัตตนวิญญูติ หมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกายหรือวาจาที่เป็นไปตามปกติ มิได้มุ่งหมายให้คนอื่นรู้ถึงความประสงค์ของตน

ฉะนั้น ในวิญญูติรูปทั้ง ๒ นั้น จึงแบ่งออกได้เป็น ๔ คือ

๑. โภชนกายวิญญูติ

๒. ปวัตตนกายวิญญูติ

๓. โภชนวจิวินญูติ

๔. ปวัตตนวจิวินญูติ^{๕๒}

จากข้อความข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า วาจาในที่นี้เป็น โภชนวจิวินญูติ ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนไหวของวาจาที่ทำให้คนอื่นรู้ถึงความประสงค์ที่อยู่ในใจของตน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงออกทางเจตนาวาจา ด้วยคำพูดที่เป็นกุศล อกุศล หรืออพยาคต เป็นประโยชน์หรือมีโทษขึ้นอยู่กับศีลธรรมจริยธรรมของผู้พูด การแสดงออกทางเจตนาวาจานั้นนับเป็นกรรมและวิบากไปพร้อมกันทีเดียว คือขณะกล่าวเจตนาวาจาที่เป็นกุศล อกุศล หรืออพยาคตอยู่นั้น จัดเป็นกรรมเมื่อกล่าวเจตนาวาจานั้นจบลงแล้วก็จัดเป็นวิบากที่จะได้รับจากการกระทำทางวจีกรรมต่อไปและปวัตตนวจิวินญูติ ซึ่งหมายถึง การเคลื่อนไหวทางวาจาที่เป็นไปตามปกติ มิได้เป็นเจตนาวาจาที่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษ มิได้มุ่งหมายให้ผู้อื่นรู้ถึงความประสงค์ของตน เป็นแต่เพียงการสนทนากันตามธรรมดา การทักทาย การเล่าเรื่อง เล่านิทาน ดังนี้ เป็นต้น การใช้วาจาเหล่านี้ไม่ก่อให้เกิดกรรมและวิบาก เพราะไม่มีเจตนาเป็นที่ตั้ง

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงความหมายของปิววาจา ทักษะของนักวิชา ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ปิววาจา หมายถึง ถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน คำแนะนำชี้แจงสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุมีผล มีหลักฐาน ชักจูงให้ประชาชนเกิดความสามัคคี ประองคอง เห็นอกเห็นใจเกื้อกูลกัน^{๕๓}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงปิววาจา หมายถึง การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน (วจีไพเราะ) นักบริหารที่ดีจะรู้จักผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน คำพูดหยาบกระด้างผูกใจใครไม่ได้ ตามปกติคนเราจะมัดสิ่งของต้องใช้ของอ่อน เช่น เชือก หรือลวดมัด ในทำนองเดียวกันเราจะมัดใจคนได้ก็ด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน ดังโคลงโลกนิติที่ว่า

อ่อนหวานมานมิตรล้น	เหลือหลาย
หยาบบ่มีเกลอราย	เกลื่อนไกล
คุดควงศศิฉาย ดาวดาษ	ประดับนา
สุริยส่องคาราไร	เมื่อร้อนแรงแสง ^{๕๔}

คุณ โทจันทร์ ได้กล่าวถึงปี มาจากคำว่า ปิววาจา แปลว่า วจีไพเราะ คือ การเจรจาสนทนาด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน นุ่มนวล ไพเราะ ผู้ฟังแล้วสบาย^{๕๕}

บุญศิริ ชวลิตธำรง ได้กล่าวถึงปิววาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักเป็นที่จับใจแก่กันและกัน อันเป็นถ้อยคำสุภาพ เพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจาที่อาจเสียดแทงน้ำใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่ทุกคนจะต้องมีสติควบคุมใจ ควบคุมวาจา ที่จะพูดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพ ที่เหมาะสม แม้ว่าในบางคราวต้องทำงานหนักเหนื่อยก็ตาม สิ่งที่จะเป็นเครื่องในการควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะก็คือสตินั่นเอง ดังนั้นการพูดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ^{๕๖}

^{๕๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, หน้า ๑๑.

^{๕๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิถีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๐-๗๕.

^{๕๕} คุณ โทจันทร์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๕-๒๘.

^{๕๖} บุญศิริ ชวลิตธำรง, **ธรรมโอสถ**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓-๓๑.

คุณ โทจันทร์ ได้กล่าวถึงปิ มาจากคำว่า ปิยวาจา แปลว่า วจีไพเราะ คือ การเจรจาสนทนาด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน นุ่มนวล ไพเราะ ผู้ฟังๆแล้วสบายหู^{๕๗}

บรรเทิง พาวิจิตร ได้กล่าวถึงปิยวาจา คือ วาจาเป็นที่รัก มีวาจาคุณค้ำน้ำใจวาจาซาบซึ่งกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ก่อเกิดไมตรีและความรักนับถือแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐาน เป็นมูลเหตุจูงใจให้นิยมยอมตาม^{๕๘}

อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน แป้นสุวรรณ ได้กล่าวถึง ปิยวาจา คือ พูดจากันอย่างไพเราะอ่อนหวาน ด้วยความปรารถนาดีทำให้เกิดการรักใคร่ สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๕๙}

ปรีชา นันทาภิวัดน์ น.อ.(พิเศษ) ได้กล่าวถึง ปิยวาจา คือ วาจาเป็นที่รักวาจาคุณค้ำน้ำใจกล่าวถ้อยคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานทำให้เกิดความสามัคคี ตลอดถึงคำแสดงประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม^{๖๐}

จากการค้นคว้าผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปิยวาจา คือ การเจรจาดูด้วยถ้อยคำที่สุภาพและถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดถ้อยคำที่เป็นจริง และถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูด จูงใจให้ละเว้นความชั่ว ทำให้การทำงานสำเร็จ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการงานยิ่ง

๒.๔.๑ หลักการกล่าววาจาเป็นที่รัก

เนื่องจากวาจาเป็นทักษะในการสื่อสารประจำวันของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังโดยมีวาจาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารนั้น วาจาจึงเป็นองค์ประกอบในการมีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม จะดีหรือไม่อย่างไร ขึ้นอยู่กับการพูดของบุคคลนั้นว่ามีจุดมุ่งหมายไปในทางที่เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ และเพราะว่าการสื่อสารด้วยวาจาเป็นกระบวนการที่สะดวกง่ายดายกว่าการสื่อสารด้วยวิธีอื่น วาจาจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้ตัวเราและบุคคลอื่นได้รู้เจตนาในความหมายนั้นๆ

^{๕๗} คุณ โทจันทร์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๕-๒๘.

^{๕๘} บรรเทิง พาวิจิตร, การปกครองตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕-๓๖.

^{๕๙} อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน แป้นสุวรรณ, พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๕.

^{๖๐} ปรีชา นันทาภิวัดน์ น.อ.(พิเศษ), พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๓.

วจา (Speech) ความหมายโดยทางศัพท์ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ วจา ” หมายถึง “ ถ้อยคำ คำกล่าว คำพูด ”^{๖๐} ที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

ปิ่น มุกกันต์ กล่าวว่า “ วจาหมายถึง การเจรจา คือการแสดงเจตนาของตนให้คนอื่นเข้าใจ, โดยตรงได้แก่การพูด โดยทางอ้อมได้แก่การแสดงออกแทนคำพูดทุกวิธี เช่น การใช้ใบ้ (ภาษาท่าทาง) สายหน้าเมื่อปฏิเสธ พยักหน้าเมื่อรับ การบอกกล่าวด้วยอักษร เช่นการเขียนหนังสือ การทำเครื่องหมายด้วยภาพหรือด้วยแสงด้วยสี การแสดงโดยปัญญา เช่น การครองผ้ากาสาจะอย่างนักบวช การแต่งเครื่องแบบอย่างทหาร การแต่งเครื่องแบบตำรวจ การแสดงตัวเป็นข้าราชการ กิริยาเหล่านี้ ถ้าทำเพื่อให้ผู้อื่นเชื่อว่าตนเป็นเช่นนั้น ก็อนุโลมเป็นวจา”^{๖๑}

สมจิต ชิวปรีชา ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ วจาหมายถึงการพูด การสื่อความหมายระหว่างมนุษย์ โดยใช้ภาษา แวตาศีหน้า ท่าทางต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เจตนา หรือวัตถุประสงค์จากผู้พูดไปยังผู้ฟังให้เป็นที่เข้าใจกัน”^{๖๒}

ดวงใจ ไทยอุบุญ และ แอนน์ รัตนกร กล่าวถึงวจาและการพูดว่า “ วจาหรือการพูดเป็นทักษะอย่างหนึ่งในการใช้ภาษา นอกเหนือไปจากทักษะการฟัง การอ่าน และการเขียน ในบรรดาทักษะทั้ง ๔ อย่างนี้ วจาหรือการพูดมีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นกระบวนการที่สะดวก รวดเร็ว และสื่อความเข้าใจได้มากที่สุด วจาหรือการพูดจึงมีความจำเป็นต่อพฤติกรรมประจำวันของมนุษย์”^{๖๔}

วิมลศรี อุปรนัยและคณะ กล่าวถึงวจาและการพูดว่า “ การพูดได้กับการพูดเป็นนั่นต่างกัน เช่นเวลาที่เด็กเริ่มหัดพูด ออกเสียงคำว่าแม่ได้ เราตื่นเต้นมาก และเราพูดว่าลูกพูดได้แล้ว แต่การพูดเป็น เป็นเรื่องที่ต้องใช้ทั้ง ศาสตร์ และ ศิลป์ จึงจะทำให้การพูดน่าสนใจและประสบความสำเร็จตามที่ผู้พูดต้องการ ก่อให้เกิดความเข้าใจกัน มีความประทับใจสามารถชักจูงใจคนฟัง

^{๖๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๖๖.

^{๖๑} ปิ่น มุกกันต์, แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๑๓๐ – ๑๓๑.

^{๖๒} สมจิต ชิวปรีชา, วาทวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^{๖๔} ดวงใจ ไทยอุบุญ และแอนน์ รัตนกร, ภาษาไทย ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๕.

ได้ ดังนั้น ผู้พูดที่ดีจึงมิใช่มีแต่พรสวรรค์ แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องได้มาจากการศึกษาและฝึกฝน จึงจะทำให้ประสบความสำเร็จในการพูดนั้น”^{๖๕}

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า วาจาหรือการพูด คือขบวนการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้พูด ไปสู่ผู้ฟัง โดยอาศัยถ้อยคำและน้ำเสียง และอากัปกิริยาในการสื่อความหมาย

๒.๔.๒ ประโยชน์ของการกล่าววาจาเป็นที่รัก

การพูดจาที่ดีนั้น ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อความเจริญ ความสงบสุขของสังคมส่วนรวมยามมีชีวิตอยู่เท่านั้น ยังมีประโยชน์เกื้อกูลที่ส่งผลติดตามไปถึงปรโลก ทั้งนี้ก็ด้วยวจีกรรมที่ได้ประพฤติปฏิบัติ ปฏิบัติชอบอย่างสม่ำเสมอ ตายไปแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ดังที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถึงเรื่องทิพพจักขุญาณ ซึ่งมองเห็นสัตว์ผู้ประกอบด้วยวจีทุจริตและวิสุจริตไปสู่ปรโลกแล้วว่า

เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อนเหมาะแก่การใช้งาน ตั่งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ กิษณุนั้นย่อมจิตไปเพื่อจู่ดูปapatญาณ เห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจู่ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดี ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า หมู่มสัตว์ที่ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต กล่าวร้ายพระอรียะ มีความเห็นผิดและชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปบังเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แต่หมู่มสัตว์ประกอบกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอรียะ มีความเห็นชอบและชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์”^{๖๖}

การจัดระดับความดีในทางพุทธศาสนาจึงสรุปได้ใน ๓ ลักษณะกว้างๆ คือ ความดีขั้นต้น ความดีขั้นกลาง และความดีขั้นสูง ซึ่งท่านเรียกว่า “อาทิกัลยาณะ มัชฌะกัลยาณะ ปรีโยสานกัลยาณะ บ้าง เรียกว่า ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ภavnหน้า ประโยชน์อย่างยิ่ง บ้าง ซึ่งมีความหมายครอบคลุมความดีในทุกระดับชีวิตของมนุษย์”^{๖๗}

ในการประกอบสัมมาวาจา ก็คือการกระทำความดี ในความหมายนี้เช่นเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงสอนให้กล่าวสัมมาวาจาหรือวาจาชอบไว้ในข้อธรรมหลายระดับด้วยกัน แต่โดย

^{๖๕} วัฒนศิริ อุปรมย์, วิชชุดา หุ่นวิไล และวันดี ทองใหญ่ ณ อยุธยา, สื่อความหมายสำหรับครู , (กรุงเทพมหานคร : วัฒนชัยการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒.

^{๖๖} ที.ที. (ไทย) ๕/๒๔๖/๘๒-๘๓.

^{๖๗} สุเชาวน์ พลอยชุม, เอกสารประกอบการบรรยายวิชาพุทธปรัชญาในศตวรรษที่ ๒๑, อ่างแล้ว, หน้า ๑๐๐ – ๑๐๑.

หลักใหญ่ๆ ก็แบ่งออกเป็นสองประเภทคือ สัมมาวาจาที่เป็นโลกียะอันได้แก่สัมมาวาจาที่เป็นความดีในระดับต้น คือการมีปียวาจาต่อกันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุขเรียกว่าความดีระดับปุถุชน และสัมมาวาจาที่เป็นความดีในระดับกลางคือการยึดมั่นในศีลกรรมบถ ๑๐ หรือการกล่าวแต่วาจาสุภาพดีเพื่อก่อให้เกิดสาระประโยชน์ เพื่อแก้ปัญหา และกำจัดความทุกข์ในชีวิต ให้ความสุขแก่จิตใจของผู้ปฏิบัติที่เรียกว่า ความดีระดับกัลยาณชน อีกประเภทหนึ่งคือ สัมมาวาจาที่เป็นโลกุตตระ หรือความดีขั้นสูง คือสัมมาวาจาที่เป็นอริยมรรคเพื่อเครื่องนำทางการประพฤติปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์หรือกิเลสทั้งปวง อันเป็นผลจากการพัฒนาชีวิตจนมีศีลมีธรรมบริบูรณ์ ความสมบูรณ์ทางศีลธรรมนั่นเองที่ทำลายกิเลสนั้น และเราเรียกผู้บรรลุความดีในระดับนี้ว่า “อารยชน หรือ อริยบุคคล”

เรื่องของนางวิสาขา

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทในบุพพารามของนางวิสาขามิคารดาเขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น หลานสาวผู้เป็นที่รัก ที่ชอบใจ ของนางวิสาขามิคารดาเสียชีวิตลง ครั้งนั้นนางวิสาขามิคารดาผู้มีผ้าเปียก ผมเปียก เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแต่เพียงวัน ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามนางวิสาขามิคารดาว่า

“วิสาขา เธอมาจากไหน จึงมีผ้าเปียก ผมเปียก เข้ามาที่นี่แต่เพียงวัน”

นางวิสาขาทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หลานสาวผู้เป็นที่รัก ที่ชอบใจ ของหม่อมฉันเสียชีวิตแล้ว จึงทำให้หม่อมฉันมีผ้าเปียก ผมเปียกเข้ามาที่นี่แต่เพียงวันพระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “วิสาขา เธอต้องการมีบุตรและหลานจำนวนเท่ากับชาวกรุงสาวัตถีหรือ”

นางวิสาขาทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันต้องการมีบุตรและหลานจำนวนเท่ากับชาวกรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “วิสาขา ชาวกรุงสาวัตถีเสียชีวิตลง แต่ละวันมากเท่าไร”

นางวิสาขาทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชาวกรุงสาวัตถีเสียชีวิตลงแต่ละวัน ๑๐ คนบ้าง ๙ คนบ้าง ๘ คนบ้าง ๗ คนบ้าง ๖ คนบ้าง ๕ คนบ้าง ๔ คนบ้าง ๓ คนบ้าง ๒ คนบ้าง ๑ คนบ้างกรุงสาวัตถีจะไม่ว่างเว้นจากคนที่เสียชีวิตเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “วิสาขา เธอเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร เธอต้องมีผ้าเปียก ผมเปียก ทุกครั้งทุกคราวหรือ”

นางวิสาขาทูลตอบว่า “ไม่ถึงขนาดนั้นหรอก พระพุทธเจ้าข้า มีลูกและหลานมากขนาด

นั่น หม่อมฉันก็พอใจแล้ว พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “วิชาชา ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๑๐๐ ก็มีทุกข์ ๑๐๐ ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๕๐ ก็ทุกข์ ๕๐... ผู้มีสิ่งเป็นที่รักเพียง ๑ ก็มีทุกข์เพียง ๑ ผู้ไม่มีสิ่งเป็นที่รัก ก็ไม่มีทุกข์ ซึ่งเราเรียกว่า ผู้หมดความโศก ปราศจากกิเลสจตุรติ ไม่มีความคับแค้นใจ”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า

ความโศก ความคร่ำครวญ และความทุกข์หลากหลายมีในโลกนี้ ย่อมเกิดมิได้ เพราะอาศัยสิ่งเป็นที่รัก เมื่อไม่มีสิ่งเป็นที่รัก ความเศร้าโศกเป็นต้นเหล่านี้ก็ไม่มี เพราะฉะนั้น คนที่ไม่มีสิ่งเป็นที่รักในโลกไหน ๆ จึงชื่อว่ามีความสุข ปราศจากความเศร้าโศก ดังนั้น ผู้ปรารถนาความไม่เศร้าโศก ปราศจากกิเลสจตุรติ จึงไม่ควรยึดสิ่งเป็นที่รักในโลกไหน ๆ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า คือสัมมาวาจาที่เป็นความดี เพื่อเครื่องนำทางการประพฤติปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์หรือกิเลสทั้งปวง การประกอบสัมมาวาจา ก็คือการทำความดี การมีปียวาจาต่อกันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

๒.๔.๓ โทษของการไม่กล่าววาจาเป็นที่รัก

คำว่าพูดเท็จหรือมุสาวาท การพูดโกหก พูดไม่จริง มีรูปวิเคราะห์ในภาษาบาลีว่า มุสาวาทนุติ เอเตนาคิ มุสาวาทา^{๒๕} คนทั้งหลายย่อมกล่าวซึ่งเรื่องราวที่ไม่เป็นจริงกล่าวให้เป็นจริงด้วยเจตนาที่นั่น เหตุที่นั่น เจตนาที่เป็นเหตุแห่งการกล่าวเรื่องราวที่ไม่เป็นจริงนั้นจึงชื่อว่ามุสาวาท

โทษหนักและโทษเบาแห่งมุสาวาทอกุศลกรรมที่เรียกเป็นศัพท์ว่า มหาสาวิชชะ และอัปสาวิชชะ มีดังนี้

มุสาวาทที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้น ถ้าผู้เชื่อเกิดความเสียหายน้อย มุสาวาทนั้นก็เป็นการอัปสาวิชชะ คือมีโทษน้อย ถ้าผู้เชื่อเกิดความเสียหายมาก มุสาวาทนั้นก็เป็นการมหาสาวิชชะคือมีโทษมาก

มุสาวาทของบุคคลผู้ที่เป็นพยานเท็จกล่าวยืนยันให้ผิดไปจากความเป็นจริง ทำให้เสียประโยชน์ของบุคคลซึ่งไม่ควรเสีย มุสาวาทเช่นนี้ จัดเป็นมหาสาวิชชะ คือมีโทษมาก

มุสาวาทของบุคคลผู้ที่ไม่กล่าววาจาซึ่งเป็นอนริยโวหาร คือ โวหารของผู้ที่ไม่ใช่พระอริยะ หรือ โวหารของอัมชพาลบุคคลมีอยู่ ๘ โวหาร คือ

๑. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่า ได้เห็น

๒. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่า ได้ฟัง

^{๒๕} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มงคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๕.

๓. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าได้รู้
๕. การกล่าวสิ่งที่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
๖. การกล่าวสิ่งที่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
๗. การกล่าวสิ่งที่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๘. การกล่าวสิ่งที่ได้รู้ว่าไม่ได้รู้^{๖๕}

มุสาวาทของบุคคลผู้กล่าวอนริยโฆหารทั้ง ๘ ประการนี้ จัดเป็นมหาสาวิชชะ คือมีโทษมาก มุสาวาทของบุคคลผู้มีใจบาปหยาบช้า กล่าวยุ่งพระสงฆ์ผู้สามัคคีดีพร้อมเพรียงกันให้แตกแยกจากกันไป จัดว่าเป็นมหาสาวิชชะกรุกรรม คือ มีโทษมากและเป็นกรรมหนักที่สุด

ในพระไตรปิฎก อรรถกถา โดยเฉพาะชาดกได้แสดงตัวอย่างโทษของการพูดเท็จ ไว้มากมาย ในงานวิจัยนี้จะยกมาเพียงบางส่วน ดังนี้

เรื่องนางจิญจมาณวิกา ใสร้ายพระพุทธรเจ้า

ครั้งนั้นลภัสการะเป็นอันมากเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์ ทำให้พวกอัญเดียรถีย์พลอยเสื่อมลภัสการะลง จึงร่วมมือกับนางจิญจมาณวิกา หากลอบขบถดลภัสการะเหล่านั้น นางจิญจมาณวิกา รับอาสาทำที่เดินเข้าออกจากเขตวันมหาวิหารในเวลาเช้ามืด และเวลาเย็น ล่วงให้มหาชนสงสัยเข้าใจว่า อยู่ในพระคันธกุฎีเดียวกันกับพระศาสดาผ่านไปสามสี่เดือนก็ทำตนเป็นผู้มีครรภ์ตั้งขึ้น โดยเอาผ้าพันท้อง พอแปดเก้าเดือน ก็ผูกไม้กลมห่มผ้าทับไว้ที่ท้องแสดงตนว่ามีครรภ์กับพระศาสดา คำพระตถาคตด้วยคำที่ไม่จริงท่ามกลางบริษัทในระหว่างที่ทรงแสดงธรรม

พระศาสดาตรัสว่า เรื่องนี้จะจริงหรือไม่ มิเรและเจ้าเท่านั้นที่รู้ ขณะนั้นท้าสักกะพร้อมเทพบุตรทั้ง ๔ แปลงเป็นลูกหนูกัดเชือกที่ผูก ไม้กลมตกลงมาที่หลังเท้า ทำให้ปลายเท้าทั้งสองของนางแตก มหาชนถ่มน้ำลายลงบนศีรษะของนาง ขว้างปาด้วยก้อนดินและไม้ นุดลากออกจากพระเขตวันมหาวิหาร แผ่นดินใหญ่แตกแยกเป็นช่อง สุนนางจิญจมาณวิกา

วิบากกรรมของมุสาวาท

วิบากกรรมของมุสาวาท คือผลของการกล่าวคำเท็จนั้น ผู้ที่มีการกล่าวคำเท็จนั้นจะต้องมีการประสบกับวิบากกรรมดังนี้ คือ

- (๑) พูดไม่ชัด
- (๒) ฟันไม่เป็นระเบียบ
- (๓) ปากเหม็นมาก

^{๖๕} อัง.อุฎฐก. (ไทย) ๒๓/๖๗/๓๖๕-๓๗๐.

- (๔) ใจตัวร้อนจัด
- (๕) ตาไม่อยู่ในระดับปกติ
- (๖) กล่าววาจาด้วยปลายลิ้นและปลายปาก
- (๗) ทำทางไม่สง่าผ่าเผย
- (๘) จิตไม่เที่ยงคล้ายวิกลจริต
- (๙) ร่างกายไม่สมประกอบ
- (๑๐) มากไปด้วยความวิตกกังวล

การกล่าวคำหยาบ คือ ได้แก่ เจตนาหยาบ โดยส่วนเดียวที่ทำให้ความพยายามทางกาย และความพยายามทางวาจาที่เป็นตัดความรักของผู้อื่น ชื่อว่า การพูดคำหยาบ มีองค์ ๓ คือ

- (๑) คนอื่นที่ตนด่า
- (๒) โกรธ
- (๓) การด่า

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ท่านได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ว่า คำว่า การพูดคำหยาบ หมายถึง วาจาหยาบ คำพูดเผ็ดร้อน คำหยาบ คลาย ข้อ ๖ ในอกุศลกรรมมถ ๑๐ คำว่า ผรุสวาจา วาจาเย เวรมณี หมายถึง เว้นจากการพูดคำหยาบ ข้อ ๖ ในอกุศลกรรมมถ ๑๐^{๑๐}

องค์ประกอบของการกล่าวคำพรูสวาจา

การพูดคำหยาบนั้น คือ คำที่หยาบคาย จะถึงความเป็นกรรมมถได้ ต้องประกอบด้วย องค์ ๓ ประการ คือ

- ๑. อักโกสิตัพพัง ปโร ผู้อื่นที่ตนจะด่า
- ๒. กุปิตจิตตัง มีจิตประกอบด้วยความโกรธแค้น
- ๓. อักโกสนา ด่าออกไป

โทษของการกล่าวคำพรูสวาจา

โทษของการกล่าวคำหยาบ การกล่าวคำหยาบ ที่พูดออกไปนั้น ย่อมมีโทษแก่ผู้พูด คือ ทำให้ผู้พูดเป็นคนหยาบคาย ตกอยู่ในอำนาจของความโกรธ สร้างความเจ็บใจแก่ผู้อื่น การพูดคำหยาบนี้มีโทษมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบเหล่านี้ คือ

- ๑. เจตนา คือความแรงกล้าหรืออ่อนของกิเลสในใจของผู้พูด
- ๒. วัตถุ คือบุคคลที่ถูกด่า

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๕๐.

๓. ประโยค คือความพยายามในการค้า
การกล่าวคำหยาบหรือพรูสวาจาของพระภิกษุ นั้น มีโทษมากเพราะสาเหตุ ๓ ประการ
ดังต่อไปนี้ คือ

๑. พรูสวาจา นั้น ถึงความเป็นกรรมบถ
๒. คนที่ถูกคำ เป็นคนมีคุณธรรมมาก
๓. ผู้พูดมีกิเลสแรงกล้า

วิบากกรรมของการกล่าวคำพรูสวาจา

วิบากกรรมของการกล่าวคำหยาบ คนที่พูดคำหยาบนั้น ย่อมประสบกับวิบากกรรม
ดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) พินาศในเรื่องทรัพย์สิน
- (๒) ได้ยินเสียงที่ทำให้เกิดความไม่พอใจ
- (๓) ผิวพรรณไม่ผ่องใส
- (๔) ตายด้วยอาการงวย

การกล่าวคำปิสฺฐวจา คือ การใช้วาจาที่เป็นเหตุทำตนเป็นที่รักในใจของผู้ที่ตนพูด
ด้วยและเป็นเหตุต่อเสียดผู้อื่น กล่าวคือ เจตนาของบุคคลผู้มีจิตเศร้าหมองทำให้เกิดความพยายาม
ทางกาย และทางวาจาเพื่อให้อันอื่นแตกกันก็ดี เพื่อต้องการทำตนให้เป็นที่รักก็ดี การพูดคำต่อเสียด
มีองค์ ๔ คือ

- (๑) ผู้อื่นที่ฟังให้แตกกัน
- (๒) มุ่งให้เขาแตกกันด้วยประสงค์ว่าคนเหล่านี้จักเป็นผู้แตกกัน
- (๓) ความพยายามที่เกิดแต่ความมุ่งมั่นให้เขาแตกกันนั้น
- (๔) ผู้ที่รู้เรื่องนั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ท่านได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์
ฉบับประมวลศัพท์ว่า คำว่า การพูดต่อเสียด ปิสฺฐวจา การพูดต่อเสียด หมายถึง วาจาต่อเสียด พูด
ต่อเสียด พูดขยงให้เขาแตกแยกกันข้อ ๕ ในกุศลกรรมบถ ๑๐ คำว่า ปิสฺฐาย วาจาเย เวรมณีหมายถึง
เว้นจากการพูดต่อเสียด เว้นจากพูดขยงให้เขาแตกกัน แยกร้างกัน ข้อ ๕ ในอกุศลกรรมบถ ๑๐^{๑๑}

โทษของการกล่าวคำปิสฺฐวจา

ปิสฺฐวจา คือการกล่าววาจาต่อเสียด ขยงเหล่าชนที่กำลังมีความสามัคคีอยู่ให้แตก
ความสามัคคีกัน ซึ่งเรียกอีกอย่างว่า มิตตาสุญฺญวจา แปลว่า วาจาที่กล่าวเพื่อทำลายมิตรภาพโดย

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน , หน้า ๒๔๒.

เจตนาที่ชั่วช้าเสร้ายมองไม่บริสุทธิ์ผ่องใส เป็นเจตนาร้ายทำให้เกิดความเร่าร้อน การกล่าววาจา ส่อเสียดขยุ่งให้เกิดความแตกสามัคคีของหมู่คณะ ซึ่งอาจจะกระทำได้ด้วยกายและวาจา คำว่าการ พุดส่อเสียดมีวิเคราะห์ในภาษาบาลีว่า “ปีสติ สามคฺคี สยฺจฺจนฺเตติ ปีสุณาวาจาโต ย่อมบดความ สามัคคี คือ ทำความสามัคคีให้กระจัดกระจายแตกละเอียดไป วาจา นั้นชื่อว่าปีสุณาวาจา”^{๑๒}

โทษของการกล่าวคำส่อเสียดของพระภิกษุ นั้นมีโทษน้อยหรือมากนั้นขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบเหล่านี้ คือ

(๑) คุณของบุคคลที่ถูกส่อเสียด ถ้าส่อเสียดบุคคลที่มีคุณความดีน้อย มีโทษน้อย ถ้า ส่อเสียดบุคคลที่มีคุณความดีมาก มีโทษมาก

(๒) ผลของการพุดส่อเสียด ถ้าพุดส่อเสียดแล้วเขาแตกแยกกัน มีโทษมาก แต่ถ้า ส่อเสียดแล้ว เขาไม่แตกแยกกัน มีโทษน้อย

วิบากกรรมของการกล่าวคำปีสุณาวาจา

วิบากกรรมของการกล่าวคำส่อเสียด ผู้ที่กล่าวคำส่อเสียดนั้น ย่อมได้รับผลของวิบาก กรรมดังนี้ ๔ ประการ คือ

- (๑) ต่ำหนืดตนเอง
- (๒) มักถูกล้อโดยเรื่องที่ไม่เป็นจริง
- (๓) ถูกบัณฑิตตำหนิติเตียน
- (๔) มีความแตกแยกกับมิตรสหาย

โทษของการกล่าวคำเพ้อเจ้อ

การกล่าวคำเพ้อเจ้อ ที่จะถึงความเป็นกรรมบถนั้น ย่อมมีโทษแก่ผู้พุด แต่ว่าจะมีโทษ หนักหรือเบาประกอบด้วยองค์เหล่านี้ ๒ ประการคือ

- (๑) มีโทษนี้ น้อยเพราะอาเสวาน้อย มีโทษมากเพราะอาเสวานามาก
- (๒) ผู้ฟังเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง
- (๓) ผู้พุดมีกิเลสมาก

วิบากกรรมของการกล่าวคำสัมผัสปล่าปะ

วิบากกรรมคือผลของการกล่าวคำเพ้อเจ้อ ผู้ที่พุดคำเพ้อเจ้อ นั้น มีจะประสบวิบากกรรม นั้น ๔ ประการ คือ

- (๑) เป็นอธรรมวาทีของบุคคล
- (๒) ไม่มีผู้เลื่อมใสในคำพุดของตน

^{๑๒} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถทีปนี แพล เล่ม ๒, หน้า ๑๐๗.

(๓) ไม่มีอำนาจ

(๔) จิตไม่เที่ยงคือวิกัลปจิต

สรุปได้ว่าโทษของการไม่กล่าววาจาเป็นที่รักกล่าวคือ การพูดคำหยาบ จะเป็นบาปมาก ถ้าคำคนดีมีศีลธรรม ประกอบกับมีเจตนาไม่ดี และมีความพยายามมาก เช่น ลูกคำพ่อแม่ จะได้รับผลบาปทันที อย่างน้อยเกิดความเศร้าใจ ไม่เบิกบานผ่อนคลาย ยังถูกผู้คนติเตียนนินทาสาธยาย จักว่าเป็นบาปที่สมบูรณ์ ถ้าผลของการทำบาป คือ การพูดคำหยาบส่งผล เมื่อสิ้นชีวิตสามารถนำเกิดในอบายภูมิคือ นรก เปรต อสุรกาย หรือ สัตว์เดรัจฉาน ถ้าบุญเก่ากำเนิด เป็นมนุษย์ ทำให้ ได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ได้รับอารมณ์ที่ไม่ดีไม่งาม จะได้ยิน ได้ฟังแต่คำพูดที่ไม่ไพเราะไม่น่าพอใจ มีกายวาจาหยาบคายด้วยการหลงลืมสติ แม้มีทรัพย์สินที่มีอยู่จะพินาศไป ไม่สามารถรักษาไว้ได้

๒.๔.๔ การกล่าววาจาเป็นที่รักที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนาเถรวาทยึดหลักนวัจนศาสตร์ในการใช้วาจาอย่างมีแบบแผนที่แน่นอน ใช้ภาษาที่ไพเราะ สละสลวย ลึกซึ้ง ก็นใจ นอกจากนี้มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ในด้านการชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสแล้ว จากการศึกษายังพบว่ามีความน่าสนใจ ๕ ประการ คือ

๑) การเลือกใช้ภาษา ประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่า การที่พระผู้มีพระภาคทรงเลือกภาษามาคธิหรือภาษาบาลีเพื่อใช้สื่อความหมายนั้น นับเป็นความสำเร็จก้าวแรกที่สำคัญยิ่งในการประกาศพระศาสนา เพราะภาษามาคธิของแคว้นมคธมีการใช้สื่อสารกันอย่างแพร่หลายในเวลานั้น จึงทำให้ง่ายและรวดเร็วต่อการทำความเข้าใจในหลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงเทศนาโปรด

๒) การเลือกคน คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ประโยชน์ การสร้างคนจึงถือเป็นการสร้างสรรค์อันดับแรกในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในการนี้พระผู้มีพระภาคทรงเลือกสอนคนที่เปรียบเสมือนบัวพันธ์น้ำก่อน เพราะคนเช่นนี้พร้อมที่จะเข้าถึงพุทธพจน์ทันทีที่ได้รับฟังพระธรรมเทศนาจบลง เหมือนดอกบัวบานรับแสงสว่างทันทีที่ตะวันขึ้นสู่ท้องฟ้านั่นเอง

๓) การเลือกแคว้น กรณีนี้พระศาสดาทรงเลือกกรุงราชคฤห์ เมืองหลวงแห่งแคว้นมคธ ซึ่งเป็นมหาอำนาจ มีความเจริญรุ่งเรือง พร้อมด้วยอิทธิพลเหนือแคว้นอื่น พระศาสดาได้ทรงจาริกไปแสดงพระธรรมเทศนาจนสามารถครองใจพระเจ้าพิมพิสารเจ้าผู้ครองนคร กระทั่งได้มีศรัทธาถวายอุทยานเวฬุวันให้เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา นับเป็นผู้สนับสนุนที่สำคัญยิ่งในการประกาศพระพุทธศาสนาในเวลาต่อมา

๔) การใช้ภาษาพูด พระผู้มีพระภาคทรงถือว่าสัจวาจาเป็นวาจาสูงสุด พระองค์ทรงมีปกติ ตรัสอย่างไรก็ทรงทำอย่างนั้น ทรงมีปกติทำอย่างไรก็ตรัสอย่างนั้น หมายความว่า การใช้วาจานั้นประกอบด้วยความจริง ๒ ประการ คือ เรื่องที่พูด และใจที่คิด เรื่องที่พูดนั้นเป็นเรื่องจริงซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ ส่วนใจที่คิดนั้นคิดให้ประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ คือ

คิดที่จะให้จากใจก่อน ดังนั้นเป็นต้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือพุทธพจน์ทุกคำที่ทรงพระดำรัสแก่พุทธบริษัทนั้น พระศาสดาทรงรู้เห็นด้วยตนเองทั้งสิ้นแล้วจึงตรัส มิได้เกิดจากการฟังหรือรู้มาจากผู้อื่นเลย พุทธพจน์ทุกคำถือหลักเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์โดยแท้ มิได้ทรงหวังสิ่งใดเป็นการตอบแทนเลย ขอเพียงให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติตามเท่านั้น นี่คือความยิ่งใหญ่ของหลักการใช้วาจาในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๕) การใช้ภาษากาย พระผู้มีพระภาคทรงเน้นถึงความประพฤติกายหรือการแสดงออกทางกายให้มีความสำรวมในทุกอิริยาบถ มิได้ทรงสอนให้พูดดีเพียงประการเดียว เพราะถ้าเพียงแต่พูดดีแต่กิริยาท่าทางไม่ดี ไม่สุภาพสำรวม ไร้มารยาท อย่างนี้ก็คือเป็นการสื่อสารที่ดีไม่ได้ ดังนั้นการใช้ภาษากายที่สุภาพอ่อนน้อม มีความสำรวม จึงสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าการใช้ภาษาพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน

๒.๔.๕ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการกล่าววาจาเป็นที่รัก

๑. วาจาในสังคหัตถุ

วาจาในสังคหัตถุ ๕ ได้แก่ ปิยวาจาหรือเปยวัชชะ สังคหัตถุ ๔ คือธรรมที่นำไปสู่การสงเคราะห์อนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน ๔ ประการ มีลักษณะเป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ด้วยใจรัก มีเมตตาปรารถนาดีต่อกันอย่างต่อเนื่อง สามารถประสานคนจากจุดย่อยจนถึงโลกโดยรวมให้อยู่ร่วมกันฉันท์มิตร วาจาในธรรมข้อนี้ได้แก่ปิยวาจา คือการเจรจาถ้อยคำที่น่ารักไพเราะอ่อนหวาน แสดงออกซึ่งความรัก เมตตาหวังดี เป็นมิตรต่อคนที่ตนพูดด้วย และที่สำคัญคือต้องเป็นคำพูดที่ไม่เป็นโทษ ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ โดยมีพื้นฐานการพูดที่เป็นเมตตาวาจาต่อกัน

๒. วาจาในสาราณียธรรม

วาจาในสาราณียธรรม ๖ ได้แก่ เมตตาวัจจกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง อันเป็นธรรมอีกประการหนึ่งซึ่งนำไปสู่ความรักใคร่ผูกพันกัน โดยอาศัยเมตตาเป็นฐานเช่นเดียวกัน ด้วยความหวังดีต่อผู้ฟัง หรือผู้ที่ตนพูดถึง โดยมองจากเนื้อหาของวาจาที่เป็นคำจริง เป็นธรรม และคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง เป็นเรื่องที่มีประโยชน์และสมควรแก่เวลาและโอกาสด้วย โดยมุ่งเอาประโยชน์แก่คนทุกฝ่ายเป็นสำคัญ

๓. วาจาในทิสทั้ง ๖

คือวาจาของบุคคลที่เราเกี่ยวข้องกับด้วย ในทิสเบื้องต้นคือ บิดามารดา วาจาที่บิดามารดาพึงอนุเคราะห์บุตรธิดา ได้แก่ การสอนไม่ให้ทำชั่ว และให้ตั้งอยู่ในความดี ถือว่าเป็นวาจาชอบ ที่ประกอบด้วยเมตตา และหวังประโยชน์แก่บุตรธิดาเป็นสำคัญ อันเป็นวาจาประเภท กลาววาจา

ในทศเบื้องขวา คือ ครูอาจารย์ วาจาประเภทนี้เป็นถวาวาจาอีกประเภทหนึ่งหมายถึง ครูอาจารย์พึงอนุเคราะห์ศิษย์ ด้วยคำสอนแนะนำให้เป็นคนดี สอนวิชาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง สอน ศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง กล่าววาจายกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อน และ สอนให้ปฏิบัติได้จริงเพื่อเป็น เครื่องคุ้มกันภัยในสารทศ

ในทศเบื้องหลังได้แก่บุตรภริยา วาจาที่พึงปฏิบัติต่อกัน คือการกล่าววาจาจริง ไพเราะ และไม่ดูหมิ่นกัน

ในทศเบื้องซ้ายได้แก่มิตรสหาย วาจาที่ควรมีต่อมิตรสหาย คือคำพูดที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ในทศเบื้องล่าง คือ คนรับใช้และคนงาน วาจาที่ควรกล่าววาจาเมตตาที่นายควรมีต่อ คนรับใช้ และวาจาที่คนรับใช้ควรมีต่อนายจ้างคือวาจาที่ยกย่องความดีของนายให้ปรากฏ

ในทศเบื้องบน คือพระสงฆ์ สมณพราหมณ์ วาจาที่ควรให้สัพพัญญูกระทำต่อพระสงฆ์คือ วาจาที่มีเมตตา ให้ความเคารพ ส่วนวาจาที่พระสงฆ์ และสมณพราหมณ์พึงมีต่อสัพพัญญูคือ คำสอน แนะนำให้ละเว้นความชั่ว ตั้งอยู่ในความดี วาจาที่แสดงความปรารถนาดี สอนในสิ่งที่ไม่เคยฟังให้ ได้ฟัง และสอนในสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง สุดท้ายคือการบอกทางสวรรค์ได้แก่ “สอนวิธีการ ดำเนินชีวิตให้มีความสุขความเจริญ”^{๑๑}

๒.๕ อุตถจริยา

อุตถจริยา (Useful Conduct; Rendering Services ; Life of Service ; Doing Good) การ ประพฤติประโยชน์ ทำประโยชน์แก่เขา หลักธรรมข้อนี้มุ่งสอนคน ๒ ด้าน คือ การทำตนให้เป็น ประโยชน์ และการทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ตลอดถึงช่วยเหลือปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๑) การทำตนให้เป็นประโยชน์ หมายถึง ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วย การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนเจริญด้วยความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมเป็น บุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษา เป็นพลเมืองที่ดี ของประเทศชาติ ตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนาตลอดไป

๒) การทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้ว ก็ต้องสร้างตน ให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่นิ่งดูเฉย มีน้ำใจไมตรีต่อกัน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตามสติกำลัง ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “คนทำห่มุคณะให้ดังงาม”

^{๑๑} ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์ และ ทวี ผลสมภพ, *หลักพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๔๘.

ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงความหมายของอัตถจริยาที่ศนะของนักวิชา ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง อัตถจริยา หมายถึงการประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม^{๑๔}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงอัตถจริยา หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (สงเคราะห์ประชาชน) ตรงกับคำพังเพยที่ว่า “อยู่บ้านท่านอย่าหนึ่งดูค้าย ปั้นวัวปั้นควายให้ลูกท่านเล่น” นักบริหารทำอัตถจริยาได้หลายวิธี เช่น บริการช่วยเหลือยามเขาป่วยไข้ หรือเป็นประธานในงานพิธีของผู้ได้บังคับบัญชาดังโคลงโลกนิติที่ว่า

อาศัยเรือนท่านให้	วิจารณ์
เห็นท่านทำกรงาน	ช่วยพร้อม
แม้มีกิจโดยสาร	นาวาศ
พวยค้อยช่วยค้ำจ้วง	จรดให้จนถึง
สุริยส่องคาราไร	เมื่อร้อนแรงแสง ^{๑๕}

คุณ โทจันทร์ ได้กล่าวถึง อะ มาจากคำว่า อัตถจริยา แปลว่าช่วยเหลือผู้อื่นหรือเรียกว่า สงเคราะห์ผู้คนโดยการกระทำหรือประพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้คนทางกาย วาจาและใจ^{๑๖}

บุญศิริ ขวลิตรารัง ได้กล่าวถึงอัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ ตลอดจนถึงประเทศชาติสิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้นไม่กระทำ การประพฤติกรรมให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้งกาย วาจา ใจ ในทุกเวลาทุกโอกาส^{๑๗}

คุณ โทจันทร์ ได้กล่าวถึงอัตถจริยา แปลว่าช่วยเหลือผู้อื่นหรือเรียกว่า สงเคราะห์ผู้คนโดยการกระทำหรือประพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้คนทางกาย วาจาและใจ^{๑๘}

บรรเทิง พาวิจิตร ได้กล่าวถึงอัตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม^{๑๙}

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญญชีวิต**, หน้า ๑๑.

^{๑๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, หน้า ๓๐-๓๕.

^{๑๖} คุณ โทจันทร์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, หน้า ๒๕-๒๘.

^{๑๗} บุญศิริ ขวลิตรารัง, **ธรรมโอสถ**, หน้า ๒๓-๓๑.

^{๑๘} คุณ โทจันทร์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, หน้า ๒๕-๒๘.

^{๑๙} บรรเทิง พาวิจิตร, **การปกครองตามแนวพุทธศาสตร์**, หน้า ๓๕-๓๖.

อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ ได้กล่าวถึง อตถจริยา คือ ทำตนเป็นคนที่มีประโยชน์ต่อครอบครัว ต่อสังคมและประเทศชาติ^{๕๐}

ปรีชา นันทาภิวัดน์ น.อ.(พิเศษ) ได้กล่าวถึงอตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม^{๕๑}

จากการค้นคว้าผู้วิจัยสรุปได้ว่าอตถจริยา หมายถึง การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว พุ่มพวงร่างกายในการช่วยเหลือผู้อื่นแก้ไขปัญหาคือด้วยแรงกาย บำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๒.๕.๑ หลักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

หลักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นคือได้นำเอาสิ่งที่ตนได้รู้เผยแพร่ แก่ผู้อื่น ประโยชน์อย่างยิ่ง ทรงสอนให้มนุษย์ มุ่งแสวงหาประโยชน์ขั้นสูงสุด เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงด้วยการบำเพ็ญภาวนาให้จิตเข้าสู่ความสะอาด สว่าง สงบ แห่งมรรคผล นิพพาน ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ภายใจไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่ผันแปรอยู่เป็นประจำความยึดมั่น ถือมั่น รักษาใจให้ปลอดโปร่ง แจ่มใส สดชื่นเบิกบาน อยู่ตลอดเวลา ดำเนินชีวิตไปด้วยปัญญา

อตถจริยา มาจากคำว่า อตถ+จริยา คำว่า อตถะ แปลว่า ประโยชน์ จริยา แปลว่าความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น อตถจริยา คือ การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ การบำเพ็ญประโยชน์ พุทธจริยา คือการบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้ามี ๓ ประการ คือ

๑) โลกัตถจริยา คือ พระพุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่ชาวโลก ทรงอาศัยพระมหากรุณาเสด็จไปประกาศพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนในถิ่นฐานแคว้นต่าง ๆ เป็นอันมาก

๒) ญาติัตถจริยา คือ พระพุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่พระญาติตามฐานะ เช่น ทรงโปรดพระบิดา พระมารดา ตลอดถึงพระประยูรญาติ พระบรมวงศานุวงศ์ให้เข้าถึงพระรัตนตรัย เข้าถึงพระธรรม และเสด็จไปห้ามพระญาติที่วาทกันด้วยเรื่องน้ำ เป็นต้น

๓) พุทธัตถจริยา คือ พระพุทธจริยาที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์ตามหน้าที่ของพระพุทธเจ้า การทรงประพฤติเป็นประโยชน์แก่สัตว์โลก โดยฐานเป็นพระพุทธเจ้า เช่น ทรงแสดง

^{๕๐} อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ , พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า , หน้า ๑๑๕.

^{๕๑} ปรีชา นันทาภิวัดน์ น.อ.(พิเศษ), พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว , ๒๕๔๔) , หน้า ๑๔๓.

กรรมแก่เวไนยสัตว์และบัญญัติวินัยขึ้นบริหารหมู่คณะ ทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน
ตราบเท่าทุกวันนี้

อีกประการหนึ่งทรงอาศัยพระมหากษัตริย์องค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจเหล่านี้คือ ๑) เวลาเช้า เสด็จบิณฑบาตโปรดสัตว์ ๒) เวลาเย็น ทรงแสดงธรรมโปรดมหาชน ๓) เวลาค่ำประทาน โอวาทแก่ภิกษุ ๔) เวลาเที่ยงคืน ทรงวิชันนาปัญหาแก่เทวดา ๕) เวลาใกล้รุ่ง ทรงตรวจดูสัตว์โลกทั้ง ที่สามารถและยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรเสด็จไปโปรด พุทธกิจเหล่านี้เกี่ยวข้องกับมหาชน โดยมาก กล่าวคือไม่ว่าพระองค์เสด็จบิณฑบาตเวลาเช้า ทรงแสดงธรรมแก่มหาชนในเวลาเย็น ประทานโอวาทแก่ภิกษุในเวลาค่ำหรือแม้กระทั่งทรงวิชันนาปัญหาแก่เทวดาในเวลาเที่ยงคืนก็ล้วน แต่มีพระปฏิสันถารกับบุคคลเหล่านั้นทั้งสิ้น ซึ่งพุทธกิจนี้เป็นสิ่งที่พระองค์ทรงบำเพ็ญอยู่เป็น กิจวัตร

กล่าวได้ว่า พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจเหล่านี้ ด้วยพระพุทธรจิต คือทรงบำเพ็ญ ประโยชน์แก่โลก ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ญาติ ทรงบำเพ็ญประโยชน์ทุกประการในฐานะของ พระพุทธเจ้า ด้วยพระมหากษัตริย์อันยิ่งใหญ่ เพื่อยังประโยชน์สุขแก่มหาชน ทั้งในพรหมกาล และนอกพรหมกาล ไม่ว่าระยะทางจะใกล้หรือไกลเพียงไร พระองค์มิได้ทรงคำนึงถึงความเหน็ด เหนื่อยหรือยากลำบากแต่ประการใด นับตั้งแต่ตรัสรู้ ตรวจนกระทั่งวันสุดท้ายแห่งการเสด็จดับ ขันธปรินิพพาน เป็นเวลาถึง ๔๕ พรรษา

พุทธรจิต แปลว่า พระจริยาวัตรปกติของพระพุทธเจ้า หมายถึงการบำเพ็ญประโยชน์ ต่อผู้อื่นซึ่งทรงปฏิบัติอยู่เป็นประจำ พุทธรจิต โดยสรุปมี ๓ อย่าง คือ

๑. โลกัตถจริยา พระจริยาที่เป็นประโยชน์แก่ชาวโลก เช่นการเสด็จจาริกไป ประกาศธรรมในที่ต่างๆ ทรงชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมสันต์ ชี้ทางพระนฤพาน ให้พ้น โศกวิโยค ภัย

๒. ญาติัตถจริยา คือ พระจริยาที่เป็นประโยชน์แก่พระประยูรญาติ คือการเอื้ออาทร ต่อพระประยูรญาติ ด้วยการเสด็จไปโปรดแล้วทรงแนะนำให้ได้พบทางสว่าง ได้ออกบวช ได้บรรลุ ธรรม

๓. พุทธัตถจริยา คือ พระจริยาที่เป็นประโยชน์ตามหน้าที่เป็นพระพุทธเจ้า เช่น ทรงบำเพ็ญพุทธกิจประจำวัน ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นหลักปกครองสงฆ์ เป็นต้น

พุทธรกิจ แปลว่า กิจวัตรของพระพุทธเจ้า หมายถึงกิจวัตรที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติ ประจำวันตลอดเวลาที่ดำรงพระชนม์อยู่ พุทธรกิจ เท่าที่นักปราชญ์ สรุปไว้ มี ๕ อย่าง คือ

๑. ตอนเช้า เสด็จออกบิณฑบาต โปรดสัตว์

๒. ตอนเย็น ทรงแสดงธรรมโปรดชาวบ้าน

๓. พลบคำ ทรงแนะนำสั่งสอนพระภิกษุ
๔. เทียงคีน ทรงสนทนาและตอบปัญหาเทวดา
๕. เข้ามืด ทรงตรวจดูผู้ที่สมควรที่จะเสด็จไปโปรด^{๕๒}

การบำเพ็ญประโยชน์ คือ ช่วยเหลือรับใช้ทำงานสร้างสรรค์การที่เป็นประโยชน์ หมายความว่า บำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยที่ฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ ตั้งตัวได้ตามควรแก่วัยนั้นๆ แล้ว ง่ายกำลังความรู้ ความสามารถ กำลังกายและกำลัง ทรัพย์ ออกไปช่วยผู้อื่นตามสมควรแก่โอกาส เพื่อแสดงอภัยสัจจะไมตรีอันน่ารัก น่านับถือ เช่นเมื่อมี ภัยต่างๆ เกิดขึ้นแก่พี่น้องประชาชนชาวไทยหรือชาวโลก ก็ไม่นิ่งดูเฉย ต้องขวนขวายช่วยเหลือตาม ควรแก่กรณี อย่างเลศหมายถึง การช่วยเหลือส่งเสริมคนให้มีความเชื่อถือถูกต้อง (สัทธาสัมปทา) ให้ ประพฤติดีงาม (ศีลสัมปทา) ให้มีความเสียสละ (จาคสัมปทา) และให้มีปัญญา (ปัญญาสัมปทา)

๒.๕.๒ ประโยชน์ของการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายและสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาใช้ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ ในชีวิตจริงได้ เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ การแก้ไขปัญหาชีวิต และการลงมือทำจริงๆ ไม่ทรง สนับสนุนการพยายามเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีครุ่นคิดและถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทาง อภิปรัชญา^{๕๓} ดังนั้น พระพุทธศาสนาเถรวาทถือเอาความสำเร็จอันก่อให้เกิดเป็นความสุขกายใจ ด้วยการลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับสูงครอบคลุมประโยชน์ ๓ ระดับด้วยกัน ได้แก่

- ๑) ญาณธรรมมีกตลประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน
- ๒) สัมปรายิกกตลประโยชน์ ประโยชน์ในอนาคต
- ๓) ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง^{๕๔}

ประโยชน์ทั้ง ๓ ข้างต้นนี้ถือเป็นขอบเขต เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายทางจริยศาสตร์ ของพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งสรุปลงเป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่

- ๑) สั่งสอนเพื่อให้รู้ (อภิญญาธรรมเทศนา) หมายความว่า เรื่องใดที่ไม่จำเป็นสำหรับ ผู้ฟังหรือผู้รับคำสอน พระองค์ก็ไม่ทรงสอนสิ่งนั้น ทรงสอนเฉพาะเรื่องเท่าที่จำเป็นสำหรับชีวิต เท่านั้น

^{๕๒} <http://www.thaimisc.com/freewebboard> ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๕.

^{๕๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๕.

^{๕๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานครฯ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๕.

๒) สั่งสอนอย่างมีเหตุมีผล (สนิทานธรรมเทศนา) หมายความว่า พระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ไม่ยากเกินไปจนถึงกับตรงตามแล้วก็ไม่เห็น และไม่ยากเกินไปจนไม่ต้องตรึกตรองขบคิดก็เห็นได้ พุทธวิธีในการสอนจึงอยู่ท่ามกลางระหว่างความยากเกินไปกับความง่ายเกินไป

๓) สั่งสอนเพื่อให้รู้เข้าใจ และมีเหตุผล (สัปภาฎิหาริยธรรมเทศนา) หมายความว่าผู้ฟังสามารถได้รับผลแห่งการฟัง การปฏิบัติตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตนเป็นที่ตั้ง ไม่ต้องรอไครมาหิยยื่นให้ เพราะปฏิบัติเหตุและได้ผลในชาตินี้เอง ไม่ต้องรอไปถึงชาติหน้า

ปรมัตตประโยชน์

ปรมัตตประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งหรือประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์พึงมีพึงได้ (ปรมะ อย่างยิ่งหรือสูงสุด อตตะ ประโยชน์) ได้แก่ พระนิพพาน คือ ภาวะที่จิตสะอาด (บริสุทธิ์) สว่าง (เกิดปัญญา) และสงบ (วิมุตติ) และผู้ที่บรรลุประโยชน์สูงสุดดังกล่าวนี้เรียกว่า พระอรหันต์ ซึ่งถือเป็นพระอริยบุคคลชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ผู้ที่จะเป็นพระอรหันต์ได้จะต้องบำเพ็ญไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จนสามารถละสังโยชน์ (กิเลสที่ผูกใจสัตว์ไว้ในภพ) ๑๐ อย่างได้ คือ

๑) สักกายทิฏฐิ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน ความเห็นที่ยังติดแน่นในสมมติว่าเป็นตัวตน เราเขาเป็นนั่นเป็นนี่ มองไม่เห็นสภาพความจริงที่สัตว์บุคคลเป็นเพียงองค์ประกอบต่าง ๆ มาประกอบกันเข้า

๒) วิจิกิจฉา ความลังเล สงสัย เคลือบแคลงต่าง ๆ เช่น สงสัยในพระศาสดา พระธรรม พระสงฆ์

๓) สีลัพพตปรามาส ความเชื่อมั่นศีลพรต คือ ความยึดถือผิดพลาดไปว่าจะบริสุทธิ์หลุดพ้นได้เพียงด้วยศีลและพรต ได้แก่ การถือศีลและพรต ได้แก่ การถือศีล ระเบียบ แบบแผน บทบัญญัติ และข้อปฏิบัติต่าง ๆ โดยสักว่าทำตาม ๆ กันไปอย่างมมาย เห็นเป็นคลังหรือศักดิ์สิทธิ์

๔) กามราคะ ความกำหนัดในกาม ความติดใจในกามคุณ (รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส)

๕) ปฏิฆะ ความกระทบกระทั่งในใจ ความหงุดหงิดขัดเคืองหรืองุ่นง่านใจทั้ง ๕ ประการนี้ เรียกว่า โอรัมภาคิยสังโยชน์ คือ สังโยชน์เบื้องต่ำ หรือ ชั้นหยาบ

๖) รูปราคะ ความติดใจในรูปธรรมอันประณีต เช่น ติดใจในอารมณ์แห่งรูปฌาน พอใจในรสความสุขความสงบของสมาธิขั้นรูปฌาน ติดใจปรารภนาในรูปภพ เป็นต้น

๗) อรูปราคะ ความติดใจในอรูปธรรม เช่น ติดใจในอารมณ์แห่งอรูปฌาน ติดใจปรารภนาในอรูปภพ

๘) มานะ ความถือตัว หรือสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ เช่นว่า สูงกว่าเขา เท่าเทียมเขา ต่ำกว่าเขา เป็นต้น

๘) อุทัจจะ ความฟุ้งซ่าน จิตใจไม่สงบ

๑๐) อวิชา ความไม่รู้จริง ไม่รู้เท่าทันสภาวะ ไม่เข้าใจกฎกรรมคาแห่งเหตุและผล หรือไม่รู้ورىยัจ

(ข้อ ๖-๑๐) จัดเป็นอุทัมภกคิยสังโยชน์ คือ สังโยชน์เบื้องสูง หรือชั้นละเอียด

พระอรหันต์ละสังโยชน์ทั้ง ๑๐ อย่างดังกล่าวนี้ได้ ส่วนผู้ที่ละได้เพียงบางส่วน ได้แก่ พระอริยบุคคลชั้นรองลงมา เมื่อเรียงลำดับจากต่ำไปหาสูง จะได้ดังนี้

พระโสดาบัน ได้แก่ ผู้ละสังโยชน์ข้อ ๑-๓ ได้

(๑) พระโสดาปัตติมรรค ผู้กำลังเข้าสู่กระแสแห่งพระนิพพาน

(๒) พระโสดาปัตติผล ผู้เข้าสู่กระแสแห่งพระนิพพานแล้ว

พระสกิทาคามี ได้แก่ ผู้ละสังโยชน์ ๓ อย่างเบื้องต้น (ข้อ ๑-๓) ได้ และทำราคะ โทสะ โมหะให้เบาบางลงและจะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกเพียงชาติเดียว

(๑) พระสกิทาคามีมรรค ผู้กำลังเข้าสู่ภาวะแห่งพระสกิทาคามี

(๒) พระสกิทาคามีผล ผู้เข้าถึงภาวะแห่งพระสกิทาคามีโดยสมบูรณ์แล้ว

พระอนาคามี ได้แก่ ผู้ละสังโยชน์ ๕ อย่างเบื้องต้นได้ทั้งหมด (ข้อ ๑-๕) และจะไม่กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก

พระอนาคามีมรรค ผู้กำลังเข้าสู่ภาวะแห่งพระอนาคามี

พระอนาคามีผล ผู้เข้าสู่ภาวะแห่งอนาคามีโดยสมบูรณ์แล้ว

พระอรหันต์ ผู้ละสังโยชน์ได้ทั้งหมด ๑๐ อย่าง และสิ้นกิเลสแล้ว เป็นผู้เข้าสู่พระนิพพานอันเป็นประโยชน์สูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนาชาติสิ้นแล้ว (ชีนาชาติ) ความเพียรพยายามเพื่อบรรลุจบสิ้นลงแล้ว (วุสิต พรหมจริย) และจะไม่กลับมาเกิดอีกในภพชาติใด ๆ

พระอรหัตตมรรค ผู้กำลังเข้าสู่ภาวะแห่งพระอรหันต์

พระอรหัตตผล ผู้เข้าสู่ภาวะแห่งพระอรหันต์โดยสมบูรณ์แล้ว

พระนิพพานมี ๒ อย่าง คือ อุปาทิเสสนิพพาน (กิเลสดับแล้วแต่ยังมีเบญจขันธ์เหลืออยู่) และอนุปาทิเสสนิพพาน (กิเลสดับแล้วแต่ยังมีเบญจขันธ์เหลืออยู่) อุปาทิเสสนิพพาน หมายถึง พระอริยบุคคลที่กิเลสหมดสิ้นไปแล้ว แต่ตัวคนยังมี ชีวิตอยู่ ยังทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ อยู่ เช่น เทศนาสั่งสอนประชาชน หรือเป็น ทักษิณียบุคคลได้อยู่ ส่วนอนุปาทิเสสนิพพาน หมายถึง พระอริยบุคคลที่กิเลส หมดสิ้นไปแล้ว และขณะเดียวท่านก็สิ้นชีพ (นิพพาน) ไปด้วย คือไม่เหลือทั้ง กิเลสและขันธ์ ๕^{๔๕}

^{๔๕} <http://www.baanjomyut.com/library> ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๕ .

หลักธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทนี้มีขอบเขตเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับเรื่องทัศนคติของชีวิตมนุษย์ หลักธรรมชาตินิยมมนุษย์ โดยเฉพาะเรื่องหลักกรรม หลักไตรลักษณ์ สังสารวัฏ เป็นต้นและไม่จำกัดเฉพาะมนุษย์ แต่รวมไปถึงสัตว์ดิรัจฉานด้วย พระพุทธศาสนาเถรวาทยืนยันถึงความจริงแท้บนรากฐานเดียวกันภายใต้กฎเกณฑ์ที่แน่นอนเดียวกัน ดังนั้น หลักกรรมดี กรรมชั่ว จึงมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนทั้งคนและสัตว์ แสดงให้เห็นถึงความเป็นสากลของพระธรรมคำสอนซึ่งมีขอบข่ายครอบคลุมทั้งชีวิตมนุษย์และสัตว์ ลักษณะของขอบเขตจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท ในประเด็นดังกล่าวนี้ สามารถพิจารณาเห็นได้ในคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท

สรุปว่า ประโยชน์ ๓ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนี้มีขอบเขตที่ชัดเจนที่ทำให้มนุษย์มีเป้าหมาย มองประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ใน ๓ เวลา คือ ปัจจุบัน อนาคต และประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านการกระทำ ผลของการกระทำ มีความเสมอภาคต่อเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ใครทำอย่างไร ก็ย่อมได้รับผลอย่างนั้น

๒.๕.๓ โทษของการไม่บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

โทษของการไม่บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ทำให้เกิดกิเลส เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษอย่างมากมายและร้ายแรงไม่เท่ากัน แต่ล้วนเป็นตัวขัดขวางต่อการพัฒนาจิตของตนให้บรรลุหลักธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ กิเลสเป็นกำแพงกั้นมิให้คนได้กระทำเพื่อให้บรรลุความดี โทษของกิเลส ที่ทำให้จิตใจเศร้าหมองและขัดขวางความเจริญทางจิตใจ ทำให้เกิด ความโลภ ความโกรธ และความหลง กิเลสจึงกลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญแก่ผู้ไม่เท่าทันกิเลส ถ้าบุคคลใดมีกิเลสก็ทำให้ จิตเจตสิกนี้^{๘๖}

โทษในการไม่บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นมีดังนี้

๑. ทำให้เกิดปัญหาด้านการบริโภคนิยม พวกวัตถุนิยมต้องอาศัยวัตถุในการเสพ ในการอิงอาศัยในชีวิตประจำวัน จนไม่เป็นอิสระ ไม่เกื้อกูลต่อการบำเพ็ญความดี^{๘๗} เป็นอุปสรรคหรือกีดกันในการเจริญศีล เจริญจิตและเจริญปัญญา

๒. ทำให้ปัญหาต่อตนเองและสังคม คือ ความเดือดร้อน เพราะการกระทำทางกายและวาจาเป็นเหตุให้เร่าร้อน กระทบกระวาย ไม่เป็นพื้นฐานแห่งจิตในการเจริญสมาธิภาวนาได้เลย กลายเป็นคนทุศีล ทำลายโภคทรัพย์สมบัติ ไม่มีใครอยากคบหา และไม่มีผลดีต่อการเจริญปัญญาอีกด้วย แม้ในชาติหน้าก็ยังต้องเสวยผลบาปกรรมชั่วเพราะไม่รักษาศีลนั้นอีก โสดหนึ่ง จึงเป็นโทษทั้ง

^{๘๖} <http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php> ,วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๕.

^{๘๗} พระธรรมปิฎก, (ปยุตฺโต), จะอยู่อย่างเป็นเหยื่อหรือขึ้นเหนือไปนำเขา,พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เติสัน เพรสโปรดักส์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

ในชาตินี้และโทษในชาติหน้า ดังในพระไตรปิฎกในได้แสดงโทษของการไม่พัฒนาด้านศีล ว่ามี ๕ ประการ^{๘๘} ได้แก่ ถึงความเสื่อม โภคทรัพย์เป็นอันมาก กิตติศัพท์อันชั่วช่ย่อมกระฉ่อนไป เข้าไปยังบริษัทใด ๆ ช่ย่อมเก้อเงิน ไม่แก่ล้าวกล้า หลงลืมสติตาย และหลังตายแล้ว ไปสู่อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เมื่อคนเราขาดศีล ล่วงเกินต่อสิกขาบทเป็นเนื่องนิจ มักประพฤติแต่อกุศลกรรมบถ มีการฆ่า สัตว์ การลักสิ่งของคนอื่น การล่วงเกินทางประเวณี เป็นต้น เป็นสาเหตุที่ทำให้ได้รับผลเสียหาย หลายอย่าง ได้แก่ ความเสื่อมถอยแห่ง อายุ วรรณะ สุขะ โภคะ พละ^{๘๙} และยังได้รับความโทษทุกข์ ภัยต่อใน โลกหน้าอีก ได้แก่ คือโทษคือความทุกข์ในอบายภูมิ ๔ เมื่อตายไปแล้ว^{๙๐}

๓. ด้านจิตใจไม่มั่นคง ไม่มีคุณภาพ ไม่มีสมรรถภาพ ไม่มีสุขภาพจิตที่ดี มีแต่ความ วิปริตผิดเพี้ยนในด้านจิตใจ ตกเป็นทาสแห่งความหวาดผวา ตื่นตระหนก ตกใจกลัว ขาดความมั่นใจ ต่อการพัฒนาความดีด้านต่าง ๆ อีก ตามมา เช่น ขาดเมตตา ขาดกรุณา เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ จิตมัก โลภจัด จิตมักโกรธจัด จิตมักประทุษร้ายชอบใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ขาดสติปัญญากำกับ จิต จนกลายเป็นภัยอย่างยิ่งใหญ่กว่าสิ่งอื่นใดในโลกนี้ เมื่อบุคคลไม่รักษาจิต เชื่อว่าไม่รักษา กายกรรม วชิกรรมและมโนกรรม ปัญหาทั้งหมดเกิดจากการไม่บังคับจิต คือไม่ฝึกฝนจิตภาวนา ไม่ อบรมให้จิตมีสมาธิภาวนา เช่น สี่ลามก อนาจารความทารุณโหดร้าย เป็นต้น ดังนี้ ปัญหาทุกอย่าง เกิดจากการไม่ได้บังคับจิตนี้ ยุคใดหรือถิ่นใดมีการเจริญด้วยความรู้เรื่องจิต หรือการบังคับจิต มันก็ ไม่มีเรื่องลามก อนาจาร เรื่องทารุณโหดร้าย เรื่องความยุติธรรม หรืออะไรทำนองนั้น ในยุคใด ถิ่นใด ไม่มีความสำรวมหรือบังคับจิตใจแล้ว มันก็มีสิ่งที่ตรงกันข้าม คือ มีความทารุณโหดร้าย มีการทำ อย่างไม่เป็นธรรม มีสี่ลามกอนาจาร^{๙๐}

๔. ด้านความคิด ไม่สร้างสรรค์ ไม่ส่งเสริมความดีต่าง ๆ เช่น กลายเป็นคนโง่ เชื่อสิ่งใดโดยปราศจากเหตุและผลอันควรจะเชื่อถือได้ คือเชื่ออย่างมงายไร้สาระ มีภัยมีโทษในความเชื่อ หรือทัศนนะ ความเห็นที่ตนถืออยู่นั้น เช่น เชื่อว่าทำบุญไม่ได้บุญ ทำบาปไม่ได้รับผลบาป จัดเป็น มิฉลาดิถุธิซึ่งตรงข้ามกับสัมมาทิถุธิและเป็นอันตรายแก่ตนและคนอื่นเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะไม่เชื่อ ต่อการทำความดีใด ๆ เลย

^{๘๘} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๔ - ๓๐๕ .

^{๘๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๕๑ - ๕๘/๖๗ - ๗๒.

^{๙๐} ม.ม.(ไทย) ๑๒/๔๓๕/๔๗๒.

^{๙๐} พุทธศาสนิกฯ, วิปัสสนาในอิริยาบทนั้น, (กรุงเทพมหานคร :ธรรมสภา, ๒๕๔๒) , หน้า ๗๘.

๒.๕.๔ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระโพธิสัตว์ผู้ได้รับพยากรณ์แล้ว จะเกิดเป็นมนุษย์มีอวัยวะสมบูรณ์นับชาติไม่ถ้วน เป็นผู้แน่วแน่ต่อพระโพธิญาณ จะไม่ไปเกิดในนรก ไม่ไปเกิดเป็นเปรต ไม่เกิดเป็นสัตว์ตัวเล็กๆ ไม่เกิดเป็นคนตาบอด ไม่เกิดเป็นคนหูหนวก ไม่เกิดเป็นคนใบ้ ไม่เกิดเป็นกะเทย ไม่เกิดเป็นสตรี ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องมิฉนาคาญุฑู เชื้อกรรมและผลของกรรม จะเกิดในสวรรค์ ไม่ไปเกิดในอสังขญิกภ ไม่ไปเกิดในชั้นสุทธาวาส ย่อมเกิดเป็นสัตบุรุษมีจิตใจน้อมไปในเนกขัมมะ ไม่ติดในภพ บำเพ็ญบารมี ประพฤติประโยชน์ต่อชาวโลก

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทำให้ทราบว่า เป็นหลักการปฏิบัติที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีอยู่หลายระดับแห่งการเข้าถึง ตามความรู้ความสามารถทางสติปัญญาของแต่ละบุคคล และประโยชน์สุขใน ๓ ระดับที่กล่าวมานั้น จะมีความสอดคล้องกลมกลืนกัน สนับสนุนกันจากระดับต้นไปสู่ระดับกลาง หนุนเนื่องไปสู่ระดับสูงตามลำดับ ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักการและแนวทางแห่งธรรมนั้น ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ใน ๓ อย่าง ได้แก่

- ๑) อุตตตตประโยชน์ ประโยชน์ส่วนตน
- ๒) ปรัตตประโยชน์ ประโยชน์ของผู้อื่น
- ๓) อุกยัตตประโยชน์ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

สรุปว่า หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงเป็นแนวปฏิบัติที่ถือได้ว่า เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มากโดยไม่มีประมาณ ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะทางสังคม ภาษาและศาสนา หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมีความสำคัญลึกซึ้งตามแนวธรรม และแนวปฏิบัติตลอดถึงผลของการปฏิบัติตามแต่ละระดับของหลักธรรมนั้น ซึ่งการศึกษาในบทนี้เป็น การนำเสนอหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ทำให้มวลมนุษย์เกิดความเห็นใจกัน มีความเป็นมิตรกัน และช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นหลักคุณธรรมอันดีที่มีในจิตใจของผู้ที่เชื่อว่ามนุษย์

๒.๕.๕ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

หลักธรรมที่ทำให้มนุษย์สัมพันธ์ยั่งยืนศาสนาทุกศาสนามีหลักธรรมคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของศาสนิกชน โดยทุกศาสนามี เป้าหมายเดียวกันคือ “มุ่งให้ทุกคนมีธรรมะ มีคุณธรรม และสอนให้คนเป็นคนดี” ดังนั้น ศาสนา แต่ละศาสนาจึงมีหลักธรรมคำสอนของตนเองเป็นแนวทาง ในการประพฤติปฏิบัติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่ายังมีหลักธรรมอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนส่งเสริมต่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นมาใช้นั้น เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ พรหมวิหาร ๔, อธิธิบาท ๔, ฆราวาสธรรม ๔, ศีล ๕ หรือเบญจศีลและกัลยาณมิตร ดังนี้

๑. พรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม^{๕๒} หรือของท่านผู้เป็นใหญ่ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนที่ต้องมีไว้เป็นหัวใจและกำกับความประพฤติที่จะแสดงออกหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องโดยสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เขาประสบ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิต หมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ หลักธรรมนี้ได้แก่^{๕๓}

สรุป การนำการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นมาใช้ในการให้บริการประชาชนนั้น หากจะ ใ้ประสบความสำเร็จเป็นที่ประทับใจอย่างแท้จริง เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการจะต้องมีพรหมวิหาร ๔ เป็น หลักธรรมประจำใจ เพื่อให้การให้บริการด้านต่างๆ ที่ออกมา นั้น เกิดจากความเมตตากรุณาสงสาร จากใจจริง ไม่ใช่กระทำไปเพราะเป็นเพียงหน้าที่เท่านั้น แต่มีความมุ่งมาดปรารถนาดีอยากให้อีก เขามีความสุข ได้รับการบริการที่ดีๆ และพลอยรู้สึกสดชื่นเบิกบานไปกับประชาชนด้วย เมื่อเห็น พวกเขามีความสุขความสมหวังกลับไป

๒. อิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ^{๕๔} คุณเครื่องใ้ถึงความสำเร็จ, ทางแห่งความสำเร็จหรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย เป็นแนวทางการทำงานที่ พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยกคลาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิต ตะ วิมังสา^{๕๕} ซึ่งใครๆ ก็ท่องได้จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่สามารถปฏิบัติได้ครบทั้ง ๔ ข้อซึ่งแต่ละข้อ ต่างมีหน้าที่เฉพาะของตนต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไปไม่ได้เพราะว่ามันเป็น กระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการทำงานได้ตาม ความมุ่งหวังดังนี้^{๕๖}

สรุป อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมสำคัญที่เจ้าหน้าที่ใ้ให้บริการประชาชนใช้เป็น แนว ทางในการทำงานตามการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นคือ การทำงานให้บริการนั้นจะต้องเกิดจาก การใ้ใจรักที่จะทำและต้องกระทำด้วยความรอบคอบอย่างมุ่งมั่นเข้มแข็งอดทน ทั้งยังต้องมีการ พิจารณาไตร่ตรองเพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่องต่างๆ สำหรับใช้แก้ไขปรับปรุงใ้การบริการนั้น เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว ถูกต้องต่อไป

^{๕๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๕.

^{๕๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๘.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๖.

๓. ฆราวาสธรรม ๔

ฆราวาสธรรม ๔ คือ หลักธรรมสำหรับฆราวาส, ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ธรรมะสำหรับความเป็นฆราวาสที่ดี เป็นประชาชนที่ดีหรือเป็นผู้ร่วมงานที่ดี ซึ่งมีอยู่ ๔ ข้อด้วยกันคือ^{๕๕}

สรุป ฆราวาสธรรม ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ เป็นธรรมะสำหรับการเป็นฆราวาสที่ดี เมื่อเจ้าหน้าที่นำไปปฏิบัติแล้วจะเกิดผลดีต่อประชาชนที่ไปขอรับบริการ เพราะทำให้บริการที่ออกมานั้นเป็นไปอย่างซื่อตรง จริงใจ การให้คำชี้แจงแนะนำข้อขัดข้องต่างๆ เป็นไปอย่างถูกต้อง บางครั้งเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งกันกับประชาชนที่มาขอรับบริการ ก็สามพร้อมที่จะช่วยเหลือให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ประชาชนที่มาขอรับบริการด้วยความเข้มแข็งอดทน

๔. สីล ๕

สีล ๕ หรือ เบญจสีล คือ ข้อควรงดเว้น ๕ ประการสำหรับควบคุมกายวาจาให้เป็นปกติ ในความเป็นมนุษย์ การรักษากฎตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ซึ่งเป็นธรรมะขั้นพื้นฐานของมนุษย์เมื่อบุคคลปฏิบัติแล้วนอกจากจะได้ชื่อว่าเป็นคนดีแล้ว ยังทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวมอีกด้วย^{๕๖}

สรุป สีล ๕ เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญของทุกคนเพื่อใช้ควบคุมกาย วาจาและใจ ให้เป็นปกติในความเป็นมนุษย์ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีเมตตากรุณาปราณีต่อกันซึ่งผู้ให้บริการควรมีสีล ๕ เป็นหลักธรรมประจำใจ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานบริการได้ด้วยควมมีสติสัมปชัญญะครบถ้วนบริบูรณ์

๕. กัลยาณมิตตตา ; ความมีกัลยาณมิตรกัลยาณมิตตตา ; ความมีกัลยาณมิตร (มิตรดี)^{๕๗} คือ มีผู้แนะนำ สั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหา และบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, การรู้จักเลือกเสวนานุคคลหรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงปัญญาที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งจะช่วยแนะนำ สั่งสอน ชักจูงช่วยเหลือ ซึ่งช่องทางเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ^{๕๘} เช่น ครู อาจารย์และท่านผู้รู้ ทรงปัญญาที่สามารถแนะนำสั่งสอนเป็นที่ปรึกษาได้แม้จะอ่อนวัยกว่า

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๓๕.

^{๕๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒ - ๓๐๓.

^{๕๗} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๔๕/๔๓.

^{๕๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๖๕.

ตามที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าจะเป็นเพื่อนหรือไม่ใช่เพื่อนในความหมายที่ใช้กันอยู่ทั่วไปก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ คือ แม้จะเป็นผู้ที่ไม่รู้จักคุ้นเคย แม้ที่อยู่ห่างไกลไม่เคยพบเห็น แต่เมื่อมีใจมุ่งดีปรารถนาดีจริงใจต่อผู้ใด คิดพูดทำทุกอย่าง เพื่อป้องกันช่วยเหลือผู้นั้นอย่างเต็มสติปัญญาความสามารถเพื่อให้หลุดพ้นจากปัญหานานาประการ ไม่ว่าจะมากหรือน้อยหนักหรือเบา ก็นับได้ว่าเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งมีคุณสมบัติ ๗ ประการ (กัลยาณมิตรธรรม ๗)^{๕๕}

สรุป การให้บริการประชาชนนั้น ผู้ให้บริการจะต้องให้การบริการด้วยความเป็นกัลยาณมิตร มีความมุ่งมาดปรารถนาดี เต็มใจที่จะช่วยเหลือประชาชนอย่างเต็มความสามารถเมื่อมีปัญหาติดขัดหรือขัดข้องด้านเอกสาร ก็คิดหาวิธีแก้ไข ช่วยคลี่คลายปัญหาให้ประชาชนได้รับการบริการที่ดี สมหวังกลับไปด้วยความซาบซึ้งประทับใจ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการให้บริการโดยใช้หลักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น แต่เพียงอย่างเดียว นั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชนทุกคนที่ไปขอรับบริการได้ จึงต้องมีหลักธรรมอื่นๆ เข้ามาช่วยเสริม เพื่อให้หลักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ที่นำมาใช้ในการให้บริการนั้นประสบความสำเร็จสูงสุด ผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวพันกับหลักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น นั้น ได้แก่ ศีล ๕ พรหมวิหาร ๔ อธิปไตย ๔ ฌราวาสธรรม ๔ และกัลยาณมิตร เป็นต้น เพื่อให้การให้บริการตามหลักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น นั้นออกมาเป็นที่ประทับใจของประชาชนต่อไป

๒.๖ สมานัตตา

สมานัตตตา แปลว่า ความเป็นผู้มีตนเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึง การวางตัวดีวางตัวเสมอต้นเสมอปลายกับทุกคน การทำตัวให้เป็นคนน่ารัก น่าเคารพนับถือ และนำไปให้ความช่วยเหลือร่วมมือ การทำตัวได้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ลักษณะนิสัยของผู้มีสมานัตตตา คือ

- ๑.ปฏิบัติตัวเหมาะสมกับภาวะที่ตัวเป็น
- ๒.เป็นกันเอง ไม่ถือเนื้อถือตัว แต่ไม่ปล่อย
๓. เข้าหา พูดจาด้วยง่าย
๔. อ่อนน้อมถ่อมตน แต่เข้มแข็ง ห้วนไหว^{๕๖}

"ความเสมอภาคที่แท้ มากับความเป็นธรรม ที่สร้างสามัคคี มิใช่มีไว้เพื่อให้แก่แย่งความเป็นธรรม" ยังมีความหมายของสมานัตตตา อีกแง่หนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายหลักเลย

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖๕.

^{๕๖} <http://www.kalyanamitra.org/daily/dhamma/index.php?๓๐> ธันวาคม ๒๕๕๕.

ท่านเน้นไว้โดยใช้คำบาลีว่า สมานสุขทุกขตา แปลว่า มีสุขทุกข์เสมอกัน หมายความว่า เธอสุข ฉันก็สุขด้วย เธอทุกข์ ฉันก็ไม่ทึง ทั้งร่วมความสุขความเจริญ และร่วมเผชิญร่วมแก้ปัญหา หรือว่า ทุกข์ก็ทุกข์ด้วย สุขก็สุขด้วย

ภาษาไทยเรียกว่า ร่วมสุขร่วมทุกข์ นี่เป็นลักษณะสำคัญของสมานัตตตา ที่จะทำให้นุษย์อยู่ร่วมกันด้วยดี เมื่อเราอยู่ร่วมสังคมเดียวกับเขา ก็ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน โดยมีความหมายครบมาทุกแง่ตั้งแต่สามข้อแรก ความเสมอภาคจึงจะสมบูรณ์ แล้วก็ไม่ใช่เสมอภาคกันเฉยๆ ยังช่วยเหลือดูแลกันด้วย ทาน ปิยวาจา และอหัตถจริยา ครบทุกด้าน ทุกสถานการณ์ แล้วก็ไม่ใช่มีเพียงแต่การแสดงออกภายนอก แต่การแสดงออกนั้นมาจากใจจริง โดยมีคุณธรรมในใจเป็นฐานที่มามีอีกด้วย ทั้งเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา^{๑๑๑}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง สมานัตตตา หมายถึง ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอดันเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุข ทุกข์ คือ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้แก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน^{๑๑๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงสมานัตตตา หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอ (วางตนพอดี) เมื่อนักบริหารไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงานทั้งหลาย เขาจึงจะสามารถสร้างทีมงานขึ้นมาได้ นั่นคือถือคติว่า “มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมสุข” นักบริหารต้องกล้ารับผิดชอบในผลการตัดสินใจของตนเอง ถ้าผลเสียตกมาถึงผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของตน นักบริหารต้องออกมาปกป้องคนนั้น ไม่ใช่หนีเอาตัวรอดตามลำพัง ตัวอย่างคนที่มีสมานัตตาก็คือคนที่ เป็น “เพื่อนตาย” ในโคลงบทนี้

เพื่อนกิน ลิ่นทรัพย์แล้ว	แหม่งหนี
ห่างหลายหมื่นปี	มากได้
เพื่อนตาย ถ่ายแทนชี	วาวตม
หายาก ผากผีไซ้	ยากแท้จักหา ^{๑๑๓}

คุณ โทษันท์ ได้กล่าวถึง สะ มาจากคำว่า สมานัตตตา แปลว่า มีตนเสมอดันเสมอปลาย คือรู้จักวางตนเหมาะสมกับฐานะที่ควรจะเป็นหรือที่ตนเป็น^{๑๑๔}

^{๑๑๑} <http://fws.cc/whatisnippana/index.php?๓๐> ธันวาคม ๒๕๕๕.

^{๑๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนุญชีวิต**, หน้า ๑๑.

^{๑๑๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๐-๗๕.

^{๑๑๔} คุณ โทษันท์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๕-๒๘.

บุญศิริ ชวลิตธำรง ได้สมานัตตดา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอดันเสมอปลาย ซึ่งหมายถึงการรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยตามหน้าที่ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ ของหน่วยงานเช่นกฎระเบียบของสถาบันการศึกษา กฎระเบียบของสถานที่ราชการต่างๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง ในทางพระพุทธศาสนา ก็คือพระวินัยบัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง^{๑๑๕}

บรรเทิง พาวิจิตร ได้กล่าวถึงสมานัตตดา คือ วางตนสม่ำเสมอ เสมอดัน เสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทุกชั้น วางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ให้ถูกต้อง^{๑๑๖}

อุดม เขยทิวค และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ ได้กล่าวถึงสมานัตตดา คือ การวางตนให้เหมาะสม เสมอดันเสมอปลาย ไม่ทำให้เกิดชนชั้นขึ้น^{๑๑๗}

ปรีชา นันทาภิวฒน์ น.อ.(พิเศษ) ได้สมานัตตดา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอดันเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย^{๑๑๘}

จากการค้นคว้าผู้วิจัยสรุปได้ว่าสมานัตตดา หมายถึง การวางตัวให้เหมาะสม เสมอดันเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหว เปลี่ยนแปลงง่าย และดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับคนทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน

๒.๖.๑ หลักการวางตนเสมอดันเสมอปลาย (กายกรรมวจีกรรม)

การวางตนอย่างสม่ำเสมอคือการเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลายตามสมควรเป็นผู้ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลายและเสมอในสุขในทุกข์โดยร่วมกันรับรู้แก้ไข ตลอดถึงการวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี ชื่อว่าสมานัตตดา เป็นหลักธรรมที่นำความสุขเป็นมงคลและเสน่ห์มาสู่ตนเองและครอบครัวและสังคม เพราะทุกวันนี้คนทุกคนล้วนมีสังคมอยู่ในกลุ่มของตนเอง การวางตนเป็นสิ่งที่สำคัญต่อผู้คนในสังคมข้างเคียงใกล้ชิดและในปัจจุบัน คนส่วนมากทุกสังคมมักยอมมีผู้หลงยศหลงอำนาจสังคม

^{๑๑๕} บุญศิริ ชวลิตธำรง , ธรรมโอสธ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓-๓๑.

^{๑๑๖} บรรเทิง พาวิจิตร, การปกครองตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕-๓๖.

^{๑๑๗} อุดม เขยทิวค และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ, พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๕.

^{๑๑๘} ปรีชา นันทาภิวฒน์ น.อ.(พิเศษ), พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๓.

องค์กรที่มีผู้บริหาร มัวเมาในลาภยศ สรรเสริญ มัวเมาในอำนาจ มักลืมหืมตา ลืมตน ลืมที่มา ลืมเพื่อน ลืมญาติ มุ่งแต่ประโยชน์เพื่อลาภยศตนเองหรือ ความสุขความร่ำรวยของตนเอง แบ่งแยกแตกต่างทางความคิด เมื่อบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีอำนาจ การวางตนของบุคคลผู้มีอำนาจดังกล่าว ย่อมมีไม่คงที่เพราะมีแรงกระตุ้นของผลประโยชน์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิเลส ทำให้สังคมนั้นไม่มีความเจริญ คนคิดคดอวยและมีความเสื่อม ทำให้สภาพสังคมส่วนน้อยอยู่อย่างไร้จริยธรรม และมีทิศทางไปในแนวทางที่อ่อนด้อยทางศีลธรรม ไม่มีความสม่ำเสมอทั้งนี้เพราะการวางตัวย่อมเป็นไปตามแรงและอำนาจของกิเลส จึงเป็นสาเหตุใหญ่ของปัญหาในการวางตนของผู้คนในสังคม

หลักการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย คือ

๑. ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสถานะที่เป็น
๒. เป็นกันเองกับผู้อื่น แบบไม่ถือตัว และไม่ปล่อยเกินไป
๓. ผู้อื่นสามารถเข้าหาและพูดจาด้วยได้ง่าย
๔. เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน
๕. เสมอต้นเสมอปลายด้วยสังคหวัตถุ ๔^{๑๐๕}

การวางตัวดี คือวางตัวอยู่ในคุณค่า ๖ ประการ^{๑๐๖}

คือ ศีลธรรม, คุณธรรม, จริยธรรม, คุณภาพ, ความเหมาะสม และความเป็นกลาง

๑. ศีลธรรม มีความประพฤติดี คือ กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริตธรรมะ ที่ควรประพฤติอย่างมั่นคงดังศิลาภูผา ได้แก่ การไม่ทำลาย หรือ ทำร้ายชีวิตอื่น การไม่ลักขโมย หรือนื้อโกงทรัพย์สินผู้อื่น การไม่ประพฤติผิดในบุตร ภรรยา หรือ สามี ของผู้อื่น การไม่พูดโกหก ส่อเสียด เพื่อเจ้อ หยาบคาย และ การไม่ดื่มสุรา ยาเมา หรือ ยาเสพติด

๒. คุณธรรม คือ ความจริงที่มีคุณ หรือ มีประโยชน์ต่อความสำเร็จสุขในชีวิต ซึ่งผู้ประสบความสำเร็จทั้งหลายล้วน เพียรสั่งสม

๓. จริยธรรม คือ คุณสมบัติที่ทำใ้หวังดงาม ได้แก่ ความละเอียดรอบาป ความอดกลั้น ความสุภาพ ความอ่อนโยน และ ความสำรวม

๔. คุณภาพ คือ ความสามารถเป็นยอด และ อดทนเป็นเยี่ยม คนที่เหลาะแหละ มักง่าย เอะอะ โวยวาย แสดงถึงคุณภาพที่ต่ำแม้คนเก่งแต่ไม่มีความอดทน เพราะบาง ก็จัดอยู่ในคุณภาพที่ต่ำเช่นกัน หรือ คนที่อึด อดทน แต่ไร้ความสามารถ ก็ยังห่างไกลความสำเร็จ จำต้องปรับปรุงคุณภาพ ให้ครบก่อน

^{๑๐๕} http://sana-anong.com/v๒/dharma_detail.php? ๑๗ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๑๐๖} <http://www.watklongtalong.org/viewthread.php?tid=๓๓๗> ๑๗ มกราคม ๒๕๕๖.

๕. ความเหมาะสม คือ การวางตัวอย่างเหมาะสมเข้ากับภาวะและฐานะของตน การวางตัวเหมาะสมกับภาวะ เช่น เป็นเด็ก ก็ต้องหมั่นเรียนรู้ ชักถาม เชื่อฟัง อ่อนน้อม หากอวดรู้ แข็งกระด้าง ก็จะไม่ได้รับความเมตตาจากผู้ใหญ่ หากเป็นผู้ใหญ่ ก็ต้องวางตัวให้สมกับการหลักให้ผู้อื่น คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มีความยินดีสละ รู้จักให้อภัย หากเป็นคนแก่ ก็ไม่ทำ ตัวเหมือนเด็ก จะถูกค่อนแคะว่า เป็นเต่าทารก เป็นต้น

๖. ความเป็นกลาง คือ การวางตัวที่ปลอดภัย และได้ประโยชน์สูงสุดเสมอ คือ การวางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริง ซึ่งมีใ้การ ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือ ทำเป็นไม่รู้และไม่ชี้ขาดว่า สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ความไม่รู้ นั้นเป็น โมหะ ความโง่ส่วนความไม่ชี้ นั้นเป็นเพราะ อคติ การทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ เพราะกลัวชี้ถูกชี้ผิดแล้วจะทำให้มีการผิดใจกัน แต่หากรู้ แล้วไม่ชี้ถูกชี้ผิดลงไป ก็จะไม่สามารถรักษาสังคม หรือไม่สามารรถแก้ปัญหาชี้ขาดได้

๒.๓.๒ ประโยชน์ของการวางตัวอันเสมอต้นเสมอปลาย

การวางตัวให้เหมาะสมกับฐานะในสังคม และปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อบุคคลอื่น ให้ความเสมอภาค และการไม่เอารัดเอาเปรียบ การมองบุคคลอื่นด้วยหัวใจแห่งความเป็นมนุษย์ เช่นเดียวกัน ทั้งนี้รวมถึง การร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้ปัญหาในสังคม และเข้าร่วมแก้ไขปัญหามาเป็นการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนในสังคมที่ตนอยู่

๑. ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง
๒. ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย
๓. ทำให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
๔. สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

โดยสรุปแล้ว ถ้าทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ในเรื่องของสมานัตตตา และยอมรับในพฤติกรรมของบุคคลอื่น โดยเหตุปัจจัยที่เกิด ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม คนสังคมก็ จะมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความสมานฉันท์ก็จึงจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ จากสังคมส่วนเล็กไปสู่สังคมส่วนใหญ่ได้อย่างสิ้นไหล ความจำเป็นที่จะต้องกรรมการหลายชุด ก็คงไม่ต้อง เสมอต้นเสมอปลาย จะได้รับความเชื่อถืออย่างสูง และในที่สุดจะกลายเป็นความนับถือที่ถาวรด้วยคนเรา ทุกคนควรมีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ใช่เพียงเพื่อคูดี แต่มันคือคุณสมบัติของคนดีความเสมอต้นเสมอปลายเป็นเครื่องบ่งชี้ความจริงใจ ตรงไปตรงมา ไม่มีนอกไม่มีใน และมีความชัดเจน มีมาตรฐานในการคิด ทำ และแสดงออก เป็นหลักให้คนอื่นได้ เพราะเลือกที่จะยืนอยู่บนความจริงกับความถูกต้อง

๒.๓.๓ โทษของการไม่วางตนเสมอต้นเสมอปลาย

โทษอันเกิดจากการไม่วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ย่อมก่อให้เกิดความทุกข์หลายประการแก่ผู้ไม่วางตนเสมอต้นเสมอปลายโทษหรือทุกข์อันเกิดจากความมืดด้วยโมหะ ไม่รักษาศีล & ไม่พัฒนาปัญญาไม่ขัดเกลาจิตใจให้ผ่องใส จึงเป็นโทษทุกข์แก่คนอื่นหรือเป็นปัญหาทางสังคมอีกด้วย เช่น การประทุษร้ายกัน การลักทรัพย์ การประพฤติดินทาง การดื่มสุราจนมึนเมา แล้วก่อโทษต่อคนอื่นให้รำคาญ และเสียทรัพย์ด้วยความประมาทของผู้ดื่มนั้น เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. ไม่มีศีลก็เป็นคนจิตใจโหดร้ายทารุณ แม่แม่กระทั่งบุตรของตน ดังความตอนหนึ่งว่า ตัวอย่างเช่นบางคน แม่ฆ่าลูก แม่เอาลูกไปทิ้งกองขยะ ลูกฆ่าพ่อแม่ เป็นลูกทรพื่อกตัญญู ทำให้ตนกรทังเป็น ดายแล้วยังตนกรทอีก เหมือนอย่างเรื่องนายพรานฆ่าโคกะ ที่เล่าให้ฟังเมื่อคืนนี้ ส่วนกิเลสข้อที่ ๓ คือ โมหะ เป็นสิ่งปิดบังดวงตาซึ่งมีอยู่มาก ถ้ายังไม่ถูกเปิดเผย ไม่ถูกขัดเกลา ก็จะยังมีคอยู่ เหมือนอย่างไฟที่มีแต่เขม่าจับ ถ้าไม่เช็ดถูหลอดไฟ แสงสว่างไฟจะแรง ขนาดไหนก็ยังไม่สว่าง ถ้าเอาอะไรปิดมากเข้า แสงสว่างมากเพียงใดมันก็จะอยู่ข้างใน มันออกข้างนอกไม่ได้ จึงต้องมีการขัดเกลา ขัดถูจึงจะทำให้แสงสว่างออกมาปรากฏได้ คนเราก็คงต้องอาศัยภูมิปัญญา ที่เกิดจากการเรียนรู้แหละ จึงจะทำให้หลุดพ้นจากโมหะ^{๑๑๑}

๒. การละเมิดคุ้มครองคนอื่นทำให้สังคมปั่นป่วน เพราะกามคุณนั้น จัดว่าให้โทษร้ายแรง ในบางครั้งก็ทำให้ผู้ละเมิดต่อคุ้มครองคนอื่น อันเป็นที่รักของเขา ถึงสิ้นชีวิตก็มี ดังความตอนหนึ่งว่า การที่คนเรามีโทษมากกว่านี้ เพราะไม่สำรวมในเรื่องกามคุณ ลืมคนเก่าหาคนใหม่เรื่อยไป นี้สิ อันตราย เห็นน้ำพริกถ้วยเก่าไม่มีความหมาย กลายเป็นนักเลงเล่นสาวท ไม่เพียงแต่ทะเลาะวิวาทเท่านั้น เมื่อยับยั้งไว้ไม่ได้ ก็เอากันถึงตาย ไม่ตายเดียวก็ตายหมู่ อย่างที่รู้เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน^{๑๑๒}

๒.๓.๔ การวางตนเสมอต้นเสมอปลายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงสร้างกรณีตัวอย่างให้ศึกษาหลายกรณี ในกรณีที่พระพุทธองค์ให้การอุปสมบทแก่พระอุบาลี ก่อนศากยวงศ์ เพื่อต้องลดมานะของศากยวงศ์ แต่ถ้ามองต่อไปก็คือความยอมรับ เมื่อก่อนพระอุบาลีก็ต้องทำความเคารพพวกศากยวงศ์เพราะอยู่ในสถานการณ์อย่างหนึ่ง แต่เมื่อมาอยู่ในสังคมของพระภิกษุที่มีระบบอีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายก็ยอมรับ และในการตั้งเขตทักกะก็เป็นกรณีตัวอย่างที่ชัดเจน เช่นเมื่อตั้งพระสารีบุตร และพระโมค

^{๑๑๑} พระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ), “อภิมจิตใจดีมีสุขทุกที”, แสงอีสาน, หน้า ๖๒ - ๖๓.

^{๑๑๒} พระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ), ปีใหม่สุขใจด้วยธรรมะ, หน้า ๔.

คลานะ ถ้าในฐานะที่เป็นเอตทัคคะพระภิกษุทั่วต้องเคารพท่าน แต่เมื่อมองทางพระวินัย ท่านก็ต้องเคารพพระภิกษุที่มีอายุพรรษามากกว่า

พุทธจารย์ตอบ “คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษผู้ฉลาดเฉียบแหลมประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลายเขาย่อมไม่มีโทษ ไม่ถูกผู้รู้ติเตียน ทั้งได้ประสบบุญเป็นอันมากอีกด้วย ธรรม ๒ ประการคืออะไร คือ พิจารณาไตร่ตรองแล้ว พุทธิเตียนคนที่ควรติเตียน ๑ พิจารณาไตร่ตรองแล้ว พุทธสรเสรีญคนที่ควรสรรเสริญ ๑... พิจารณาไตร่ตรองแล้ว เกิดความเลื่อมใสในฐานะอันเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส ๑ ย่อมปฏิบัติชอบในบุคคล ๒ จำพวก คือ มารดา ๑ บิดา ๑ ปฏิบัติชอบในบุคคล ๒ จำพวกคือ พระตถาคต ๑ สาวกของพระตถาคต ๑...”^{๑๑๑}

๒.๓.๕ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย

หลักธรรมที่ทำให้มนุษย์สัมพันธ์ซึ่งกันและกันทุกศาสนามีหลักธรรมคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของศาสนิกชน โดยทุกศาสนามีเป้าหมายเดียวกันคือ “มุ่งให้ทุกคนมีธรรมะ มีคุณธรรม และสอนให้คนเป็นคนดี” ดังนั้น ศาสนาแต่ละศาสนาจึงมีหลักธรรมคำสอนของตนเองเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

อริยสัจ ๔ คือความจริงสูงสุดยอดซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้และได้แสดงต่อจากโอวาทปาติโมกข์ความจริงสูงสุดยอดอันประเสริฐ มี ๔ ประการ ได้แก่

ทุกข์ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ ทำให้เกิดปัญหาแก่ การดำเนินชีวิตแบ่งเป็น ๒ ประเภท ใหญ่ ๆ คือ สภาวะทุกข์ หมายถึง ทุกข์ประจำที่เป็นไปตามธรรมชาติคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ปกิณณกทุกข์ หมายถึง ทุกข์จรที่อาจเกิดขึ้นเพราะเหตุต่าง ๆ เช่น ความเศร้าโศก น้อยใจ ตระอใจ เจ็บป่วยไม่สบายกายการประสพกับ สิ่งที่ไม่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รักและความไม่สมปรารถนา

สมุทัย สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ ได้แก่ ตัณหา (ความอยาก) มี ๓ ลักษณะคือ

(๑) กามตัณหา คือ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นในสิ่งที่ไม่เคยได้ไม่เคยมี และไม่เคยเป็น

(๒) ภวตัณหา หมายถึง ความอยากให้คงอยู่เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียงอำนาจ คำสรรเสริญ อยากให้สิ่งเหล่านั้นดำรงอยู่กับตนเองตลอดไป

(๓) วิภวตัณหา หมายถึง ความไม่อยากมี ไม่อยากเป็น เช่น ความไม่พอใจในสถานะ ที่ตนมีอยู่ เป็นอยู่ในปัจจุบัน

นิโรธ หมายถึง ความดับทุกข์คือ การละตัณหา ๓ ประการดังกล่าวเมื่อละต้นเหตุของทุกข์ เสียได้ ความทุกข์ย่อมไม่มี

^{๑๑๑} <http://www.๘๔๐๐๐.org/true/๕๗๖.html> : ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖.

มรรค หมายถึง วิธีดับทุกข์เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อที่จะละตัณหาซึ่งเป็นต้นเหตุของทุกข์ มี ๘ ประการ ดังนี้

(๑) สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) ได้แก่ การมีความเห็นที่ถูกต้อง เช่นยอมรับเรื่องบาป บุญ กรรมดี กรรมชั่ว ชาตินี้และชาติหน้าในระดับที่ละเอียดอ่อนขึ้นไปอีกคือ ความเข้าใจในอริยสัจ ๔

(๒) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) ได้แก่ การคิดเพื่อที่จะให้จิตใจของตนเองเป็นอิสระคือคิดปลีกตัวออกจากกาม ไม่ตกเป็นทางของรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส จนเกินไปไม่คิดพยาบาท และ ประการสุดท้ายคือ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น

(๓) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) การเว้นจากวจีทุจริต ๔ คือ เว้นจากการพูดเท็จ (มุสาวาจา) เว้นจากการพูดส่อเสียด (ปิสุมวาจา) เว้นจากการพูดคำหยาบ (ผรุสวาจา) เว้นจากการพูดเพื่อเจือ ไร้สาระ (สัมผัปปลาปาจา)

(๔) สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) ได้แก่การงดเว้นจากกายทุจริต คือ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติดิฉินในกาม

(๕) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ) ได้แก่การประกอบอาชีพที่ไม่ผิดศีลธรรม และไม่ เบียดเบียน ผู้อื่น รวมความไปถึงการไม่อยู่เฉย ๆ โดยไร้ประโยชน์ ต้องเป็นผู้ที่ทำงานประกอบอาชีพ

(๖) สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) ได้แก่ การเพียรระวังไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นหรือเพียรขจัดความชั่วที่ได้เกิดขึ้นแล้ว เพียรสร้างความดีให้เกิดขึ้นและเพียรรักษาความดีที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่ ตลอดไป

(๗) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) คือ การกำหนดรู้พฤติกรรมของจิต ระลึกได้ตลอดเวลาว่าตนเองกำลังคิดอะไร ทำอะไร ไม่เป็นคนใจลอย ไม่ประสาธ มีความรอบคอบ

(๘) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจชอบ) ได้แก่ การตั้งจิตให้มั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ได้จนกระทั่งสามารถบังคับจิตใจ ให้หยุดนิ่งอยู่กับอารมณ์อันเดียว ^{๑๑๔}

สัพปุริสธรรม ๗

สัพปุริสธรรม ๗ คือหลักธรรมของคนดีหรือหลักธรรมของสัตตบุรุษ ๗ ประการ ได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักปฏิบัติ และรู้จักบุคคล

^{๑๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕๑-๒๕๒.

๑. รู้จักเหตุหรืออัมมัตถ์คุณตา หมายถึงความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักวิเคราะห์หา สาเหตุของสิ่งต่าง ๆ

๒. รู้จักผลหรืออัติถ์คุณตา หมายถึงความเป็นผู้รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ

๓. รู้จักตนหรืออัติถ์คุณตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักตนทั้งในด้านความรู้คุณธรรมและความ สามารถ

๔. รู้จักประมาณหรือมัตถ์คุณตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักหลักของความพอดี การดำเนินชีวิต พอเหมาะพอควร

๕. รู้จักกาลเวลาหรือกาลีถ์คุณตา หมายถึงความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา รู้จักเวลาไหนควรทำอะไร แล้วปฏิบัติให้เหมาะสมกับเวลานั้น ๆ

๖. รู้จักปฏิบัติหรือปรีถ์คุณตา หมายถึงความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตน และแก้ไขตน ให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มและชุมชน

๗. รู้จักบุคคลหรือบุคคถ์คุณตา หมายถึงความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันการที่บุคคลใดนำเอาหลักสัปปุริสธรรม ๘ มาใช้ในการดำเนินชีวิต จะช่วยให้ ชีวิตพบกับความสุขในชีวิตได้^{๑๑๕}

อิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ คือหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการ มี ๔ ประการคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะวิมังสา

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจ ใฝ่รัก ใฝ่หาความรู้และใฝ่สร้างสรรค์

๒. วิริยะ คือ ความเพียรพยายามมีความอดทนไม่ท้อถอย

๓. จิตตะ คือความเอาใจใส่และตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน

๔. วิมังสา คือความหมั่นใช้ปัญญาและสติในการตรวจตราและคิดไตร่ตรอง^{๑๑๖}

พรหมวิหาร ๔

๑. เมตตา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจเช่นความสุขเกิดจากความรักความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

^{๑๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) , ภาวะผู้นำ , (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕-๒๘.

^{๑๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ , หน้า ๘๔๔ - ๘๔๕.

๒. กรุณา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือสิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกันพระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

๑) ทุกข์โดยสภาวะหรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกายเช่น การเกิด การเจ็บไข้ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์

๒) ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจอันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่นเมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่าเจตสิกทุกข์

๓. มุทิตา : ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่น ได้ดีจึงหมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีจิตใจริษยาความริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธความฟุ้งซ่านซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่น เห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครุชมเขยก็เกิดความริษยาจึงแกล้งเอาเศษชอล์ก โคลนหรือหมึกไปป้ายตามเสื้อกางเกงของ เพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกและเทอะเราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตาเพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่น ได้ง่ายและลึกซึ้ง

๔. อุเบกขา : การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง เพราะพิจารณาเห็นว่าใครทำดียอม ได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่วตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำเมื่อเราเห็นใคร ได้รับผลกรรมในทางที่เป็น โทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้นเราควรมีความปรารถนาดีคือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

สาราณียธรรม ๖ หมายถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไว้ระลึกถึงกันหลักการอยู่ร่วมกันคือ

๑. เมตตาการุณยธรรมคือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้อยู่ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวชิกรรมคือ ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรมคือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันมองเห็นในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔. สาธารณโภคีได้ของสิ่งใดมาโดยชอบธรรมก็แบ่งปัน แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคด้วยกัน

๕. สីลასามัญญตาคือมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฏฐิสามัญญตา คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือจัดปัญหา

ธรรม ๖ ประการนี้มีคุณคือเป็น สารณียะ(ทำให้ระลึกถึงกัน) เป็นปิยกรณ์(ทำให้เป็นที่รัก) เป็นครุกรณ์ (ทำให้เป็นที่เคารพ) เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์(ความกลมกลืนเข้าหากัน)เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเป็นเอกภาพ (ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน)^{๑๑๖}

^{๑๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๑.

บทที่ ๓

สภาพการปฏิบัติหน้าที่และปัญหาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๓.๑ สภาพทั่วไปของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๓.๑.๑ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทย

โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา รหัสสถานศึกษา ๐๒๑๐๔๕๐๘ ตั้งอยู่เลขที่ ๗๗ หมู่ ๓ วัดเหนือ ถนนรองเมือง ตำบลสระคู อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ ๔๕๑๓๐ โทร. ๐๔๓-๕๓๒-๑๑๘ เขตพื้นที่การศึกษา ร้อยเอ็ด เขต ๒ ชื่อผู้บริหาร พระครูสิริปัญญากร ผู้จัดการโรงเรียนชื่อ พระมงคลวุฒิสาร ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-ม.๓) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-ม.๖) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ มีนักเรียนทั้งหมด ๑๐๕ รูป^๑

๓.๑.๑.๑ สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา

วิสัยทัศน์ (Vision) วิสัยทัศน์เป็นเข็มทิศนำทางสู่อนาคต เป็นการพัฒนาไปสู่อนาคตที่ระบบการศึกษาโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ดังนี้

“โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา มุ่งพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ สร้างศาสนทายาทที่มีคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เป็นแหล่งการเรียนรู้ชุมชน”

พันธกิจ (Mission) พันธกิจเป็นกรอบ และแนวทางในการดำเนินงานตามหน้าที่ และตามวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยพันธกิจ ดังนี้

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาผู้เรียนทุกมิติตามศักยภาพของบุคคล

๒. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม มีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่สมบูรณ์

๓. พัฒนาระบบบริหารจัดการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

๔. ส่งเสริมสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยร่วมมือกับชุมชนและภาคีเครือข่าย

^๑ จ๑๖๑ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา ตำบลสระคู อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

๓.๑.๑.๑ การประชาสัมพันธ์หานักเรียน

การประชาสัมพันธ์หานักเรียน โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทย เป็นรูปแบบที่แนะนำน้อง น้อง คือ บุคลากรทางการศึกษาของ จะออกนิเทศสมัครนักเรียนใหม่ โดยวิธีการนำเสนอแนะ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ ออกแนะนำโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทย ตามโรงเรียนที่อยู่ในเขตและ ประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ราชการ ตามสถานีวิชชุมชน โดยเน้นชูประเด็น สวัสดิการที่นักเรียน จะได้รับ

๑. เรียนฟรี มีหนังสือเรียนให้ยืม

๒. เรียนดี ความประพฤติเรียบร้อย มีทุนการศึกษาให้

๓. มีห้องสมุดให้ศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ

๔. มีที่พักอาศัยอย่างเพียงพอ / มีการจัดหาที่พักอาศัยให้

๕. มีคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิและมากด้วยประสบการณ์^๒

๓.๑.๔ การจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดเนื้อหาสาระและ กิจกรรมให้สอดคล้องกับสอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการค้นคว้าการอ่านและการเกิดการใฝ่รู้อย่าง ต่อเนื่องปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ไปพร้อมกับการใช้สื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยี และแหล่งวิทยาการต่างๆ โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและสถานที่ และให้ฝึกประเมินผล จากสถานการณ์จริงการที่จะสนองเจตนารมณ์ดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนต้องมีความพร้อม มีการ พัฒนาการสอนของครู ห้องศูนย์วิชาการต่างๆ ห้องสมุด สื่อการสอนที่ตรงตามเนื้อหาละมีคุณภาพ เพื่อที่เป็นแหล่งค้นคว้าของนักเรียนต่อไป^๓

๑) การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแผนยุทธศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ทาง โรงเรียน สุพรรณภูมิพิทยถือเป็นเรื่องพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการ

^๒ สัมภาษณ์ พระมงคลวุฒิสาร. ผู้จัดการโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทย, ตำบลสระคู อำเภอสวรรณ ภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

^๓ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทย, (พ.ศ. ๒๕๕๔ -๒๕๕๘). ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

ดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอน ๔ ขั้นตอน คือ วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง การดำเนินกิจกรรม PDCA อย่างเป็นระบบ ขั้นตอนแต่ละขั้นของวงจร PDCA^๔

๒) ครูและนักเรียน

(๑) ครูโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา

ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนนานพอสมควร ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานในหน้าที่เป็นอย่างดีเนื่องจากโรงเรียนขาดการส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรเนื่องจากงบประมาณมีจำกัดและมีการนิเทศควบคุมจากหน่วยงานต้นสังกัดน้อยมาก ส่งผลให้ครูไม่ได้รับการอบรมเพิ่มเติมในวิชาที่สอนในรอบปีและขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ และเนื่องจากโรงเรียนนี้นักเรียนทั้งหมดเป็นสามเณร ต้องเรียนธรรม-บาลีด้วยโดยโรงเรียนจัดให้นักเรียนทุกคนเรียนธรรม-บาลีในภาคเช้า และเรียนสายสามัญเฉพาะตอนบ่าย ทำให้ชั่วโมงการสอนของครูน้อยไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของ ก.ค

(๒) นักเรียนโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา

นักเรียนทุกคนเป็นสามเณรมีกรอบปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ประกอบกับมีการศึกษาอบรมที่เน้นธรรม-บาลี มีกิจกรรมประจำวันที่ส่งเสริมพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัย และความรับผิดชอบซึ่งส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเป็นเพราะโรงเรียนนี้ มีปรัชญาในการจัดการศึกษาที่เน้นศาสนามากกว่าทางด้านสามัญ และนักเรียนมีเวลาเรียนในสายสามัญเพียงครึ่งหนึ่งของเวลาที่ควรจะเป็น ประกอบกับโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดหา สื่อการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยตรง^๕

๓. ผลกระทบ

สภาพปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยาโดยพิจารณาจากความสำเร็จในด้านผลผลิตและผลลัพธ์ของการดำเนินงาน สามารถประมวลปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดังนี้

๑. ปัญหาด้านการขาดแคลนอัตรากำลังครูสืบเนื่องจากจำนวนนักเรียนของโรงเรียน

^๔ แผนปฏิบัติการการพัฒนาการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๔. โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา ตำบลสระคู อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด .

^๕ ผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบแรก พ.ศ. ๒๕๕๗ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา, ตำบลสระคู อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

ลดน้อยลงทำให้ได้รับงบประมาณในการบริหารจัดการโรงเรียนลดน้อยลง และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดอัตรากำลัง อยู่ที่ ๑:๒๐ แต่ทางโรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนให้ครบทั้ง ๕ กลุ่มสาระ ทำให้บุคลากรที่มีอยู่มีภาระงานมากขึ้น

๒. ปัญหาการขาดปัจจัยพื้นฐาน โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา ยังมีปัญหาการขาดปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ ครุภัณฑ์ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น โต๊ะ เก้าอี้นักเรียนครุภัณฑ์การศึกษา ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์การเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตการผลิตและใช้สื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น

๓. ปัญหาด้านระบบงานผลจากการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาปรากฏว่าภาระงานต่าง ๆ ทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง ที่โรงเรียนต้องดำเนินการนั้นมีมาก เช่น การจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้ง ๕ กลุ่มสาระในทุกช่วงชั้น การจัดทำหลักสูตร การจัดทำแผนการสอน การอบรม ประชุม สัมมนาในโอกาสต่าง ๆ การจัดทำรายงานข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ การโต้ตอบหนังสือ การให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานภายนอก ฯลฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคุณภาพการศึกษา และเป็นการเน้นย้ำถึงปัญหาการขาดแคลนครูเพิ่มมากขึ้น^๖

๔. ผลผลิต

- ๑) ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ
- ๒) มีผู้เรียนที่สอบผ่านหลักสูตรนักรธรรม-บาลีมากขึ้น
- ๓) ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยามีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ๔) โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยาจัดองค์กร โครงสร้าง การบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร บรรลุเป้าหมายการศึกษาและได้คุณภาพ มาตรฐาน
- ๕) โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน รวบรวมข้อมูลแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น^๗

๓.๑.๒ โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา

โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา รหัสสถานศึกษา ๓๐๔๕๑๑๐๑๒ ตั้งอยู่เลขที่ ๒๑๕ หมู่ ๕ วัดวานรนิวาส ตำบลทุ่งศรีเมือง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ ๔๕๑๓๐

^๖ แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

^๗ แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

โทร. ๐๔๓-๕๓๒-๑๖๑ เขตพื้นที่การศึกษา ร้อยเอ็ด เขต ๒ ชื่อผู้บริหาร พระครูสุตกิจวิมล ผู้จัดการ
โรงเรียนชื่อ พระครูมงคลขรรค์ฯ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-ม.๓)
เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-ม.๖) เมื่อ พ.ศ.
๒๕๓๘ มีนักเรียนทั้งหมด ๑๖๒ รูป^๔

๓.๑.๒.๑ สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา

วิสัยทัศน์ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่ดี มีคุณธรรมนำความรู้มีทักษะใน
การคิดวิเคราะห์สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ก้าวทันวิทยาศาสตร์ ฉลาดใช้เทคโนโลยี มี
ทักษะในการประกอบอาชีพ สืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อนุรักษ์ธรรมชาติและน้อม
สนองงานตามพระราชดำริฯ

พันธกิจ โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยามีภาระงานที่จะต้องทำเพื่อสร้างเยาวชนของ
ชาติ สร้างทายาทของพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไปนี้

๑. สร้าง / ให้โอกาสทางการศึกษาผู้เรียนอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกด้าน
๒. ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่ดีมีคุณภาพ มีคุณธรรมนำความรู้ มี
วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๓. พัฒนาระบบการบริหารจัดการและเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
๔. พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย
๕. พัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๖. ส่งเสริมสุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน
๗. พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรด้วยวิธีที่หลากหลาย
๘. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อการเรียนรู้และ
เทคโนโลยี
๙. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดกระบวนการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญ
๑๐. จัดกิจกรรมพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในและนอกโรงเรียน
๑๑. จัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

^๔ จร๑ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยากลาง, ตำบลสระคู อำเภอ
สุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

เป้าหมาย

๑. ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาที่โดดเด่น
 ๒. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต และแสวงหาความรู้ที่ตนเองสนใจ
 ๓. ผู้เรียนมีสุขภาพอนามัยที่ดีและมีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน
 ๔. ครูและบุคลากรทางการศึกษาเข้าร่วมอบรมตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และภาระงานที่ได้รับผิดชอบ
 ๕. ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้าข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
 ๖. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
 ๗. สถานศึกษาจัดกิจกรรม พัฒนา และ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา และชุมชน
 ๘. โรงเรียนมีแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา
 ๙. ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - ๓.๑.๒.๒ การประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน
- โรงเรียนมีเป้าหมายที่จะ ให้เป็นที่พึงพิงทางด้านจิตใจ โดยการสอบถามความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นและชุมชน แล้วกำหนดเป็นนโยบายในการนำไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยการมีหนังสือไปทางผู้อำนวยการ โรงเรียน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าอาวาส เพื่อขอให้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนกุลบุตรที่มีความประสงค์บรรพชาเป็นสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อรับเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา ในระดับชั้น ม. ๑ และ ม. ๔ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น ในการบวชสร้างศาสนทายาท ทางโรงเรียนได้กำหนดให้สามเณรที่มาเข้าเรียนได้เป็นที่พึงของประชาชน บวชเรียนแล้วมีคุณภาพ มีอนาคตที่มั่นคง โดยจัดให้มีการเรียนการสอนเหมือนกับโรงเรียนสามัญทั่วไป มีสื่ออุปกรณ์พร้อมทั้งเทคโนโลยีครบถ้วน มีคณะครูสอนครบทุกกลุ่มสาระ อีกทั้งได้เน้นในเรื่องความประพฤติกริยามารยาทเป็นสำคัญ เพิ่มเติมสาระความรู้ในรายวิชานักธรรม บาลี และศาสนปฏิบัติ รวมทั้งมีการเรียนการสอนภาษาล้านนาให้กับสามเณรทุกรูป ผู้ที่

จะจบในแต่ละระดับชั้น จะต้องสามารถผ่านเกณฑ์สร้างคุณภาพในความเป็นสามเณรให้ได้ ในแต่ละด้าน^๕

๓.๑.๔ การจัดการเรียนการสอน

นักเรียนทุกรูปได้เรียนครบถ้วนด้วยกระบวนการ ๔ เต็ม คือ เต็มเวลา เต็มหลักสูตร เต็มความสามารถ เต็มใจ ครูประจำทุกกลุ่มสาระได้เตรียมแผนการสอนอย่างครบถ้วน การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาและพร้อมรับการประเมินจัดให้มีการประชุมทางวิชาการเพื่อติดตามประเมินผลอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง ให้ครูเตรียมและส่งแผนการสอนให้ผู้บริหารรับรองก่อนสอนทุกครั้งสนับสนุนด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การศึกษาแก่คณะครู นักเรียนให้เพียงพอตามศักยภาพจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ และสนองนโยบายทุกระดับ

สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจรสถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อผู้เรียนสถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา^๖

๑. การบริหารจัดการ

มีการจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบมีการจัดวางตัวบุคคลให้ตรงกับความรู้ ความสามารถ และคุณวุฒิ หรือประสบการณ์ตรงกับภาระงานที่รับผิดชอบมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น มีการควบคุมภายใน ตรวจสอบและถ่วงดุลมีระบบการจัดอาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เอื้อต่อการเรียนรู้เสริมสร้างสุขภาพอนามัย มีความปลอดภัยและใช้อย่างคุ้มค่าเกิดประสิทธิภาพสูงสุดมีระบบจัดการคุณภาพในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา^๗

^๕ สัมภาษณ์ พระครูสุตกิจวิมล , ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา , ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด .

^๖ แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา , พ.ศ. ๒๕๕๔ โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา , อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

^๗ แผนปฏิบัติการการพัฒนาการศึกษา , พ.ศ. ๒๕๕๔ โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา , อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

๒.ครูและนักเรียน

(๑) ครูทุกคนจบระดับปริญญาตรีขึ้นไปครูทุกคนมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครูมีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญครูมีการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย ครูทุกคนควรเข้ารับการอบรมและพัฒนาในวิชาที่ตนสอน เพื่อเพิ่มองค์ความรู้และเทคนิคในการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอครูควรพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลายด้วยเทคนิควิธีต่างๆ

(๒) นักเรียนร้อยละ ๘๕ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ผู้เรียนร้อยละ ๘๕ มีความสามารถคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบผู้เรียนร้อยละ ๘๐ มีความสามารถเทศน์ธรรมและกล่าวปาฐกถาธรรมได้ ผู้เรียนร้อยละ ๘๐ สามารถอ่าน เขียน ภาษาล้านนาพื้นฐานได้ผู้เรียนร้อยละ ๕๐ สามารถสอบผ่านวิชานักธรรม แผนธรรม ได้ชั้น ตรี, โท, เอก,นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบางวิชาต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

๓ .ผลกระทบ

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไม่ตรงประเด็นไม่ต่อเนื่อง การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขาดความแน่นอน ขาดกระบวนการต้นในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน คุณสมบัติ คุณภาพ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา บุคลากรส่วนใหญ่เรียนจบมาในสาขาที่ไม่ตรงกับวิชาที่สอนหรือภาระงานอื่นๆ ที่รับผิดชอบ เป็นที่ยอมรับกันว่าจะไม่มีความชำนาญในการปฏิบัติงานอย่างแน่นอน ทั้งนี้เพราะทางราชการยังไม่ได้บรรจุบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้เป็นข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ แต่มีฐานะเป็นเพียงลูกจ้างของโรงเรียนเท่านั้น บุคลากรมีลักษณะคล้ายเป็นงานอาสาสมัคร มีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรที่รับผิดชอบบ่อย ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง มีไม่เพียงพอที่จะช่วยดำเนินกิจกรรมการเผยแพร่ธรรมและขยายการจัดการศึกษาตามอัครศาสน์ให้กว้างขวาง มีปัญหาความรู้ ความสามารถ และศักยภาพในด้านภาษาต่างประเทศ การสอน เทคนิคการนำเสนอ การใช้สื่อ การใช้เทคโนโลยีที่จำเป็น และการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่โดยเฉพาะการบริหารการเงินและงบประมาณ และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งการจัดการด้านงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา

๔. ผลผลิต

ความต้องการของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือการผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่อุดมปัญญาธรรม และการเสริมสร้าง โอกาสทางเลือกทาง

การศึกษาแก่สังคม ผลผลิตจึงเน้นที่การมีผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณ คุณภาพ การเพิ่มขึ้นของความรู้ และปัญญา ทั้งทางโลก และทางธรรม พร้อมทั้งเสริมสร้างประสิทธิภาพและขีดความสามารถของโรงเรียนในการจัดการศึกษานอกเวลาเรียน เพื่อเป็นการให้บริการทางวิชาการอีกทางหนึ่ง โดยจัดให้มีการฝึกอบรมในหลักสูตรระยะสั้นแก่เยาวชน หรือประชาชนทั่วไป^{๑๒}

๓.๑.๓ โรงเรียนวัดกลางปทุมธานี

โรงเรียนวัดกลางปทุมธานี รหัสสถานศึกษา ๓๐๕๕๑๑๑๑๕ สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๕๒ หมู่ที่ ๑ วัดกลางถนนประดิษฐ์ยุทธการ ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ ๔๕๑๓๐ โทรศัพท์ ๐๔๓-๕๘๐๓๖๕ มือถือ ๐๘๑-๕๗๔๑๓๒๕ เขตพื้นที่การศึกษา ร้อยเอ็ด เขต ๒ ชื่อผู้บริหาร พระครูปริยัติธรรมโสภณ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-ม.๓)) เมื่อ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๓ มีนักเรียนทั้งหมด ๘๔ รูป^{๑๓}

๓.๑.๓.๑ สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนวัดกลางปทุมธานี

การจัดการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญที่ควรทำความเข้าใจ ดังต่อไปนี้

๑. ครูหรือผู้สอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการสอน เพราะจะทำให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
๒. นักเรียนหรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสอนและจะขาดไม่ได้ เพราะถ้าหากไม่มีผู้เรียน การเรียนการสอนจะไม่เกิดขึ้น
๓. หลักสูตร เป็นประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางที่ต้องการ
๔. วิธีการสอน เป็นวิธีการที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งใช้เทคนิคการสอนเนื้อหาวิชาและสื่อการสอน
๕. สื่อการสอน จัดเป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอนเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ของการสอนได้อย่างรวดเร็ว

^{๑๒} แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๔ โรงเรียนวัดกลางปทุมธานี อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

^{๑๓} จร๑ พ.ศ. ๒๕๕๔ โรงเรียนวัดกลางปทุมธานี ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

๖. การประเมินผล การเรียนการสอนจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่ครูผู้สอนสามารถทราบได้จากการประเมินผล^{๔๔}

๓.๑.๓.๒ การประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน

ประชุมชี้แจงให้คณะครุฑฯ คณะครู และนักเรียนได้ทราบทั่วกัน เพื่อทำความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้นในการดำเนินงานในโครงการบรรพชาสามเณร ติดต่อบริการงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และราชการในท้องถิ่น และประชาสัมพันธ์ คัดเลือก คุณสมบัติ ขาดทุนทรัพย์ในการเล่าเรียน เรียนจบชั้น ป.๖ ม.๓ (รับสมัครเฉพาะเด็กผู้ชาย) ท่านผู้ปกครอง หรือ คณะครุฑฯท่านใดมีบุตรหลาน หรือคนรู้จัก ที่อยากเรียนแล้วขาดทุนทรัพย์สามารถส่งมาเล่าเรียนที่โรงเรียนนี้ได้ ไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทางวัดรับผิดชอบหมด สามารถติดต่อได้ที่^{๔๕}

๓.๑.๓.๓ การจัดการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาตามมุ่งปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ ทักษะในศาสนปฏิบัติ และกิจของสงฆ์ตามพระธรรมวินัยและระเบียบสงฆ์ความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของชาวพุทธความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำแนวทางและวิธีการใหม่ๆ ไปใช้พัฒนาสังคมใช้สิทธิเสรีภาพในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์บนรากฐานแห่งพระธรรมวินัยความสำนึกในสมณะสัญญาและการเป็นคนไทยร่วมกัน มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์สามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดี

๑) การบริหารจัดการ

การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้น เป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีทั้งหมด ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาไทยคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะการงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเพิ่มในส่วนของหลักสูตร เฉพาะหรือหลักสูตรท้องถิ่นเข้าไป เช่น ภาษาบาลี ศาสนปฏิบัติ ธรรมวินัย และหลักสูตรอื่นๆ ที่สถานศึกษาจัดให้ มีการเรียนการสอน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน^{๔๖}

^{๔๔} แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๔ โรงเรียนวัดกลางปทุมธานี ตำบลสระคู อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติธรรมโสภณ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกลางปทุมธานี ตำบลสระคู อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

^{๔๖} แผนปฏิบัติการการพัฒนาศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๔ โรงเรียนวัดกลางปทุมธานี ตำบลสระคู อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

๒) ครูและนักเรียน

(๑) ด้านครูควรได้รับการพัฒนาด้านประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน โดยครูควรจัดทำแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงให้มากขึ้นมีการประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียน นำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนและใช้การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบครบวงจร (PDCA)

(๒) ด้านนักเรียนควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร โดยจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมซ่อมเสริม การแข่งขันทางวิชาการ การใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่ จัดกิจกรรมส่งเสริมการค้นคว้าและการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ในการสืบค้นข้อมูล โดยมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง^{๑๑}

๓) ผลกระทบ

ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ขาดแคลนสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ขาดแคลนตำราเรียนและคู่มือครู อาคารและสถานที่เรียนอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมและไม่เพียงพอ บุคลากรส่วนใหญ่ยังมีประสบการณ์น้อย ขาดครูสอนสายวิชาสามัญและมีครูอาจารย์ลาออกอยู่บ่อย ๆ

๔) ผลผลิต

การใช้เทคนิคการสอนและวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการกิจกรรมเสริมหลักสูตร การสอนซ่อมเสริม และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของห้องเรียนและจำนวนของผู้เรียน การเรียนการสอนเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน การจัดให้มีเอกสารประกอบหลักสูตร การจัดหาสื่อการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน และการจัดเก็บและบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน^{๑๒}

๓.๑.๔ โรงเรียนสุเทพนครวิษ

โรงเรียนสุเทพนครวิษ รหัสสถานศึกษา ๗๐๔๕๑๒๑๐๐๐๖ ตั้งอยู่เลขที่ ๕๕ หมู่ ๖ วัดตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ ๔๕๒๒๐ โทร. ๐๘-๕๕๓๗-๘๒๕๓ เขตพื้นที่การศึกษา ร้อยเอ็ด เขต ๒ ชื่อผู้บริหาร พระมหาสาคร สาคโร ผู้จัดการโรงเรียนชื่อพระมหานิพนธ์ ชยากโร ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-ม.๓) เมื่อ พ.ศ.

^{๑๑} ผลการประเมินคุณภาพภายนอกจาก สมศ. รอบแรกเมื่อวันที่ ๒๗ ถึง ๓๐ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑ โรงเรียนวัดกลางบุญญาคม ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

^{๑๒} แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๔ โรงเรียนสุเทพนครวิษ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

๒๕๓๔ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-ม.๖) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ มีนักเรียนทั้งหมด ๘๐ รูป^{๑๕}

๓.๑.๔.๑ สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนสุเทพนครวิษ

วิสัยทัศน์ (Vision) คุณธรรมนำหน้า พัฒนาวิชาการ สืบสานประเพณี สู่วิถีความพอเพียง เกียรติคุณมาตรฐานสากล และประชาคมอาเซียน

พันธกิจ (Mission)จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียนและมาตรฐานสากล

โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมลดภาวะโลกร้อน โดยโรงเรียนผ่านมาตรฐานและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับ โรงเรียนอื่น โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย และการส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ส่งผลให้โรงเรียนผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกตามมาตรฐานที่ สอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นกิจกรรมส่งเสริม คุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข เพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและตอบสนองความสามารถ มีวิจรรย์ญาณ ทันโลก ทนเหตุการณ์ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และสอดคล้องกับมาตรฐานที่ ๑๕ ของ สพฐ.และ สมศ.

๓.๑.๓ .๒ การประชาสัมพันธ์นักเรียน

ขาดระบบการประชาสัมพันธ์ และการตลาดเชิงรุกทำให้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ถูกมองว่าเป็นการจัดการศึกษาแก่เด็กที่ขาดโอกาส เด็กที่มีคุณภาพต่ำ หรือเด็กที่มีปัญหาทางสังคม ซึ่งประเด็นนี้มีผลโดยตรงต่อภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือในคุณภาพของศาสนทายาทที่ผลิตขึ้นมา (แม้ในความเป็นจริงแล้วคุณภาพของผู้เรียนจะต่ำก็ตาม แต่ไม่ควรถือเป็นข้อจำกัด ควรเน้นการประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างทัศนคติใหม่)

๓.๑.๓.๓ การจัดการเรียนการสอน

ความสามารถในการบริการครอบคลุมทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมายความสามารถในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนความสามารถ ในการการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สุขภาพ

^{๑๕} ๑๖๑๑ โรงเรียนสุเทพนครวิษ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

อนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องของคุณภาพผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (ดี) คุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ความสามารถ(เก่ง) สุขภาพกาย สุขภาพจิต สุนทรียภาพและบุคลิกของผู้เรียน (มีสุข)

๑) การบริหารจัดการ

๑. การสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เป็น ศาสนทายาทที่มีคุณภาพ ศักยภาพทางด้านการเรียน มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดีของสังคมมีความรู้ความสามารถ ช่วยเหลือสังคม

๒ จัดการศึกษาที่มีคุณภาพแก่ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง โอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๓ ส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมความเป็นไทย มีน้ำใจไมตรี ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม สร้างความสามัคคีในชุมชน

๔ พัฒนาระบบบริหารและจัดการภายใน โรงเรียนรวมทั้งสภาพแวดล้อมเต็มตาม ศักยภาพ

๕ ส่งเสริมค่านิยมที่ดีงามตาม อัตลักษณ์ของสถานศึกษา

๒) ครูและนักเรียน

(๑) ครู ยังขาดความชำนาญในวิชาที่สอน อีกทั้งการพัฒนาบุคลากรยังไม่ต่อเนื่อง ไม่ทั่วถึง ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และความมั่นคงในวิชาชีพยังมีน้อยควรได้รับการพัฒนาด้านประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน โดยครูควรจัดทำแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงให้มากขึ้นมีการประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียน นำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนและใช้การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบครบวงจร (PDCA)

(๒) นักเรียน ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด และมีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีสุขภาพร่างกาย สมบูรณ์แข็งแรง มีนิสัยร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งมีสุนทรียภาพด้านศิลปะ และกีฬา ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาในโรงเรียนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ด้านความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็น ตามหลักสูตร ด้านทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผลการเรียนรู้ในทุกสาระการเรียนรู้

๓) ผลกระทบ

๑. ปัญหาอุปสรรคด้านวิชาการ นักเรียนมี ปัญหาอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ซึ่งส่วนความรู้พื้นฐานไม่แน่นพอราบ นักเรียนมาจากครอบครัวที่ยากจนมีปัญหาทางสังคม ครอบครัวแตกแยกทำให้นักเรียนเป็นคนก้าวร้าว ไม่มีความสนใจในการเรียน นักเรียนบางส่วนลาออก

กลางคั่นรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนขาดเรียนนานไม่มี การลาออก และมีการเข้าออกบ่อย หลักสูตรไม่ค่อยชัดเจนไม่มีจุดยืนที่แน่ ขาดอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน

๒. ปัญหาอุปสรรคด้านงบประมาณ เป็นต้นว่า ภาวะเบียด วิธีการเกี่ยวกับ งบประมาณทำให้เกิดความล่าช้าในการจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา การโอนเงินงบประมาณ การสร้างเครื่องมือเพื่อการประเมินผล ผลผลิตตามตัวชี้ วัดความสำเร็จที่กำหนดไว้ การจัดสรร งบประมาณตามหลักเกณฑ์ ขั้นตอน การตรวจสอบติดตามการใช้ เงินและผลการดำเนินงานขาด งบประมาณด้านการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ขาดงบประมาณด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการ สอนและงบการจัดกิจกรรมมีปัญหางบประมาณไม่เพียงพอในการบริหารจัดการศึกษาให้ เป็นไป ตามเป้าหมายที่วางไว้สำหรับงบเงินเดือนของบุคลากรควรแยกออกจากงบอุดหนุนที่ได้รับจากราย หัวนักเรียน งบประมาณในการ ปรับปรุงอาคารสถานที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการ และไม่มี งบประมาณที่เป็นทุนสำรองสำหรับการจัดการศึกษา^{๒๐}

๔) ผลผลิต

ผลผลิตเป็นผลสัมฤทธิ์ที่เป็นผลผลิตโดยตรงจากการใช้ทรัพยากรเพื่อการขับเคลื่อน แผนยุทธศาสตร์ประกอบด้วยผลผลิต ดังนี้

๑. ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มีคุณภาพ
๒. มีผู้เรียนที่สอบผ่านหลักสูตรนักเรียน-บาลีมากขึ้น
๓. ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมี ประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๔. โรงเรียนจัดองค์กร โครงสร้าง การบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร บรรลุ เป้าหมายการศึกษาและได้คุณภาพ มาตรฐาน
๕. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน รวบรวมข้อมูลแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาโดยฝ่าย งาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ ต่างๆ และคณะครู ควรได้จัดทำโครงการพัฒนา และแผนการพัฒนาประจำปีการศึกษา ที่ตอบสนอง ต่อแผนกลยุทธ์ ตอบสนองต่อมาตรฐาน ตัวชี้วัดหลักสูตร และตอบสนองต่อมาตรฐาน ตัวชี้วัดตาม ระบบประกันคุณภาพการศึกษา จึงจะถือได้ว่าปฏิบัติหน้าที่ในองค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีแบบ แผน ระหว่างการดำเนินงานควรได้ตรวจสอบ กำกับ ติดตาม และประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาให้

^{๒๐} sar ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนสุเทพนครวิช ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

ดียิ่งขึ้นและเมื่อสิ้นปีการศึกษาได้มีการสรุปรายงานการพัฒนาประจำปี เพื่อเป็นแนวทาง และข้อมูล การพัฒนาในปีต่อ ๆ ไปทุก ๆ ปี^{๒๐}

๓.๒. วิธีการส่งเสริมการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

สำนักงานเลขาธิการศึกษา (๒๕๔๘: ๑๗๖-๑๗๗) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็น โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับพระสงฆ์ในความดูแลของ คณะสงฆ์ร่วมกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามเขตพื้นฐานที่การศึกษา เช่นเดียวกับ โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด เพื่อให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมได้รับการสนับสนุนทรัพยากร การ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล เช่นเดียวกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่นๆ ตามข้อกำหนดใน มาตรา ๑๔ (๒) มาตรา ๓๑ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๔ สถาบันศาสนา ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับ สิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณีดังต่อไปนี้ (๒) เงินอุดหนุนจากรัฐ สำหรับการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา ๓๑ กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุ ก ระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อ การศึกษาส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลป วัฒนธรรมและการกีฬา เพื่อการศึกษา รวมทั้ง การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้ เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวง

มาตรา ๓๓ สภาการศึกษา มีหน้าที่ (๑) พิจารณาเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติที่บูรณา การศาสนา ศิลป วัฒนธรรมและกีฬากับการศึกษาทุกระดับ (๒) พิจารณาเสนอ นโยบายและแผนใน การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา (๔) ดำเนินการประเมินผลการจัดการศึกษาตาม (๑) (๕) ให้ ความเห็นหรือคำแนะนำเกี่ยวกับกฎหมายและกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๓๔ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่พิจารณาเสนอ นโยบายแผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ และ ประเมินผลการจัดการขั้นพื้นฐาน

^{๒๐} แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนสุเทพนครวิศ ตำบลสระคู อำเภอ สุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.

มาตรา ๓๗ การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา ๓๘ ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาให้มีคณะกรรมการ เขตพื้นที่การศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลจัดตั้ง ยุบรวมหรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชน ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล สถาบันศาสนาที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

๓.๒.๑. สวัสดิการครูและนักเรียน

นายณพรัตน์ เบญจวัฒน์นันท์ รอง ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) กล่าวถึงความคืบหน้าในการหาแนวทางรับรองสถานภาพให้กับครูในส่วนที่เป็นฆราวาสของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ให้มีสถานภาพเป็นพนักงานศาสนการ ว่า ขณะนี้ทางกองพุทธศาสนศึกษา กำลังเร่งดำเนินการสำรวจข้อมูลครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ทั่วประเทศ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลใหม่ โดยจะเป็นการสำรวจข้อมูลรายบุคคลทั้งหมด เช่น วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ เป็นต้น ขณะเดียวกันก็จะต้องดูข้อมูลของแต่ละโรงเรียนด้วยว่า มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด เพราะเมื่อครูบางคนได้รับการรับรองสถานภาพเป็นพนักงานศาสนการแล้วอาจจะต้องย้ายไปสอนที่โรงเรียนอื่นก็ได้ ทั้งนี้สาเหตุที่จะต้องจัดทำฐานข้อมูลใหม่ทั้งหมด เพื่อต้องการความชัดเจนว่าจะต้องใช้งบประมาณเท่าไร โดยตนได้กำชับให้เร่งสำรวจข้อมูลให้เสร็จภายในเดือน มิ.ย.นี้ ส่วนจำนวนของครูที่จะได้รับการรับรองสถานภาพให้เป็นพนักงานศาสนการในรอบแรก จะมีจำนวนเท่าใดนั้น ขณะนี้ยังไม่สามารถบอกได้ เพราะต้องรอการสำรวจข้อมูลก่อน อย่างไรก็ตาม การจะรับรองสถานภาพให้กับครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ โดยข้อเท็จจริงแล้ว สามารถที่จะรับรองสถานภาพได้ทุกคน แต่เมื่อรับรองสถานภาพเป็นพนักงานศาสนการแล้วจะได้รับสวัสดิการต่างๆ ในลักษณะเดียวกับข้าราชการ ทำให้จะต้องใช้งบประมาณมาก ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องดูข้อมูลเป็นรายบุคคลว่าจะรับรองสถานภาพให้กับคนใดบ้าง ทั้งนี้ จะเน้นที่อายุงานและประสบการณ์เป็นหลัก^{๒๒}

๓.๒.๒ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนกับการสร้างศาสนทายาท

กิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้พุทธธรรมด้วยกระบวนการ การเรียนรู้ร่วมกัน ฝึกฝนพัฒนาตนเองด้วยการภาวนาทั้งในและนอกรูปแบบ เพื่อความเข้าใจตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างรู้เท่าทันและเป็นปกติสุข จากความเชื่อพื้นฐานว่า ทุกคนมีศักยภาพภายใน และสามารถเรียนรู้เพื่อพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองได้ การเรียนรู้ธรรมอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ธรรมอย่างสนุก ได้สาระและหลักธรรมอย่างชัดเจน พร้อมทั้งสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตของตนได้ตามจริง

^{๒๒} <http://www.phrathai.net/news- Submitted : ปริยัติสามัญ การศึกษา ๕ มกราคม ๒๕๕๖.>

ชื่อโครงการ	โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
ลักษณะโครงการ	โครงการต่อเนื่อง
หน่วยงานดำเนินการ	โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา
หัวหน้าโครงการ	พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (เพียรสองชั้น)
ลักษณะโครงการ	โครงการระยะสั้นประจำปี
ผู้รับผิดชอบโครงการ	โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา
สถานที่ดำเนินโครงการ	โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา ตำบลสระคู อำเภอสุพรรณภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด

๑. หลักการและเหตุผล

พระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมาย ๓ ประการ คือ ละเว้นความชั่ว หันมาทำแต่ความดี และจิตใจตนให้สะอาดผ่องใส กล่าวโดยไตรสิกขา ให้สะอาดด้วยศีล สงบด้วยสมาธิและสว่างด้วยปัญญา พระพุทธองค์ตรัสว่า ชมฺมจาริ สุขํ เสติ. แปลว่า ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข. ในสภาวะปัจจุบัน จากผลกระทบต่างปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาสังคม ทำให้ผู้คนมีความรุ่มร้อนทางด้านจิตใจมากขึ้น เพราะให้ความสำคัญต่อทางเจริญด้านวัตถุ มากกว่าเจริญด้านจิตใจ อันนำมาสู่ความเสื่อมโทรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม แม้นักเรียนบางส่วนก็พบว่า มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ปฏิบัติตนไม่เหมาะสมตามครรลองและค่านิยมที่พึงงาม เช่น การเสพสิ่งเสพติด การทะเลาะวิวาท เป็นต้น

ดังนั้น คณะสงฆ์ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา จึงมองเห็นความสำคัญในการพัฒนาในด้านนี้ เพราะเป็นการพัฒนาจากรากเหง้าทั้งหลายทั้งปวง คือการฝึกอบรมให้เยาวชนของชาติได้มีคุณธรรมเป็นคนดีของสังคม เป็นคนดีของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อจะได้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้เยาวชนสืบต่อไป มีความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อจะได้ชำระยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ได้ตอบแทนคุณบิดามารดา ได้นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมเพื่อให้คนในสังคมไทยของเราอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง
๒. เพื่อให้เยาวชนได้รับการปลูกฝังศีลธรรม จริยธรรม และทัศนคติที่ดีและถูกต้องเป็นคนดีของสังคม

๓. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนได้ภาคภูมิใจและอนุรักษ์ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีและ วัฒนธรรมอันดีงาม

๔. เพื่อให้เยาวชนเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม สามารถนำไปพัฒนาชีวิต ประจำได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับวัยและสถานการณ์ในปัจจุบัน

๓. เป้าหมาย

ปริมาณ

- สามเณร ๑๐๑ รูป

เชิงคุณภาพ

๑. เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนา ได้ถูกต้อง

๒. เพื่อปลูกฝังศีลธรรม จริยธรรม และทัศนคติที่ดีและถูกต้องแก่เยาวชนเพื่อเป็น คนดีของสังคม

๓. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนได้ภาคภูมิใจและอนุรักษ์ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม

๔. เพื่อให้เยาวชนเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม สามารถนำไปพัฒนาชีวิต ประจำได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับวัยและสถานการณ์ในปัจจุบัน

๔. สถานที่ดำเนินการ

หน่วยอบรม โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา ตำบลสระคู อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๕. ระยะเวลาในการอบรม

- วันที่ ๒ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึง

- วันที่ ๓๐ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔ รวม ๒๘ วัน

๖. งบประมาณ ๑๓๓,๖๐๐ บาท (หนึ่งแสนสามหมื่นสามพันหกร้อยบาทถ้วน)

- ค่าอาหาร	๓๕,๐๐๐	บาท
- ค่าน้ำปานะ	๕,๐๐๐	บาท
- ค่าติดต่อประสานงาน/ประชาสัมพันธ์	๕,๐๐๐	บาท
- ถวายพระเพลิง/พระวิทยากร	๒๘,๐๐๐	บาท
- ทัศนศึกษา	๔๗,๐๐๐	บาท
- พาหนะบิณฑบาต	๗,๖๐๐	บาท

- อื่น ๆ	๒,๐๐๐	บาท
รวม	๑๓๓,๖๐๐	บาท
** หมายเหตุ	ถ้วนเฉลี่ยทุกรายการ	

๗. ที่มาของงบประมาณ

- โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา
- พระครูอาทรปริชิตยานุกิจ
- ทายกทายิกาคุ้มวัดเหนือ
- รับประทานทั่วไป
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

๘. คณะกรรมการดำเนินการ

๑. พระครูอาทรปริชิตยานุกิจ	ประธาน โครงการ
๒. พระมหาสมร เตชปญฺโญ	รองประธาน
๓. พระอภิชาติ เขมจิตฺโต	กรรมการ
๔. นายสอน ผิวสะอาด	กรรมการ
๕. นายพินิจ หลักคำ	กรรมการ
๖. นายอำพล ชนะพันธ์	กรรมการ
๗. นายสมเดช น้อยสีภูมิ	กรรมการ
๘. นางสาวประกาย ข่อยแก้ว	กรรมการ / เลขานุการ

หลักสูตรการอบรม

- ภาคทฤษฎี
 - ศาสนาพิธี - ธรรมะ - วินัย - พุทธประวัติ
 - มารยาทไทย - พุทธศุภายิต - มงคลชีวิต
 - ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
 - ภาษาอังกฤษพื้นฐาน
- ภาคปฏิบัติ
 - ทำวัตรสวดมนต์ เจริญสมาธิภาวนา - เดินจงกรม
 - กิจกรรมพิเศษ - ทักษะศึกษานอกสถานที่ - ออกค่ายพักแรมนอกสถานที่

๕. การติดตามประเมินผล

๑. สังกัดจากนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ
๒. แบบสอบถาม ประเมินจากผู้เข้าร่วมการ
๓. สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการ
๔. ออกแบบทดสอบ

๑๐. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เยาวชนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๒. เยาวชนมีความเข้าใจหลักธรรมมากขึ้น
๓. เยาวชนมีสัมพันธภาพกับวัดและชุมชนดียิ่งขึ้น
๔. เยาวชนมีมารยาทและปฏิบัติตัวในสังคมได้อย่างถูกต้องตามครรลองครองธรรม
๕. ได้เยาวชนที่มีคุณภาพเพื่อที่จะเป็นกำลังพัฒนาชาติไทยให้เจริญสืบต่อไป
๖. ทำให้เกิดศาสนทายาทคือสามเณรไว้สืบทอดพระศาสนา

ลงชื่อ.....ผู้เสนอโครงการ

(พระอภิชาติ เขมจิตฺโต)
ครูสอน โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา

ลงชื่อ.....ผู้เห็นชอบโครงการ

(พระครูอาทรปริยัติยานุกิจ)
ผู้อำนวยการ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา

ลงชื่อ.....ผู้อนุมัติโครงการ

(พระมงคลวุฒิสาร)
ผู้จัดการ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา

๓.๒.๓ ทุนการศึกษา

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้รับงบประมาณเพื่อจัดสรรให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามโครงการเงินอุดหนุนแหล่งเรียนรู้และห้องสมุดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ ถ้าหากโรงเรียนมีความประสงค์จะขอรับเงินอุดหนุน ขอได้โปรดกรอกข้อมูลลงในแบบขอรับเงินอุดหนุนแบบใดแบบหนึ่ง เพียงแบบเดียวเท่านั้น ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดและให้ประธานกลุ่มรับรองแล้วให้กลุ่มโรงเรียนรวบรวมส่ง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ภายในวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๖

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทุกกลุ่ม เฝ้ารับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสพระราชดำเนินทรงเยี่ยม โรงเรียนหนองบัวพิทยา ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ในวันที่ ๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ และเมตตานำนักเรียนทุนเฉลิมราชกุมารี รุ่นที่ ๗,๘ เข้าร่วม “โครงการการพัฒนาระบบบันทึกสามเณรนักเรียนทุนเฉลิมราชกุมารี” โดยมีสามเณรนักเรียนทุนฯ จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั่วประเทศ จำนวน ๑๕๒ รูป ซึ่งมีวัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้สามเณรนักเรียนทุนฯ ได้สนทนากับพระมหาคณาจารย์
 ๒. เพื่อให้สามเณรนักเรียนทุนฯ ได้มีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 ๓. เพื่อให้สามเณรนักเรียนทุนฯ ได้รับการพัฒนาระบบบันทึก
- โดยโครงการดังกล่าว ได้จัดขึ้นในวันที่ ๕ - ๗ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ ณ วัดพระธาตุแม่เจดีย์ ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๓.๒.๔ อุปถัมภ์ปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุสามเณร

๑) การทำบุญตักบาตร

การตักบาตร หรือเรียกว่า การใส่บาตร นิยมทำกันตอนเช้าตรู่ เตรียมของตักบาตรออกไปยืนรอในเส้นทางที่พระจะเดินผ่าน พอพระมาถึงก็ยกมือไหว้แล้วกล่าวคำนิมนต์ว่า"นิมนต์ครับ(ค่ะ)"พระจะหยุดแล้วเปิดฝาบาตรเราก็เอาข้าวใส่ลงไปเสร็จแล้วนั่งยกมือไหว้การตักบาตรนี้บางคนมีศรัทธาทำทุกวันบางคนทำในโอกาสพิเศษเช่นเฉพาะวันพระหรือวันเกิดหรือวันสำคัญอื่นๆ

จุดประสงค์ของการทำบุญตักบาตร

๑. เพื่อช่วยสืบอายุพระศาสนา เพราะพระภิกษุสามเณรยอมดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยปัจจัยที่ทายกอุบาสิกาทักบาตรให้หลายจัดถวาย ทรายใดที่ทายกอุบาสิกาทักบาตรปัจจัยช่วยอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์อยู่ พระสงฆ์ก็ยังคงศึกษาเล่าเรียน รักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้ตราบนั้น

๒. เป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง เพื่อสร้างคุณธรรมและชำระล้างความตระหนี่ที่อยู่ในจิตใจให้ใสบริสุทธิ์

๓. เป็นการสร้างสิริมงคลให้แก่ตนเองและครอบครัว บางคนเชื่อว่าการตัดบวชเป็นการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งอาจเกิดกับชีวิตเมื่อใดก็ได้

หลักเกณฑ์ในการทำบุญตัดบวช ต้องมีองค์ ๓ ประการคือ

๑. ของที่นำมาทำบุญต้องบริสุทธิ์ ไม่ขโมยหรือคดโกงมา ชาวพุทธนิยมนำสิ่งของที่มีคุณภาพดีมาตัดบวช ข้าวที่ใส่บาตรต้องเป็นข้าวทัพพีแรก หรือแกงถ้วยแรก ไม่เหลือเดนคนกิน

๒. เจตนาบริสุทธิ์ มีศรัทธาอย่างจริงใจ ไม่เสียดายของที่ใส่บาตรไปแล้ว

๓. ผู้รับต้องเป็นผู้มีศีล

ข้อควรระวังในการใส่บาตร

๑. เวลาตัดบวชอย่าให้ทัพพีหรือถ้วยแกงถูกขอบบาตร อย่าเคาะทัพพีกับขอบบาตร ถ้าข้าวสุกติดทัพพี

๒. อธิษฐานก่อนใส่บาตร ก่อนจะใส่บาตรนั้น นิยมตั้งจิตอธิษฐานก่อน โดยถือขันข้าวด้วยมือทั้งสองข้าง นั่งกระหย่ง ยกขันข้าวขึ้นเสมอหน้าผาก พร้อมกับกล่าวคำอธิษฐานก่อนทำบุญตัดบวชด้วยวัตถุสิ่งของทุกชนิด ดังนี้ “สุทินันถ วัตะเต เม ทานัง อาสะวัคคะชวาสะหัง โหตุ” ทานของเราให้ดีแล้วหนอ ขอจงเป็นเครื่องนำมาซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะกิเลสฯ

๓. ขณะตัดบวชอย่าชวนพระสนทนา และไม่ระบุชื่ออาหารที่จะถวาย

๔. ถ้าจะถวายดอกไม้รูปเทียน เมื่อใส่บาตรแล้ว ถ้าเป็นชายให้ส่งถวายกับมือพระ ถ้าเป็นหญิงรอให้พระปิดฝาบาตรก่อน แล้วจึงวางบนฝาบาตร

๕. เมื่อตัดบวชเสร็จแล้วยืนตรง หรือนั่งลงยกมือไหว้

๖. หลังจากการใส่บาตรแล้ว เมื่อกลับไปถึงบ้านนิยมกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ โดยกล่าวคำกรวดน้ำย่อ ว่าดังนี้

อิหัง เม ญาตินัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย ขอส่วนบุญนี้ จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงมีความสุข ภายหลังตัดบวชเสร็จแล้ว นิยมอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษโดยวิธีกรวดน้ำ

๒) การถวายภัตตาหาร

อาหารที่ต้องห้ามสำหรับพระภิกษุสงฆ์

อาหารที่ต้องห้ามสำหรับพระภิกษุ คือ อาหารที่เป็น อกัปปิยะ ไม่สมควรแก่สมณบริโภคขบฉันได้แก่ เนื้อ ๑๐ ชนิด และอาหารที่ปรุงด้วยเนื้อ ๑๐ ชนิด เหล่านี้ คือ

๑. เนื้อมนุษย์ รวมทั้งเลือดมนุษย์ด้วย ๒. เนื้อช้าง ๓. เนื้อม้า ๔. เนื้อสุนัข ๕. เนื้องู
๖. เนื้อราชสีห์ (สิงห์โต) ๗. เนื้อเสือโคร่ง ๘. เนื้อเสือเหลือง ๙. เนื้อหมี ๑๐. เนื้อเสือดาว

ก. เนื้อสัตว์นอกจาก ๑๐ ชนิดนี้ ไม่ทรงห้าม แต่ทรงห้ามของดิบ คือ เนื้อที่ยังไม่ได้ทำให้สุกด้วยไฟ เช่น เนื้อดิบ ปลาดิบ เป็นต้น ทรงห้ามไม่ให้พระภิกษุขบฉัน

ข. เนื้อสัตว์ที่ฆ่าเจาะจง เช่น ฆ่าปลา ฆ่าไก่ เป็นต้น เพื่อทำอาหารถวายแก่พระภิกษุสามเณรโดยตรง ซึ่งเรียกว่า อุทิศตะมังสะ แปลว่า เนื้อเจาะจง เป็นของห้ามไม่ให้พระภิกษุสามเณรขบฉัน ถ้าพระภิกษุไม่เห็น ไม่ได้ยิน และไม่ได้สงสัยว่าเขาฆ่าเพื่อเป็นเฉพาะเจาะจงแก่ตน นั้นได้

ค. ผลไม้ที่มีเมล็ดอาจเพาะเป็น คือ ผลไม้ที่ใช้เมล็ดปลูกได้ เช่น เงาะ ลำไย เป็นต้น และเงาที่ปลูกเป็น คือ พริกเผือก มัน แห้ว เป็นต้น ทรงอนุญาตให้อนุสัมบัน คือ บุคคลที่ไม่ใช่พระภิกษุ ได้แก่ สามเณร และคฤหัสถ์ ทำให้เป็นของสมควรแก่สมณะเสียก่อนแล้วนั้นได้ ไม่เป็นอาบัติ

ง. อาหารที่ปรุงด้วยสุรา จนมีสี มีกลิ่น หรือ มีรสปรากฏ รู้ได้ว่ามีสุราเจือปน ทรงห้ามไม่ให้พระภิกษุขบฉัน ถ้าไม่มีสี ไม่มีกลิ่น หรือไม่มีรสปรากฏ นั้นได้ ไม่เป็นอาบัติ
อาหารที่สมควรแก่พระภิกษุสงฆ์

จ. เนื้อสัตว์ (นอกจากเนื้อที่ทรงห้าม ๑๐ ชนิดดังกล่าวแล้ว) ทุกชนิด ซึ่งเป็นเนื้อที่เขาฆ่าเพื่อนำมาขายเป็นอาหารคนพื้นเมือง ตามร้านตลาดเรียกว่า “ปะวัดตะมังสะ” แปลว่า เนื้อมีอยู่แล้ว เนื้อที่เป็นไปอยู่ตามปกติที่เขาทำให้สุกด้วยไฟแล้ว อนุญาตให้พระภิกษุขบฉันได้ ไม่เป็นอาบัติ

ฉ. สัตว์ที่เขาฆ่าเจาะจงเพื่อทำอาหารถวายแก่พระภิกษุโดยตรง แต่พระภิกษุไม่เห็น ไม่ได้ยิน และไม่ได้สงสัยว่าเขาฆ่าเป็นการเฉพาะเจาะจงแก่ตน เช่น อนุญาตให้พระภิกษุขบฉันได้ ไม่เป็นอาบัติ

วิธีการจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์

ก. การจัดภัตตาหารถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ในเวลาเช้านิยมจัดอาหารประเภทอาหารเบา เช่น ข้าวต้ม โจ๊ก กาแฟ ขนมปัง เป็นต้น เพื่อสะดวกแก่เจ้าภาพที่ไม่ต้องเตรียมมากและเพื่อพระภิกษุจะได้มีโอกาสฉันภัตตาหารเพลได้ดี ทำให้ไม่เกิดความหิวในเวลาเย็นและค่ำคืน

ข. ถ้าจัดภัตตาหารถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ในเวลาเพลนิยมจัดอาหารประเภทอาหารหนัก จัดแบบเต็มยศ และโดยมากนิยมจัดอาหารประเภทอาหารไทย ซึ่งถูกกับรสนิยมของพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นคนไทย และควรเป็นอาหารประเภทพื้นเมืองเป็นหลัก อาจมีอาหารพิเศษแทรกบ้างบางอย่าง

๔) การถวายผ้าอาบน้ำฝน

ประวัติความเป็นมาครั้งหนึ่งเมื่อสมัยพุทธกาล นางวิสาขามหาอุบาสิกาได้นิมนต์ พระพุทธเจ้าพร้อมพระภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูป มาฉันภัตตาหารที่บ้านของนาง เมื่อทุกอย่างจัดเตรียมเสร็จแล้ว นางจึงให้สาวใช้ไปนิมนต์พระพุทธเจ้าและบริวาร เวลานั้นฝนตกลงมา พระภิกษุเลยถือโอกาสอาบน้ำฝน เมื่อสาวใช้ไปถึงก็กลับมารายงานนางวิสาข่าว่า ไม่มีพระภิกษุอยู่เลย มีแต่นักบวชชีเปลือยอาบน้ำอยู่ เมื่อนางวิสาข่าได้ฟังก็ทราบทันทีว่า พระภิกษุอาบน้ำอยู่ แต่เป็นเพราะว่าพระภิกษุครองไตรจีวรซึ่งประกอบด้วย จีวร สบง และสังฆาฏิ จึงต้องแก้ผ้าอาบน้ำฝน เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาถึงบ้านของนางและฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้วนางวิสาข่าจึงทูลขอ อนุญาตถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าสมควรจึงอนุญาตให้ถวายผ้าอาบน้ำฝนได้ จึงถือเป็นประเพณีตั้งแต่นั้นมา

ขนาดของผ้าอาบน้ำฝน ต้องทำให้ถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติ คือ ยาวประมาณ ๔ ศอกเศษ กว้างประมาณศอกสี่เศษ

กำหนดเวลาที่ถวายผ้าอาบน้ำฝน ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ระยะเวลา ๑ เดือน ก่อนเข้าพรรษา ซึ่งเป็นฤดูฝน แต่ส่วนมากนิยมถวายในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ พิธีถวายผ้าอาบน้ำฝน มีขั้นตอนในการปฏิบัติดังนี้

๑. บูชาพระ อารธนาศีล สมาทานศีล

๒. นำผ้าอาบน้ำฝนที่จะถวายประคองแล้วประนมมือกล่าวคำถวายผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มะยัง ภันเต วัสสิกาสาฎิกานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอนิชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ วัสสิกะสาฎิกานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหะตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

๓.๓ แนวโน้มการพัฒนาการเรียนการสอนในอนาคต

การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ (SWOT Analysis) ประกอบด้วย การประเมิน จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของการพัฒนาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีต่อการดำเนินงานให้เป้าประสงค์บรรลุผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจากการประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

จุดแข็ง (Strength)

การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ด้านจุดแข็งเป็นการประเมินจุดเด่น หรือจุดแข็งภายในของการดำเนินการให้ภารกิจขององค์กรบรรลุผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจากการวิเคราะห์จุดแข็งพบว่ามี ดังนี้ด้านบุคลากร

๑. พระสงฆ์สามเณรมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำด้านคุณธรรม และเป็นที่ศรัทธาของประชาชนทั่วไป

๒. นโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีความชัดเจนในการมุ่งมันส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาในระดับพื้นฐานที่ควบคู่กับการศึกษาธรรม –บาลี

ด้านการเงิน

๑. มีงบประมาณจากหลากหลายช่องทาง ทั้งจากงบประมาณอุดหนุนการศึกษา งบประมาณสนับสนุนจากวัด เป็นต้น

ด้านการบริหารจัดการ

๑. มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

๒. มีโครงสร้าง การบริหารจัดการชัดเจนเป็นระบบ

๓. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ หลักสูตร และเทคโนโลยี

๑. สื่อการสอน มีความพอเพียงต่อการบริการทางการศึกษาแก่ผู้เรียนจุดอ่อน (Weakness) การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ ด้านจุดอ่อนเป็นการประเมินจุดด้อยภายในของการดำเนินการให้ภารกิจขององค์กรไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจากการวิเคราะห์จุดอ่อนพบว่ามีดังนี้

ด้านบุคลากร (Man)

๑. ผู้เรียนเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา มีความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ มีพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนมีความแตกต่าง และผู้เรียนมีการศึกษาทั้ง ๓ แผนกคือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ทำให้เกิดความล่าช้าทางการศึกษา ผู้เรียนห่างไกลครอบครัว

๒. ผู้บริหารมีความรู้ และทักษะ ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการเท่าทันการเปลี่ยนแปลง และผู้บริหารมีภาระงานอื่นมากทำให้ไม่มีเวลาในการบริหารจัดการเพียงพอ

๓. ครูขาดความมั่นคง และความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพ ขวัญและกำลังใจ ไม่ได้รับสวัสดิการ การสงเคราะห์ รายได้ และสวัสดิการที่เหมาะสมต่อคุณวุฒิ และไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเหมาะสม และเท่าเทียม มีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดภาวะสมองไหลไปหน่วยงานอื่นที่มั่นคงกว่าเดิม

๔. ระบบการบริหาร และการพัฒนาบุคลากรยังไม่เป็นระบบ ไม่มีทิศทางในการจัดการที่ชัดเจน

ด้านการเงิน (Money)

๑. มีงบประมาณไม่เพียงพอ ไม่สอดคล้อง ไม่เหมาะสม กับภาระงานและรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

๒. ขาดระบบการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชีที่ได้มาตรฐาน เป็นธรรมาภิบาล และไม่มีแผนงานที่ชัดเจนในการบริหารจัดการระบบการเงินของโรงเรียน

๓. มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ ไม่เพียงพอ ไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษา และไม่เอื้อต่อการ

จัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ (Management)

๑. ไม่มีแผนงานในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาอย่างชัดเจน

๒. การถ่ายทอดและสื่อสารยังไม่ทั่วถึงองค์กร ขาดการนิเทศติดตามและประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด

๓. ขาดการนำข้อมูลมาศึกษา วิเคราะห์เพื่อวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง

๔. ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษาจากภาคส่วนภายนอก

๕. สภาพแวดล้อมของโรงเรียนขาดการสร้างบรรยากาศทางวิชาการ

๖. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังเน้นอยู่ในส่วนของพิธีคือภาคของความรู้ยังไม่มีการเชื่อมต่อกับความรู้เข้าสู่ภาคของการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดปัญญาตามหลักพุทธธรรม

๗. ระบบสวัสดิการแก่ผู้เรียนขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

๘. ไม่มี พรบ.การศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๙. ระบบการบริการวิชาการ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา ยังไม่เป็นระบบ

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ หลักสูตร เทคโนโลยี (Material)

๑. หลักสูตรที่ใช้ เป็นการนำของการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้ ซึ่งไม่มีความสอดคล้องกับบริบทของปริยัติสามัญ และการพัฒนาผู้เรียน

๒. เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา ยังไม่มีความทันสมัย ระบบฐานข้อมูลยังไม่มีประสิทธิภาพ

๓. การเข้าถึงเทคโนโลยียังไม่ทั่วถึงโอกาส (Opportunity)^{๒๓}

๓.๔ แนวโน้มการจัดการศึกษาในทัศนะของพระนักวิชาการ

พุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่าวิธีการจัดการศึกษาตามแนวพุทธศาสนา

๑. พุทธิศึกษา คือ การจัดเรื่องความรู้ สติปัญญา ความคิดที่มีเหตุผลอบรมปัญญา สามารถรู้เรื่องสำคัญที่สุดของชีวิต ตลอดจนรู้ว่าชีวิตเกิดมาทำไม จะเรียนหนังสือจะทำอะไรก็ต้องรู้

๒. จริยศึกษา ต้องเป็นการทำลายความเห็นแก่ตัวแก่พวกพ้อง รู้จักสำรวจ มัชยัสถ์ รู้หน้าที่

๓. พลศึกษา พละ หรือกำลังมี ๒ ประการ

๑) กำลังทางวัตถุ (กาย) แข็งแรง มีอนามัยดี

๒) กำลังวิญญาณ (จิต สมาธิ) สะอาด ว่องไว มั่นคง แล้วนำกำลังกายไปตามทางที่

ถูกต้อง

๔. หัตถศึกษา หมายถึง การใช้มือ ทุกวิชาเทคนิคทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

ดังนั้น การศึกษาตามแนวพุทธศาสนา ก็คือ การเข้ามาเพื่อทำลายสัญชาตญาณอย่าง ลัทธิให้สิ้นไป มีการประพฤติปฏิบัติถูกต้องดีงาม คือ การยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น

เป้าหมายของการศึกษาของพระพุทธศาสนาพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการศึกษา

๑) การไม่ตกเป็นทาสวัตถุนิยม ทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕

๒) การมีความรู้เรื่องชีวิตตามความเป็นจริง

๓) ความสุขที่ถูกต้อง สะอาด บริสุทธิ์

๔) การไม่นึกคิดสิ่งใดให้ร้อนใจ

๕) มีจิตวิญญาณสูงส่ง สมกับความเป็นมนุษย์

พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้กล่าวสรุปไว้เป็นประเด็นแห่งการศึกษาไว้ว่า

๑. ในแง่อิสรภาพพื้นฐานของชีวิต การศึกษาช่วยให้มนุษย์เข้าใจกลไกแห่งชีวิตของตนเอง เข้าใจความจริงอันลึกลับของธรรมชาติที่แวดล้อมตนอยู่และรู้วิธีจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับธรรมชาติเหล่านั้น ในทางที่เป็นประโยชน์ของตนรู้จักปรับตัวเข้ากับธรรมชาติได้อย่างดีที่สุด มนุษย์จึงกระทำการต่างๆ เพื่อกำจัดความอดอยาก โรคภัยไข้เจ็บ ความร้อนหนาวและภัยธรรมชาติต่างๆ

^{๒๓} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (พ.ศ. ๒๕๕๓ - พ.ศ. ๒๕๖๒)

๒. ในแง่อิสรภาพทางสังคม มนุษย์เน้นปัจจัยแวดล้อม เรียกว่าปัจจัยแวดล้อมทางสังคม มีลักษณะพิเศษแตกต่างกันไปจากปัจจัยแวดล้อมอื่นในธรรมชาติ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ที่จะเข้าอยู่ด้วยกัน เรียนรู้การที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ร่วมกัน การทำตนให้อำนวยประโยชน์สังคม การที่จะร่วมมือสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งต่างๆและการที่จะสร้างระบบการอยู่ร่วมกันด้วยดี

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวสรุปถึงจุดหมายแห่งการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษาต้องสร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ขึ้นมาให้จงได้ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่งรวมทั้งเศรษฐกิจฐานความรู้ และเศรษฐกิจแบบพหิมิติ มนุษย์ที่พัฒนาแล้ว หมายถึงคนที่มีภาวนา ๔ ได้แก่ กายภาวนา สติภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดศูนย์กลางของยูเนสโก การจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องยึดหลักอริยฐานธรรม ๔ ประการ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และสันติ^{๒๔}

พระราชวรมุนี กล่าวไว้ว่า พระพุทธองค์ได้ทดสอบภิกษุบางรูป บางคณะว่าได้ประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไร จากการที่พระองค์ได้สอนธรรมะโดยภิกษุที่พระองค์จะทดสอบนั้น ไปจำวัดในป่าช้าก่อนถ้าหากว่าภิกษุมีความกลัวก็แสดงว่ากิเลสยังไม่หมดไป ยังไม่สำเร็จตามมรรคผลที่มุ่งหวัง การทดสอบตามแนวของพระองค์ พอสรุปได้ดังนี้คือ

๑. การทดสอบด้านปริยัติธรรม ได้แก่ การมุ่งให้เกิดการจดจำและเข้าใจว่าผู้ที่ได้รับการปลูกฝังอบรมแล้วมีความคิดเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงเพียงใด

๒. การทดสอบทางด้านปฏิบัติ การวัดผลตามแนวทางพระพุทธศาสนานี้จะไม่เพียงแต่ทางด้านการจดจำ การเป็นพหูสูตรเท่านั้น แต่จะมุ่งไปทางการปฏิบัติด้วย

๓. ทดสอบวัดผลเกี่ยวกับฉาน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบำเพ็ญหรือทำสมาธิจนบรรลุฉานส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่สงบเย็น^{๒๕}

^{๒๔} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ทิศทางการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

^{๒๕} พระราชวรมุนี (ประยูร ปรฺยตฺโต), *การศึกษาของคณะสงฆ์: ปัญหาที่รอทางออก*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๘), หน้า ๖๗.

๓.๕ สรุปปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารบุคลากรทางการศึกษา สรุปสภาพการปฏิบัติหน้าที่และปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีประเด็นที่ควรมีการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วนดังต่อไปนี้

๑. ระบบการบริหารจัดการยังไม่เข้มแข็ง ผู้บริหารยังไม่ได้เป็นนักจัดการศึกษามืออาชีพ อีกทั้ง ขีดติดกับระบบปัจเจกบุคคล เช่น เจ้าอาวาส ผู้จัดการ โรงเรียน เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานยังไม่เป็นระบบมากนัก และจะทำให้เกิดช่องว่างในการพัฒนาในระยะยาว

๒. บุคลากรยังขาดความชำนาญในวิชาที่สอน อีกทั้งการพัฒนาบุคลากรยังไม่ต่อเนื่องไม่ทั่วถึง ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และความมั่นคงในวิชาชีพยังมีน้อย

๓. ไม่มีระบบการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่มีมาตรฐานพอที่จะเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ

๔. ขาดระบบการประชาสัมพันธ์ และการตลาดเชิงรุกทำให้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ถูกมองว่าเป็นการจัดการศึกษาแก่เด็กที่ขาดโอกาส เด็กที่มีคุณภาพต่ำ หรือเด็กที่มีปัญหาทางสังคม ซึ่งประเด็นนี้มีผลโดยตรงต่อภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือในคุณภาพของศาสนทายาทที่ผลิตขึ้นมา (แม้ในความเป็นจริงแล้วคุณภาพของผู้เรียนจะต่ำก็ตาม แต่ไม่ควรถือเป็นข้อจำกัด ควรเน้นการประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างทัศนคติใหม่)

๕. ที่มาของรายได้ยังมาจากการอุดหนุนเป็นสำคัญ โรงเรียนขาดมาตรการที่ชัดเจนในการพัฒนาโรงเรียนให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้

๖. ผลการประเมินคุณภาพของการจัดการศึกษาในระบบการประกันคุณภาพ ยังมีโรงเรียนไม่น้อยที่ยังไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และยังไม่มีการเชิงรุกใดๆ ในการจัดการ

๗. ขาดยุทธศาสตร์ และแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาทั้งในระยะสั้นระยะกลาง และระยะยาว อีกทั้งการบูรณาการกับทุกภาคส่วนเพื่อการสร้างความเข้มแข็งทางการศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่มี ความชัดเจนมากนัก

๘. การดูแลคุณภาพชีวิตแก่ผู้เรียนขณะเรียน ยังขาดมาตรฐานที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน

๙. อัตราส่วนของผู้เรียนที่จบนักธรรมมีน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียนที่เน้นการสร้างศาสนทายาท

๑๐. ระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินการแบบตั้งรับ ยังไม่ได้มุ่งเน้นแบบเชิงรุกไปที่ชุมชน

๑๑. หลักสูตรการเรียนการสอนขาดความเป็นอัตลักษณ์ของปรัชญาสามัญ อิงกับการศึกษาทางโลกมากเกินไป ทำให้เป็นภาระแก่ผู้เรียนในการพัฒนาตนเองที่สมบูรณ์ทั้งทางโลกและทางธรรม (วัยของผู้เรียนคือวัยเยาวชนซึ่งยังไม่มีสามัญสำนึกต่อตนเองในการเป็นศาสนทายาท)

๑๒. อัตราการเรียนต่อด้านสามัญของผู้เรียน การลาออกระหว่างภาคเรียนมีสูง และขาดมาตรการในการส่งเสริม จูงใจ และสร้างทัศนคติใหม่แก่ผู้เรียนในการครองตนเป็นเพศบรรพชิต เพื่อการเป็นศาสนทายาทที่ดี

๑๓. ไม่มีกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการเสริมสร้างเอกภาพทางการบริหาร และการจัดการศึกษาที่มีความเข้มแข็งเชิงคุณภาพที่เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมชาวพุทธทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

๑๔. ระบบการบริหารจัดการบุคลากร ตั้งแต่กระบวนการสรรหา ว่าจ้าง แต่งตั้ง การพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ยังไม่ได้มาตรฐานการบริหารบุคคล

๑๕. ยังมีระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย หลายประการที่ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๑๖. ระบบฐานข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศ ความพร้อมของอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนยังไม่มีประสิทธิภาพ

๑๗. ผลงานทางวิชาการ งานวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการศึกษายังมีน้อยทำให้ขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ ในการพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

บทที่ ๔

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในฐานะเป็นหลักการปฏิบัติหน้าที่

บทนี้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในฐานะเป็นหลักการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลภาคสนามเพราะผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาถึง การประยุกต์ใช้การให้ทานการประยุกต์ใช้การกล่าววาจาเป็นที่รัก การประยุกต์ใช้การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น การประยุกต์ใช้การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น ๔ ตอน ดังนี้ ตามผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๑
แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
๑.๑ ชาย	๕๖	๖๘.๓๐
๑.๒ หญิง	๒๖	๓๑.๗๐
รวม	๘๒	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
ไม่เกิน ๓๐ ปี	๑๓	๑๘.๐๖
๓๑ - ๔๐ ปี	๓๒	๔๔.๔๕
๔๑ ปีขึ้นไป	๒๗	๓๓.๕
รวม	๗๒	๑๐๐.๐๐
๓. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๓	๑๘.๐๖
ปริญญาตรี	๓๒	๔๔.๔๕
ปริญญาตรีขึ้นไป	๒๗	๓๓.๕
รวม	๗๒	๑๐๐.๐๐
๔. ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน		
ต่ำกว่า ๑ ปี	๕	๖.๕๔
๑-๕ ปี	๑๘	๒๕.๐๐
๖-๑๐ ปี	๒๔	๓๓.๓๓
๑๑ ปีขึ้นไป	๒๕	๓๔.๗๓
รวม	๗๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๓๐ และเพศหญิง ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗๐ และมีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔๕ รองลงมามีอายุ ๔๑ ปีขึ้นไปจำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ และมีไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐๖ และมีวุฒิปริญญาตรี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔๕ รองลงมามีปริญญาตรีขึ้นไปจำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ และมีต่ำกว่าปริญญาจำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐๖

และการปฏิบัติงานอยู่ระหว่าง ๑๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗๓ รองลงมา มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานระหว่าง ๖-๑๐ ปี จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ๑-๕ ปี จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ และมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่ำกว่า ๑ ปี จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๘๔

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้าน ดังตารางที่ ๔.๒ - ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒

แสดงบุคลากรทางการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้าน ที่	การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการ บริหารงานบุคลากรทางการศึกษา	การประยุกต์ใช้			อันดับที่
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	
๑	ด้านทาน	๓.๕๕	๐.๓๕	มาก	๔
๒	ด้านปิยวาจา	๓.๖๕	๐.๘๘	มาก	๒
๓	ด้านอัตถจริยา	๓.๖๕	๐.๘๒	มาก	๓
๔	ด้านสมานัตตตา	๓.๗๐	๐.๗๖	มาก	๑
	รวม	๓.๖๕	๐.๘๐	มาก	-

จากตารางที่ ๔.๒ แสดงว่า บุคลากรทางการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดโดยภาพ รวมและรายด้าน มีระดับการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน แสดงว่า อยู่ในระดับมากที่สุดอยู่ ๔ ด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาค่า คือ ด้านสมานัตตตา ($\bar{X} = ๓.๗๐$) ด้านปิยวาจา ($\bar{X} = ๓.๖๕$) ด้านอัตถจริยา ($\bar{X} = ๓.๖๕$) และด้านทาน ($\bar{X} = ๓.๕๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงาน
บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านทาน

ข้อ	ด้านทาน	การประยุกต์ใช้		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑.	ได้ให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่มารับบริการเป็นอย่างดี เช่น ที่ จอดรถ, น้ำดื่ม	๓.๗๐	๐.๕๘	มาก
๒.	ได้จัดเจ้าหน้าที่ไว้คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชน ผู้มารับบริการ	๓.๕๕	๐.๗๗	มาก
๓.	ได้จัดให้มีป้ายแสดงขั้นตอนระยะเวลาการให้บริการและอัตราค่า ค่าบริการไว้ชัดเจน	๓.๓๑	๐.๕๐	ปานกลาง
๔.	ได้จัดให้มีช่องทางด่วนสำหรับบริการสำหรับคนสูงอายุ และคน พิการให้เป็นพิเศษ	๓.๔๖	๐.๗๒	มาก
๕.	เจ้าหน้าที่ได้แนะนำให้ตรวจสอบสิ่งของก่อนกลับทุกครั้ง	๓.๓๕	๐.๘๔	ปานกลาง
๖.	เจ้าหน้าที่ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ หรือให้คำปรึกษาแก่ผู้มาใช้ บริการด้วยดี	๓.๗๒	๐.๖๘	มาก
รวม		๓.๕๕	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในด้าน
ทานโดยรวมอยู่ในระดับมากจำนวน ๔ ข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ลำดับแรกคือข้อที่
๒ที่ว่า ได้จัดเจ้าหน้าที่ไว้คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชนผู้มารับบริการรองลงมา
คือข้อที่ ๖ที่ว่า เจ้าหน้าที่ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ หรือให้คำปรึกษาแก่ผู้มาใช้บริการด้วยดี และข้อที่
มีค่าโดยรวมอยู่ในระดับปาน ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๓ ที่ว่า ได้จัดให้มีป้ายแสดงขั้นตอนระยะเวลา
การให้บริการและอัตราค่าบริการไว้ชัดเจน

ตารางที่ ๔.๔

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงาน
บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านปิยวาจา

ข้อ	ด้านปิยวาจา	การประยุกต์ใช้		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑.	ท่านเป็นผู้พูดจาสุภาพ อ่อนหวานกับเพื่อนร่วมงาน ชวนให้ปฏิบัติตาม	๔.๑๖	๐.๗๓	มาก
๒.	ท่านเป็นผู้พูดคำจริง มีเหตุผล ได้สาระประโยชน์ และถูกกาลเทศะ	๓.๓๔	๐.๘๕	ปานกลาง
๓.	ถนอมน้ำใจ ไม่ดูค่าหรือกล่าวคำหยาบคาย	๓.๕๖	๐.๕๕	มาก
๔.	กล่าวคำขอโทษหรือขอบคุณกับครู-อาจารย์ เพื่อนร่วมงานเมื่อกระทำความผิด	๓.๔๒	๐.๕๑	มาก
๕.	แจ้งให้ครู-อาจารย์ทราบผลการปฏิบัติงานของเพื่อนครู-อาจารย์ด้วยกันอย่างสม่ำเสมอ	๓.๕๔	๐.๘๒	มาก
๖.	ชักนำครู-อาจารย์ และนักเรียนให้บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม	๓.๗๒	๐.๕๑	มาก
	รวม	๓.๖๕	๐.๘๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในด้านปิยวาจา โดยรวมอยู่ในระดับมาก จำนวน ๕ ข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูง ลำดับแรกคือข้อที่ ๑ ที่ว่า ท่านเป็นผู้พูดจาสุภาพ อ่อนหวานกับเพื่อนร่วมงาน ชวนให้ปฏิบัติตาม รองลงมา คือข้อที่ ๕ ที่ว่า แจ้งให้ครู-อาจารย์ทราบผลการปฏิบัติงานของเพื่อนครู-อาจารย์ด้วยกันอย่างสม่ำเสมอ และโดยรวมอยู่ในระดับปาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๒ ที่ว่า ท่านเป็นผู้พูดคำจริง มีเหตุผล ได้สาระประโยชน์ และถูกกาลเทศะ

ตารางที่ ๔.๕

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงาน
บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านอรรถจริยา

ข้อ	ด้านอรรถจริยา	การประยุกต์ใช้		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑.	ท่านเป็นผู้ที่ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ ต่าง ๆ ของส่วนรวม	๓.๔๕	๐.๗๔	ปานกลาง
๒.	ท่านให้บริการแก่ประชาชน โดยไม่มุ่งหวังว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทน สิ่งของ หรือคำชมเชย	๓.๕๗	๑.๐๐	มาก
๓.	ท่านมีจิตสำนึกในการให้บริการแก่เพื่อนร่วมงาน อย่างเต็มความสามารถ รวดเร็ว และถูกต้อง	๓.๗๖	๐.๖๘	มาก
๔.	ท่านทำงานในหน้าที่โดยมีจิตสำนึกและหลักการในการรักษาผลประโยชน์ของทางราชการ และเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน โดยส่วนรวม	๓.๖๕	๐.๗๐	มาก
๕.	มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนเช่นงานเทศกาลต่างๆ	๓.๗๐	๐.๘๕	มาก
๖.	เสนอตนเองในการช่วยเหลือชุมชนโดยไม่ต้องร้องขอ	๓.๖๘	๐.๕๕	มาก
	รวม	๓.๖๕	๐.๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านอรรถจริยาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาค่า สามลำดับแรกคือข้อที่ ๓ ที่ว่า ท่านมีจิตสำนึกในการให้บริการแก่เพื่อนร่วมงาน อย่างเต็มความสามารถ รวดเร็ว และถูกต้อง รองลงมา คือข้อที่ ๕ ที่ว่า มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนเช่นงานเทศกาลต่างๆ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๑ ที่ว่า ท่านเป็นผู้ที่ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ ต่าง ๆ ของส่วนรวม

ตารางที่ ๔.๖

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงาน
บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านสมานัตตตา

ข้อ	ด้านสมานัตตตา	การประยุกต์ใช้		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑.	ปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเป็นกันเองอย่างเสมอต้นเสมอปลาย	๓.๕๐	๐.๘๓	มาก
๒.	รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุม	๓.๕๖	๐.๗๔	มาก
๓.	ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นกันเอง ไม่ถือตัวเข้ากับคนได้ทุกระดับ	๓.๕๑	๐.๘๒	มาก
๔.	ท่านการวางตัวให้เหมาะสมสามารถร่วมงานกับชุมชนหรือหน่วยงานอื่นได้	๓.๓๕	๐.๘๕	ปานกลาง
๕.	ท่านรู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ เป็นผู้ซื้อตรงต่อหน้าที่และอุทิศเวลาในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้นเสมอปลาย	๓.๗๕	๐.๗๓	มาก
๖.	ท่านมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย	๓.๔๖	๑.๐๖	มาก
	รวม	๓.๗๐	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสมานัตตตา โดยรวมอยู่ในระดับมาก จำนวน ๔ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง ลำดับแรกคือข้อที่ ๒ที่ว่า รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุมรองลงมา คือข้อที่ ๑ที่ว่า ปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเป็นกันเองอย่างเสมอต้นเสมอปลายและข้อที่มี โดยรวมอยู่ในระดับปาน ๒ ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อที่ ๕ ที่ว่า ท่านรู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ เป็นผู้ซื้อตรงต่อหน้าที่ และอุทิศเวลาในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้น เสมอปลาย

๔.๒ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในฐานะเป็นหลักการปฏิบัติหน้าที่

๔.๒.๑ การประยุกต์ใช้การให้ทาน

ความหมายของทานในพระไตรปิฎก

ทาน หมายถึง การให้วัตถุที่ควรให้

ทาน หมายถึง การให้ความรู้

ทาน หมายถึง การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น ๔ ตามความหมายนี้ คือ การงดเว้นจากเวรภัย ได้แก่ การรักษาศีล มีเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น การรักษาศีล เป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง ถือเป็น การให้ที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย^๑

ความหมายของทานในอรรถกถา

ทาน หมายถึง ทานวัตถุ เพราะบุคคลให้ทานด้วยวัตถุนี้ ฉะนั้น วัตถุนี้ จึงชื่อว่าทาน อธิบายว่า เขามอบทรัพย์สินที่มีอยู่ของตนแก่ผู้อื่น

ทาน หมายถึง จากเจตนา เจตนาเป็นเหตุบริจาคนันมีสิ่งของที่ควรให้ ๑๐ อย่าง มีข้าว เป็นต้น อันมีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ แก่บุคคลอื่น

ทาน หมายถึง ความไม่โลภ ซึ่งประกอบด้วยเจตนาอันเป็นเหตุบริจาคนาน ๕

ทาน โดยเนื้อความมีเพียง ๒ อย่าง คือ จากเจตนา และไทยธรรม

กล่าวโดยสรุปแล้ว ทาน หมายถึง การให้ การให้ธรรมะเป็นทาน การแบ่งปันสิ่งที่เป็นวัตถุและสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุแก่สรรพสัตว์ เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์ ตอบแทนและบูชาคุณ ด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนนั่นเอง รวมถึงการให้อภัยด้วย

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง ทาน หมายถึง การให้ (โอบอ้อมอารี) นักบริหารที่ดีต้องมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ทานแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ได้บังคับบัญชา การให้ทานจะช่วยให้ผู้คนอื่นไว้ได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ ทโท คนุถตฺมิตฺตฺตานิ ผู้ให้ย่อมผูกใจมิตรไว้ได้” นักบริหารอาจให้ทานได้ ๗วิธี คือ

ก. อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ได้บังคับบัญชาโดยเฉพาะ การให้เพื่อผูกใจในยามที่เขาตกต่ำหรือมีความเดือดร้อน ดังภาษิตอังกฤษที่ว่า “เพื่อนแท้ คือเพื่อนที่ช่วยเหลือในยามตกยาก” การให้รางวัลหรือขึ้นเงินเดือนจัดเข้าในอามิสทาน

ข. วิทยาทาน คือ ธรรมทาน หมายถึง การให้คำแนะนำหรือสอนวิธีทำงานที่ถูกต้อง รวมถึงการจัดหลักสูตรพัฒนาบุคลากรหรือส่งไปศึกษาและดูงาน

^๑ อภ.ก. (ไทย) ๓๗/๒๕๕-๒๕๐/๔๕๕.

ค. อภัยทาน หมายถึง การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน หรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน การให้อภัยไม่ทำให้ผู้ให้ต้องสูญเสียอะไร เป็นการลงทุนราคาถูกแต่ได้ผลตอบแทนราคาสูง นั่นคือ ได้มิตรภาพกลับคืนมา และมีคนสนองงานเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง

มีภายติจีนที่ว่า “มีมิตร ๕๐๐ คน นับว่ายังน้อยเกินไป มีศัตรู๑คนนับว่ามากเกินไป อับราฮัม ลินคอล์น กล่าวว่า “วิธีทำลายศัตรูที่ดีที่สุด คือ เปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร” เราจะทำอย่างนั้นได้ก็ต่อเมื่อเรารู้จักให้อภัย^๒

คุณ โทซันท์ ได้กล่าวถึงทาน มาจากคำว่า ทาน แปลว่า การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี บุคคลจะเป็นที่รักใคร่เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลอื่น”

บุญลสิริ ขวลิขิตารัง ได้กล่าวถึง ทาน หมายถึงการให้ การเฉลี่ยเพื่อแผ่แก่กันและกัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุกคนนั้นย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่างๆ ในด้านวัตถุเช่นทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านวาจา พุดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ควรพุดจาในด้านสติปัญญาช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำ ในข้อที่ควรจะแนะนำต่างๆ การให้การเฉลี่ยเพื่อแผ่เจือจานทุกคนทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อย ต่างก็ควรจะมีทาน คือให้การช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อยผู้น้อยให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย^๓

สุทธิพงศ์ ปานเพ็ชร ได้กล่าวถึง ทาน หมายถึงทาน เป็นการให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ หมายความว่า คนเราเกิดมามีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะอาศัยการให้ จะเห็นได้ชัดก็คือ บิดา มารดา ให้ปัจจัยดำรงชีพทุกอย่างแก่บุตรธิดา ครู อาจารย์ ให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ของมีอยู่ ๒ อย่างคือ อามิสทาน ให้วัตถุสิ่งของ กับ ธรรมทาน ให้ธรรมหรือวิชาความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งการแบ่งปันวัตถุเพื่อเป็นปัจจัยร่วมกัน^๔

บรรเทิง พาวิจิตร ได้กล่าวถึงทานะ คือ การให้ มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดจนถึงให้ความรู้ และคำแนะนำสั่งสอน

^๒ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) , **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๐-๗๕.

^๓ คุณ โทซันท์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗) , หน้า ๒๕-๒๘.

^๔ บุญลสิริ ขวลิขิตารัง, **ธรรมโอสธ**, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๒๓-๓๑.

^๕ สุทธิพงศ์ ปานเพ็ชร, “การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน”, รายงานการวิจัยอิสระ, (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

อุดม เขยทิวงค์ และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ ได้กล่าวถึง ทาน คือ การแบ่งปันกันอยู่ แบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้

ปรีชา นันทาทิววัฒน์ น.อ.(พิเศษ) ได้กล่าวถึงทาน คือการให้ เอื้อเพื่อ เพื่อแม่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน^๖

(๑) บทสัมภาษณ์หลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านทาน ในฐานะหลักการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา

พระครูปริยัติธรรมโสภณ ทาน คือ การให้ ของบุคลากรทางการศึกษา มีกองทุน เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นกองทุนครูช่วยครู การให้เป็นการให้เพื่อการอนุเคราะห์ ด้วยความเมตตาปราณี ให้เพื่อยึดเหนี่ยวหัวใจหรือให้เพื่อเป็นการบุญกุศลโดยไม่หวังผลตอบแทน จึงถือได้ว่าการให้เงินเพื่อรวบรวมจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา เป็นการให้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่ม ที่จะมายึดเหนี่ยวจิตใจในกลุ่มให้เกิดความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผลกาไรที่กลุ่มได้รับ ก็นำมาเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย การให้ความช่วยเป็นการสร้างไมตรีไว้ต่อกัน เป็นการเอื้อเพื่อ เพื่อแม่แก่กัน เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ รวมไปถึงการให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน^๗

พระมงคลวุฒิสาร ได้กล่าวถึง ทาน หมายถึงการทำทาน ได้แก่การสละทรัพย์สิ่งของ สมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่ผู้อื่น โดยมีมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุขด้วยความเมตตาจิตของตน ทานที่ได้ทำไปนั้น จะทำให้ผู้ทำทานได้บุญมากหรือน้อยเพียงใด^๘

พระครูสุตถกิจวิมล การให้ทานจุมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อเป็นการขจัดความโลภ ความตระหนี่เหนียวแน่นความหวงแหนหลงใหลในทรัพย์สมบัติของตน อันเป็นกิเลสหยาบ คือ " โลภกิเลส " และเพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขด้วย เมตตาธรรมของตน อันเป็นบันไดก้าวแรกในการเจริญเมตตา พรหมวิหารธรรมในพรหมวิหาร ๔ ให้เกิดขึ้น ถ้าได้ให้ทานด้วยเจตนา ดังกล่าวแล้ว เรียกว่าเจตนาในการทำทานบริสุทธิ์ แต่เจตนาที่ว่าบริสุทธิ์นั้น การทำทาน ได้แก่การสละทรัพย์สิ่งของสมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่ผู้อื่น โดยมีมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และ

^๖ ปรีชา นันทาทิววัฒน์ น.อ. (พิเศษ), พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๓.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูปริยัติธรรมโสภณ, ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางปทุมธานี, ๓ มกราคม ๒๕๕๖.

^๘ สัมภาษณ์ พระมงคลวุฒิสาร, ผู้จัดการโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา, ๔ มกราคม ๒๕๕๖.

ความสุขด้วยความเมตตาจิตของตน ทานที่ได้ทำไปนั้น จะทำให้ผู้ทำทานได้บุญมากหรือน้อย เพียงใด^๕

พระมหานิพนธ์ ชยากโร ทาน แปลว่า การให้, การแบ่งปัน, การเสียสละ, การเอื้อเพื่อการให้ทานด้วยจิตใจที่ดั่งม มุ่งเพื่อบูชาพระคุณ เช่นที่ให้แก่บิดามารดา ถวายแก่พระสงฆ์ การให้ความรู้กับลูกศิษย์ก็เป็น วิทยาทาน คือการให้ความรู้ทางโลก ก็ถือว่าเป็นทาน เป็นต้นบ้าง มุ่งเพื่อสงเคราะห์ เช่นที่ให้แก่คนตกทุกข์ได้ยาก ให้แก่คนทั่วไปด้วยความกรุณาสงสารบ้าง^๖

นายสุบรรณ ศรีธร ทาน หมายถึง การให้, การแบ่งปัน, การเสียสละ, การเอื้อเพื่อหรืออีกความหมายหนึ่งคือ วัตถุที่พึงให้การให้ความรู้ทางธรรม คือการให้ความรู้ โดยเฉพาะความรู้ทางพุทธศาสนา ชื่อว่าให้ทุกอย่าง เป็น ธรรมทาน ก็เป็น การให้ทาน^๗

พระปลัดวิไล เตชธโร ทาน คือ การให้ การให้ทานมีวัตถุประสงค์สำคัญในการคลายความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ความโลภในจิตใจมนุษย์ ส่งผลให้เกิดความใสสว่าง สะอาดของจิตใจขึ้นมา ได้แก่ สิ่งของทรัพย์สินสมบัติที่ตนได้สละให้เป็นทาน ให้ทุนการศึกษาแก่ลูกศิษย์ให้ความช่วยเหลือเมื่อเดือดร้อนให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ เช่น เมื่อเห็นเพื่อนครูหรือบุคลากรทางการศึกษาขาดแคลนปัจจัย ๕ ก็มีจิตอนุเคราะห์ช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทนผู้ที่ให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์^๘

มาลีรัตน์ สนวนงาม ทาน คือ การให้ ได้แก่การเสียสละสิ่งของต่างๆของตน หรือให้ความรู้ทางโลกและทางธรรม เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นการให้นั้นจะให้ผลดีเต็มที่ เมื่อผู้ให้สามารถเอาชนะใจตนเอง ขจัดความตระหนี่ ออกไปจากใจได้ คือให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่หวังผลตอบแทนจากผู้รับ ขอเพียงให้ได้บุญกุศล และความสบายใจเท่านั้นเช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย และประทีปโคมไฟ เป็นต้น^๙

^๕ สัมภาษณ์ พระครูสุตกิจวิมล, ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา, ๔ มกราคม ๒๕๕๖.

^๖ สัมภาษณ์ พระมหานิพนธ์ ชยากโร, ผู้จัดการโรงเรียนสุเทพนครวิษ, ๖ มกราคม ๒๕๕๖

^๗ สัมภาษณ์ นายสุบรรณ ศรีธร บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา ๕ มกราคม ๒๕๕๖.

^๘ สัมภาษณ์ พระปลัดวิไล เตชธโร, บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางปทุมญาติ, ๓ มกราคม ๒๕๕๖.

^๙ สัมภาษณ์ มาลีรัตน์ สนวนงาม, บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา, ๔ มกราคม ๒๕๕๖.

สรุปทาน เป็นการให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ ให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปัน เกลี้ยให้ เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรี รวมถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุน หรือทรัพย์ สิ้น สิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ ครู อาจารย์ ให้วิชาความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ของมีอยู่ ๓ อย่าง คือ อามิสทานให้วัตถุสิ่งของ กับ ธรรมทาน ให้ธรรมหรือวิชาความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งการแบ่งปันวัตถุเพื่อเป็นปัจจัยร่วมกันและอภัยทาน การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน หรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน

๔.๒.๒ การประยุกต์ใช้การกล่าววาจาเป็นที่รัก

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ปิยวาจา หมายถึง ถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน คำแนะนำชี้แจงสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล มีหลักฐาน ชักจูงให้ประชาชนเกิดความสามัคคี ประองคอง เห็นอกเห็นใจเกื้อกูลกัน^{๔๔}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงปิยวาจา หมายถึง การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน (วจีไพเราะ) นักบริหารที่ควรจะรู้จักผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน คำพูดหยาบกระด้างผูกใจใครไม่ได้ ตามปกติคนเราจะมัดสิ่งของต้องใช้ของอ่อน เช่น เชือก หรือลวดมัด ในทำนองเดียวกันเราจะมัดใจคนได้ก็ด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน^{๔๕}

คุณ โทจันทร์ ได้กล่าวถึง ปิ มาจากคำว่า ปิยวาจา แปลว่า วจีไพเราะ คือ การเจรจาสนทนาด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน นุ่มนวล ไพเราะ ผู้ฟังๆแล้วสบาย^{๔๖}

บุญศิริ ชวลิตธำรง ได้กล่าวถึงปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักเป็นที่จับใจแก่กันและกัน อันเป็นถ้อยคำสุภาพ เพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจาที่อาจเสียดแทงน้ำใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่ทุกคนจะต้องมีสติควบคุมใจ ควบคุมวาจา ที่จะพูดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพ ที่เหมาะสม แม้ว่าในบางคราวต้องทำงานหนักเหนื่อยก็ตาม สิ่งที่จะเป็นเครื่องในการควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะก็คือสตินั่นเอง ดังนั้นการพูดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ^{๔๗}

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗.

^{๔๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, หน้า ๗๐-๗๕.

^{๔๖} คุณ โทจันทร์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๕-๒๘.

^{๔๗} บุญศิริ ชวลิตธำรง, **ธรรมโอสธ**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓-๓๑.

บรรเทิง พาวิจิตร ได้กล่าวถึง ปิยวาจา คือ วาจาเป็นที่รัก มีวาจาคุณค่าน้ำใจวาจา
ซาบซึ้ง กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ก่อเกิดไมตรีและความรักนับถือแสดง
ประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐาน เป็นมูลเหตุจูงใจให้นิยมยอมตาม^{๑๘}

อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ ได้กล่าวถึง ปิยวาจา คือ พูดจากันอย่าง
ไพเราะอ่อนหวาน ด้วยความปรารถนาดีทำให้เกิดการรักใคร่ สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๑๙}

ปรีชา นันทากิวัฒน์ น.อ.(พิเศษ) ได้กล่าวถึง ปิยวาจา คือ วาจาเป็นที่รักวาจาคุณค่าน้ำใจ
กล่าวถ้อยคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานทำให้เกิดความสามัคคี ตลอดถึงคำแสดงประกอบ ด้วย
เหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม^{๒๐}

(๒) บทสัมภาษณ์หลักคหบดี ๔ ด้านปิยวาจาในฐานะหลักการปฏิบัติหน้าที่ของ
บุคลากรทางการศึกษา

พระครูปริยัติธรรมโสภณ ปิยวาจา การพูดวาจาที่ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความชื่นใจ
เบิกบานใจ เช่นเราศึกษาธรรมะได้ข้อคิดดีๆ ก็นำสิ่งเหล่านี้ไปบอกคนที่เรารัก คนที่เรารู้จัก เป็น
ต้น สิ่งที่เราจะพูดนั้นต้องเป็นเรื่องจริง เป็นคำสุภาพ ไพเราะน้อมนวล พูดออกไปแล้วเกิดประโยชน์
เวลาพูดก็ต้องพูดด้วยจิตที่มีเมตตา เช่นว่า ถ้าเราจะไปตักเตือนใคร เราก็เลือกคำอย่างดีไปบอกเขา
ไปบอกด้วยจิตที่เมตตาหวังดีต่อเขา เช่นเดียวกัน เมื่อเขามาบอกหรือตักเตือนเรา เราก็ต้องทบทวน
ว่าเขาอยากบอกอะไรกับเรา และหากเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่เราต้องปรับปรุงตัวให้ดีขึ้นเราก็ควรไป
ขอบคุณเขา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสไว้ว่า บุคคลที่มาแนะนำเราสิ่งที่เป็นประโยชน์
ให้แก่เรา เมื่อเห็นเราผิดพลาด เรียกว่า “ผู้ซึ่งขุมทรัพย์ให้”^{๒๑}

พระครูสุตกิจวิมล ปิยวาจา คือ เว้นจากการพูดต่อเสียด บางคนใช้วาจาเป็นอาวุธ
เหน็บแนม กระทบกระเทียด ถากถาง เขี่ยหยันให้ผู้อื่นได้รับความเสียใจ คับแค้นใจ ขุ่นเคือง เมื่อ
ถามว่าเมื่อทำให้คนอื่นไม่พอใจแล้วมิตรภาพจะได้อยู่หรือไม่ วิธีแก้ไขก็หัดพูดชมเชยคนให้เป็น พูด
แต่เรื่องดีของคู่สนทนา เว้นจากการพูดคำหยาบ ผรุสวาจา คือคำพูดที่หยาบ ได้แก่ การด่า การแข่ง

^{๑๘} บรรเทิง พาวิจิตร, การปกครองตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส
โตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕-๓๖.

^{๑๙} อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ, พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๕.

^{๒๐} ปรีชา นันทากิวัฒน์ น.อ. (พิเศษ), พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติธรรมโสภณ, ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางปทุมธานี,
๓ มกราคม ๒๕๕๖ .

ด้วยความไม่พอใจ หรือด้วยความโกรธเคืองเพราะสาเหตุใดๆ ก็ตาม ย่อมทำให้ความเดือดร้อนแผ่ขยายออกไป เพราะเป็นคำพูดที่เปล่งออกมาจากใจที่มีความเร่าร้อน ผู้ใดได้ฟังเข้าแล้วก็จะทนนั่งอยู่ไม่ได้ ย่อมทำให้เกิดความไม่สบายใจเจ็บแค้นใจเหมือนบุคคลเป็นผีหัวใหญ่ที่อึกเสบ แถมยังถูกบีบให้แตกปะทุขึ้นมา ฉะนั้นเราต้องฝึกพูดเพราะๆ ให้อยู่ไปไหนก็มีแต่คนรัก เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ การพูดเพื่อเจ้อ ได้แก่ พูดเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ รู้ทั้งรู้ว่ามันไม่มีทางเป็นไปได้ หรือบางทีตัวเองก็ไม่แน่ใจ แต่ก็ฝืนใจพูดออกไปให้คนเชื่อ เหมือนการโฆษณาชวนเชื่อ แบบนี้ท่านเรียกว่า พูดเพื่อเจ้อ ข้อนี้วิธีแก้ไข ก็ควรพูดให้สร้างสรรค์ พูดสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีข้อเท็จจริง มีเหตุผล^{๒๒}

พระมงคลวุฒิสาร ปิยวาจา ได้แก่ถ้อยคำที่เว้นจากวิหิงสา วาจาไพเราะเป็นคุณสมบัติสำคัญในการพูด เพื่อความสงบสำเร็จประโยชน์ตนประโยชน์ ท่านและย่อมยึดเหนี่ยวใจของผู้ฟังได้ให้เกิดความนิยมนรักใคร่นับถือผู้พูดมารดาบิดาเจรจากับบุตรด้วยถ้อยคำอ่อนหวานคำนั้นย่อมจับใจของบุตรธิดา ทำให้เกิดความรักใคร่นับถือและกตัญญูต่อบิดามารดายิ่งขึ้น บุตรธิดารู้จักพูด มารดาบิดาย่อมรักเอ็นดูมากขึ้นผู้มีมารยาทจะต้องระมัดระวังในการใช้วาจา คือ ๑. ต้องระวังมิใช้วาจาเท็จ อันเป็นเหตุให้คนทั้งหลายคลายความเชื่อถือ เพราะความเท็จนั้นจะปรากฏขึ้นมิวันใดก็วันหนึ่ง ถ้ามีผู้จำได้ก็จะเห็นไปว่ากิริยวาจาที่บุคคลพูดเท็จอย่างสุภาพเรียบร้อยนั้นเป็นเสมือนเปลือกที่หุ้มห่อร่างกายอยู่ภายนอก แต่ภายในไม่มีอะไรดีเลย เหมือนกับต้นกล้วยเรียบร้อยข้างนอกแต่ภายในไม่มีแก่น ๒. ไม่ใช้วาจาขู่ข่มขู่ผู้อื่นแตกร้าง หรือระหองระแหงกัน ควรหลีกเลี่ยงอย่างเด็ดขาดการสนทนาที่ดีย่อมไม่กล่าวถึงใครในแง่ร้าย ให้กล่าวถึงเรื่องที่ไม่พาดถึงบุคคลในทางที่จะทำให้เขาเสียหายควรพูดในทางที่จะเกิดความรู้ ๓. ไม่กล่าววาจาหยาบคายเสียดสีดูถูก หรือขัดคอผู้อื่น จะทำให้ขัดเคืองกันและเป็นการน่าละอายสำหรับผู้ที่ได้แสดง วาจาเช่นนั้นออกมา เพราะจะทำให้ผู้ได้ยินได้ฟังรู้ไปถึงว่าผู้พูดมีการอบรมมาอย่างไร ๔. ต้องพยายามใช้คำพูดที่เหมาะสมที่ควรและถูกหูผู้ที่เราพูดด้วย การพูดวาจาไพเราะย่อมเป็นที่นิยมชมชอบแก่ผู้ได้ยินได้ฟังมาก และยังให้ประโยชน์แก่ตนเองให้เป็นที่นับถือของคนทั้งหลาย ถ้าเข้าใจพูดอาจยังผู้น้อยให้มีแก้ไขทำกิจการด้วยความจงรักภักดี๕. ย่อมไม่พูดเสียงดังจนเกินไป หรือพูดพลางหัวเราะพลางในกลุ่มคนที่ตนร่วมสนทนาด้วย จะทำให้ผู้พูดเสียบุคลิกลักษณะของสุภาพชน๖. คู่สนทนาที่ดีนั้นมิใช่จะเป็นผู้พูดอย่างเดียว หรือฟังอย่างเดียว จะต้องปฏิบัติให้พอดี คือรู้จักพูดให้ผู้ฟังพอใจและเป็นนักฟังที่สนใจ๗. สุภาพสตรีย่อมมีความสำรวมกายอยู่เป็นนิจ ไม่ส่งเสียงอื้ออึง ไม่ทำสนิทหรือหยอกล้อกับ

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูสุตกิจวิมล, ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา , ๔ มกราคม ๒๕๕๖ .

บุรุษในที่ลับและที่เปิดเผยไม่พูดจาหยาบคาย ไม่หัวเราะส่งเสียงดัง พูดดังเกินงามจนเป็นจุดเด่นให้คนอื่นหันมาจ้องมองแท้^{๒๓}

พระมหานិพนธ์ ชยากโร หากการพูดจาออกมาจากเราเป็นคำพูดที่เสียคน แะเสียศีล ข้ำเติมข้อมอาจเป็นการแสดงความผิดพลาดจากวาจาที่อาจจะทำร้ายจิตใจตัวเรา หรือผู้อื่นได้เสมอ คำพูดจึงเป็นอีกอย่างหนึ่งที่เราพึงไม่ควรมองข้ามควรรอบคอบในการพูดจา แม้จะเป็นแค่คำพูด อาจจะไม่ได้แสดงออกจากการกระทำแต่อาจจะทำให้เราทุกข์ตรม เศร้าหมองหรือได้รับผลกระทบจากการกล่าววาจาออกไปอย่างประมาทได้ หรือบางครั้งคำพูดที่ผิดพลาดของเราอาจจะทำร้ายทำลายสภาพจิตใจของผู้อื่นอย่างไม่เจตนาได้เช่นกัน แต่โบราณจากประสบการณ์ของคนเรา จึงอาจจะมีสุภาษิตไทยกล่าวเกี่ยวกับการพูดไว้มากมายดังเช่น สำเนียงส่อภาษา กริยาส่อสกุล พูดดีเป็นศรีแก่ปาก ปากเป็นเอก เลขเป็นโท ว่าแต่เขา อีเหมาเป็นเอง เป็นต้น ข้ำพเจ้าจึงคิดว่าความคิดที่ก่อเกิดมากมายจากภายนอกภายในล้วนมีบางส่วนที่มาจากคำพูดของเราที่ออกไปบ้าง บางครั้งเรายังไม่ทันคิด แต่พูดจาออกมาแบบขวานผ่าซากมากเกินไป ทำให้เกิดความไม่พอใจหรือผิดใจก่อเกิดให้เป็นอันตรายต่อกันก็มี สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุของความทุกข์ได้เช่นกัน^{๒๔}

พระปลัดวิไล เตชธโร ปิยวาจา คือ การพูดด้วยคำสุภาพอ่อนโยนไพเราะ รวมทั้งคำพูดที่เป็นประโยชน์ ทำให้ผู้ฟังเกิดความเบิกบานใจ และก่อให้เกิดความรักใคร่นับถือ ต้องเป็นถ้อยคำที่ออกมาจากจิตที่มีเมตตา อันเป็นจิตบริสุทธิ์ ยังประโยชน์แก่ผู้ฟัง เพื่อให้ได้รับความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถึงแม้ว่าคำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดีมีประโยชน์ หากผู้พูดมีความโกรธ ความริษยา ซึ่งเป็นจิตอันไม่บริสุทธิ์ ก็ไม่สมควรพูด เพราะถ้อยคำที่กล่าวออกมาจากจิตที่ขุ่นมัว อาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงได้ต้องเป็นถ้อยคำที่พูดถูกกาลเทศะ แม้คำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดี มีประโยชน์ และพูดด้วยจิตที่มีเมตตา แต่ถ้าพูดผิดจังหวะ โอกาส พูดไม่ถูกกาลเทศะ ก็จะก่อให้เกิดความเสียหาย กลายเป็นประจานผู้อื่นไป^{๒๕}

นายสุบรรณ ศรีธร ปิยวาจา คือ คำพูดหรือวาจาที่น่ารัก น่านิยม ทุกถ้อยคำที่พูดแสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง แม้คำแนะนำตักเตือน ก็สุภาพอ่อนโยน เพราะเป็นถ้อยคำที่กล่าวด้วยจิตที่มีเมตตา ๑ . ต้องเป็นคำจริง เมื่อมีเหตุสำคัญที่ต้องพูด ก็กล่าวโดยไม่มีปิ่น แต่งเรื่องราว ไม่เสริมความ ไม่อำความให้คลาดเคลื่อนจากความจริง ๒ . ต้องเป็นคำสุภาพอ่อนโยน

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระมงคลวุฒิสาร, ผู้จัดการโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา, ๕ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระมหานิพนธ์ ชยากโร, ผู้จัดการโรงเรียนสุเทพนครวิษ, ๕ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระปลัดวิไล เตชธโร, บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา, ๓ มกราคม ๒๕๕๖.

เมื่อเอื้อนเอ่ยวาจาครั้งใด ก็ต้องมีความไพเราะในถ้อยคำที่กลั่น ออกมาจากน้ำใจอันบริสุทธิ์ ไม่มีคำ
 หยาบ คำดำ คำประชดประชัน คำเสียดสี ซึ่งฟังแล้วชวนให้ระคายหู ๓. ต้องเป็นถ้อยคำที่ก่อให้เกิด
 ประโยชน์ เกิดผลดีต่อผู้พูดและผู้ฟังอย่างแท้จริง แม้คำพูดนั้น จะเป็นคำจริง และกล่าวออกไปด้วย
 ถ้อยคำสุภาพ หากไตร่ตรองแล้วว่า ถ้าพูดออกไปแล้ว ก็ไม่ก่อให้เกิด ประโยชน์ กลับจะทำให้เกิด
 โทษมาแทน ก็ไม่ควรพูด ๔. ต้องเป็นถ้อยคำที่ออกมาจากจิตที่มีเมตตา อันเป็นจิตบริสุทธิ์ ยัง
 ประโยชน์แก่ผู้ฟัง เพื่อให้ได้รับความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถึงแม้ว่าคำพูดนั้นจะเป็นคำจริง
 เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดีมีประโยชน์ หากผู้พูดมีความโกรธ ความริษยา ซึ่งเป็นจิตอันไม่บริสุทธิ์
 ก็ไม่ควรพูด เพราะถ้อยคำที่กล่าวออกมาจากจิตที่ขุ่นมัว อาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงได้ ๕
 .ต้องเป็นถ้อยคำที่พูดถูกกาลเทศะ แม้คำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดี มี
 ประโยชน์ และพูดด้วยจิตที่มีเมตตา แต่ถ้าพูดผิดจังหวะ โอกาส พูดไม่ถูกกาลเทศะ ก็จะก่อให้เกิด
 ความเสียหาย กลายเป็นประจักษ์แก่ผู้อื่น^{๒๖}

มาลีรัตน์ สนวนงาม ปิยวาจา คือ คำพูดหรือวาจาที่น่ารัก น่านิยม ทุกถ้อยคำที่พูด
 แสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี มีประ โยชน์ต่อผู้ฟัง แม้คำแนะนำตักเตือน ก็สุภาพอ่อนโยน
 เพราะเป็นถ้อยคำที่กล่าวด้วยจิตที่มีเมตตา ต้องเป็นคำจริง เมื่อมีเหตุสำคัญที่ต้องพูด ก็กล่าวโดยไม่
 ปั่นแต่งเรื่องราว ไม่เสริมความ ไม่อำความให้คลาดเคลื่อนจากความจริง ต้องเป็นคำสุภาพอ่อนโยน
 เมื่อเอื้อนเอ่ยวาจาครั้งใด ก็ต้องมีความไพเราะในถ้อยคำที่กลั่น ออกมาจากน้ำใจอันบริสุทธิ์ ไม่มีคำ
 หยาบ คำดำ คำประชดประชัน คำเสียดสี ซึ่งฟังแล้วชวนให้ระคายหู ต้องเป็นถ้อยคำที่ก่อให้เกิด
 ประโยชน์ เกิดผลดีต่อผู้พูดและผู้ฟังอย่างแท้จริง แม้คำพูดนั้น จะเป็นคำจริง และกล่าวออกไปด้วย
 ถ้อยคำสุภาพ หากไตร่ตรองแล้วว่า ถ้าพูดออกไปแล้ว ก็ไม่ก่อให้เกิด ประโยชน์ กลับจะทำให้เกิด
 โทษมาแทน ก็ไม่ควรพูด^{๒๗}

สรุปได้ว่า ปิยวาจา คือ การเจรจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพและถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูด
 ถ้อยคำที่เป็นจริง และถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำให้เกิดความ
 เลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูด จูงใจให้ละเว้นความชั่ว ทำให้การงานสำเร็จ เป็นประโยชน์ในการดำรง
 ชีวิตและการงานยิ่ง

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายสุบรรณ ศรีธร, บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนสุเทพนครวิษ , ๖ มกราคม
 ๒๕๕๖.

^{๒๗} สัมภาษณ์ มาลีรัตน์ สนวนงาม ,บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางปทุมญา
 กม ,๘ มกราคม ๒๕๕๖.

๔.๒.๓ การประยุกต์ใช้การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง อุตถจริยา หมายถึงการประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม^{๒๘}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงอุตถจริยา หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (สงเคราะห์ประชาชน) ตรงกับคำพังเพยที่ว่า “อยู่บ้านท่านอย่างนึ่งคุณาย ปั้นวัวปั้นควายให้ลูกท่านเล่น” นักบริหารทำอุตถจริยาได้หลายวิธี เช่น บริการช่วยเหลือยามเขาป่วยไข้ หรือเป็นประธานในงานพิธีของผู้ได้บังคับบัญชา^{๒๙}

คุณ โทษันท์ ได้กล่าวถึง อะ มาจากคำว่า อุตถจริยา แปลว่าช่วยเหลือผู้อื่นหรือเรียกว่า สงเคราะห์ผู้คน โดยการกระทำหรือประพฤตสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้คนทางกาย วาจาและใจ^{๓๐}

บุญศิริ ขวลิตรารัง ได้กล่าวถึงอุตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ ตลอดถึงประเทศชาติสิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้นไม่กระทำ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้งกาย วาจา ใจ ในทุกเวลาทุกโอกาส^{๓๑}

คุณ โทษันท์ ได้กล่าวถึง อุตถจริยา แปลว่าช่วยเหลือผู้อื่นหรือเรียกว่า สงเคราะห์ผู้คน โดยการกระทำหรือประพฤตสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้คนทางกาย วาจาและใจ^{๓๒}

บรรเทิง พาวิจิตร ได้กล่าวถึงอุตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม^{๓๓}

อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ ได้กล่าวถึง อุตถจริยา คือ ทำตนเป็นคนที่มีประโยชน์ต่อครอบครัว ต่อสังคมและประเทศชาติ^{๓๔}

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๗.

^{๒๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, หน้า ๗๐-๗๕.

^{๓๐} คุณ โทษันท์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๕-๒๘.

^{๓๑} บุญศิริ ขวลิตรารัง, **ธรรมโอสธ**, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓-๓๑.

^{๓๒} คุณ โทษันท์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๕-๒๘.

^{๓๓} บรรเทิง พาวิจิตร, **การปกครองตามแนวพุทธศาสตร์**, หน้า ๓๕-๓๖.

^{๓๔} อุดม เขยทิวังค์ และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ, **พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๕.

(๓) บทสัมภาษณ์ หลักระหว่าง ๔ ด้านอัตถจริยา ในฐานะหลักการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา

พระครูปริยัติธรรมโสภณ อัตถจริยา คือ การฝึกตนให้เป็นคนที่มีประโยชน์ และการสร้างประโยชน์ให้กับคนอื่น ผู้ทำประโยชน์ต่อส่วนรวม การทำประโยชน์ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนชวนช่วยเหลือกิจการต่างๆบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ในด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว การจะเป็นแบบอย่างต่อคนอื่น ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานในโรงเรียนเดียวกันเสียก่อน^{๓๕}

พระครูสุตกิจวิมล อัตถจริยา หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยน้ำใสใจจริง ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลประโยชน์เพื่อตน รวมถึงการชวนชวนช่วยเหลือผู้อื่นให้สำเร็จประโยชน์ตามที่เขาขอร้อง เราเคยวางตัวกับคนอื่นในทางที่ดีอย่างไร เราก็ยังคงปฏิบัติอย่างนั้นไม่เปลี่ยน แม้ว่าเราจะได้ดีได้ดีแล้ว เราก็ไม่ลืมตัว หรือว่าเมื่อเราเห็นคนอื่นเขาได้ดี เราก็แสดงออกให้เขาได้รับรู้ว่าเรามีความยินดีกับเขาอย่างจริงใจ ไม่คิดกลั่นแกล้งใส่ร้ายป้ายสีเขา ถ้าใครทำได้แบบนี้ รับรองว่า ไม่ว่าจะย่างเท่าไปถึงไหนก็จะเป็นที่รักไปถึงนั้น^{๓๖}

พระมงคลวุฒิสาร อัตถจริยา เป็นสังฆวัตถุ คือธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจกันไว้ได้ การบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น แก่ส่วนรวมด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา กำลังความคิด กำลังบุญบารมี เป็นต้น ซึ่งเป็นไปโดยชอบ ถูกต้องคลองธรรม จัดเป็น อัตถจริยา ทั้งสิ้น^{๓๗}

พระมหานិพนธ์ ชยากโร อัตถจริยา คือ เราจะต้องฝึกตัวของเราเองให้เป็นคนมีประโยชน์ เพราะถ้าคนไหนเป็นคนที่มีประโยชน์ คนๆนั้นจะเป็นที่รักของคนอื่น ใครๆ ก็อยากเข้าใกล้ วิธีทำให้เราเป็นคนมีประโยชน์ ก็ทำได้ การหมั่นปรับปรุง พัฒนาความรู้ ความสามารถของเราให้ยิ่งๆขึ้นไปตลอดเวลา และต้องต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณธรรมด้วย เพราะเราจะเป็นคนเก่ง อย่างเดียวไม่พอแต่ต้องเป็นคนดีด้วย เมื่อเราฝึกตัวเองให้เป็นคนมีประโยชน์แล้ว ก็ต้องสร้างประโยชน์ให้ กับคนอื่นด้วยให้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีน้ำใจไมตรีต่อกัน เห็นอะไรช่วยได้ก็ช่วยไม่นั่งเฉยดูเฉย ก็จะเป็นที่รักของคนทั่วไปแม้แต่ในสังคมที่ถูกละเลยให้เกียรติยอมเป็นบุคคลที่ทำ

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติธรรมโสภณ , ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางปทุมธานี ,๓ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูสุตกิจวิมล, ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมือง ,๔ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมงคลวุฒิสาร , ผู้จัดการโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา ,๕ มกราคม ๒๕๕๖.

คุณประโยชน์แก่หมู่ชนนั้นๆ เพราะฉะนั้นเมื่อเราอยู่ที่ใด เราควรทำตัวให้เกิดประโยชน์ บุคคลใดก็ตามที่เป็นบุคคลที่มีประโยชน์ บุคคลนั้น จะเป็นบุคคลที่น่ารักน่าเข้าใกล้^{๓๘}

นายสุบรรณ ศรีธร อรรถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกันในช่วงแคบ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในวงกว้าง หลักธรรมข้อนี้มุ่งสอนให้คนพัฒนาตน 2 ด้าน คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ การทำตนให้เป็นประโยชน์ หมายถึง ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ อย่างคำพังเพยที่ว่า "อยู่บ้านท่านอย่างนิงดูคาย ปั้นวัวปั้นควายให้ลูกท่านเล่น" หรือ "อยู่ก็ให้เขาไว้ใจ ไปก็ให้เขาคิดถึง" คนที่ไม่นิงดูคายมีอะไรพอจะช่วยเหลือคนอื่นและสังคมได้ก็เอาใจใส่ชวนช่วยช่วยเหลือตามสติกำลัง อยู่ที่ไหนก็สร้างความเจริญที่นั่น วิธีทำตนให้เป็นประโยชน์และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ อาจทำได้หลายวิธี เช่น การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนเจริญด้วยความรู้ ความสามารถ เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษา เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา^{๓๙}

พระปลัดวิไล เตชธโร อรรถจริยา คือ ทำตนให้เป็นประโยชน์ บางครั้งในการทำงานอาจขาดกำลังใจแต่ถ้าเราช่วยกันงานที่ว่ายากก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ถ้าเราร่วมมือกัน เพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้เราเกิดรักความผูกพันของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม ในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ คือ ต้องทำตัวเราเป็นคนดี มีประโยชน์เสียก่อน และสร้างประโยชน์ให้คนอื่นรอบข้าง^{๔๐}

มาลีรัตน์ สนวนงาม อรรถจริยา คือ อยู่กันตามปกติ ก็ทำประโยชน์แก่เขา ช่วยออกแรงทำนั่นทำนี่ให้ด้วยความรักความปรารถนาดี นี่คือ อรรถจริยาด้วยเมตตา 2) เขามีความทุกข์เดือดร้อนตกน้ำ ไฟไหม้ มีงานใหญ่เหลือกำลัง ต้องการเร็วแรงกำลังช่วยเหลือ ก็ไปช่วยให้เขาพ้นทุกข์พ้นปัญหาด้วยเร็วแรงกำลังกาย หรือกำลังปัญญาความสามารถ นี่คือ อรรถจริยาด้วยกรุณา 3) เขาทำความดีหรือบำเพ็ญประโยชน์กัน เช่น มีงานวัด ก็มาช่วยจัดเตรียมการต่างๆ ส่งเสริมการทำความคิดนี้คือ อรรถจริยาด้วยมุทิตา^{๔๑}

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระมหานិพนธ์ ชยากโร , ผู้จัดการโรงเรียนสุเทพนครวิษ, ๕ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายสุบรรณ ศรีธร , บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนสุเทพนครวิษ , ๕ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระปลัดวิไล เตชธโร , บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา, ๗ มกราคม ๒๕๕๖ .

^{๔๑} สัมภาษณ์มาลีรัตน์ สนวนงาม , บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางปทุมวิบูลย์, ๕ มกราคม ๒๕๕๖ .

สรุปอัตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว พุ่มเทแรงกายในการช่วยเหลือผู้อื่นแก้ไข ปัญหาต่างๆด้วยแรงกาย ในการทำงานอาจขาดกำลังแต่ถ้าเราช่วยกันงานที่ว่ายากก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ถ้าเราร่วมมือกัน เพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้เราเกิดรักความผูกพันของบุคคลที่อยู่ร่วมกันบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ในสังคม

๔.๒.๔ การประยุกต์ใช้การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง สมานัตตตา หมายถึง ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุข ทุกข์ คือ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้แก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน^{๔๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงสมานัตตตา หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอ (วางตนพอดี) เมื่อนักบริหารไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงานทั้งหลาย เขาจึงจะสามารถสร้างทีมงานขึ้นมาได้ นั่นคือถือคติว่า “มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมเสพ” นักบริหารต้องกล้ารับผิดชอบในผลการตัดสินใจของตนเอง ถ้าผลเสียตกมาถึงผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของตน นักบริหารต้องออกมาปกป้องคนนั้น ไม่ใช่หนีเอาตัวรอดตามลำพัง ตัวอย่างคนที่มิสมานัตตตาก็คือคนที่ เป็น “เพื่อนตาย”^{๔๓}

พระครูปริยัติธรรมโสภณ สมานัตตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึง การวางตนได้เหมาะสม มีความหมาย ๒ ประการ คือ (๑) วางตนได้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม เช่น เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นบิดามารดา เป็นครูอาจารย์ เป็นเพื่อนบ้าน เป็นต้น ตนอยู่ในฐานะอะไรก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่ และทำได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย (๒) ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหามาเพื่อประโยชน์ของสังคม

บุญศิริ ขวลิตรารัง ได้กล่าวถึงสมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งหมายถึงการรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อย ตามหน้าที่ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของ

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๓๗.

^{๔๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๐-๗๕.

สถาบันการศึกษาภาครัฐระเบียบของสถานที่ราชการต่างๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง ในทางพระพุทธศาสนาก็คือพระวินัยบัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง^{๔๔}

อุดม เขยกิจวงศ์ และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ ได้กล่าวถึงสมณัตตตา คือ การวางตนให้เหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ทำให้เกิดชนชั้นขึ้น^{๔๕}

บรรเทิง พาวิจิตร ได้กล่าวถึงสมณัตตตา คือ วางตนสม่ำเสมอ เสมอต้น เสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ ในชนทุกชั้น วางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมให้ถูกทาง^{๔๖}

คุณ โทจันทร์ ได้กล่าวถึง สมณัตตตา แปลว่า มีคนเสมอต้นเสมอปลาย คือรู้จักวางตนเหมาะสมกับฐานะที่ควรจะเป็นหรือที่ตนเป็น^{๔๗}

(๔) บทสัมภาษณ์หลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสมณัตตตา ในฐานะหลักการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา

พระครูปริยัติธรรมโสภณ สมณัตตตา การวางตนให้พอดีในหน้าที่ของตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย คือ วางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะอะไร เช่น พ่อก็มีหน้าที่เลี้ยงดูลูก แม่ก็มีหน้าที่ดูแลบ้านดูแลครอบครัว ลูกเองก็มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน และเมื่อเราทำงาน ถ้ามีใครไม่ทำตามหน้าที่แล้ว ย่อมจะเกิดปัญหาเรื่องการก้าวข้ามหน้าที่กันตามมา จนอาจส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตขึ้นได้ อย่างนี้เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้การวางตนให้เหมาะสม จะช่วยให้ไม่ต้องระวางระวางในการทำหน้าที่ของตน ซึ่งจะส่งผลให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปลอดภัยและสบายใจ^{๔๘}

พระมงคลวุฒิสาร สมณัตตตา แปลว่า ความเป็นผู้มีคนเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึง การวางตัววางตนเสมอต้นเสมอปลายกับทุกคน การทำตัวให้เป็นคนน่ารัก น่าเคารพนับถือ และนำให้ความช่วยเหลือร่วมมือ การทำตัวได้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ลักษณะนิสัยของผู้

^{๔๔} บุญศิริ ขวลิตรารัง , **ธรรมโอสธ**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕) , หน้า ๒๓-๓๑.

^{๔๕} อุดม เขยกิจวงศ์ และ กนิษฐาน เป็นสุวรรณ , **พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๘) , หน้า ๑๑๕.

^{๔๖} บรรเทิง พาวิจิตร , **การปกครองตามแนวพุทธศาสตร์**, หน้า ๓๕-๓๖.

^{๔๗} คุณ โทจันทร์ , **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๗) , หน้า ๒๕-๒๘.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติธรรมโสภณ , ผู้จัดการ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา , ๓ มกราคม ๒๕๕๖.

มีสมานัตตตา คือปฏิบัติตัวเหมาะสมกับภาวะที่ตัวเป็น เป็นกันเอง ไม่ถือเนื้อถือตัว แต่ไม่ปล่อยเข้าหา พุดจาด้วยง่าย อ่อนน้อมถ่อมตน แต่เข้มแข็ง ห้วนไหว^{๔๕}

พระมงคลวุฒิสาร สมานัตตตา คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมกันรับรู้ร่วมแก้ไข อันนี้ยากเพราะบางครั้งอยู่ที่ตัวแปรทำให้ไม่เสมอต้นเสมอปลาย เช่นว่า เพื่อนๆ ร่วมอุดมการณ์ร่วมกันตั้งกลุ่มสมาคมเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามอุดมการณ์ แต่ต่อมาผู้หัวหน้าเปลี่ยนไปในทางที่เห็นแก่ตัวเผด็จการณ์มองเห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าถืออุดมการณ์ เพื่อนบางคนก็ตีจากไป เราจะถือว่าเพื่อนคนนั้นเป็นคนไม่เสมอต้นเสมอปลายหรือไม่เราก็คงมองได้หลายมุม อาจจะว่าที่ไม่เสมอต้นเสมอปลายเพราะความไม่เสมอต้นเสมอปลายก็เริ่มจากหัวหน้าก่อน เพราะตอนต้นเป็นอย่างหนึ่ง ตอนต่อมาเป็นอย่างหนึ่ง อย่างนี้ก็ถูกต้อง จะมองว่าเสมอต้นเสมอปลายก็ได้ คือเสมอต้นเสมอปลายในอุดมการณ์ในความตั้งใจจะทำอย่างนี้ แต่เมื่อมีเหตุปัจจัยที่ไม่สามารถจะรักษาความเสมอต้นเสมอปลายไว้ได้ก็ต้องออกไปเพื่อรักษาอุดมการณ์ไว้ อย่างนี้ก็ถูกต้อง แล้วแต่เราจะมอง แล้วก็ตีความเข้าข้างตนเองนี่คือพฤติกรรมของบุคคลเราเราจะเห็นได้ว่าบางมาตราในรัฐธรรมนูญมาตราเดียวกันก็ตีความไปคนละเรื่อง เพราะฉะนั้นจะให้บรรลุถึงความหมายที่ว่า ทำตนเสมอต้นเสมอปลายปฏิบัติสม่ำเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมกันรับรู้ร่วมแก้ไข นั่นก็ต้องยอมรับซึ่งกันและกันเสียก่อน ก็ต้องยอมรับเหตุผลของความเปลี่ยนแปลงมองปัจจัยที่ให้ก่อเกิดที่แท้จริง และคงไม่ฟันที่ว่าต้องเสมอด้วยศีล และทฤษฎี ก็ดีด้วยกัน ชั่วด้วยกัน เพราะฉะนั้นถ้าจะถามความเปลี่ยนแปลงของคนอื่น ท่านให้ถามตัวเราเองก่อนว่าเราเปลี่ยนแปลงอะไรไปบ้างแล้วจะได้คำตอบที่เร็ว และถูกต้องมากขึ้นที่ว่าสม่ำเสมอ วางตัวเหมาะสมแก่ฐานะซึ่งต้องมองที่บริบทคือภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรม ในแต่ละกรณี^{๔๖}

พระครูสุตกิจวิมล สมานัตตตา คือ การวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ คือเมื่อสำรวจตนเองเรียบร้อยแล้ว ตนอยู่ในฐานะอย่างไร ก็วางตนไว้ในฐานะอย่างนั้น เช่น มารดา บิดา ครู อาจารย์ บุตร ธิดา หรือศิษย์ การวางตนผิดฐานะมีแต่จะก่อความยุ่งเหยิงแตกร้าง ไม่เป็นไปเพื่อความสามัคคี ส่วนคนที่วางตนเหมาะสมแก่ฐานะทำให้ดูงาม น่ากราบไหว้ น่าบูชา น่าเคารพนับถือ หรือน่ารักใคร่ ตามฐานะของตนๆ พระพุทธรูปนั้นวางอยู่ที่ใดก็เป็นพระพุทธรูปอยู่นั่นเอง แต่ถ้าได้วางไว้ในที่อันสมควร ก็ทำให้ ดูสง่างามและน่ากราบไหว้ยิ่งขึ้น^{๔๗}

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระมงคลวุฒิสาร , ผู้จัดการ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา , ๔ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระมงคลวุฒิสาร , ผู้จัดการ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา , ๔ มกราคม ๒๕๕๖.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระมหานិพนธ์ ชซากโร, ผู้จัดการ โรงเรียนสุเทพนครวิษ , ๖ มกราคม ๒๕๕๖.

พระมหานิพนธ์ ชยากร สمانัตตดา คือ ความร่วมทุกข์ร่วมสุข คุณข้อนี้หมายถึง แสดงความยินดีปรีดา เมื่อเขาได้สุข ไม่ริษยา และมีใจกรุณาที่จะช่วยให้พ้นทุกข์เมื่อเขาได้ทุกข์ บันเทิงใจร่วมกันเมื่อประสบความสำเร็จ และไม่ทอดทิ้งยามวิบัติ มิตรในยามทุกข์ย่อมเป็นมิตรที่แท้จริง เคยเห็นนักการเมืองที่ขามรุ่งเรื่องก็มีบริวารบ่าวไพร่นอบน้อมล้อมหน้าล้อมหลัง ออกปากอะไรก็ได้ดังประสงค์ แต่พอหมดอำนาจลง อยู่ว่าแต่เพียงออกปากเปรยๆเลย แม้ไปขอร้องอ้อนวอนเขาเพื่อให้ช่วยจัดปิดเป่าทุกข์ ร้อนก็หาคนยินดีช่วยเหลือได้ยาก ยิ่งถ้าทำผิดไว้อันเป็นเหตุให้ถูกเนรเทศไปอยู่นอกบ้านนอกเมืองของตนด้วยแล้ว ก็เห็นมีแต่ภรรยาเท่านั้นที่ติดสอยห้อยตามไปทุกหนทุกแห่ง มิตรในยามทุกข์จึงหาได้ยากจริงๆ ใครประพฤตินเป็นคนร่วมทุกข์ของผู้อื่น ย่อมได้รับความรักจากผู้นั้นเป็นอันมาก เป็นบ่วงคล้องใจอันสำคัญ

ปรีชา นันทากวีวัฒน์ น.อ. (พิเศษ) ได้กล่าวถึง สمانัตตดา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย^{๕๒}

มาลีรัตน์ สวณงาม สمانัตตดา คือ ประพฤติตนเหมาะสมแก่ภาวะ บุคคล และเหตุการณ์ ข้อว่าประพฤตินเหมาะสมแก่ภาวะ ได้กล่าวแล้วในข้อว่าวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ เพราะมีความหมายคล้ายคลึงกัน คือตนเป็นอย่างใด อยู่ในฐานะใด ก็วางตนเหมาะสมอย่างนั้น ส่วนข้อว่าเหมาะสมแก่บุคคลและเหตุการณ์นั้น การวางตนให้เหมาะสมแก่บุคคล จัดเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่ง ไม่เป็นคนนุ่มนวล ไม่เป็นคนไม่มี ดันมีปลาย แต่เป็นคนรู้จักที่ต่ำที่สูง รู้ว่าคนใดควรประพฤดิอ่อนน้อม หรือประพฤดิให้พอคืออย่างไร ก็ทำอย่างนั้น ไม่มากไม่น้อย ไม่ขาดไม่เกิน ไม่เป็นคนลั่นและไม่เป็นคนขาด^{๕๓}

สรุปลสมานัตตดา คือ การเอาตัวเข้าไปสมาน การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย หนักแน่นให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก้ปัญหา ช่วยกันคิดในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้องค์กร และสังคมอยู่เย็นเป็นสุขการวางตัวให้เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่ายและดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับคนทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญหา

^{๕๒} ปรีชา นันทากวีวัฒน์ น.อ.(พิเศษ) , พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว , ๒๕๔๔) , หน้า ๑๔๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์มาลีรัตน์ สวณงาม , บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางปทุมญาคุม , ๕ มกราคม ๒๕๕๖ .

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาค่า คือ ด้านสมานัตตตา ด้านปิยวาจา ด้านอรรถจริยา ด้านทาน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

๑) ด้านสมานัตตตา การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากจำนวน ๔ ข้อ โดยรวมอยู่ในระดับปาน ๒ ข้อ

๒) ด้านปิยวาจา การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากจำนวน ๕ ข้อ โดยรวมอยู่ในระดับปาน ๑ ข้อ

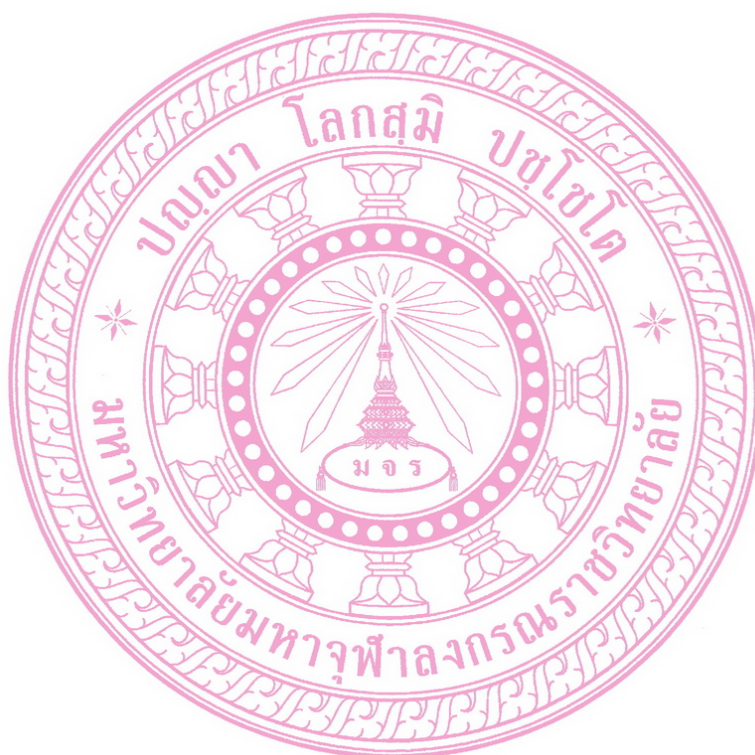
๓) ด้านอรรถจริยา การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) ด้านทาน การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากจำนวน ๔ ข้อ โดยรวมอยู่ในระดับปาน ๒ ข้อ

ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ ส่วนใหญ่ รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคน ผู้พูดจาสุภาพ อ่อนหวาน จิตสำนึกในการให้บริการ และ ให้คำปรึกษาแนะนำ

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด บุคลากรทางการศึกษาควรให้ความอนุเคราะห์และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พุดจากับประชาชนด้วยความสุภาพ จริงใจ

และพร้อมที่จะให้บริการ ควรให้การบริการประชาชนโดยไม่มุ่งหวังว่าจะได้รับผลตอบแทน
สิ่งของหรือค่าชมเชย ควรทำงานในหน้าที่โดยมีจิตสำนึกและหลักการในการรักษาผลประโยชน์
ของทางราชการ และเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม ควรให้บริการแก่ประชาชนทุกคน
ที่มาติดต่อราชการอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” สนใจที่จะศึกษา

- ๑) เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของหลักสังคหวัตถุ ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรที่ศึกษาซึ่งจำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น ๗๒ รูป / คน เลือกมาด้วยวิธีเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบมีคำตอบให้เลือก (Check List) โดยสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๔ ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา และประเภทของการปฏิบัติหน้าที่ ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านทาน ด้านปียวาจา ด้านอิตถจริยา และด้านสมานัตตตา จำนวน ๒๔ ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามคือ มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้หลักเกณฑ์การกำหนดมีลักษณะเป็นแบบมาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับ และตอนที่ ๓ เป็นข้อคำถามปลายเปิด จำนวน ๔ ข้อ เกี่ยวกับข้อเสนอแนะที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบสมมุติฐาน โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษา กับข้อมูลทั่วไปด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และการปฏิบัติหน้าที่ ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วนด้านประเภทของการปฏิบัติหน้าที่ ใช้การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA or F - test) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปตาราง ประกอบคำบรรยายดำเนินการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงสำรวจ จัดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (เชิงปริมาณ) และแบบสัมภาษณ์ (เชิงคุณภาพ) ซึ่งผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ สถานภาพทั่วไป พบว่า

๑. เพศ พบว่า บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๓๐ และเพศหญิง ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗๐

๒. อายุ พบว่า บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ ส่วนใหญ่มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔๕ รองลงมามีอายุ ๔๑ ปีขึ้นไปจำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕ และมีไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๖

๓. ระดับการศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม ส่วนใหญ่มีปริญญาตรี ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๐ รองลงมามีปริญญาตรีขึ้นไป ๔๑ ปีขึ้นไปจำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕๐ และมีต่ำกว่าปริญญาตรี ๒๐ - ๓๐ ปี จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕๐

๔.ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า บุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานอยู่ระหว่าง ๑๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗๑ รองลงมามีระยะเวลาในการปฏิบัติงานระหว่าง ๑-๕ ปี จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๖๖ มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ๖-๑๐ ปี จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖๖ และมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่ำกว่า ๑ ปี จำนวน ๕ คนคิดเป็นร้อยละ ๖.๕๕

๕.๑.๒ ความหมายและความสำคัญของหลักสังคหวัตถุ ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ

๑. ทาน คือ เป็นการให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ ให้การเอื้อเฟื้อต่อแผ่เสียดสละ แบ่งปันเฉลี่ยให้ เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดงอหยาศัยไมตรี รวมถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์ สิ้น สิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ ครู อาจารย์ ให้วิชาความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ของมีอยู่ ๓ อย่าง คือ อามิสทานให้วัตถุสิ่งของ กับ ธรรมทาน ให้ธรรมหรือวิชาความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งการแบ่งปันวัตถุเพื่อเป็นปัจจัยร่วมกันและอภัยทาน การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน หรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน

๒. ปิยวาจา คือ การเจรจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพและถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดถ้อยคำที่เป็นจริง และถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูด จูงใจให้ละเว้นความชั่ว ทำให้การทำงานสำเร็จ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการทำงานยิ่ง

๓. อุตตจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว ทুমเทแรงกายในการช่วยเหลือผู้อื่นแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆ ด้วยแรงกาย บำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๔. สมานัตตตา คือ การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย หนักแน่น ให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอาใจเอาริษยา ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก้ปัญหาช่วยกันคิดในทางสร้างสรรค์ และตั้งคมอยู่เย็นเป็นสุข รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหว เปลี่ยนแปลงง่ายและดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับคนทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆ

๕.๑.๓ สภาพและปัญหาของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ปัญหาด้านการขาดแคลนอัตรากำลังครูสืบเนื่องจากจำนวนนักเรียนของโรงเรียนลดน้อยลงทำให้ได้รับงบประมาณในการบริหารจัดการโรงเรียนลดน้อยลง และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดอัตรากำลัง อยู่ที่ ๑ : ๒๐ แต่ทางโรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนให้ครบทั้ง ๕ กลุ่มสาระ ทำให้บุคลากรที่มีอยู่มีภาระงานมากขึ้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ยังมีปัญหาการขาดปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ ครูภัณฑ์ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น โต๊ะ เก้าอี้นักเรียนครูภัณฑ์การศึกษา ครูภัณฑ์คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์การเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ต การผลิตและใช้สื่อมัลติมีเดียเป็นต้น ผลจากการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา ปรากฏว่า ภาระงานต่าง ๆ ทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง ที่โรงเรียนต้องดำเนินการนั้นมีมาก เช่น การจัดทำสารการเรียนรู้อันทั้ง ๕ กลุ่มสาระในทุกช่วงชั้น การจัดทำหลักสูตร การจัดทำแผนการสอน การอบรม ประชุม สัมมนาในโอกาสต่าง ๆ การจัดทำรายงานข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ การโต้ตอบหนังสือ การให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานภายนอก ฯลฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคุณภาพการศึกษาและเป็นการเน้นย้ำถึงปัญหาการขาดแคลนครูเพิ่มมากขึ้น

จากความเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจมากขึ้น ก่อให้เกิดค่านิยมในเชิงวัตถุนิยม บริโภคนิยม รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีมาก แต่ใช้ประโยชน์ไม่ถูกทาง ก่อให้เกิดผลเสียประเพณี วัฒนธรรมไทยที่ดั้งเดิมถูกละเลย พฤติกรรม เบี่ยงเบน ผิดแผกจากครรลองที่ควรเป็น เยาวชนขาดแบบอย่างที่ดี สถาบันครอบครัวอ่อนแอ รวมทั้งสังคมชนบทขาดความ เข้มแข็ง ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น หนีเรียน การออกกลางคัน การเสพยาเสพติด เป็นต้น การมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาศึกษาของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมยังมีน้อย ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีมากกว่าสิ่งที่ได้รับการพัฒนา แม้ในส่วนของภาครัฐเอง ซึ่งได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้ให้การสนับสนุนต่อการพัฒนาศึกษาในบางพื้นที่ แต่ยังไม่สามารถให้การสนับสนุนอย่างกว้างขวางครอบคลุมทุกพื้นที่ ปัญหาการยอมรับ เชื่อถือศรัทธาของชุมชนที่มีต่อสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังมีผลสืบเนื่องมาจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น ประชาชนยากจนมากขึ้น ไม่สามารถสนับสนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของบุตรหลานในปกครองได้ และต้องการใช้แรงงานเด็ก จึงส่งผลกระทบต่อภาคการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แนวโน้มโรงเรียนขนาดเล็กจะมีเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น นโยบายเรียนฟรีของรัฐบาล อัตราการเกิดลดลง เส้นทางการคมนาคมสะดวกมากขึ้น การจัดตั้ง โรงเรียนใหม่

๕.๑.๔ การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก บุคลากรทางการศึกษาทุกรูป / คนต้องผ่านการฝึกอบรมจัดเกล้าทางด้านจิตใจ เพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ มีความรู้ความสามารถ มีไหวพริบและวิจารณญาณ และที่สำคัญคือ มีคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการปฏิบัติหน้าที่ ให้สมกับการเป็นอาชีพที่ถ่ายทอดความรู้ ด้วยวิธีการสอนและการจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๑. ด้านทาน

๑.๑ การประยุกต์ใช้ด้านทานต่อ ครู อาจารย์ ให้วิชาความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ อามิสทานให้วัตถุสิ่งของ กับ ธรรมทาน ให้ธรรมหรือวิชาความรู้แก่ผู้อื่น และแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่วหรือการแนะนำให้รู้ศิลปวิทยาในการประกอบสัมมาชีพ เป็นหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาทุกท่านและมีอยู่ในตัวของบุคลากรทุกท่าน

๑.๒ การประยุกต์ใช้ด้านทานต่อผู้อื่นบุคลากรทางการศึกษาสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่ยิ่งได้เมื่อนักเรียนต้องการในการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่จะช่วย

บรรยากาศในการเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น โดยนักเรียนที่รับรู้ว่าคุณปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจให้ ความรักเอาใจใส่ตนด้วยความจริงใจจะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดีกับครูเข้าใจและยอมรับในคำ สอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

๑.๓ การประยุกต์ใช้ด้านทานต่อทั้งสองฝ่าย บุคลากรทางการศึกษาเพื่อแม่แก่กัน และกันซึ่งเป็นข้อสำคัญ เพราะว่าทุกคนต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่างๆเช่น ทรัพย์สินเงินทอง มีการตั้งกองทุนเพื่อเพื่อนครูด้วยกัน เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านสติปัญญาช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำ ในข้อที่ ควรจะแนะนำต่างๆ การให้การเฉลี่ยเพื่อแม่แก่กันทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อย ต่างก็ควรจะมีทาน คือให้ การช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อยผู้น้อยให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วย ให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย

๑.๔ การประยุกต์ใช้ด้านทานต่อสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมหรือในหมู่คณะ จำเป็นต้องมีสิ่งที่จะมายึดเหนี่ยวจิตใจและประสานหมู่คณะไว้ให้เกิดความสามัคคีและเพื่อให้อยู่ ด้วยกันอย่างสงบสุขทาน คือ การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ คือการเอื้อเพื่อแม่แก่เสียสละ แบ่งปันเฉลี่ยให้ไม่ใช่ให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดง อหยาตย์ไมตรี ผู้ให้ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือมีฐานะดีกว่าผู้รับเสมอไป และยังรวมถึงการช่วยเหลือ สงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ

๒. ด้านปิยวาจา

๒.๑ การประยุกต์ใช้ด้านปิยวาจา ต่อหน้าที่ ต้องใช้ในการพบปะเข้าสังคมเพื่อน ร่วมงานที่มีการประชุมสัมมนาทางวิชาการต่างๆ ก็ต้องใช้ คำพูดจาสุภาพ อ่อนหวานกับเพื่อน ร่วมงานมีคำพูดที่ชวนให้ปฏิบัติตาม การพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้ เกิดขึ้น พูดในเชิงสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ทำให้งานสำเร็จลงได้ด้วยดี หรือแม้กระทั่งการสอน หนังสือ การแสดงออกทางวาจาก็นับว่าสำคัญยิ่ง

๒.๒ การประยุกต์ใช้ด้านปิยวาจา ต่อผู้อื่นการที่พูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง อีกทั้งเป็นการพูดที่ทำให้เกิดมนุษย สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

๒.๓ การประยุกต์ใช้ด้านปิยวาจา ต่อทั้งสองฝ่ายการที่นักเรียนได้รับรู้ในการเป็น แบบอย่างและการปฏิบัติตนของครูในการพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพอ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่ เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่นตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความ พพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง

๒.๔ การประยุกต์ใช้ด้านปิยวาจา ต่อสังคม การสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรต้องใช้ศิลปะหรือวาทศิลป์ในการพูดคุย ติดต่อกับประสานงานกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างบุคลากรด้วยกันเอง หรือระหว่างบุคลากรกับประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ พุดจากันอย่างไรเพราะอ่อนหวานด้วยความปรารถนาดี ทำให้เกิดความรักใคร่สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเจรจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวานและถ้อยคำที่มีประโยชน์ พุดแต่ถ้อยคำที่เป็นจริงและถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น กับเพื่อนร่วมงาน ชวนให้บุคลากรทางการศึกษาท่านอื่นๆปฏิบัติตาม

๓. ด้านอัตถจริยา

๓.๑ การประยุกต์ใช้ด้านอัตถจริยาต่อหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องของบุคลากรทางการศึกษา การฝึกตนให้เป็นประโยชน์ และการสร้างประโยชน์ให้กับคนอื่นชวนช่วยช่วยเหลือกิจการงานธุระให้ เพื่อนร่วมงานด้วยกัน ในการสอนแทนเมื่อเพื่อนร่วมงานติดภาระกิจไม่ว่าง ช่วยกิจประโยชน์กำลังความคิด ร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือ การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังงาน (กาย) กำลังความคิด และกำลังทรัพย์

๓.๒ การประยุกต์ใช้ด้านอัตถจริยาต่อผู้อื่น เอื้อเพื่อ สงเคราะห์ และช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานและประชาชน เมื่ออยู่ในฐานะที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ หรือประสบปัญหา เพื่อนฝูงเดือดร้อนขาดแคลน ก็มีเมตตาจิตให้ปันสิ่งของที่ตนมีอยู่ที่พอจะให้ปันได้ จะเป็นเครื่องอุปโภค ยารักษาโรค หรือแม้แต่ที่พักอาศัย เป็นการสงเคราะห์ อนุเคราะห์เท่าที่จะสงเคราะห์กันได้ และในบางคราวก็เป็นเรื่องของอริยาศยไมตรีในทำนองที่แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ หมูไปโก่มา เพื่อนบ้านใกล้เคียงเคียงกัน เพื่อน ๆ กัน ญาติพี่น้องกัน คนที่รู้จักมักคุ้นกัน เพื่อนร่วมงาน ก็สงเคราะห์ อนุเคราะห์กันและกัน แบ่งกันกินแบ่งกันใช้เท่าที่สมควร

๓.๓ การประยุกต์ใช้ด้านอัตถจริยาต่อทั้งสองฝ่ายทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่คนอาศัยอยู่ อย่างคำพังเพยที่ว่า "อยู่บ้านท่านอย่างนั่งดูดาบ ปืนว้าวปืนควายให้ลูกท่านเล่น" หรือ "อยู่ก็ให้เขาไว้ใจ ไปก็ให้เขาคิดถึง" คนที่ไม่นั่งดูดาบมีอะไรพอจะช่วยเหลือคนอื่นและสังคมได้ก็เอาใจใส่ชวนช่วยช่วยเหลือตามสติกำลัง ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า "คนทำหมูกะฉิ่งดงาม" อยู่ที่ไหนก็สร้างความเจริญที่นั่น คือเราจะต้องฝึกตัวของเราเองให้เป็นคนมีประโยชน์ เพราะถ้าคนไหนเป็นคนที่มีประโยชน์ คนๆนั้น

๓.๔ การประยุกต์ ใช้ด้านอัตถจริยาต่อต่อสังคมมีการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความเหน้อยยาก อุทิศตนบริการรับใช้ ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือสังคม การทำงานเพื่อประโยชน์

ส่วนรวมนั้น จำเป็นต้องมีความเสียสละ คือยอมเสียสละความเห็นแก่ตัว ยอมเสียสละส่วนที่เป็นประโยชน์ของตนบางประการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๔. ด้านสมานัตตตา

๔.๑ การประยุกต์ใช้ด้านสมานัตตตาดูหน้าที รู้จักวางตัวเหมาะสมกับฐานะที่ควรจะเป็นและที่ตนเองเป็น เช่นเป็นอาจารย์ เป็นข้าราชการก็ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ สมเกียรติ ศักดิ์ศรี ชื่อเสียง ไม่ใช่ว่างไปเล่นหัวกับนักศึกษาหรือคนงานภารโรงหรือเป็นเพื่อนกันก็ ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับตัวเองอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

๔.๒ การประยุกต์ใช้ด้านสมานัตตตาดูผู้อื่น เพื่อนจะประสบความสำเร็จลำบากทุกขั ได้ยากก็ตาม จะต้องไม่หลงตัวลืมตนเป็นคางคกขึ้นวอ มะพร้าวต้นคก ยากต้นมี จี๋เข้าได้ดี ที่โบราณ ท่านว่า คางคกขึ้นวอ คือถ้าทำอะไร ๆ มากเกินไปก็เสียหลักของสมานัตตตา จะต้องวางตัวเสมอ ปลาย จะต้องไม่วางตัวต่ำจนเกินไป หรือถือเนื้อถือตัวจนเกินไป พอให้สมควรกับฐานะของตนเอง

๔.๓ การประยุกต์ใช้ด้านสมานัตตตาดูทั้งสองฝ่ายรู้จักวางตัวปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นในทางที่ชอบให้ได้ ไม่ให้พูดว่า “ตัวเองเข้ากับคนอื่นได้หมด แต่คนอื่น ๆ ต่างหากที่เข้ากับตนเองไม่ได้” ทุกคนมีทั้งส่วนดีส่วนเสียทั้งนั้น ไม่มีใครที่สมบูรณ์ 100 % ให้พยายามมองหาส่วนดีของเขาและหาประโยชน์จากส่วนดี

๔.๔ การประยุกต์ใช้ด้านสมานัตตตา ต่อสังคมการทำงานให้ตัวเอง เช่น ความตรงต่อเวลา การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ความขยัน แม้ว่าเขาอาจจะมีความประพฤติส่วนตัวไม่ค่อยดีเท่าไรก็ตาม ถ้าเรารู้จักใช้วิจารณ์ญาณเลือกสรรแล้ว จะเป็นประโยชน์กับตัวเรา เราก็เข้ากับเขาได้ และเขาก็เข้ากับเราได้ ความรักความเข้าใจกันก็เกิดขึ้น จะสามารถผูกใจคนอื่นได้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีผลการวิจัยที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติมตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

๕.๒.๑ การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมทั้ง ๔ ด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระ

ปรัชญาธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ทุกคนต้องผ่านการฝึกอบรม คณะกรรมการองค์การครู บุคลากรทางการศึกษา ทุกรูป / คนต้องผ่านการฝึกอบรมในสถาน ฝึกอบรมของการพัฒนาและขับเคลื่อนการศึกษา ให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ มีความรู้ความสามารถ มีไหวพริบและวิจารณญาณ และที่สำคัญคือ มีคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งใน การดำเนินชีวิตประจำวันและการปฏิบัติหน้าที่ ให้สมกับการเป็น บุคลากรทางการศึกษา ทุกรูป / คน การฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาขีดความรู้ ความสามารถของบุคลากรทางการศึกษา ทั้ง ในด้านการเรียนการสอน และด้านศีลธรรม เพื่อให้บุคลากรทางการศึกษา มีศักยภาพสูงในการ ปฏิบัติหน้าที่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไพฑูรย์ จุนอาสา ที่ได้ศึกษาผู้บริหารกับ การใช้สังคหวัดคุณธรรม : ศึกษากรณีผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษา อำเภอ จังหวัดอุดรดิตถ์ จากการศึกษาทราบว่า การนำหลักสังคหวัดคุณธรรมไปใช้ใน การสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับข้าราชการครูผู้สอนนั้น ผู้บริหารได้ปฏิบัติตามหลัก ทานในระดับมาก โดยสร้างความพึงพอใจให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ ด้วยการให้สิ่งที่เป็นวัตถุสิ่งของ หรือให้โอกาสในการศึกษาหาความรู้ เพราะผู้บริหารและครูผู้สอนยอมรับในหลักธรรมคำสอนทาง พุทธศาสนาว่ามีคุณค่าต่อตนเองและสังคม สามารถนำหลักธรรมนี้ไปเป็นแนวปฏิบัติงานใน ชีวิตประจำวันได้ การปฏิบัติตามหลักสังคหวัดคุณธรรมนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างความ ร่วมมืออันดีต่อกัน เพราะการบริหารงานนั้นผู้บริหารต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จะโดยตรง หรือโดยอ้อมก็ตาม ความร่วมมือระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงานจะช่วยส่งเสริมให้งานนั้นมี ประสิทธิภาพและมีความเข้าใจอันดีต่อกัน และยังสอดคล้องกับ สมหวัง สาวีสัทธิต์ ที่ได้ศึกษาพุทธ จริยธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จากการศึกษาทราบว่า เป็นการนำหลักพุทธจริยธรรมเข้ามาเสริมทางด้านจิตใจเพื่อให้เกิดความผ่อนคลายในการปฏิบัติ หน้าที่และทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เพราะพุทธจริยธรรมเป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติ ของผู้รู้ ผู้มีธรรมและนิติธรรมความซื่อตรง หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม หรือเรียกว่า การปฏิบัติงานแบบธรรมมาภิบาล ช่วยให้การงานเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสมานัตตตาซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับมากทั้งนี้ อภิปรายได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม รู้จักวางตัวเหมาะสมกับ ฐานะที่ควรจะเป็นและที่ตนเองเป็น เช่นเป็นอาจารย์ เป็นข้าราชการก็ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับ ตำแหน่งหน้าที่สมเกียรติ ศักดิ์ศรี ชื่อเสียง ไม่ใช่ฆ่าเวลาไปเล่นหัวกับนักศึกษาหรือคณาธิการโรง หรือเป็นเพื่อนกันก็ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับตัวเองอย่างเสมอต้นเสมอปลายซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ฌฐณี เลิศเรืองเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง“การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่

ของพยาบาล ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลมหาชัย ๒ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากพยาบาลโรงพยาบาลมหาชัย ๒ ส่วนใหญ่มีความพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน กล่าวคือมีความเต็มใจและสมัครใจที่จะเป็นพยาบาลเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว และเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่พยาบาลจึงตั้งใจขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่คอยดูแลผู้ป่วยอย่าดี สม่าเสมอและไตร่ตรองพิจารณาวางแผนการพยาบาลอย่างรอบคอบซึ่งคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทาน ซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่าเป็นเพราะในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ต้องพบเจอกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ซึ่งต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างมาก บุคลากรทางการศึกษาเพื่อแม่แก่กันและกันซึ่งเป็นข้อสำคัญ เพราะว่าทุกคนต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่างๆเช่นทรัพย์สินเงินทอง มีการตั้งกองทุนเพื่อเพื่อนครูด้วยกัน เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านสติปัญญาช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำ ในข้อที่ควรจะแนะนำต่างๆ การให้การเฉลี่ยเพื่อแม่เจ้าจุนท่านทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อย ต่างก็ควรจะมีทาน คือให้การช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย บางครั้งในการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องเจอกับพวกมิจฉาชีพที่แฝงตัวมาในคราบของประชาชนผู้บริสุทธิ์ และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการหลอกลวง ต้มตุ๋นต่าง ๆ มากมาย จึงทำให้การให้ความอนุเคราะห์และหยิบยื่นความช่วยเหลือในบางกรณีของบุคลากรทางการศึกษามักตั้งข้อสงสัยไว้ก่อน ซึ่งอาจถูกมองว่าเป็นการจับผิดหรือจับพิรุช เพื่อที่บุคลากรทางการศึกษานั้นจะได้ไม่เป็นฝ่ายถูกหลอกลวงซะเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ ขุนอาสา ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผู้บริหารกับการใช้สังคหวัดอุทธรณ์ : ศึกษากรณีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิษฐ์” ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักสังคหวัดอุทธรณ์ไปใช้ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับข้าราชการครูผู้สอนนั้น ผู้บริหารได้ปฏิบัติตามหลักทาน โดยสร้างความพึงพอใจให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ ด้วยการให้สิ่งที่เป็นวัตถุสิ่งของ หรือให้โอกาสในการศึกษาหาความรู้ แต่ผู้บริหารเองยังไม่ปฏิบัติตามหลักทานในด้านการให้อภัย ซึ่งเป็นความผูกพันทางใจอย่างแท้จริง ข้าราชการครูผู้สอนยังเห็นว่าควรจับผิดข้าราชการครูผู้สอนในขณะที่ทำงาน และไม่นำความผิดพลาดนั้นมาเป็นเครื่องประกอบการพิจารณา มอบหมายงานในโอกาสต่อไป

การอภิปรายผลเป็นรายด้านตามลำดับดังนี้

๑) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ ๑ คือ ด้านทาน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ก็ปรากฏได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษาสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นสิ่งที่พึงได้เมื่อนักเรียนต้องการในการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่จะช่วยให้อรรถกาศในการเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น โดยนักเรียนที่รับรู้ว่าคุณปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจให้ความรักเอาใจใส่ตนด้วยความจริงใจจะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดีกับครูเข้าใจและยอมรับในคำสอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ร้อยตำรวจเอกหญิง เพชรา อนุจร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการตำรวจมีการนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านสังคม ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ ๑ เป็นผู้มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้อื่น

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของด้านทานพบว่า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ได้จัดเจ้าหน้าที่ไว้คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชนผู้มารับบริการ ซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ก็ปรากฏได้ว่าเป็นเพราะการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา ต้องยึดหลักเมตตาเป็นหลักเพราะภาระหน้าที่ในการบริการประชาชนและรักษาความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินไปด้วยกัน ในการปฏิบัติหน้าที่นั้นหากจะยึดหลักธรรมแต่เพียงอย่างเดียวก็อาจทำให้บุคลากรทางการศึกษา ต้องเจอกับอุปสรรคต่าง ๆ มากมายในการทำงาน บางครั้งจึงจำเป็นต้องใช้หลักทางธรรมทางด้านรัฐศาสตร์เข้ามาใช้ในการทำงาน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิรพงษ์ พลดี ได้ทำการศึกษา “การนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่น อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่าการนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่น อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดด้านสังคม ๔ ธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการปฏิบัติหน้าที่นั้นต้องอาศัยหลักธรรมที่รองใจคน ผูกมัดใจคน เพราะพนักงานส่วนท้องถิ่นต้องให้บริการประชาชนทุกระดับ การปฏิบัติหน้าที่จึงจำเป็นต้องมีหลักเมตตาเพื่อให้ประชาชนที่ได้รับบริการเกิดความประทับใจสูงสุด

ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ได้จัดให้มีป้ายแสดงขั้นตอนระยะเวลาการให้บริการและอัตราค่าบริการไว้ชัดเจนซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ก็ปรากฏได้ว่าเป็นเพราะการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไม่ได้คิดค่าบริการกับประชาชนที่มาติดต่อใช้บริการ การให้บริการของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การอยู่ร่วมกันในสังคมหรือในหมู่คณะจำเป็นต้องมีสิ่งที่จะมายึดเหนี่ยวจิตใจและประสานหมู่คณะไว้ให้เกิดความสามัคคีและเพื่อให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขทาน คือ การ

ให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยให้ไม่ใช่ให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรี ผู้ให้ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือมีฐานะดีกว่าผู้รับเสมอไป และยังรวมถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจสอดคล้องกับงานวิจัยของ ร้อยตำรวจเอกหญิง เพชรา อนุจร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการตำรวจมีการนำหลักจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านสังกหวัดดู ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 1 เป็นผู้มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้อื่น

๒) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ ๒ คือ ด้านปิยวาจา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ก็ปราชัยได้ว่าเป็นเพราะการปฏิบัติหน้าที่ต้องพบปะกับประชาชนมากมาย ทุกระดับชั้นของสังคม จึงต้องใช้กริยาวาจาที่สุภาพ นุ่มนวล ชวนฟัง เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กร และตัวผู้พูดเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา สุตจิตร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่าผลการวิเคราะห์การนำหลักธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านหลักสังกมสงเคราะห์ (สังกหวัดดู ๔) ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ให้การช่วยเหลือประชาชน ให้การต้อนรับด้วยวาจาสุภาพมีการนำหลักธรรมไปใช้อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของด้านปิยวาจาพบว่า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านเป็นผู้พูดจาสุภาพ อ่อนหวานกับเพื่อนร่วมงาน ชวนให้ปฏิบัติตาม ซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ก็ปราชัยได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีหน้าที่รับใช้ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์ ได้กล่าวถึงภารกิจของตำรวจไทยว่า หน้าที่โดยทั่ว ๆ ไปว่ามีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ ขุนอาสา ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผู้บริหารกับการใช้หลักสังกหวัดดูธรรม : ศึกษากรณีผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตร” พบว่า การปฏิบัติตามหลักปิยวาจานั้น ผู้บริหารยังไม่ได้ปฏิบัติอย่างแท้จริง ปฏิบัติเฉพาะการพูดจาอ่อนหวาน สร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ขณะเดียวกันการพูดจาที่อ่อนหวานของผู้บริหารนั้น ข้าราชการครูผู้สอนยังเห็นว่าผู้บริหารยังขาดความจริงใจ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านเป็นผู้พูดจาจริง มีเหตุผล ได้สาระประโยชน์ และถูกกาลเทศะระดับปาน ทั้งนี้ก็ปราชัยได้ว่าเป็นเพราะการปฏิบัติหน้าที่นั้นต้องเจอกับปัญหาใน

หลากหลายรูปแบบที่ต้องแก้ไข บางครั้งก็จำเป็นที่จะต้องใช้ความเด็ดขาดในการปฏิบัติหน้าที่ จึงอาจมีการใช้คำพูดที่มีน้ำเสียงที่มีลักษณะของความเข้มแข็ง เด็ดขาด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปริษา สุกจิตร์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ว่าการอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่าผลการวิเคราะห์การนำหลักธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ว่าการอำเภอหัวไทรจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านหลักสังคมสงเคราะห์ (สังคหวัตถุ ๔) ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ให้การช่วยเหลือประชาชน ให้การต้อนรับด้วยวาจาสุภาพมีการนำหลักธรรมไปใช้อยู่ในระดับปานกลาง

3) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ ๓ คือ ด้านอัตถจริยา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ก็อธิบายได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษา การฝึกคนให้เป็นประโยชน์ และการสร้างประโยชน์ให้กับคนอื่นชวนช่วยเหลือกิจการงานธุระให้ เพื่อนร่วมงานด้วยกัน ในการสอนแทนเมื่อเพื่อนร่วมงานติดภารกิจไม่ว่าง ช่วยกิจประโยชน์กำลังความคิด ร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือ การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังงาน (กาย) กำลังความคิด และกำลังทรัพย์ มีความเอื้อเพื่อ สงเคราะห์ และช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานและประชาชน เมื่ออยู่ในฐานะที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ หรือประสบปัญหา เพื่อนฝูงเดือดร้อนขาดแคลน ก็มีเมตตาจิตให้ปันสิ่งของที่ตนมีอยู่ที่พอจะให้ได้ จะเป็นเครื่องอุปโภค ยารักษาโรค หรือแม้แต่ที่พักอาศัย เป็นการสงเคราะห์ อนุเคราะห์เท่าที่จะสงเคราะห์กันได้ และในบางคราวก็เป็นเรื่องของอริยาศย์ไมตรีในทำนองที่แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ หมูไปก็มา เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงกัน เพื่อน ๆ กัน ญาติพี่น้องกัน คนที่รู้จักมักคุ้นกัน เพื่อนร่วมงาน ก็สงเคราะห์ อนุเคราะห์กันและกัน แบ่งกันกินแบ่งกันใช้เท่าที่สมควรเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของด้านอัตถจริยาพบว่า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีจิตสำนึกในการให้บริการแก่เพื่อนร่วมงาน อย่างเต็มความสามารถ รวดเร็ว และถูกต้อง ซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ก็อธิบายได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรที่จะเข้ามาเป็นบุคลากรทางการศึกษา นั้น ได้เข้ามาทำหน้าที่ด้วยความสมัครใจ เป็นที่พึงของประชาชนเมื่อยามเดือดร้อนต้องมีจิตสำนึกในการให้บริการประชาชนอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐณี เลิศเรืองเจริญ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาล ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลมหาชัย ๒ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร” พบว่ามีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากพยาบาลโรงพยาบาลมหาชัย ๒ ส่วนใหญ่มีความพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน กล่าวคือมีความเต็มใจและสมัครใจที่จะเป็นพยาบาลเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว และเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่

พยาบาลจึงตั้งใจขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่คอยดูแลผู้ป่วยอย่างดี และไตร่ตรองพิจารณาวางแผนการพยาบาลอย่างรอบคอบ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านเป็นผู้ที่ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ ต่าง ๆ ของส่วนรวม ซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษา การฝึกคนให้เป็นประโยชน์ และการสร้างประโยชน์ให้กับคนอื่นชวนช่วยช่วยเหลือกิจการงานรัฐให้ เพื่อนร่วมงานด้วยกัน ในการสอนแทนเมื่อเพื่อนร่วมงานติดภาระกิจไม่ว่าง ช่วยกิจประโยชน์กำลังความคิดร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือ การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังงาน (กาย) กำลังความคิด และกำลังทรัพย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ ขุนอาสา ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผู้บริหารกับการใช้หลักสังคัตถุธรรม : ศึกษากรณีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดอุดรดิตถ์” พบว่าผู้บริหารปฏิบัติและให้การสนับสนุนผู้ร่วมงาน ปฏิบัติทั้งงานในหน้าที่และงานส่วนตัวของข้าราชการครูผู้สอน ซึ่งเป็นไปตามหลักอรรถจริยา นอกจากนี้ยังให้การสนับสนุนข้าราชการครูผู้สอน ร่วมงานของชุมชน

๔) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ ๔ คือ ด้านสมานัตตตา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษา รู้จักวางตัวปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นในทางที่ชอบให้ได้ ไม่ให้พูดว่า “ตัวเองเข้ากับคนอื่นได้หมด แต่คนอื่น ๆ ต่างหากที่เข้ากับตนเองไม่ได้” ทุกคนมีทั้งส่วนดีส่วนเสียทั้งนั้น ไม่มีใครที่สมบูรณ์ ๑๐๐% ให้พยายามมองหาส่วนดีของเขาและหาประโยชน์จากส่วนดี เพื่อนจะประสบความสำเร็จทุกข้อได้ยากก็ตาม จะต้องไม่หลงตัวลืมนคนเป็นคางคกขึ้นวอ มะพร้าวต้นคก ขากต้นมี ขี้ข่า ได้ดี ที่โบราณท่านว่า คางคกขึ้นวอ คือถ้าทำอะไร ๆ มากเกินไปก็เสียหลักของสมานัตตตา จะต้องวางต้นเสมอปลาย จะต้องไม่วางตัวต่ำจนเกินไป หรือถือนื้อถือนัวจนเกินไป พอให้สมควรกับฐานะของตนเอง

เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของด้านสมานัตตตาพบว่า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการประชุม ซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษา รู้จักวางตัวปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นในทางที่ชอบให้ได้ ไม่ให้พูดว่า “ตัวเองเข้ากับคนอื่นได้หมด แต่คนอื่น ๆ รู้จักให้เกียรติให้ความเคารพ แก่ผู้อื่นซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ ขุนอาสา ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผู้บริหารกับการใช้หลักสังคัตถุธรรม : ศึกษากรณีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์” พบว่าผู้บริหารยังปฏิบัติตามหลักสมานัตตตาน้อยไป โดยเฉพาะการปฏิบัติต่อผู้ได้บังคับบัญชาทุกคนอย่างเสมอภาค และการควบคุมอารมณ์ในขณะที่ปฏิบัติงาน ควรลดบทบาทในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาลงให้มาก

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านการวางตัวให้เหมาะสมสามารถร่วมงานกับชุมชน หรือหน่วยงานอื่นได้ ซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ก็ปราชัยได้ว่าเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษา รู้จักวางตัวเหมาะสมกับฐานะที่ควรจะเป็นและที่ตนเองเป็น เช่นเป็นอาจารย์ เป็นข้าราชการก็ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่สมเกียรติ ศักดิ์ศรี ชื่อเสียง ให้บริการแก่ประชาชนโดยอาศัยความสนิทสนม รู้จักมักคุ้น หรือเป็นบุคคลที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายให้ดูแลอำนวยความสะดวก ก็จะต้องดูแลอำนวยความสะดวกอย่างรวดเร็วกว่าประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งอาจทำให้ประชาชนที่มาใช้บริการโดยทั่วไปเกิดความคิดว่าเป็นการให้บริการตามฐานะของประชาชน โดยไม่คำนึงถึงสิทธิอันเท่าเทียมกันของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ ขุนอาสา ดังกล่าว

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายนี้เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารและ บุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

๑. รัฐบาลควรให้การสนับสนุนและเผยแพร่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอย่างเต็มที่ เพราะการศึกษาดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษา เพื่อสนองความต้องการของประชาชนที่มีฐานะยากจนและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตชนบท

๒. ควรมีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรทางการศึกษาด้านหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ ๔ ให้มากขึ้น

๓. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาควรควรกำหนดนโยบาย มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถน่านโยบายไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการติดตาม ตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นประจำทุกปีและต่อเนื่อง

๕. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ บุคลากรทางการศึกษา ได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานทั้งในองค์กร และนอกองค์กร ตลอดจนถึงการให้โอกาสแสดงออกทางความคิดในการพัฒนาองค์กรอย่างสร้างสรรค์

๖. ควรสร้างบรรยากาศ พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงาน ให้เอื้อต่อการทำงาน ตลอดจนการพัฒนาการจัดกิจกรรมขององค์กร ให้มีความทันสมัย และให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

๗. ควรกำหนดการเลื่อนระดับ การเลื่อนตำแหน่ง การฝึกอบรม การศึกษาคุณงาน การพัฒนาความรู้ความสามารถ ตามลำดับอาวุโส และความรู้ความสามารถอย่างยุติธรรม เพื่อการเพิ่มความผูกพันต่อองค์กร บุคลากรทางการศึกษา ให้มากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

๑.ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาหน่วยอื่นๆ เพื่อจะได้เปรียบเทียบความแตกต่างหรือความสอดคล้องกัน เช่น “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ”

๒.ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการรับบริการจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เช่น “ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการรับบริการจากผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ”

๓.การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเชิงคุณภาพอย่างเดียว เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบยืนยันผลการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น เช่น “ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาการใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ Primary Source

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ Secondary Source

๑) หนังสือ

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ
การพัฒนาการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓ - พ.ศ.
๒๕๖๒

คุณ โทจันทร์. พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส โตร์,
๒๕๓๗ .

ชัยวัฒน์ อัดพัฒนา และ ทวี ผลสมภพ. หลักพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑ .

ดวงใจ ไทยอุบุญ และแอนน์ รัตนากร . ภาษาไทย ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สภาพและปัญหาการบริหารการศึกษาและการจัด
การศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร . วี.ที.ซี. ๒๕๔๕.

สุเชาวน์ พลอยชุม. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาพุทธปรัชญาในศตตันตปิฎก. อ่างแก้ว.

สมบูรณ์ สุริยวงศ์ และคณะ. ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิสิทธิ์พัฒนา
จำกัด, ๒๕๔๒.

ธรรมรักษา. พระไตรปิฎกฉบับสุภษิต. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. มงคลัตถที่ปนี แพล เล่ม ๒ . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พุทธทาสภิกขุ. บริหารธุรกิจแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร : อตัมมโย. มปป.

_____ . วิปัสสนาในอริยาบทหนึ่ง. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. ๒๕๔๒.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬา
ลจกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมนุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสื่อตะวันออก จำกัด, ๒๕๔๕.

_____. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : ชรรมสภา, ๒๕๔๖.

_____. **จะอยู่อย่างเป็นเหยื่อหรือขึ้นเหนือไปนำเขา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักต์, ๒๕๔๓.

_____. **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.

พระมหาสุวิทย์ วิชูเสสโก. **ท่าน ก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทฟองทองเอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด, ๒๕๔๑.

พระสัทธัมมโชติกะธัมมะจริยะ. **ปรมัตถโชติกะ**. ปรึเภทที่ ๑-๒-๖. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมนุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

พระราชวรมนี ประยูรค์ ปยุตฺโต. **การศึกษาของคณะสงฆ์ : ปัญหาที่รื้อทางออก**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๘.

_____. **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

บุญศิริ ชาวลิตร้ารง. **ธรรมโอสธ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘.

บรรเทิง พาวิจิตร. **การปกครองตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘.

ปิ่น มุกข์กัณฑ์. แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๑๔.

ปรีชา นันทาภิวัดณ์ น.อ.พิเศษ . พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔.

วิมลศรี อุปรมย์. วิชชุกา หุ่นวิไล และวันดี ทองใหญ่ ณ อุษยา. สื่อความหมายสำหรับครู . กรุงเทพมหานคร : วัฒนชัยการพิมพ์. ๒๕๒๕

๒) วิทยานิพนธ์

ณัฐณี เลิศเรืองเจริญ. “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลมหาชัย ๒ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

ปรีชา สุดจิตร์. “ศึกษาการนำหลักธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.

ไพฑูรย์ ขุนอาสา. “ผู้บริหารกับการใช้สังคหวัตถุธรรม : ศึกษากรณีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๓๒.

พระเทพวรคุณ .สมาน สุเมโธ.ปีใหม่สุขใจด้วยธรรมะ.

พระเทพวรคุณ. สมาน สุเมโธ. “อบรมจิตใจดีมีสุขทุกที”. แสงอีสาน..

พระมหาบุญทัน อานนโท. “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก : ศึกษาเฉพาะทานบารมี” . วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๕.

สุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร. “การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน” .รายงานการวิจัยอิสระ . มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต . ๒๕๕๐. บทคัดย่อ.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ วาสน์वासโน. สังคหวัตถุ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์. ๒๕๔๖.

สมหวัง สวัสดิ์สิทธิ์. “ศึกษาพุทธจริยธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๕.

สุรินทร์ คงเกิด. “ศึกษาการนำหลักทศพิธราชธรรมไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารเทศบาลตำบลชะอวด อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๕.

วชิรพงษ์ พลดี. “ศึกษาการนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๖.

๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- http://sana-anong.com/v๒/dharma_detail.php? ๑๗ มกราคม ๒๕๕๖.
- <http://www.watklongtalong.org/viewthread.php?> ๑๗ มกราคม ๒๕๕๖.
- <http://www.๘๔๐๐๐.org/true/๕๗๖.html> . ๑๘ มกราคม ๒๕๕๖.
- <http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php> . ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๕.
- <http://www.thaimisc.com/freewebboard>. ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๕.
- <http://www.baanjommyut.com/library> . ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๕.
- <http://www.kalyanamitra.org/daily/dhamma/index.php?> ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๕.
- <http://fws.cc/whatisnippana/index.php?topic=๑๗๘๗.๐>. ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๕.

๕) เอกสารอื่นๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา. ๒๕๕๑.

จ๑ร๑ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนวัดกลางปทุมญคม ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

จ๑ร๑ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

จ๑ร๑ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

- แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘
 ตำบลสระคู อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาโรงเรียนวัดกลางปทุมญาคุม พ.ศ. ๒๕๕๔ ตำบลสระคู
 อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนปฏิบัติการการพัฒนาศึกษา โรงเรียนวัดกลางปทุมญาคุม พ.ศ. ๒๕๕๔ ตำบลสระคู
 อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนปฏิบัติการการพัฒนาศึกษาโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา พ.ศ. ๒๕๕๔. ตำบลสระคู
 อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาโรงเรียนโรงเรียนสุเทพนครวิษ พ.ศ. ๒๕๕๔. ตำบลสระคู
 อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนปฏิบัติการการพัฒนาศึกษา โรงเรียนสุเทพนครวิษ พ.ศ. ๒๕๕๔. ตำบลสระคู อำเภอ
 สุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนปฏิบัติการการพัฒนาศึกษาโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา พ.ศ. ๒๕๕๔. ตำบลสระคู
 อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบแรก พ.ศ. ๒๕๕๓. โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา
 ตำบลสระคู อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔. โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา ตำบลสระคู
 อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔. โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา อำเภอสุพรรณภูมิ
 จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนปฏิบัติการการพัฒนาศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๔. โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา ตำบลสระคู
 อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๔. โรงเรียนปริยัติทุ่งศรีเมืองวิทยา ตำบลสระคู
 อำเภอสุพรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ผลการประเมินคุณภาพภายนอกจาก สมศ. โรงเรียนวัดกลางปทุมญาคุม รอบแรกเมื่อวันที่ ๒๓
 ถึง ๓๐ เดือน มิถุนายน.ศ. ๒๕๕๑..

๔. ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ พระมงคลวุฒิสาร. ผู้จัดการ โรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา . หมู่ ๓ วัดเหนือ ถนนรองเมือง
ตำบลสระคู อำเภอสวรรภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ๔ มกราคม ๒๕๕๖

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติธรรมโสภณ. ผู้จัดการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางปทุมญาคุม . ตำบล
สระคู อำเภอสวรรภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด . ๓ มกราคม ๒๕๕๖

สัมภาษณ์ พระครูสุตกิจวิมล. ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา . ตำบลสระคู
อำเภอสวรรภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. ๔ มกราคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ พระมหานិพนธ์ ชยากโร. ผู้จัดการ โรงเรียนสุเทพนครวิษ. ตำบลสระคู อำเภอสวรรภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด . ๖ มกราคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ นายสุบรรณ ศรีธร. บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา. ๔ มกราคม
๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ พระปลัดวิไล เตชชโร.บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดกลางปทุมญา
คม. ๖ มกราคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ มาลีรัตน์ สนวนงาม. บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา.
๔ มกราคม ๒๕๕๖.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่องการใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเรื่อง การใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถามและแสดงความคิดเห็นที่ตรงความเป็นจริงทุกข้อ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากท่านในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างสูง ต่อการศึกษา ค้นคว้าครั้งนี้และคำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

๒. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียน

พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งได้เป็น ๔ ด้าน คือ

๑) ด้านทาน

๒) ด้านปิยวาจา

๓) ด้านอิตถจริยา

๔) ด้านสมานัตตตา

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดีขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ

นิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หน้าข้อความที่ท่านเลือกให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. เพศ

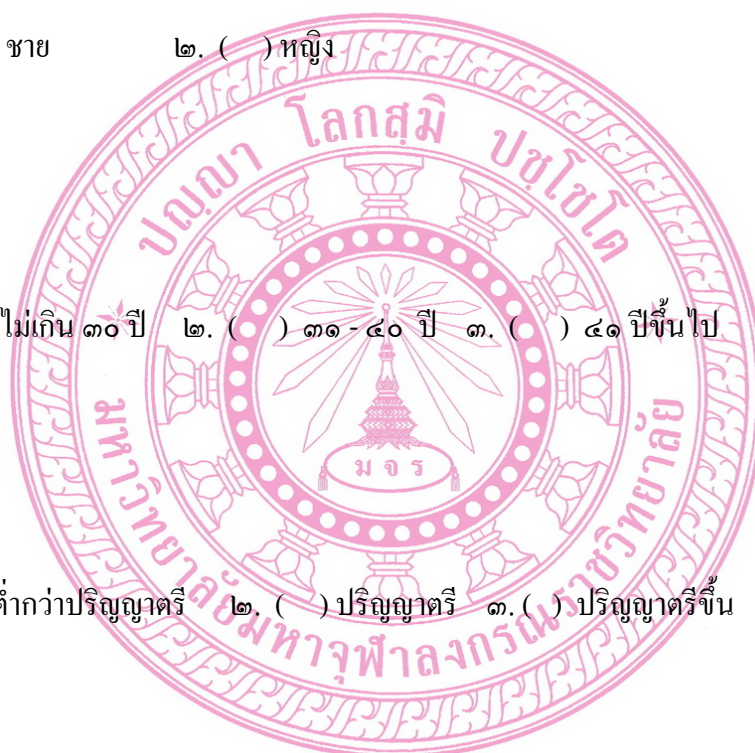
๑. () ชาย ๒. () หญิง

๒. ๒. อายุ

๑. () ไม่เกิน ๓๐ ปี ๒. () ๓๑ - ๔๐ ปี ๓. () ๔๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

๑. () ต่ำกว่าปริญญาตรี ๒. () ปริญญาตรี ๓. () ปริญญาตรีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากร
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบทางขวามือ ของแต่ละข้อเพียงช่องเดียว ที่ตรงกับ
ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔	ระดับการประยุกต์ใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ด้านทาน						
๑.	ได้ให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่มารับบริการเป็นอย่างดี เช่น ที่จอดรถ, น้ำดื่ม					
๒.	ได้จัดเจ้าหน้าที่ไว้คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชนผู้มารับบริการ					
๓.	ได้จัดให้มีป้ายแสดงขั้นตอนระยะเวลาการให้บริการและอัตราค่าบริการไว้ชัดเจน					
๔.	ได้จัดให้มีช่องทางด่วนสำหรับบริการสำหรับคนสูงอายุ และคนพิการให้เป็นพิเศษ					
๕.	เจ้าหน้าที่ได้แนะนำให้ตรวจสอบสิ่งของก่อนกลับทุกครั้ง					
๖.	เจ้าหน้าที่ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ หรือให้คำปรึกษาแก่ผู้มาใช้บริการด้วยดี					

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ ๔	ระดับการประยุกต์ใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒. ด้านปิยวาจา						
๑.	ท่านเป็นผู้พูดจาสุภาพ อ่อนหวานกับเพื่อนร่วมงาน ชวนให้ปฏิบัติตาม					
๒.	ท่านเป็นผู้พูดคำจริง มีเหตุผล ได้สาระประโยชน์ และถูกกาลเทศะ					
๓.	ถนอมน้ำใจ ไม่ดูค่าหรือกล่าวคำหยาบคาย					
๔.	กล่าวคำขอโทษหรือขอบคุณกับครู-อาจารย์ เพื่อนร่วมงานเมื่อกระทำความผิด					
๕.	แจ้งให้ครู-อาจารย์ทราบผลการปฏิบัติงานของเพื่อนครู-อาจารย์ด้วยกันอย่างสม่ำเสมอ					
๖.	ชักนำครู-อาจารย์ และนักเรียนให้บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม					

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ ๔	ระดับการประยุกต์ใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓. ด้านอัตตจริยา						
๑.	ท่านเป็นผู้ที่ชวนช่วยเหลือกิจการ ต่าง ๆ ของส่วนรวม					
๒.	ท่านให้บริการแก่ประชาชน โดยไม่มุ่งหวังว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทน สิ่งของ หรือคำชมเชย					
๓.	ท่านมีจิตสำนึกในการให้บริการแก่เพื่อนร่วมงาน อย่างเต็มความสามารถ รวดเร็ว และถูกต้อง					
๔.	ท่านทำงานในหน้าที่โดยมีจิตสำนึกและหลักการในการรักษาผลประโยชน์ของทางราชการ และเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน โดยส่วนรวม					
๕.	มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน เช่นงานเทศกาลต่างๆ					
๖.	เสนอตนเองในการช่วยเหลือชุมชนโดยไม่ต้องร้องขอ					

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ ๔	ระดับการประยุกต์ใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔. สมานัตตตา						
๑.	ปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเป็นกันเองอย่างเสมอต้นเสมอปลาย					
๒.	รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุม					
๓.	ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นกันเอง ไม่ถือตัวเข้ากับคนได้ทุกระดับ					
๔.	ท่านการวางตัวให้เหมาะสมสามารถร่วมงานกับชุมชนหรือหน่วยงานอื่นได้					
๕.	ท่านรู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ เป็นผู้ซื่อตรงต่อหน้าที่ และอุทิศเวลาในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้นเสมอปลาย					
๖.	ท่านมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย					

ภาคผนวก ข
ผลการหาค่า IOC แบบสอบถาม

ตารางแสดงการหาค่า IOC ของแบบสอบถามอย่างต่ำ (ต่อ)

การประยุกต์ใช้หลักสัณทิว ๔ (ด้านทาน)	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม ม	ค่า IOC	ใช้ ได้	ใช้ ไม่ได้
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓				
๑. ท่านให้ความอนุเคราะห์และหยิบยื่นความช่วยเหลือ แก่ผู้อื่นมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๒. ท่านได้ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนร่วมงานในทางที่ชอบ หรือให้หยิบยืมสิ่งของเครื่องใช้ของตนไปใช้สอย เพื่อ ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๓. ท่านได้ประชุมชี้แจงข้อราชการแก่เพื่อนร่วมงานทุก ครั้งหลังจากที่ท่านทราบข้อมูลข่าวสารทางราชการ	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๔. ในโอกาสต่างๆ ท่านได้ให้สิ่งของแก่เพื่อนร่วมงาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๕. เมื่อเพื่อร่วมงานทำผิดด้วยความไม่รู้ ท่านให้อภัย และแนะนำในทางที่ถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๖. ท่านเคยบริจาคทรัพย์สินเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นในขณะ ปฏิบัติหน้าที่	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖	/	
๗. ท่านจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้แก่ครู-อาจารย์ใน โรงเรียนตามสมควร	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๘. ท่านส่งครู-อาจารย์ไปศึกษา อบรมสัมมนา เพื่อให้มี ความรู้ มีความก้าวหน้าอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๙. ท่านมอบของกำนัลให้แก่ครู-อาจารย์ในโอกาส พิเศษ เช่น วันเกิดของครู-อาจารย์	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๑๐. ท่านมีความหวังดีต่อครู-อาจารย์ เพื่อนร่วมงาน และนักเรียนทุกคน โดยการแนะนำสิ่งๆ ที่ถูกต้อง	๐	+๑	+๑	๒	๐.๖	/	

ตารางแสดงการหาค่า IOC ของแบบสอบถามอย่างต่ำ (ต่อ)

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ (ด้านปิยวาจา)	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ใช้ได้	ใช้ ไม่ได้
	คนที่	คนที่	คนที่				
	๑	๒	๓				
๑.ท่านเป็นผู้พูดจาสุภาพ อ่อนหวานกับเพื่อน ร่วมงาน ชวนให้ปฏิบัติตาม	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๒.ท่านเป็นผู้พูดคำจริง มีเหตุผล ได้ สารประโยชน์ และถูกกาลเทศะ	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๓.ถนอมน้ำใจไม่ดูคำหรือกล่าวคำหยาบคาย						/	
๔.กล่าวคำขอโทษหรือขอบคุณกับครู-อาจารย์ เพื่อนร่วมงานเมื่อกระทำความผิด	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๕.แจ้งให้ครู-อาจารย์ทราบผลการปฏิบัติงาน ของ	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๖.เพื่อนครู-อาจารย์ด้วยกันอย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๗.ชักนำครู-อาจารย์ และนักเรียนให้บำเพ็ญ ประโยชน์แก่สังคม	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๘.ทักทายและพูดจากันด้วยถ้อยคำ ที่สุภาพ อ่อนโยน	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๙.ตอบคำถามและให้คำแนะนำด้วยถ้อยคำที่ นุ่มนวลสุภาพเป็นกันเอง	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๑๐.คอยแนะนำและให้ความรู้ที่มีประโยชน์ใน การทำงาน	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	

ตารางแสดงการหาค่า IOC ของแบบสอบถามอย่างต่ำ (ต่อ)

การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ ๔ (ด้านอัตถจริยา)	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ใช้ได้	ใช้ ไม่ได้
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓				
	๑.ท่านเป็นผู้ที่ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ ต่าง ๆ ของส่วนรวม	+๑	+๑				
๒.ท่านให้บริการแก่ประชาชน โดยไม่มุ่งหวัง ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทน สิ่งของ หรือคำ ชมเชย	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๓.ท่านมีจิตสำนึกในการให้บริการแก่เพื่อน ร่วมงาน อย่างเต็มความสามารถ รวดเร็ว และ ถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๔.ท่านทำงานในหน้าที่โดยมีจิตสำนึกและ หลักการในการรักษาผลประโยชน์ของทาง ราชการ และเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน โดย ส่วนรวม	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๕มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมของ ชุมชนเช่นงานเทศกาลต่างๆ มีส่วนร่วมในการ ช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนเช่นงานเทศกาล ต่างๆ	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๖เสนอตนเองในการช่วยเหลือชุมชนโดยไม่ ต้องร้องขอ	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๗ เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ในชุมชน	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	

การประยุกต์ใช้หลักคหัตถ์ ๔ (ด้านสมานัตตตา)	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ใช้ได้	ใช้ ไม่ได้
	คนที่	คนที่	คนที่				
	๑	๒	๓				
๑. ปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเป็นกันเอง อย่างเสมอต้นเสมอปลาย	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๒. รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคน มีส่วนร่วมในการประชุม	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๓. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็น กันเอง ไม่ถือตัวเข้ากับคนได้ทุกระดับ	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๔. ท่านการวางตัวให้เหมาะสมสามารถร่วมงาน กับชุมชนหรือหน่วยงานอื่นได้	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๕. ท่านรู้จักชื่อตรงต่อหน้าที่ และอุทิศเวลาใน การปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้น เสมอปลาย	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๖. ท่านมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนอย่างเสมอ ต้นเสมอปลาย	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๗. เคารพในการตัดสินใจตามมติที่ประชุม	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๘. เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและ ตัดสินใจด้วยความยุติธรรมไม่เอนเอียงไปฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๙. เวลาประชุมยึดหลัก หลักประชาธิปไตย	+๑	+๑	+๑	๓	๑	/	
๑๐ .เปิดโอกาสให้เพื่อน ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนได้							

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ศธ.๖๑๖๓.๔/๓๓๕

๑๖๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ต.โคกสี
อ.เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.ประจิตร มหาหิง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๒ ฉบับ

ด้วย พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ รหัสประจำตัว ๕๔๐๕๔๐๕๐๑๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิชา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๕ ในการบริหารงานบุคลากรทาง
การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” โดยมี
คณะกรรมการควบคุม ดังนี้ คือ ๑) พระมหามิตร อุตปญโญ,ดร. ๒) ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น และ ๓) ดร.ชาญชัย
ยวดศรี

เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย
ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความ
เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงขอเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ
การศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอ
อนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูภาวนาโพธิคุณ,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

สง.ศูนย์บัณฑิตศึกษา โทร. ๐๔๓-๒๘๓-๕๔๗ คือ ๑๑๖
พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปญโญ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๕๗-๗๗๖๐

๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๕
พระครูภาวนาโพธิคุณ
เพื่อมอบตัวให้
๓๐/๑๒/๕๕

บันทึกข้อความ

๑๖๘

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ ๖๑๒๓.๔/๓๗๔

วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน

ด้วย พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ รหัสประจำตัว ๕๔๐๕๔๐๕๐๑๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิชา ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรทาง
การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” โดยมี
คณะกรรมการควบคุม ดังนี้ คือ ๑) พระมหามิตร อุตปญโญ,ดร. ๒) ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น และ ๓) ดร.ชาญชัย
ฮวดศรี

เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย
ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความ
เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงขอเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ
การศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอ
อนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระครูภาวนาโทอิศกุล,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

ดิฉันเห็นชอบ/ท

๒๕/๑๒/๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ ๖๑๒๓.๔/๓๗๔

วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๕

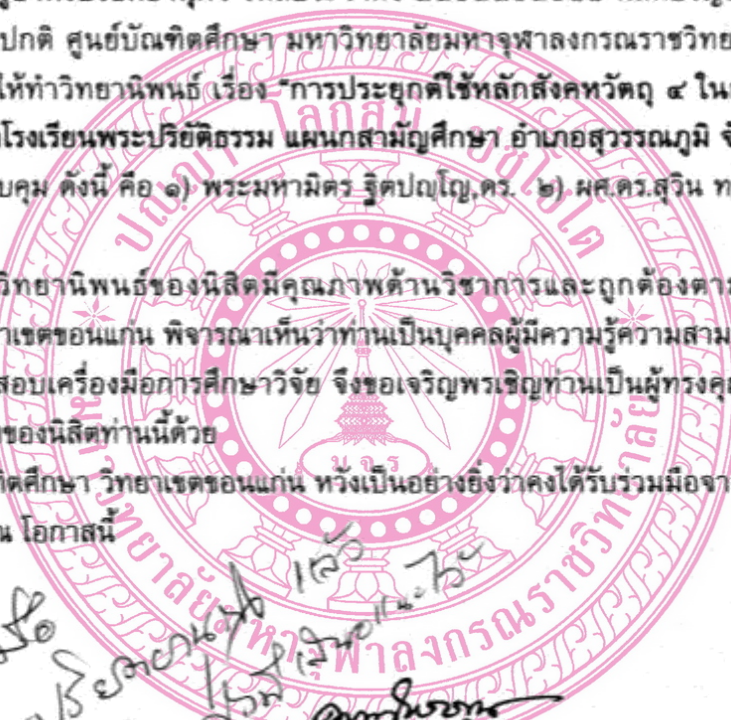
เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เจริญพร ดร.ประยูร แสงใส

ด้วย พระครูอาทรปริยัติยานุกิจ รหัสประจำตัว ๕๔๐๕๔๐๕๐๑๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา พระพุทธศาสนา ภาคปกติ ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด" โดยมีคณะกรรมการควบคุม ดังนี้ คือ ๑) พระมหามิตร รุติปัญญา,ดร. ๒) ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น และ ๓) ดร.ชาญชัย ชวดศรี

เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงขอเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูภาวนาโพธิคุณ,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

ได้ตรวจสอบแล้ว
พระครูภาวนาโพธิคุณ,ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

ดร. ประยูร แสงใส
๑๐ ธ.พ. ๒๕๕๕

ภาคผนวก ง
หนังสือขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถาม

ที่ ศธ.๖๑๒๓.๔/๒๙๑

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ต.โคกสี
อ.เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถาม

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกลางบุญญาคม

ด้วย พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ รหัสประจำตัว ๕๔๐๕๔๐๕๐๑๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาศปกติ ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงาน
บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด"
โดยมีคณะกรรมการควบคุม ดังนี้ คือ ๑) พระมหามิตร อธิปไตย, ๒) ผศ.ดร.สุวิน ท่องบัน และ ๓) ดร.
ชาญชัย ฮวดศรี

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความร่วมมือจากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามและ
จัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อ
ท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี

เจริญพร

(พระครูสุตธรรมภาณี)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ.๖๑๒๓.๔/๒๕๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ค.โคกสี
อ.เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๓๔ ธันวาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถาม

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติธรรมทุ่งศรีเมือง

ด้วย พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ รหัสประจำตัว ๕๔๐๕๔๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคปกติ ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงาน
บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด"
โดยมีคณะกรรมการควบคุม ดังนี้ คือ ๑) พระมหามิตร ฐิตปญฺญฺ, ๒) ผศ.ดร.สุวิน ทอกรับ และ ๓) ดร.
ชาญชัย ฮวดศรี

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความร่วมมือจากท่านได้อนุญาตให้ผลิตได้แจกแบบสอบถามและ
จัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อ
ท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี

เจริญพร

(พระครูสุตธรรมภาณี)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ.๖๑๒๓.๔/๒๘๙

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ต.โคกสี
อ.เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถาม

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยาศึกษา

ด้วย พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ รหัสประจำตัว ๕๕๐๕๔๐๕๐๑๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคปกติ ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๕ ในการบริหารงาน
บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด"
โดยมีคณะกรรมการควบคุม ดังนี้ คือ ๑) พระมหามิตร รุติพลญ.ตร. ๒) ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น และ ๓) ดร.
ชาญชัย ฮวดศรี

ดังนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความร่วมมือจากท่านได้อนุญาตให้นิตได้แจกแบบสอบถามและ
จัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อ
ท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี

เจริญพร

(พระครูสุตธรรมภาณี)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ภาพที่ ๑ สัมภาษณ์ พระมงคลวุฒิสาร

ภาพที่ ๒ สัมภาษณ์ พระครูสุตกิจวิมล บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลาง
ปทุมธานี

ภาพที่ ๓ สัมภาษณ์ พระครูปริยัติธรรมโสภณ. รักษาการผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา

ภาพที่ ๔ สัมภาษณ์พระปลัดวิไล เตชธโร นุคกลางทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางบุญญาคม

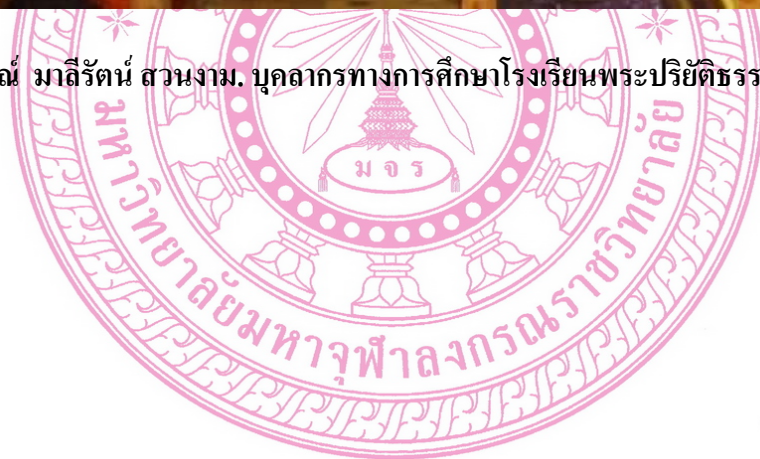
ภาพที่ ๕ สัมภาษณ์ พระมหานรินทร์ ชยาโคร ผู้จัดการโรงเรียนสุเทพนครวิษ

ภาพที่ ๖ สัมภาษณ์ นายสิริวิชญ์ ศรีโพธิ์อ่อน บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนสุพรรณภูมิพิทยา

ภาพที่ ๖ สัมภาษณ์ มาลีรัตน์ สนวนงาม. บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุ่งศรีเมืองวิทยา

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** : พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตฺโต/เพียรสองชั้น)
- เกิด** : วันที่ ๑๖ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖
- สถานที่เกิด** : เกิดบ้านเลขที่ ๕๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- การศึกษา** :
- : จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนเมืองสุวรรณภูมิ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
 - : จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จากโรงเรียนสุวรรณภูมิพิทยาลัย อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
 - : จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนสุวรรณภูมิพิทยไพศาล อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
 - : สอบได้นักธรรมศึกษาชั้นเอก จากสำนักเรียนศาสนศึกษาวัดเหนือ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
 - : จบปริญญาตรี หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาการจัดการเชิงพุทธ) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- อุปสมบท** : เมื่อวันที่ ๕ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ณ พัทธสีมาอุโบสถวัดเหนือ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีพระครูสิริปัญญากร เป็นพระอุปัชฌาย์
- สังกัด** : วัดเหนือ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- หน้าที่** : เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนสามัญศึกษา โรงเรียนสุวรรณภูมิพิทยาวัดเหนือ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ปีที่เข้าศึกษา** : ๒๕๔๔
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : วัดเหนือ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด